X 354 B
II 14560

ORNITOLOGIA

poporană română.

de

S. FL. MARIANU,
Membru al Academieĭ române.

BIBLIOTECA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI
46577/61

Tom. I.

Cernăuți.
Tipografia lui R. Eckhardt.
1883.

LIBRĂRIA
SOCECU & Co
BUCUREȘCI

Precuvêntare.

A mai vorbi despre însemnătatea literaturei poporane credu că nu este de trebuință, căci în ḑiua de astă-ḑi nu mai stă nimene la îndoélă cum că literatura modernă trebue să se întemeeze pe cea poporană, scoţêndu la lumină şi întrebuinţându tóte comorile cele mari, bogate şi frumóse ale literaturei poporane pentru redicarea edificiului literaturei moderne.

Tóte naţiunile, cari aŭ o literatură aŭ purcesu astfelĭu şi de aceea aŭ propăşitu aşa de departe.

Numai la noi acestu adevĕru abĭa târḑiu a isbutitu a fi recunoscutu;... se începuse clădirea dela acoperişu în josu!

Dar' în fine am ajunsu şi noi la cunoscinţa adevĕruluĭ, şi acésta prin impulsulu unuĭ bărbatu, care a scosu la lumină o parte din comóra nesecată a literaturei poporane şi ni-a ḑisu: faceţi âutâiu cunoscinţă cu traĭulu poporuluĭ, cu datinele luĭ, cu credinţele luĭ şi mai alesu cu limba luĭ cea dulce, frumósă şi bogată, şi pe acésta temelie traĭnică ziditi monumentulu literaturei naţionale! Este óre de trebuinţă să mai ḑicu cum că acestu bărbatu este Dlu V. Alecsandri? şi cum că pe lângă meritulu că este poetulu-rege al nostru, va

avé vecĭniculŭ şi netăgăduitulŭ meritŭ că a fostŭ celŭ dinţâĭŭ, care a pusŭ âmtâĭa pétră la temelia sănĕtósă a literatureĭ naţionale!

Dacă literatura poporană ar fi fostŭ maĭ de multŭ cunoscută am fi scăpatŭ de fórte multe neologisme pocite, născocite şi întroduse în scrierĭ literare şi sciinţifice, carĭ nu se vor vulgarisa nicĭ odată, şi carĭ sunt şi vor remâné neînţelese. Să luămŭ numaĭ o botanică séŭ o zoologie românéscă în mână şi vom afla nisce numirĭ de plante, animale şi paserĭ care din care maĭ curióse şi vecĭnicŭ neînţelese, pe când în poporŭ esistă numirĭ aşa de frumóse, precise şi poetice.

Cunoscêndŭ acésta lipsă, am adunatŭ de o camdată numirile de paserĭ ce le-am aflatŭ pênĕ acuma la poporŭ, am adunatŭ legendele, datinele, credinţele şi cântecele ce le are poporulŭ despre paserĭ, şi le scotŭ acuma la lumină sub numele de: Ornitologia poporană română.

Este prea adevĕratŭ că acésta adunare nu e încă completă şi va trebuĭ încă multă stăruinţă şi multŭ lucru pênĕ ce se vor aduna tóte numirile paserilorŭ din tóte părţile locuite de românĭ, dar' celŭ puţinŭ am făcutŭ începutulŭ, şi nu doresc alta de cât ca să fie spornicŭ şi să înduplice şi pre alţiĭ a lucra maĭ departe, séŭ celŭ puţinŭ a-mĭ comunica mie ceea ce aŭ adunatŭ pe acestŭ câmpŭ ca să fiŭ în stare a completa cu timpulŭ acésta publicare.

Şi dacă prin scrierea de faţă am isbutitŭ să punŭ şi eŭ o unică pétră la temelia traĭnică şi sănĕtósă pe

care trebue să se rădice literatura națională, sunt deplinŭ mulțămitŭ și recompensat.

In fine mĕ simtù dătorĭŭ a esprima sincera mea recunoscință și mulțămită tuturorŭ acelorŭ P. T. Domnĭ, carĭ aŭ binevoitŭ a-mĭ întinde mână de ajutorĭŭ la lucrarea acésta și maĭ cu samă Domniloru: P. Ursulŭ, Gr. Crăcĭunașŭ, Jos. Olarĭŭ, I. Stoïcescu, St. Fl. Marianŭ și Or. Lujanŭ.

Siretĭŭ, 7/19 Augustŭ 1883.

S. Fl. Marianŭ.

AUTOR...S. Fl. Marianu...
VOL. Ornitologia pop. rom.
Nº...573...ANUL...1883...

Cucului.

I.

Pămêntulu, adăpatŭ de recorîtórele lacrimi ale erneĭ, care ne-a părăsitŭ, şi încălditu de raḑele cele plăcute şi călduróse ale primăverĭ, care a sositŭ începe éră-şĭ a se îmbrăcà în vesmêntulu luĭ celŭ verḑiu şi-a se împĕnà cu miĭ şi miĭ de floricele.

Luncile şi pometele, ciritişurile şi ţufişurile, pădurile şi pădurelele, codriĭ şi dumbrăvile începŭ éră-şĭ a slobozì mugurulu, a înflorì şi a înfrunḑì, a respândì umbră şi a primì în sinulŭ lorŭ pre óspeţiĭ, ce ĭ-au fostŭ părăsitu cu'nceputulŭ tómneĭ trecute.

Miĭ şi miĭ de păserele mutătóre se'ntorcu acuma din ţerile cele calde şi fie-care se grabesce c'unu dorŭ nespusŭ spre cuibulŭ seŭ, séu, în lipsa acestuia, spre unŭ locŭ plăcutŭ, unde să-şi pótă petrece tótă véra.

Din tóte părţile se audŭ paserile cântătóre întonândŭ imne de laudă şi mulţămire ceresculuĭ părinte, pentru că éră-şĭ li-a redatu multu dorita şi aşteptata primăvéră.

Insă dintre tóte paserile acestea, ce mi-anunţa deşteptarea naturel, venirea primăverii, şi înveselescu

omenimea cu cântecele loru, numai una singură se afla, care o întâlnimu şi-o audimu pretutindene cântându: atâtu la munte câtŭ şi la ţéra, atâtŭ în celu maĭ mare şi mai pustiŭ codru, câtu şi 'n celu maĭ micu pomĕtu séu tufişu.

Acésta pasere multu dorita şi fórte ĭubită de Românĭ este C u c u l ŭ, lat. Cuculus canorus L. germ. der gemeine Kukuk.

Pe câtŭ de doritu şi ĭubitu este C u c u l u, pe câtŭ de multŭ înveselesce elŭ omenimea cu câuteculu seŭ, pe atâta de multe şi variate sunt şi datinele şi credinţele poporuluĭ românu despre dênsulu.

Decĭ, eŭ credu, că fie-căruĭ Românŭ adeveratu şi ĭubitoriŭ de literatura nóstrĕ poporană, lĭ voiŭ face o deosebită placere şi bucurie, daca lu voiŭ arătă carı sunt legendele acesteĭ paserı? de ce anume se deosebesce ea maı multŭ de câtu alte paserı cântătóre? şi ce crede poporulu românŭ despre dênsa?

Sa 'ncepemŭ aşa dara maı întâiu cu legendele C u c u l u ĭ. Să vedemu ce ni istorisesce şi ce crede Românulŭ ţeranŭ despre dênsulu?

II.

Prima legenda a C u c u l u ĭ, care mi-a istorisit'o Vasile Ungurénu, Românŭ din Ilişescı, satu în Bucovina, ţinutulŭ Sucevei, suna precum urméza:

Paserea, care o numimŭ noı asta-dı C u c u, ci că nu este C u c u l u celu adevĕratŭ, ci soţia acestŭia S a v a.

Cucului celu adevĕratu, care avea p e n e d e a u r ŭ, nu se afla acuma pe pamêntu, ci'u ceealalta lume.

Dintru începutu, cine sci când a mai fi fostŭ şi aceea, ci ca trăiă şi C u c u l ŭ împreună cu soţia sa S a v a pe pamêntu, dar' fiindu ca soţia sa i-a fostŭ necredincióşa Cucului a părăsit'o.

Acésta a fostu adica aşa, că S a v a s'a iubitŭ cu P r i v i g h i t ó r e a. Cucului, ci că prinḑêndu-o că se iubesce cu alta pasere, s'a supĕratŭ fórte tare pe dênsa şi-a mustrat'o fórte ḑicêndu-i: cum de-a pututŭ ea sa se iubéscă cu P r i v i g h i t ó r e a, c'o pasere aşa de mică şi de urîta, pe când elu e cu pene de aurŭ? Apoi, dupa ce a mustrat'o si şi-a descarcatu totu alĕnulu inimei sale asupra ei, ci ca a parasitu pentru totdéuna pamêntulŭ acesta plinŭ de făradelege şi reutate şi s'a dusŭ în c e e a l a l t ă l u m e, în raiu, ĕră pe S a v a a lasat'o aice în astă lume.

Sava, vĕḑêndu că soţulu seŭ Cucului nu glumesce, ci o lasa şi se duce, l-a întrebatŭ: când şi unde să-lu caute?

Cucului superatu i-a spusu sa-lu caute, dacă voesce, dela B l a g o v i ş t e n i e pênĕ 'n S â n ḑ i e n e [1]), şi dacă pênĕ atunci l-a află unde-va, bine de bine, dar' daca nu, mai multu sa nu-lŭ caute.

Sava, cunoscêndu-şi greşéla şi voindu a se 'ndreptă, cum aŭ sositu Blagoviştenііle, déuna a şi începutu a

[1]) Adică dela B u n a v e s t i r e şi pênĕ la N a s c e r e a s â n t u l u i prof. I ó n ŭ B o t e z ă t o r i u l ŭ 24 Iuniŭ, căci B u n a v e s t i r e se numesce pe alocurea si B l a g o v i ş t e n i e, ĕră Nascerea prof. I. Botezătoriulŭ se numesce în genere de cătră Românii din Austro-Ungaria S â n ḑ i e n e.

sburâ şĭ-a-lu cautà în tóte parţile şi l-a totu căutatu pênĕ la Sânḑiene, dar' nicairi nu l-a pututu aflà.

Şi nu numai atunci l-a căutatu, ci şi de-atunci în cóce, Sava, adică paserea ce-i ḑicemu noi asta-ḑi Cucu, totdéuna, în totŭ anulu începe pe la Blagovişteniea cântà şi-a căutà ne 'ncetatŭ pêne la Sânḑiene pre soţulu seŭ, pre Cucu.

Şi fiindu că nicĭ acuma nu-lĭ póte nicairi aflà, de-aceea Sava e fórte neastêmperată, nu stă multŭ pe-unŭ pomŭ, ci punêndu-se pe-o ramură şi strigându de vr'o câte-va orí „cucu! cucu!“ îndata sbóră pe altă ramura, şi totŭ aşa alérgă ea din pomu în pomu, de pe-o ramură pe alta şi strigă „cucu! cucu!“ dóra, dóra îlŭ póte aflà pre soţulŭ seŭ.

Inzadarŭ însă îi este tótà alergătura şi strigarea, căcĭ Cuculŭ, soţulŭ seu celu cu penele de aurŭ e dusu pe ceea lume.“ [1])

III.

A dóua legenda a Cuculuĭ e acésta:

A fostŭ odata unu împĕratŭ şĭ-a avutu doi feciorĭ pe Cucu şi pe Stefanŭ; amêndoi cu pĕrulŭ de aurŭ, pe umere aveau câte unu lucéfĕrŭ, pe pepturĭ semnulu lunei şi a sórelui, ér' faţa lorŭ strelucià ca şi pétra cea scumpa.

[1]) Dacă nĭ-ar fi ertatŭ a ne abate dela acésta legendă, apoĭ mie ma că m-arŭ venì a crede, că Cuculŭ cu pene de aurŭ nu e altulŭ, decâtŭ acela pre care ornitologiştiĭ îlŭ numescŭ lat. Chrysococcyx cupreus séŭ auratus, Cuculus cupreus, germ. der Goldkukuk oder Didrik, care se află în cea maĭ mare parte a Africe de sudŭ şi de mijlocŭ.

Impĕratulŭ a pornitŭ la unu resboiŭ mare, din care nicĭ nu s'a maĭ re'ntorsu, căcĭ duşmaniĭ l-au omorîtŭ.

Inainte de-a plecà împĕratulu la acelŭ resboiŭ a a ḑisŭ fiiloru seı:

— Ascultaţĭ, fiiloru, ce vĕ spunu! Eu mĕ ducŭ la resboiŭ, érà voĭ remâneţĭ în pace cu mama vóstrĕ şi de cum-va s'ar întêmplà, c a e ŭ s ă morŭ în acestŭ resboiŭ mare, atuncĭ în loculu meu veĭ urmà tu fiule C u c u.

După sfârşitulŭ bataliei auḑindu împĕratésa despre mórtea soţuluı eĭ, îndata strinse sfatŭ mare şi întarì în scaunulŭ împĕratescu pre fiulu eĭ C u c u, precum lăsase tatalŭ seu.

Lui S t e f a n u însă nu-ĭ parù bine de acésta şi începù a pismuì pre frate-seu. Vĕḑêndu acésta mama lorŭ, se încercà deştulŭ a-ı împacà; însa tóte furà înḑeşertŭ, căcĭ nicĭ unulu nu voià decâtŭ î m p ĕ r a ţ i e o rı m ó r t e.

Lucrulu devenì la luptă între ceı doĭ fraţĭ şi S t e f a n ŭ învinge pre frate-seu C u c u şi-lu alungă de pe scaunulŭ împĕrătescu.

Atuncı auḑindu despre acésta tatalu lorŭ, care se aflà în ceealalta lume, scrise numaĭ decâtŭ o carte şi dându-o unuĭ C o r b ŭ, îlu sloboḑì pe b u r i ţ u l ŭ p a m ê n t u l u ĭ să ıasa afara în lumea cea nóuă cu cartea şi sa o dea feciorulŭĭ seu acuma împĕratŭ.

Dar' Stefanu nu bagâ în samă nicĭ înfruntările tătâneseŭ, ca nu face bine şi aşa lucrulŭ remase ca maĭ nainte.

Mama loru superata fórte s'a bolnavitu greŭ şi înainte de-a murî chĭemâ pre amêndoi fii la sine şi se încercâ încа odată şi maĭ pe urmă a-ĭ împăcà.

Veḑêndu şi de asta dată, că sfatulu eĭ părinţescu nu-lu primescu, li ḑise:

— Dacă nu mĕ ascultaţi voi pe mine, eŭ vĕ blastĕmu cu lacrimile în ochĭ şi cu limbă de mórte, ca Dumneḑeŭ să ve departe de olaltă, pe unulu la resăritŭ şi pe celalaltu la scapătatu, şi orĭ câtu vĕ veţĭ încercà a vĕ întâlnì la olaltă, sa nu vi se împlinéscă acésta cerere a vóstrĕ!

Ḑicêndu acestea, dênsa murì, éră pisma între ceĭ doi fraţi urmâ şi maĭ departe.

Nu multŭ după aceste pre ceĭ doi fraţi începù a-i dojenì consciinţa din launtru, — aveaŭ visurĭ grele în carĭ tatalu şi mama loru vorbiaŭ cu dênşiĭ, ca nu e bine sa maĭ aibă pismă între sine.

Atuncĭ ceĭ doi fraţi îşi adusera aminte de blăstemulu mameĭ lorŭ, şi aşa Stefanu chiemâ pre frate-seu la sine pentru a se împacà la olaltă.

Veḑêndu mama loru, ca de şi târḑiu, totu-şi se narta unulŭ pre altulu, se îndurâ a le uşurà încât-va blăstemulu, şi aşa cerù dela S m e i din ceea lume, ca pre âmbiĭ fraţĭ sa-ĭ prefacă în dóue paseri; apoi S t e f a n u să remâna în lumea cea nóua, éră C u c u sa fie adusu în lumea ceealaltă la tatalŭ seŭ şi mama sa.

Acésta se 'ntêmplâ numaĭ decâtu. Acelu Ş t e f a n u e paserea dela noĭ, care cântă C u c u [1]) şi atuncĭ

[1]) Paserea, ce-o numimŭ noĭ C u c ŭ, ḑicŭ şi o samă de Românĭ din Bucovina, că se chĭamă S t e f a n ŭ, după cum mĭ-a spusŭ Ilie a lui Onufreiu Frunḑă, rezeşŭ românŭ din satulŭ Igescĭ.

striga pre frate-seŭ din ceea lume; éră acela de acolo respunde S t e f a n u ! Adica se striga fraţiĭ unulŭ pre altulu [1])

IV.

A treia legendă a Cuculuĭ, istorisită de Dumitru Iuga, românu din satulu Seliște în Maramureșu, și comunicată de vĕrulu meu Stefanŭ Fl. Marianu, abiturientu, suna în modulu urmatoriŭ:

O femee a nascutu odata doĭ copilași de-agemenea. Și copilașiĭ aceia din ḑiua, în care s'aŭ nascutu, totu o gură și unu plânsetŭ aŭ ţinutŭ vr'o câte-va ḑile după olaltă, pênĕ ce în nrmă aŭ și muritŭ. Maica lorŭ și-a datŭ cea mai mare silinţa dóra-ĭ póte reţinè dela plânsu, dar' de géba ĭ-a fostu tótă ostinéla, caci n'a aflatŭ nici unŭ singuru mijlocu séu lécŭ, prin care i-ar fi pututŭ înbunà și mulcomì.

Și copilașii, după ce au muritu, s'aŭ prefacutŭ amêndoĭ în dóue paseri... Se vede că așa li-a fostŭ împarţitŭ dela Dumneḑeŭ...

Unulŭ dintre aceștĭ geměnarĭ ḑice că cum s'a prefăcutŭ în pasere îndata a părăsitŭ pamêntulu și s'a dusu în rau, unde petrece și acuma și se numesce C u c u, éră celalaltŭ a remasŭ și se află pênĕ și'n ḑiua de astă-ḑĭ aicĭ pe pamêntŭ și se numesce S t e f a n u.

S t e f a n ŭ în totu anulu începe a cântà totdéuna dela B l a g o v i ș t e n i ę și pênĕ la S â n ḑ i e n e și-a strigà în timpulu acesta ne'ncetatu pre fratele seŭ celu din

[1]) Acésta legendă s'a publicatŭ mai întâiŭ de Dlŭ Elie Popŭ în „Ș e ḑ ę t ó r e a“, an. IV. Buda-Pesta. 1878. p. 92—93.

raiu totu C u c u! C u c u! Éră celu din raiu îlĭ strigă pre fratele seŭ istŭ de pe pămêntŭ totŭ S t e f a n u! S t e f a n u!

Şi ḑice că numai întru atâta constă pomelniculu acestoru doi fraţĭ ca se strîga ne 'ncetatŭ dela Blagoviştenie şi pênĕ la Sânḑiene, numindu-se unulŭ pre altulu pe nume. Èră dacă nu s'ar strigà şi numì în restimpulu acesta unulŭ pre altulŭ, atuncĭ nime nu ĭ-ar mai sci, nici nu ĭ-ar maĭ pomenì, cacĭ de multŭ ar fi fostŭ uĭtaţi cu totulu...

V.

A patra legendă a Cucului, istorisită de Iónu Mărginénu, românu din Reuseni, satu în Bucovina, ţinutulu Sucevii, şi comunicată asemenea de vĕrulu meu St. Fl. Marianŭ, suna precum urméză:

A fostŭ odata într'unu satu unu omu fórte săracu, care, de saracŭ ce erá, de multe orĭ nici macaru o farma de pâne n'avea de unde mâncà.

— Mei femee! — ḑise omulu acesta într'o ḑi nevestei sale — pênĕ acuma a mersu cum a mai mersu, cacĭ, de unde-a fostu de unde n'a fostu, totu am mai avutu câte una alta de rêndulu gurei, dar' de-acuma înainte vĕḑu că nu e în cotro, ... trebue sa me ducu în lume ca să câştigu ceva de mâncare, daca ni-e voia ca sa nu perimu într'o bună deminéţa cu toţii de fóme!

— Bine!... eŭ nu te oprescŭ,... du-te! — respunse femeea, — numai la una te facu luatoriu de sama, ... să nu întârḑii multu,... căcĭ veḑi tu ca avemŭ o mulţime de copiĭ, şi mie singura nu sciu ḑeŭ de-mi va

fi cu putința să-i susțină pre toți prin lucrulu mâneloru mele, pênĕ te-ĭ întórce, daca nu te-i întórce de grabă!

— N'avè nicĭ o fricĕ, cacĭ dórĕ nu mĕ ducu eu ca sa nu maĭ vinu! — ḑise mai departe bărbatulu. Își luâ apoi unŭ toporŭ pe umĕrŭ și, sarutându-și nevésta și copiii, se pornì la drumŭ și se cam mai duse în lumea largă.

Mergêndu elu așa, câtu va fi mersu, cu gândulu maĭ multu la nevésta și la copiiĭ de-a casa, de câtu la ceea ce ar fi pututŭ să câștige, étă ca, ajungêndu într'o padure, dă în marginea drumului, pe unde se ducè elu, de-o t u f a [1]), care avea mai multe ramurele una ca alta de 'nalte, drepte și frumóse. Și cum dete cŭ ochiĭ de tufa aceea își luâ toporulu de pe umerŭ și voì să-și taie unu bățu de drumu dintr'ênsa.

Tufa, vêḑêndu-lŭ ca vrea sa o taie, își plecâ ramurelele spre dênsulu și-i ḑise:

— Omule! cum te chiama! fi bunu și nu mè taià, ca eu, așa cum sunt acuma, de mare folosu potu sa-ți fiu!

— Și de ce folosu așa de mare poți să-mi fi tu mie? — intrebâ omulu plinu de unmire și mirare, când o audì vorbindu.

— Nu me mai întrebâ de ce folosu potu sa-ți fiu! — ḑise tufa mai departe, — ci mai bine întórce-te de graba inapoi în satulu de unde eștĭ, cacĭ acolo chiar acuma e alegere de vornicu, și cum vei ajunge, satenii îndatu au sa te aléga pre tine de vornicu, și

[1]) Sub cuvêntulŭ „t u f ă“ Românii din unele părți ale Bucovinei și Transilvaniei înțelegŭ A l u n u l ŭ.

atunci îți va fi cu multu mai bine și mai ușoru, de cum ți-a fostu pênĕ acuma, atunci nu-ți va trebui nicĭ unu bațu ca să ĭeĭ lumea în capu cu dênsulu.

Omulu celu saracu făcu așa, după cum la învĕțatu tufa. S'a întorsu de graba înapoĭ și cum a ajunsu a casa, sateniĭ, fară să mai âmble multu căutându și alegêndu și fără să maĭ întindă multa vorbă, îlu aleseră pre dênsulu de vornicu.

Treĭ anĭ de ḑile a fostu elu apoi vornicu în satulu seu și tare bine ĭ-a mersu în timpulu acesta, căci avea acuma de tóte câte-ĭ trebuè atâtu pentru sine, câtu si pentru familia sa. Saracia și neajunsurile îi parasise casa si mésa.

După alu treilea anu însă, nusciu cum și'n ce felin, cum s'a purtatu și ce a diresu, destulu că fu scosu cu nepusa 'n mésă din vornicie și alesu altulu în loculu lui.

Omulu nostru, devenindu acuma éra-și saracu lipitu pamêntuluĭ, cum a fostu dintru începutu, și nesciindu ce să facă ca să-și pótă susținè casa, luâ éra-și toporulu pe umeru și, scârbitu și amăritu cum erà, se pornì de-acasa și se duse dreptu la tufa cea din padure cu gândulu ca s'o taĭe, de óre ce ea a fostu aceea, care l-a întorsu întâia-și dată de pe drumu și l-a îndemnatu ca să se lese a fi alesu de vornicu.

Insa tufa și de astă dată se rugâ ca să-ĭ dee pace, sa n'o taie, că-ĭ va fi de mare folosu, ḑicêndu-ĭ să mérgă în cutare târgu, căci acolo e alegere de-unu judecatoru mare, și cum va ajunge nu numai ca va fi

alesŭ, ci ca-ı va merge încă cu multu mai bine, de cum ı-a mersŭ când a fostŭ vornicu.

Săraculu nu aşteptâ să-ĭ maĭ spue încă odata, ci pornindu-se se duse dreptu la târgulu, unde l-a îndreptatŭ tufa. Şi cum ajunse de-auna fu alesŭ de judecătoriu.

După treĭ anĭ, cum şi din ce pricină, nusciu, dar' destulu atâta că-şĭ perdù şi acésta pâne, remâindŭ din nou săracu cum a fostŭ şi mai nainte.

Şi acuma, a treía óră, vĕḑêndu-se lipitu pamêntulu, luâ toporulŭ pe umeru şi se îndreptâ spre tufa din pădure.

— Mĕĭ omule, stai nu mĕ taià! — ḑise tufa cum îlŭ vĕḑù de departe că se apropie cu toporulu de dênsa, — căci şi de astă dată te-oĭŭ învĕţà ce sa facĭ şi cum să ajungĭ la o mărire, la care n'aĭ mai fostu nicĭ odată în viéţa ta, şi prin care poţi să-ţĭ câştigi o avere aşa de mare, ca să aibă copiĭ din copiiĭ tĕĭ cu ce traì.

— Apoi ce mai întinḑĭ atâta vorbă, ... de ce nu mĕ învcţi? — ḑise atuncĭ saraculu într'unu tonŭ restitŭ.

— Du-te în cutare şi cutare ţéră! — vorbì tufa mai departe, — unde tocmai acuma s'aŭ adunatŭ mai marii împĕrăţieĭ la unŭ locŭ ca să alégă împĕratŭ, şi dacă veĭ merge tu acolo au să te aléga pre tine, m'ai înţelesŭ!...

Saraculŭ, bucuria luĭ, cum auḑì acésta nu mai stete multŭ pe gândurĭ, ci pornindu-se se duse totu într'unu sufletu spre târgulŭ unde l-a îndreptatŭ tufa. Éră dupa ce ajunse la starea locului, maĭ marii împĕrăţieĭ, cum îlu veḑură li placura şi ḑiseră:

— Acesta e de noi!... pre acesta sa-lu alegemu de împĕratu!...

Şi cum ḑiseră, aşa şi făcura.

Pe timpulu acela însă împĕraţii nu erau aleşi pe viĕţa, ca în ḑiua de astă-ḑi, ci după unu óre care timpu fie-care împeratŭ trebuĭà să se mulţăméscă de împĕrăţie şi în locului luĭ sa se alégă altului.

Când a sositŭ aşa dară timpulu ca sa se alégă altŭ împĕratu, omulŭ nostru încă n'a avutŭ în cotrò,... elu încă a trebuitu să se mulţăméscă... Aşa erà datina pe acelea timpurĭ şi aşa a trebuitŭ sa faca şi elu. Dar' lu nicĭ că-i pasà de-acésta, de óre ce elu avea acuma de tóte în destulŭ şi prea destulŭ,... avea de tóte câte numaĭ în dorĭà şi poftià inima.

Soţia luĭ însă, ca una ce erà maĭ poftitĭósa şi doritóre de mariri totŭ maĭ înalte, nu se mulţamì numaĭ cu atâta, ci ea dorĭà să fie acuma şi mai mare decătu o împeratésa. De-aceea ḑise ea bărbatului seŭ să mérga éră-şĭ la tufa cea din pădure şi s'o taĭe numai decâtŭ, dacă nu-lu va învĕţà cum să ajunga la ceea ce doresce elŭ, spunèndu-ĭ totodată şi ceea ce are sa dorésca şi poftésca.

— Aşa să-mi facì, orĭ de nu, mai multu să nu te vĕḑu în ochiĭ meĭ! — încheià femeea.

Barbatulŭ, ce erà să facă?... trebuì s'o asculte, daca voià să aibă pace, şi, macarŭ că a fostŭ împeratu, luâ éră-şi toporulŭ pe umĕrŭ şi se porunì spre tufa din pădure şi mergèndŭ câtu va fi mersu cum ajunse la dènsa nicĭ una nicĭ alta numai decâtu s'o taie.

— Meĭ omule! — ḑise tufa, vĕḑèndŭ că nu e şagă-câtu bine ţi-am facutu eŭ pêne acuma şi tu totŭ nu

eşti mulţamitu, la urma urmeloru totu voescі să mĕ tai?...

— Da! te tai fară multa vorba, numai dacă nu-mĭ vei spune îndată cum şi în ce felu voiŭ putè sa-mi ajungu încă una şi cea de pe urma dorinţă!

— Bine! — întrebâ tufa — care e dorinţa aceea?

— Apoĭ dă!... dacă voescі să te lasŭ în viéţa învaţe-mĕ cum potŭ ajunge ca să fiu mai mare decâtu D u m n e ḑ e ŭ, că numai atuncĭ, când mĕ vei învetà acésta, vei fi ertată de mine şi lăsată în pace, altmintrelea nu!

Tufa, cum îlu auḑì astfelu vorbindu, i respunse plină de mânie:

— Tu omŭ de nemică şi făr' obrazu ce eşti, pentru ca ai ajunsu a fi pêne întru atâta de neruşinatŭ şi îndrasneţŭ prin poftele tale cele diavolescі, din minutulŭ acesta să nu maĭ aĭ nicĭ casă nicĭ mésa şi nici ţéră alésă, ci să te prefacĭ în C u c ŭ, éră muerea ta, care te-a îndemnatu la acésta cerere, să se prefacă în P u p a z ă, şi să âmblaţi amêndoĭ câtu veţĭ fi şi veţi trăì de pe pomŭ pe pomŭ şi de pe ramu pe ramŭ, tu cântându c u c u, éră ea p u p ă i n d ŭ tótă ḑiua ca o nebuna, pentru că n'aţi fostŭ îndestulaţi şi mulţămiţi cu celea ce vi le-a daruitu bunulu Dumneḑeu!

Şi cum a rostitŭ tufa cuvintele acestea, omulŭ îndată s'a prefăcutŭ în C u c ŭ, éră muerea lui în P u p ă z ă, şi-aŭ începutŭ amêndoĭ, unulŭ dintr'o parte éră altulu din altă parte a sburà de pe pomu pe pomŭ şi-ă cântà elu c u c u, éră ea p u p u p u!

VI.

A cincea legenda a Cucului, istorisita de Maria Ol. Manciu, românca din Banatu, și comunicata de Dlu Iosifu Olariu, învețatoriu în Domanu, sună precum urméza:

A fostu câud a fostu, că de n'ar fi fostu și n'ar fi nici nu s'ar povesti.

A fostu odata unu omu saracu lipitu pământului, că de saracu ce era nici cenușă destula în vatra foculuĭ nu avea. Totu ce avea elu erau doi copii, unu baiatu și-o fetița, prè carii îĭ iubià ca și ochii seĭ din capu.

Éta însă ca'ntr'o di muerca omuluĭ acestuia se bolnavesce și nu peste multu móre.

Omulu o duse câtu o duse dupa mórtea soției sale. Dar' de la unu timpu, vedêndu ca e greu a trăi singuru, maĭ alesu că avea copii micĭ, se însură de a dóua óră și aduse o mascione[1]) îndrăcită în casa.

Mascionea, ca maĭ tóte mascionele, câtu era diua și nóptea de mare, nu tăcea maĭ nici unu picu din gura, ci totu una latră și supĕră pre bĭetulu omu spunêndu-ĭ să facă ce va face cu copiiĭ seĭ, să-ĭ ducă unde-i va duce, numai să nu-ĭ maĭ véda în ochi, caci nicĭ decum nu-ĭ póte suferi, orĭ de nu, ea maĭ multu cu dênsulu nu va ședè.

Fetița omuluĭ, ori de câte orĭ se certà mascionea cu tatalu seu, sta într'unu cotu de-o parte și ascultându punè bine după urechie tóte celea ce le audià dela mascionea sa.

[1]) In Bucovina se dice mascihă și vitrigă.

Ètă însa ca 'ntr'o nópte, ne mai putêndu omulu suferî certele fara de sfârşitu şi batjocurile nevesteĭ sale şi voindu a avè odata pace şi linisce în casa sa, luâ pre copiii sei şi se duse cu dênşii într'o pădure pustie, ḑicêndu-le ca mergu dupa lemne, dar' când ajunse într'unŭ locu unde padurea erà maĭ désă, maĭ întunecósă şî maĭ fiorósa, se furişiâ de denşiĭ şi lasându-ĭ acolo în scirea Domnului se'ntórse a casă.

Copiiĭ, vĕḑêndu dela unu timpu ca tatalu lorŭ, pre care-lu cugetau că e dusu să tae lemne, nu se maĭ întórce, şi nesciindu ce sa facă şi 'n cotro sa apuce, dormiră nóptea aceea în padurea ceą pustie.

A dóua ḑi deminéţa însă fetiţa, care erà maĭ marişóra şi mai cumincĭóră de câtŭ baiatulŭ, luâ pre frate-seŭ de mâna şi plecară împreuna spre casa pe urmą cenuşeĭ, ce-a fostu luat'o şi presurat'o fetiţa pe drumu când a mersŭ cu tatalu seŭ în pădure.

Mascionea, când ĭ-a vĕḑutu venindu a casă, cugetaı că a turbatŭ, nu ce-va, aşa de tare s'a fostŭ înfuriatu şi mâniatu pre dênşiĭ şi pre tatălu loru. Şi numaĭ daca ĭ-ar fi fostŭ cu putinţa ĭ-ar fi înghiţitu într'o lingură de sorbitură, aşa erà ea de ţea şi dę îndrăcita.

Barbatulu ei însa, fiindŭ precum se vede unu omŭ fórte molaticu, şi voindŭ a-ĭ face pe placu, maĭ probâ una, mai probâ álta, ca dóra va putè departà pre copii dela casă, dar' cu nemică nu-ĭ putŭ înduplecà şi înşalà.

Mascionca îndracita, vĕḑêndu ca nicĭ într'unu modŭ nu se póte desbarà de copiiĭ barbatulu seu, îşi puse în gându ca numai decâtu să-ı nimicésca, şi

așa într'o buna deminéță, pe când barbatulŭ seu erà dusu de a casă, prinse ea pre baiatŭ și omorindu-lŭ fară cea maĭ mică mustrare de cugetŭ i-lŭ dete surorĭ sale ca acésta să-lu pregătéscă de mâncare pentru tatălu seŭ.

Ce erà sa faca biata fetița?... De voe de nevoe trebuì să asculte pre mascione și sa facă ce i-a spusŭ acésta, dacă voì ca să nu pațésca și ea ca frate seu... Ea, fără sa ḑica vre unŭ cuvêntŭ, luâ pre frate-seŭ și-lŭ pregătì de mâncare, însă inima ĭ-o ascunsă într'o b u t ó r ă [1]), ḑicêndŭ către mascionea sa că a mâncat'o unŭ câne.

Venindu omulŭ, adică tatalŭ băiatuluĭ, de unde va fi fostŭ dusŭ, a casă, a mâncatŭ pre băĭatulu seŭ dimpreună cu mascionea... Eĭ îndemnară și pre fetița. Insă acésta n'a voitu nicĭ de cum să mânânce cu dênșiĭ, ci stringêndŭ tóte ósele din trupulu frățioruluĭ seŭ le ascunse în b u t ó r ă, unde a ascunsŭ și inima.

In deminéța urmatóre éta că din butóra, unde au fostŭ ascunsă inima și ósele baiatuluĭ, eșì o pasere cu pene sure și punêndu-se pe-o rămurică a copaculuĭ celuĭ cu butóra, a începutŭ a câutà:

Cucu! cucu! cucu!
Mascionea m'a tăĭatŭ
Și cu tata m'a mâncatŭ,
Dar' eŭ în Cucŭ m'am schimbatŭ
Si de mascione-am scăpatŭ!

Mascionea îndrăcita, fiindu din întêmplare în apropierea copaculuĭ aceluia și audindu câuteculu baiatuluĭ

[1]) B u t ó r ă = scorbură.

Cinci fuĭóre de mĕtasă
Cea maĭ bună şi alésa [1]) . . .

In balada „N o v a c ŭ şi C o r b u l ŭ“ provinŭ deminutivele „C o r b i ş o r ŭ“ şi „C o r b u l e ţ ŭ“. Étă şi versurile, carĭ ni le'nfăţişézĕ !

Étă, mări, cum plângea,
Că'n departe, susŭ zărĭa
Unŭ corbŭ negrŭ, c o r b i ş o r ŭ
Ce sburà încetişorŭ
Şi din aripĭ totŭ bătea
Şi cu jale c r o n c o n ĭ a . . .

Totŭ în balada acésta eroulŭ eĭ G r u e adresându-se cătră Corbŭ dice :

Aleĭ c o r b i, c o r b i ş o r ŭ
De vreĭ tu să-mĭ facĭ pe dorŭ,
Ţine inelușulŭ meŭ
Şi du-lŭ unde voescŭ eŭ . . .

Şi'n fine :

C o r b u l e ţ u l ŭ uşurelŭ
Avea 'n pliscu-ĭ unŭ inelŭ [2]) . . .

Femeĭuşca Corbuluĭ se numesce „C o r b ó ĭ c ă“ şi „C ó r b ă“ dem. „C ó r b i ţ ă“.

Tóte numirile acestea, după cum ne vom încredinţa îndată, sunt fórte respândite nu numaĭ în Bucovinĕ, ci şi'n Transilvania, ba chĭar şi'n Dobrogia.

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 141 şi 142. —
[2]) V. Alecsandri op. cit. p. 145 şi 146.

Numirea „Corbóĭcă“ se află atâtŭ la Româniĭ din Bucovina, câtŭ şi la ceĭ din Dobrogia, după cum nĭ-arată următórele versurĭ, ce le reproducemŭ dintr'o baladă întitulată „Maĭca bĕtrână“:

Cea maĭcă bĕtrână
Cu brâulŭ de lână
In genunchĭ cădea
Şi la cerĭŭ privĭă
Şi mi se rugà:
De s'ar îndurà
Eă m'aşĭ bucurà
Domnulŭ să mĕ facă
O négră corbóĭcă
Din arip să sborŭ
Colo să scoborŭ.
— Domnulŭ auḑĭa
Corbóĭc'o făcea...[1])

O doĭnă din Bucovina, în care provine numirea „Córbă“, sună precum urméză:

Frunḑă verde de celŭ teĭŭ,
La fôntâna vĕduveĭ
Şede Córba négră, şede
Şede'n frunḑe, de n'o vede.
Córba négra puĭ şĭ-a scosŭ
Şi n'are nicĭ unŭ folosŭ:
Unulŭ sbóră şi se duce
Altulŭ remâne şi plânge.[2])

[1]) T. T. Burada. O călĕtorie în Dobrogia. Iaşi. 1880. p. 116. veḑĭ şi p. 108. —

[2]) Fóia societăţiĭ pentru literatura şi cultura română în Bucuvina. an. II. Cernăuţĭ. 1866. p. 280.

Unŭ fragmentŭ de doĭnă, totŭ din Bucovina, ni spune următórele despre o „C ó r b ă“ şi puĭĭ acesteĭa:

„C ó r b ă, c ó r b ă, mama nóstră!
Jan silesce
De ne cresce
Şi ne pune
'N pene bune
Să mergem peste pădure!
— „Auleo, că bine-ar fi
Eŭ când m'aşĭ putea sili,
Dar' penele mĭ-aŭ răritŭ,
Clonţulŭ mi s'a bătucitŭ
Se vede c'am bătrânitŭ,
Nu e modru de trăitŭ!“ ...[1])

O doĭnă din jurulŭ Sesermanuluĭ în Transilvania, care ne'nfăţişază numirea „C ó r b ă“ sună precum urmézĭ:

Turturea, pasere vie,
Spune mândruluĭ să viie,
Că s'aŭ coptŭ struguri'n vie
S'a'nvĕţatŭ o C ó r b ă n é g r a
Şi duce cu viţa 'ntrégă,
S'a'nvĕţatŭ una maĭ micĭ,
Duce, nu lasă nemicĭ.[2])

Altă doină, totŭ din Transilvania, în care se află numirea de maĭ susŭ şi care trătézĭ despre acela-şĭ obĭectŭ, e acésta:

[1]) Din colecţĭunea mea inedită.

[2]) Jónŭ Mureşanŭ. Doĭne şi hore pop. publ. în „F a m i l i a“, an VI, Pesta. 1870. Nr. 30. p. 355.

Păsĕruĭcă cam mnĭerie
Spune-ĭ la badea să vie,
Că s'aŭ coptŭ struguri'n vie,
S'a'nvĕţatŭ o Córbă négrŭ
Şi duce cu viţa 'ntrégă,
S'a 'nvĕţatŭ unŭ Corbŭ negru
Şi duce cu bucĭumu,
S'a'nvĕţatŭ o Cĭoră mică
Şi nu remâne nemică,
S'a'nvĕţatŭ şi Mĭerlele
Şi le ducŭ bobiţele. [1])

Numirea micşorătivă „Corbiţă“ o întâlnimŭ atâtŭ în vorba de tóte ḑilele a Românilorŭ din Bucovina, câtŭ şi în vr'o câte-va localităţĭ din România.

VI.

Numirea „Corbŭ“ şi derivatele sale s'aŭ întrebuinţatŭ din cele maĭ depărtate timpurĭ şi se maĭ întrebuinţézăîncă şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ de cătră Românĭ atâtŭ ca connume de familie, câtŭ şi ca poreclă, precum: Corbu, Corbea, Corbénŭ şi Corbiţă.´ Maĭ cu samă aceĭ Românĭ se poreclescŭ „Corbĭ“, carĭĭ sunt negricĭoşĭ.

In România aflămŭ încă şĭ-o mulţime de sate munţĭ, păduri, riurĭ, morĭ, poduri, locuinţe isolate, picheturĭ, insule, petrĭĭ şi altele, carĭ sunt numite după numele Corbŭ, Córbă şi Corbiţă, precum:

Córbă, Corbănescĭ, Corbanĭ, Corbénca, Móra şi Podulŭ-Corbenceĭ, Corbenĭ, Corbésca, Corbescĭ, Corbĭ,

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

Corbiĭ-din Cĭungĭ, Corbiĭ-din-vale, Corbiĭ-mari, Corbiţa, Corbŭ, Corbulŭ-de-josŭ, Corbulŭ-de-susŭ, Păriulŭ şi Podulŭ-Corbuluĭ, Corbuşorĭ [1]), şi'n fine Pétra-Corbuluĭ. [2])

Afară de aceste numirĭ topografice sciŭ prea bine că se vor maĭ fi aflându şi multe altele, dar' de-o-camdată credŭ că şi acestea vor fi de ajunsŭ.

Pĕrulŭ bărbaţilorŭ, care e negru şi frumosŭ, îlŭ asemenéză Românulŭ cu „p é n a C o r b u l u ĭ". Aşa aflămŭ în balada „M i o r i ţ a" [3]), precum şi în alte poesiĭ poporane următórele versurĭ:

Perişorulŭ luĭ
Péna corbuluĭ.

Asemenea şi despre aceĭa, carĭ aŭ sprêncene frumóse şi negricĭóse încă se ḑice că „a ŭ n i s c e s p r ê n c e n e c a p é n a c o r b u l u ĭ" séŭ:

Sprêncenele luĭ
Péna corbuluĭ. [4])

---

[1]) D. Frunḑescu. Dicţionarĭŭ topograficŭ şi statisticŭ alŭ Românieĭ. Bucurescĭ. 1872. p. 131 şi 132.

[2]) A. Ruso. „P é t r a C o r b u l u ĭ", Legendă publ. în „F ó ĭ a s o c i e t ă ţ i ĭ p e n t r u l i t. ş i c u l t. r o m. î n B u c o v i n a", an. IV. Cernăuţĭ. 1868. p. 141. Eroulŭ acesteĭ legende e o fétă anume „C o r b i ţ a". Totŭ acésta legendă, prelucrată în versurĭ fórte frumóse de eruditulŭ nostru poetŭ Dlŭ V. Bumbacŭ se află publicată în aceea-şĭ fóĭe p. 211—226.

[3]) V. Alecsandri. op. cit. p. 1.

[4]) Intr'o baladă din colecţiunea mea inedită.

Caiĭ şi câniĭ, cariĭ sunt aşa de negriĭ, că strelucesce pĕrulŭ pe dênşiĭ, se numescŭ de cătră Românĭ în regulă „C o r b ŭ“.

Pe lângă tóte aceste datine si credinţe ale Românilorŭ despre C o r b ŭ, pe lângă numirile topografice, de familie, de porecle şi de vite, carĭ sunt numite după dênsulŭ, nu trebue să trecemŭ cu vederea şi faptulŭ că C o r b u l ŭ represintă marca Românieĭ, respective a Munteniei, dela întemeĭerea eĭ şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ.

VII.

In fine voĭŭ să maĭ însemnezŭ încă şi vr'o câte-va proverbe, carĭ le-aŭ alcătuitŭ Româniĭ în decurgirea timpuluĭ dela datinele şi apucăturile C o r b u l u ĭ şi carĭ, în timpulŭ de faţă, sunt fórte respândite şi la diferite ocasĭunĭ îutrebuinţate.

Proverbele, carĭ le cunóscemŭ noĭ, sunt următórele:

Ochĭ avêndŭ aĭ fostŭ ca orbulŭ,
Te-aĭ dusŭ, m'aĭ slujitŭ ca corbulŭ. [1])

Proverbulŭ acesta se aplică maĭ cu samă la aceĭ ómenĭ cu carĭ nicĭ odată nu te poţĭ ajutà, căcĭ orĭ şi ce lĭ-aĭ spune să-ţĭ facă, eĭ tóte ţi le facŭ pe dosŭ.

„Corbule! cum îţĭ sunt puiĭ?
— „Frumoşĭ! pe câtŭ merge înegrescŭ! [2])

---

[1]) Antonŭ Pannŭ. Culegere de Proverburĭ séŭ Povestea vorbiĭ. Partea II. Bucurescĭ. 1853. p. 49.

[2]) Idem de eadem. Partea I. Bucurescĭ. 1852. p. 162.

séŭ altmintrelea:

„Cum îți mergŭ puiĭ, corbule?
— „De ce merge se înegrescŭ! [1])

Acestea dóue proverbe arată firésca rĕutate a unora, ce în locŭ să se micşoreze, merge totŭ spre sporire.

„Face tréba ca corbulŭ“, se ḑice despre ceĭ ce-ți promitŭ că-ți vorŭ face vre unŭ lucru, dar' nu se ținŭ de cuvêntŭ, séŭ şi despre aceĭa, cărora li spuĭ să facă una şi eĭ îți facŭ cu totulŭ alta, tocmaĭ ca şi Corbulŭ din sânta scriptură.

„Corbŭ la corbŭ nu scóte ochiĭ“; acestŭ proverbŭ fórte lățitŭ pretutindene unde numaĭ se află Românĭ se aplică maĭ cu samă la ómenĭĭ, carĭĭ ți se pare că trăescŭ reŭ întreolaltă, precum sunt bună óră mulțĭ amploĭați, însă când voescĭ să scoțĭ ce-va dela unulŭ dintre dênşiĭ prin ajutorĭulŭ celuĭalaltŭ, atuncĭ, în locŭ să-ți ajute, amêndoĭ te ne îndreptățescŭ.

„Din gura cobuluĭ n'auḑĭ decâtŭ cra“ [2]), adică dela ómenĭĭ ceĭ reĭ, asupritorĭ şi despoĭetorĭ nicĭ când nu poțĭ aşteptà vre unŭ bine, ci numaĭ totŭ reŭ.

„Unde e hoitulŭ, acolo se adună corbiĭ.“ Românĭĭ din Bucovina spunŭ, că dacă unŭ Corbŭ află unŭ hoitŭ (stêrvŭ) nu se duce la dênsulŭ ca să-lŭ mânânce singurŭ, ci se pune maĭ întâĭŭ într'unŭ vêrfŭ de arbore, de délŭ, séŭ ce este în apropierea hoituluĭ şi acolo începe mereŭ a croncăni pênĕ ce se strîngŭ maĭ mulțĭ

[1]) Convorbirĭ literare. an. VIII. Iaşĭ. 1874—75. p. 69.
[2]) Antonŭ Pannŭ. Proverburĭ. Part. I. p. 96.

corbĭ în jurulŭ luĭ, şi apoĭ cu toţiĭ dimpreună se pornescŭ spre hoitŭ. Decĭ proverbulŭ acesta se aplică maĭ alesŭ la acea specie de ómenĭ, carĭĭ sunt de-o pănură, adică carĭĭ numaĭ după despoĭerĭ şi după averea altora alérgă.

„Face hatârulŭ corbuluĭ ca să învinovăţéscă porumbulŭ“, adică face hatârulŭ unuĭ omŭ reŭ spre a ne'ndreptăţì pre unŭ omŭ cu totulŭ nevinovatŭ.

Pe lângă aceste proverbe maĭ aŭ Românìĭ încă şi următórele ḑicale, carĭ le'ntrebuinţézămaĭ alesŭ atuncĭ, când vorbescŭ de cine-va de reŭ, precum: să-l ŭ mânânce corbiĭ, mânca-l-ar corbiĭ, ducă-se cu corbiĭ, scote-ĭ-ar corbiĭ ochiĭ, a da corbilorŭ şi tuturorŭ corbilorŭ.

Cĭóra.

I.

Sub cuvêntulŭ „Cĭór ă“ înţelege poporulŭ românŭ de pretutindene maĭ multe felurĭ de paserĭ, carĭ se ţinŭ de unulŭ şi acela-şĭ genŭ. Insă pentru fie-care felĭŭ alŭ acestuĭ genŭ de paserĭ maĭ are elŭ şi câte unu nume deosebitŭ.

Noĭ vom arătà în liniile următóre, pe rôndŭ numele fie-căruĭ felĭŭ séŭ soĭŭ, şi adică:

Cĭór ă-n é g r ă, C o r o ĭ ŭ [1]), lat. Corvus corone Lath. germ. die Rabenkrähe.

Cĭór ă, Cĭoróĭe, Cĭoróĭcă, Cĭoracă, Cĭór ă-c e n u ş i e, Cĭór ă-d e-p ă d u r e, la Românii din Macedonia: ţ i ó r r a [2]), éră la ceĭ din Epirŭ: O r g n ĭ e [3]) lat. Corvus cornix L. germ. die gemeine Krähe, Nebelkrähe

[1]) In „Dictionnaire d'étymologie daco-romane, éléments slaves etc. Frankfort. 1879. de A. de Çihac. p. 493. se află cuvêntulŭ acesta tradusŭ prin F a l c o t i n u n c u l u s. Póte că şi acestŭ soĭŭ de Ş o ĭ m ŭ, căcĭ F. tinunculus e unŭ felĭŭ de şoĭmŭ, să se numéscă în unele locurĭ „c o r o ĭ ŭ“, însă eŭ sciŭ că, celŭ puţinŭ în Bucovina, se numesce „C o r o ĭ ŭ“ cĭóra cea négră ca corbulŭ, adică C o r v u s c o r o n e. Falco tinunculus, după cum s'a aratatŭ la locŭlŭ seŭ tom. I. p. 120, se numesce cu totulŭ altfelĭŭ de cătră Românii din Bucovina. In unele locurĭ din Bucovina, precum d. e. în Frătăuţiĭ-vechĭ, se numesce C o r o ĭ ŭ şi C o r b u l ŭ.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 716.

[3]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

Cĭór ă-de-câmpie, Cĭór ă-guleratĕ, Cĭór ă-bălţatĕ, Cĭór ă-vênĕtĕ, Crancă ŭ, în Transilvania şi anume în ţéra Haţeguluĭ şi Corcan ŭ [1]) lat. Corvus frugilegus L. germ. die Saatkrähe.

Ceucă, dem. Ceucuţă, Ceucuşóră, pl. Ceucĭ, Ceucuţe, Ceucuşóre [2]), Cĭócă pl. Cĭocĭ [3]), Cĭóĭcă pl. Cĭoĭcĭ [4]), Cĭoucă pl. Cĭoucĭ [5]), Ceócă pl. Ceocĭ [6]), Cĭaucă pl. Cĭaucĭ [7]), şi Stancă, dem. Stăncuţă şi Stăncuşóra pl. Stăncĭ, Stăncuţe şi Stăncuşore [8]), în judeţulŭ Argeşŭ din România Cĭór ă-pucĭósă şi papagalŭ-ţigănescŭ [9]), la Românĭĭ din Epirŭ şi Macedonia: Gaĭe [10]), lat. Corvus monedula L. germ. die Dohle, Thurmkrähe.

Bărbăţelulŭ Cĭórelorŭ pênĕ aicĭ înşirate se numesce Cĭor ŭ, pl. Cĭor ĭ [11]), şi Cĭoroĭ ŭ [12]); după colórea

[1]) Com. de Dlŭ Nicolaĭŭ Densuşanŭ.

[2]) Aceste numirĭ sunt fórte usitate în Bucovina.

[3]) S. Petri. Vocab. port. românŭ-germanŭ. Sibiiŭ. 1861. — A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimŭ. Dictionarĭulŭ limbeĭ române. Bucurescĭ. 1873. p. 684. —

[4]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 54.

[5]) Usitatŭ în Transilvania, com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[6]) Cărţile săténuluĭ românŭ. Gherla. 1880. p. 28 şi 29.

[7]) Usitatŭ în jurulŭ Ohaba-mâtniculuĭ în Banatŭ com. de Dlŭ Ionŭ Stoicescu.

[8]) Usitatŭ atâtŭ în Bucovina, câtŭ şi'n Muntenia.

[9]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

[10]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ, şi Ionŭ Caragiani.

[11]) Acésta numire e usitată maĭ cu samă în Muntenia. Veḑĭ A. I. Odobescu. Ψευδο-κυνηγετικος. p. 10.

[12]) După Polizŭ, Vocab. şi Cihac, op. cit. p. 716 prin cuvêntulŭ „Cĭoroĭŭ“ s'ar înţelege şi Corbulŭ. Mie însă nu-mĭ vine a crede acésta. După câtŭ sciŭ eŭ „Cĭoroĭŭ“ se numesce numaĭ bărbăţelulŭ „Cĭóreĭ“.

penelorŭ Cĭoroĭŭ-negru, Cĭoroĭŭ-cenuşiŭ, şi Çĭoroĭŭ-vênĕtŭ [1]), éră unŭ puĭŭ de cĭóră séŭ o cĭóră mică: Cĭoroĭaşŭ, Cĭoruţă şi Cĭorcuţă. [2])

„Cĭoroĭulŭ“ se numesce în unele locurĭ şi „Cĭocoĭŭ“. Étă ce ni spune în privinţa acésta I. C. Massimŭ: „In unele locurĭ Cĭocoĭŭ se ḑice în locŭ de Cĭoroĭŭ, şi pretutindenea, în România liberă, este cunoscută espresĭunea: „Cĭocoĭŭ guleratŭ“, aplecată de ţeranŭ la aceĭa din ceĭ ce numesce elŭ cĭocoĭ, carĭ respundŭ câtŭ maĭ bine la tipulŭ cĭocoĭuluĭ; — acésta din urmă însemnare este decisivă pentru determinarea etimologieĭ cuvêntuluĭ cĭocoĭŭ, asupra căreia s'aŭ datŭ multe şi diverse părerĭ, de carĭ lectorĭulŭ va fi, credemŭ, mulţămitŭ că-lŭ scutimŭ: fiindu că cĭocoĭŭ este masculinŭ din cĭocă, formatŭ ca şi vulpoĭŭ, broscoĭŭ, muscoĭŭ etc. din vulpe bróscă, muscă; fiindŭ că, în faptă, se şi ḑice pe a locurea cĭocoĭŭ în locŭ de cĭoroĭŭ, éră cĭocoĭŭ guleratŭ este singurŭ usitatŭ, pre câtŭ noĭ scimŭ, în locŭ de cĭoroĭŭ guleratŭ, adică în locŭ de acea cĭóră, care e bălţată séŭ încinsă pre la gâtŭ ca cu o specie de gulerŭ maĭ albŭ de câtŭ restulŭ corpuluĭ; aceste dóue împrejurărĭ ar fi îndestule a ne încredinţa că cĭocoĭŭ se légă de aceea-şĭ origine cu cĭocă, că nu e decâtŭ masculinulŭ cĭoceĭ; dară maĭ multe alte împrejurărĭ vinŭ se confirme acésta etimologie: numirea de croncanŭ, specie de vulturŭ

[1]) In Bucovina şi Muntenia com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[2]) In Bucovina şi la Polizŭ Vocabularŭ româno-germanŭ.

laşiŭ, lacomŭ şi spurcatŭ, încă se aplécă la aşa numiţiĭ cĭocoĭ marĭ, alŭ cărorŭ stomacŭ este maĭ largŭ şi maĭ greŭ de săturatŭ ca alŭ cĭocoĭlorŭ micĭ séŭ cĭoroilorŭ; în fine, prin o reminescinţă a paserilorŭ dela Lerculŭ Stymfalŭ, carĭ infestă pre locuitoriĭ Arcadieĭ cu înfricoşatele lorŭ cĭocurĭ de ferŭ, Românulŭ a aplecatŭ şi cĭocoilorŭ, ce-lĭ storcea, numele de paserĭ cu cĭocŭ de ferŭ". [1])

II.

Cum că numirea de „Cĭóră-négră" trebue să fie fórte respândită în poporŭ se adiveresce şi din următorĭulŭ pasagĭiŭ pre care îlŭ scótemŭ dintr'o colindă:

De le-ţĭ maĭ vedea
Spuneţi-ĭ aşa
Că holdele-ĭ tóte
Cópte-sŭ şi rescópte,
Şi vinŭ păsĕrele
Şi ducŭ spicurele,
Vine Cĭóra-négră
Duce claĭa 'ntrégă,
Vine Corbu-negru
Duce stogu 'ntregu. [2])

Câtŭ pentru numirea Stancă, Cĭoroĭŭ, Cĭoróică şi celelalte, carĭ s'aŭ înşiratŭ aice, să se védă

[1]) Glossarĭŭ, care cuprinde vorbele din limba română străină prin originea séŭ forma lorŭ. Bucurescĭ. 1876. p. 155. — Despre cuvêntulŭ Cĭocoĭŭ veţĭ şi articululŭ despre Ciocârlanŭ în t. I. p. 334. alŭ opuluĭ acestuĭa.

[2]) Dict. de Petru Crăcĭunaşŭ şi com. de Dlŏ. Gr. Crăcĭunaşŭ.

mai pe largu datinele, credințele și anecdotele, ce le reproducemŭ mai la vale.

III.

Cu privire la acestŭ genŭ de paseri, a cărorŭ mulțime se numesce cu unŭ cuvêntŭ technicŭ poporanŭ „Cĭorărie“, esistă la Românii din Transilvania urmatórea credință:

Când tómna sbóră mai multe Cĭóre fórte pe susŭ, atunci se ḑice că ele ducŭ spice de grâŭ la nisce călugări din resăritŭ, pre carii numai ciórele îi hrănescŭ cu spice de grâŭ de prin țerĭ străine. [1])

Poporulŭ românŭ din Crișana spune și crede, că Cĭórele véra își scaldă puii golășei în unele ape diutre hotarĕ. Aceste ape sunt bune pentru farmece rele. Dacă cine-va doresce să strice pacea și liniscea altuĭa, atunci se dă pe lângă babele vrajitóre, nóue la numĕrŭ. Aceste babe, de-odată se ducŭ nóptea, când nimenĭ nu le vede, la o apă între hotarĕ, unde sciŭ de bună samă, cá și-aŭ scăldatŭ Cĭórele puii. Fie-care ĭe treĭ stropi în vasulŭ părăsitŭ ce-lŭ aŭ, dar' mai bine într'o hârcă de câne; apoi fie-care încinge în apă aceea treĭ fire de pĕrŭ de lupŭ turbatŭ ḑicêndŭ unele cuvinte magice. Acésta o repețescŭ ele de nóue orĭ în nóue nopți de Marți, totŭ la 12 óre, așa ca nimenĭ să nu le védă, căci altcum „e pace de pogace“. Cine are apa acésta póte apoi fórte multe nevoi, multe vrăji și farmece. [2])

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciumașŭ.

[2]) „Albina Carpaților“ an. IV. Sibiiŭ. 1880. Nr. 16. p. 243.

Românii din Bucovina spunŭ ca Cĭórele sunt domnitórele vênturilorŭ, ele pórtă și conducŭ vênturile unde voescŭ și în cotro voescŭ, pentru că ele sbóră nu numaĭ după vêntŭ, ca alte paserĭ, ci și contra vênturilorŭ celorŭ maĭ marĭ și maĭ aprige, și vênturile nu sunt în stare să le dea josŭ. [1])

IV.

In pronosticulŭ din „Calendarĭulŭ babelorŭ“, compusŭ de A. Pannŭ, provinŭ următórele versurĭ despre „Cĭóre“:

Cĭórele strînse grămadă,
Când pe susŭ chiuindŭ sborŭ,
Érna ne vestescŭ zăpadă,
Ér' véra plóĭe séŭ norŭ. [2])

Cum că Cĭórele prevestescŭ schimbarea timpului spunŭ și credŭ și Românii din Moldova, Bucovina și Transilvania. Așa spunŭ eĭ, că Cĭórele, când sbóră fórte pe susŭ și croncănescŭ séŭ croncăescŭ, prevestescŭ vreme rea. Când se strîngŭ multe la unŭ locŭ și nu-șĭ află stare și alinare, ci ne'ncetatŭ sbóră în colo și'n cóce strigândŭ, prevestescŭ érna apropierea unuĭ viscolŭ mare și gerŭ, éră véra plóĭe, vênturĭ și furtune marĭ. [3])

---

[1]) Dictatŭ de C. Diaconescu, românŭ bĕtrînŭ din Calafindescĭ.

[2]) Calend. pe an. 1848 p. 32. apud: G. Dem. Teodorescu. Incercărĭ critice asupra unorŭ credințe etc. Bucurescĭ. 1874. p. 92.

[3]) Credință comună tuturorŭ Românilorŭ din Bucovina.

Când se punŭ Ceocile — adică Ceucile — pe vêrfulŭ copacilorŭ séŭ pe alŭ caselorŭ, — îşĭ ascundŭ capulŭ în aripă, séŭ se móíe în apă, - séŭ sbóră cu ceoculŭ (cĭoculŭ) deschisŭ şi triste, atuncĭ de bună samă preste scurtŭ are să plóíe. Când se adună Ceocile şi Corbiĭ şi sbóră făcêndŭ sgomotŭ mare, fâlfăindŭ din aripĭ, atuncĭ éră e unŭ semnŭ că preste scurtŭ timpŭ are să plóíe. [1])

Croncănitulŭ cĭórelorŭ, în unele împrejurărĭ, se considerá de cătră Românĭ şi ca unŭ semnŭ reŭ. In „Convorbirĭ literare“ aflămŭ următórele şire, carĭ întărescŭ esistinţa acesteĭ credinţe deşerte: „Când urlă vre unŭ câne séŭ vre o cĭóră croncănesc, babele se spăĭmêntézá socotindŭ că semnŭ de mórte însemnéză.“ [2]) Asemenea şi Românĭĭ din Transilvania credŭ că „croncănirea cĭórelorŭ prevestesce mórte.“ [3])

V.

Pruncĭĭ românĭ din Transilvania, când li se schimbă dinţiĭ séŭ mĕselele, după ce cu ajutorĭulŭ uneĭ aţişóre séŭ şi cu degetele scotŭ dintele, care se clatinŭ, îlŭ ĭaŭ se ducŭ cu dênsulŭ afară şi aruncându-lŭ peste casă ḑicŭ:

Na cĭór' unŭ dinte de ferŭ
Şi'mĭ dă altulŭ de oţelŭ! [4])

[1]) Cărţile sat. rom. Gherla. 1880. p. 28 şi 29.
[2]) An. VIII. Iaşĭ. 1874. p. 73.
[3]) „Amiculŭ scóleĭ“ etc. redact. de V. Romanŭ. an. IV. Sibiiŭ 1863. p. 134.
[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

Acésta datină esistă şi la pruncii din Bucovina; aceştĭa încă aruncă dinţiĭ şi mĕselele căḑute preste casă, după ce maĭ întâĭĭ rostescŭ de treĭ orĭ după olaltă următórele versurĭ:

Na cĭór' unŭ dinte de osŭ
Şi-mĭ dă altulŭ maĭ frumosŭ.
Na cĭór' unŭ dinte de ferŭ
Şi-mĭ dă altulŭ de oţelŭ! [1])

Făcêndŭ acésta, cugetă eĭ, dar' nu numaĭ eĭ, ci şi maĭcele lorŭ, cum că vor căpĕtà dinţĭ tarĭ, sănĕtoşĭ şi frumoşĭ.

VI.

Ómeniĭ ceĭ negricĭoşĭ, adeseorĭ sunt porecliţĭ de cătră Românĭ „C ĭ ó r ă“. Unŭ cântĕcŭ poporanŭ ni spune în privinţă acésta urmatórele:

Bat'o legea, cĭóră négră,
Cum mĭ-a făcutŭ de mi-ĭ dragă.
Na, cĭóră, unŭ leŭ bătutŭ,
Să-mĭ desfacĭ ce mĭ-aĭ făcutŭ! [2])

Insă maĭ cu sama Ţ i g a n iĭ sunt porecliţĭ cu acestŭ nume, din causă că peliţa de pe obrazulŭ acestora e négră maĭ ca şi penele C ĭ ó r e l o r ŭ, apoĭ şi din acea causă, pentru că precum C ĭ ó r e l e sunt fórte obrasnice şi îndrăsneţe, că le alungĭ într'o parte şi ele se'ntorcŭ pe de altă parte înapoĭ, aşa facŭ şi ţiganiĭ,

[1]) Dat. şi Cred. Rom. din Bucovina.
[2]) Din colecţiunea mea inedită.

ori și câtŭ ĭ-ai alungà dela casă, ori și câtŭ ai căutà să te desbărezĭ de dênșii, eĭ totu-șĭ ți se vêră în ochĭ și-ți cerŭ câte de tóte.

Ba! nu destulŭ numaĭ atâta!... Românii aŭ maĭ înventatŭ încă și-o mulțime de anecdote, o mulțime de istorióre glumețe, în carĭ se arată, că țiganii nicĭ nu voescŭ să rostéscă numele acestorŭ paserĭ ca să nu se porecléscă și batjocurésc singurĭ pre sine.

Sperŭ că vr'o câte-va esemple din accste anecdote vor fi bineprimite, dacă le voiŭ înșirà aicĭ spre destragerea cetitorilorŭ.

Étă-le-aĭ și acestea!

Unŭ țiganŭ găsì în mijlocului unuĭ drumu o Cĭóră mórtă, lângă care se puse și începù a întrebà șingurŭ:

Ce să fie óre? să fie cĭóră?
Mĕ facŭ singurŭ de ocară;
Să-ĭ ḑicŭ cĭoroĭŭ?
E din satŭ dela noĭ;
Să-ĭ ḑicŭ Stancă?
Stancă o chĭamă pe mama;
Să-ĭ ḑicŭ prepelițaușŭ?
Nu!
Să-ĭ ḑicŭ porumbițaușŭ?
Nu!
Mi se pare că-ĭ unŭ dita clamposŭ! [1])

*

— Altŭ țiganu găsì asemenea o Cĭóră mórtă și nu scià ce e. O luâ apoi și ducêngu-se la Bulibașa,

[1]) H. Wartha. Calend. Basmelorŭ și alŭ cânturilorŭ pop. pe an. 1877, Bucurescĭ. p. 75.

adică la celŭ maĭ mare alŭ ţiganilorŭ, şi arătându-ĭ-o ĭlŭ întrebâ ce să fie, éră acesta ĭĭ respunse:

Asta e ce-va,
Vine de unde-va,
Se duce unde-va
Şĭ-a muritŭ de ce-va!

Unŭ alŭ treĭlea ţiganŭ, ce şedea maĭ la o parte, auḑindŭ adaugâ:

— Veḑĭ dacă e Bulibaşă, cum scie de tóte! [1])

*

A treĭa anecdotă:

Unŭ ţiganŭ vede o Cĭór ă pe unŭ arbore.

— Ce pasere să fie asta? — ḑice elŭ:

Să-ĭ ḑicŭ Cĭór ă
Mi-ĭ că sbór ă
Şi dă pe tica de ocară!
Să-ĭ ḑicŭ maĭ bine:
Porumbosŭ, poposŭ
Cu cĭoculŭ covîltirosŭ
Cu códa ĭataganosŭ.

Tocmaĭ atunc ĭ trecêndŭ unŭ vênătorĭŭ pe acolo trage cu puşca în Cĭór ă şĭ-o omór ă. Ţiganulŭ cum o vĕḑŭ că a căḑutŭ josŭ mórtă se apropiâ de dênsa şi începŭ să o jelésc ă astfelĭŭ:

Săraca ce-va,
Cum te-a omorîtŭ cine-va!

[1]) H. Wartha. op. cit.

Eŭ sciŭ cum te chĭamă pe tine,
Dar' mĕ pâcălescŭ pe mine! [1])

*

Din aceste treĭ anecdote fórte lesne se póte cunósce câtŭ de batjocuriţĭ sunt bĭeţiĭ ţiganĭ, că eĭ chĭar şi singurĭ nu se încumetă a rostì cuvêntulŭ cu care sunt porecliţĭ în tóte părţile unde se află în contactŭ cu Româniĭ, atâtŭ în România, câtŭ şi în tóte ţerile române de sub sceptrulŭ austro-ungarŭ. Din tóte părţile audĭ pre Românĭ apostrofându-ĭ C ĭ ó r ă, C ĭ o r ó ĭ e, C ĭ o r ó ĭ c ă, C ĭ o r ' o ĭ ŭ şi C r a n c ă ŭ şi cârâindu-ĭ:

Cârŭ cĭóră
Dela móră
Cu făină'n pólă,
Că pe tatălŭ tĕŭ
L'aĭ mâucatŭ
Nesăratŭ,
Nepipăratŭ
C'o lingură de păsatŭ! [2])

Şi de ce? — pentru că sunt negrĭĭ, cutezătorĭ şi obrasnicĭ ca şi C ĭ ó r e l e!

Femeile, carĭ sunt negricĭóse şi aŭ alunele pe obrazŭ, încă îndătinézză Românĭĭ a le poreclì cu cuvêntulŭ „S t a n c ă“.

[1]) I. C. Fundescu. Basme, oraţiĭ, pâcălĭturĭ şi ghîcĭturĭ. Ed. II. Bucurescĭ. 1870. p. 135.

[2]) In Bucovina şi Transilvania, com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

„S t a n c ă“, după cum prea lesne ne putemŭ încredinţà din istorie, erà maĭ de multŭ şi unŭ nume de botezŭ fórte usitatŭ la Românĭ.

In legătură cu numele acesteĭ paserĭ credŭ că maĭ stă încà şi numele de botezŭ şi connumele S t a n c ĭ u l ŭ şi S t a n c ĭ u c u l ŭ, care e, maĭ alesŭ pintre ţiganĭ, fórte lăţitŭ.

Intr'o satiră despre ţiganĭ provinŭ urmatórele versurĭ:

Stanclulŭ paralelŭ
Mare archireŭ . . .

VII.

Dela datinele şi deprinderile C ĭ ó r e l o r ŭ aŭ formatŭ Românĭ în decursulŭ timpurilorŭ şĭ-o mulţime de proverbe, ḑicale şi aseměnărĭ, carĭ astă-ḑĭ sunt fórte respândite şi adeseorĭ întrebuinţate.

U n d e l i p s e s c e p ă u n u l ŭ, c ĭ ó r a s e p a r e p a s e r e a c e a m a ĭ f r u m ó s ă“, — adică unde lipsescŭ ceĭ maĭ de cinste, acolo ceĭ maĭ prosţĭ prindŭ locŭ maĭ bunŭ. [1])

„C ĭ ó r a c â n d a î n t r e b a t ' o c e p a s e r e - ĭ m a ĭ f r u m ó s ă? e a a a r ă t a t ŭ p e p u ĭ ĭ e ĭ!“ — adică fie-care maĭ multŭ ale sale le ciustesce. [2])

De câtŭ tótă véra cióră
Maĭ bine o ḑi şoimŭ în véră. [3])

---

[1]) Convorbirĭ literare. an. VIII. Iaşĭ. 1874—75. p. 69.

[2]) Idem. p. 70—71.

[3]) Antonŭ Pannŭ. Proverburĭ. Part. II. p. 34.

Séŭ: „decâtŭ unŭ anŭ Cĭóră, maĭ bine o ḑi şoĭmŭ“ [1]) — adică să poftimŭ maĭ multŭ la cele de cinste, maĭ bine să fimŭ ómenĭ căutaţi, băgaţĭ în samă o ḑi, decâtŭ totdéuna nebăgaţĭ în samă şi despreţuiţĭ.

„Unde este stêrvulŭ, acolo se adună cĭórele“ [2]) — adică unde e ce-va în darŭ de capĕtatiŭ, acolo fie-care alérgă.

„Cĭóră în locŭ de privighitóre nu se póte vinde“ [3]), — adică unŭ lucru prostŭ, urîtŭ nicĭ când nu se póte asĕmĕnà séŭ vinde în locŭ de unŭ lucru delicatŭ, frumosŭ şi preţiosŭ.

Cĭórei câtă sĭ-ĭ cauţĭ macar
Ea totŭ îţĭ va ḑice: gar! [4])

Acestŭ proverbŭ se aplică celorŭ prosţĭ, neînvĕţaţi, cărora orĭ şi câtŭ lĭ-aĭ spune, eĭ totŭ a lorŭ o ţinŭ, căcĭ n'aŭ capŭ deşteptŭ ca să te pótă înţelege.

Cĭóră lângă cĭóră trage,
Alte paserĭ nu-ĭ sunt drage. [5])

Adică ceĭ fără de ruşine, ceĭ groşĭ de obrazŭ totŭ la ómenĭ de pănura lorŭ tragŭ, totŭ cu de-aceştĭa se'nsoţescŭ, macar orĭ şi câtŭ aĭ voi să-ĭ abaţĭ dela acésta, căcĭ maĭ ḑice şi altŭ proverbŭ:

---

[1]) Convorbirĭ lit. an. VIII. p. 72.
[2]) A. Pannŭ. Proverb. Part II. p. 73.
[3]) Idem de eadem. p. 117. —
[4]) A. Pannŭ. Proverburĭ. Partea II. p. 40.
[5]) Idem de eadem. p. 33.

Celuĭ fără ruşinare.
De-ĭ daĭ ce-va'n obrazŭ sare
Să ţi se urce'n spinare. [1])

„Numaĭ cu unŭ găinaţŭ de Cĭóră marea nu se spurcă“ [2]), — adică o singură mincĭună, ce o rostesce cine-va nu pote seduce pre nime.

„Cĭóră la cĭóră nu scóte ochiĭ“, séŭ după cum sună acestŭ proverbŭ în alte locurĭ: „corbŭ la corbŭ nu scóte ochiĭ“, adică amploĭatŭ la amploĭatŭ, advocatŭ la advocatŭ, medicŭ la medicŭ, jefuitorĭŭ la jefuitorĭŭ, nicĭ cândŭ nu-şĭ facŭ unulŭ altuĭa reŭ.

„A trecutŭ cĭóra peste casă“, — adică s'a dusŭ, a trecutŭ binele ce-a fostŭ. — E de'nsemnatŭ, că prin acestŭ proverbŭ se constată totodată şi credinţa Românilorŭ, că sburândŭ vre o cĭóră preste casă e semnŭ reŭ.

„Cĭóra cu cĭóra“, — adică fie-care se pórtă totdéuna cu ómenĭ de pănura luĭ.

„Cĭóra totŭ cĭóră“, — adică omulŭ neruşinatŭ şi obrasnicŭ din fire, nicĭ când nu se póte îndreptà ca şi Cĭórele.

Săraca mândruţa mea
Câtŭ e ea de neteḑea:
Deminéţa când se scólă
Cĭórele din capŭ îĭ sbóră,

[1]) A. Pannŭ. Prov. Partea III. p. 33.
[2]) Idem de eadem. p. 124.

Éră ṣéra când se culcă
Gândescĭ că-ĭ o cĭóră smultă. [1])

Acestŭ proverbŭ se ḍice cu privire la o fétă, care îṣĭ negrijesce corpulŭ, care âmblă nespălată, nepeptĕnată ṣi négră.

In fine credŭ Românii ca tóte C ĭ ó r e l e, câte le-am înṣiratŭ aice, afara de C e u c e, sunt necurate, spurcate ṣi de-aceea, ferită Dumneḍeŭ ca unŭ Românŭ să mânânce când-va carne de Cĭóră.

Dela cuvêntulŭ „C ĭ ó r a“ ṣi „S t a n c ă“, precum ṣi dela derivatele acestorŭ cuvinte se află în România maĭ multe numirĭ de localităṭi, ṣi anume: Cióră, Cĭorâcă, Cĭorancă, Cĭoranĭ, Cĭoranŭ, Cĭorarĭ, Cĭorăscĭ, Cĭorescĭ, Cĭorâṭa, Cĭorĭ, Cĭoroĭaṣu ṣi Cĭoroĭu, Stanca ṣi Stancuṭa. [2])

VIII.

Afară de datinḍle ṣi credinṭele, proverbele ṣi ḍicalele, carĭ s'aŭ înṣiratŭ pênĕ aice, meritĕ a fi reprodusă încă ṣi următórea legendă despre C ĭ ó r ă, care am auḍit'o dela unŭ Românu din Frătăuṭiĭ-vechĭ:

Ḍice că Dumneḍeu, după ce a ziditŭ lumea ṣi tóte vietăṭile câte se află într'ênsa, a poroncitŭ într'o ḍi ca tóte vietăṭile să se adune la unŭ locŭ cu puiĭ lorŭ ca să véḍă cine ce a produsŭ.

Vietăṭile îlŭ ascultară ṣi se adunară din tóte părṭile.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaṣŭ.

[2]) D. Frunḍescu. pop. cit. p. 117, 118, 454 ṣi 455. —

Dumneḑeŭ s'a uĭtatŭ la puĭĭ fie-căreĭa şi toţĭ ĭ-aŭ plăcutŭ, şi pre toţĭ ĭ-a luatŭ în samă.

Étă că la urmă, tocmaĭ când dete Dumneḑeŭ drumulŭ vietăţilorŭ adunate, vine şi Cĭóra cu puĭulŭ eĭ.

— De unde aĭ tu puĭulŭ acesta? — o întrebâ Dumneḑeŭ, cum dete cu ochiĭ de dênsa.

— De unde să-lŭ am! — respunse Cĭóra plină de mândrie — acesta e puĭulŭ meŭ!

— Nu e cu putinţă ca acesta să fie puĭulŭ uneĭ făpturĭ de-ale mele! — ḑise Dumneḑeŭ maĭ departe. — Tóte făpturile mele aŭ puĭ frumoşĭ şi atrăgĕtorĭ că numaĭ de-a dragulŭ să te uĭţĭ la dênşiĭ, pe când alŭ teŭ e aşa de urîtŭ, că ţi-ĭ maĭ mare greulŭ să te uĭţĭ la dênsulŭ!... Intórce-te de grabă înapoĭ de caută şi-mĭ adă altŭ puĭĭŭ, căcĭ pre acesta nu potŭ să ţi-lŭ ĭeŭ îu samă,... acesta e din cale afară urîtŭ!...

Auḑindŭ Cĭóra cuvintele acestea s'a îutorsŭ scârbită dela Dumneḑeŭ şi apucându lumea în capŭ a âmblaţŭ în lungŭ şi latŭ dóră va aflà altŭ puĭĭŭ maĭ frumosŭ de câtŭ alŭ seŭ. Dar' de gĭaba!... Nicăirĭ n'a pututŭ să afle puĭĭŭ după plăcutŭ seŭ. Decĭ întornându-se ea éră-şĭ la Dumneḑeŭ ḑise:

— Dómne! âmblat'am lumea în lungişŭ şi curmeḑişŭ, dar' puĭĭŭ maĭ cilibiŭ şi maĭ frumosŭ ca alŭ meŭ nicăirĭ n'am pututŭ aflà. Dumneḑeŭ, auḑindŭ acésta, începù a zimbi şi ḑise:

— Aĭ dreptate!... aşa sunt mamele!... fie-care cugetă că puĭĭŭ maĭ frumosŭ de câtŭ alŭ seŭ nu se maĭ află altulŭ, de-ar fi acela orĭ şi câtŭ de urîtŭ!... Fie-care îşĭ laudă pre alŭ seŭ!... Şi cum rostì cuvin-

tele acestea luâ și pre puiulŭ Cĭórei în sama și-i dete apoĭ drumulŭ să se ducă sănĕtósă de unde a venitŭ...

IX.

Altă legendă despre Cĭór ă, care mĭ-a istorisit'o Constantinŭ Isopescu, învĕțătorĭŭ din Frătăuții-vechĭ, sună precum urmézĕ:

A fostŭ odată o Cĭór ă, care nu maĭ avea nicĭ când parte din puiĭ seĭ, căcĭ în totŭ anulŭ venĭà Ulĭul ŭ și-ĭ mâncà.

Nu odată îșĭ frământà biata Cĭóră capulŭ: cum ar putea face ca sa aĭbă și ea puĭ ca alte paserĭ?... Unde să-ĭ scótă puiĭ, unde să-ĭ créscă și cum să-ĭ ferésca ca să-ĭ pótă scăpà de Ulĭŭ?... Cugetâ ea ce cugetâ: cum ar face și ce ar direge ca s'o scótă maĭ bine la capĕtŭ, dar' de gĭaba!... mintea îĭ sta loculuĭ!... In urma urmelorŭ însă, după multă frământare și bătae de capŭ, îĭ plesnì prin minte că dacă se va încumĕtrì cu Ulĭul ŭ, care totdéuna îĭ mânâncă puiĭ, acesta, ca cumĕtru, va avè atâta obrazŭ pe lângă nasŭ și nu-ĭ va mâncà și maĭ departe puiĭ. Decĭ întâlnindu-se ea într'o ḑi cu Ulĭulŭ și luându-se cu dênsulŭ de vorbă, îĭ ḑise în urmă ca să se încumĕtréscă cu dênsa.

— Bine! — respunse Ulĭulŭ — mĕ încumĕtrescŭ bucurosŭ.

— Iți mulțămescŭ din tótă inima pentru bunătatea ce voescĭ a-mĭ arătà! — ḑise maĭ departe Cĭóra, — dar', afară de acésta, așĭ maĭ avè încă o rugăminte la Dta!

— Şi aceea ar fi? — întrebâ Ulĭulŭ.

— Ca de astă-ḑĭ înainte să nu-mĭ maĭ mânâncĭ puiĭ! —

— Écă-ţĭ făgăduescŭ şi acésta, numaĭ de una te-aşĭ poftì şi eŭ: să-mĭ spuĭ cum arată puiĭ teĭ, ca să-ĭ potŭ deosebì dintre alţĭ puĭ?

— Puiĭ meĭ! — respunsă Cĭóra plină de mândrie — sunt ceĭ maĭ cilibiĭ şi maĭ frumoşĭ dintre puiĭ tuturorŭ paserilorŭ de pe faţa pământuluĭ.

— Daca e aşa, cum spuĭ, apoĭ să aĭ parte de dênşiĭ, că eŭ de aḑĭ înainte nu m'oĭŭ atinge de dênşiĭ! — ḑise maĭ departe Ulĭulŭ si sburându se cam maĭ duse în trébă-şĭ.

Cĭóra; bucurósă că a pututŭ înduplecà pre Ulĭŭ ca să nu-ĭ maĭ mânânce puiĭ, sburâ asemenea în cotro s'a fostŭ îndreptatŭ.

Âmblându Ulĭulŭ, după ce s'a despărţitŭ de cumĕtra-sa, în colo şi'n cóce şi căutându dóră ar putè aflà câte unä alta de rêndulŭ mâncărĭĭ, nu aflà numaĭ puĭ de g a n g u r ă, de c u c ă, de m ĭ e r l ă şi de alte paserĭ, adică totŭ numaĭ puĭ frumoşĭ. Decĭ cugetându elŭ în mintea luĭ cea de Ulĭŭ, că aceştĭa vorŭ fi puiĭ cumĕtreĭ sale şi voindŭ a se ţinè de cuvêntŭ, nu se atinsé nicĭ decum de dênşiĭ.

Aşa a păţit'o elŭ *tótă* ḑiua aceea, în care s'a încumĕtritŭ cu C ĭ ó r a, şi totŭ aşa şi'n ḑiua următóre. Dar' nu ḑise nemică... Inghiţì noduri şi tăcù ca piticulŭ.

A treĭa ḑi însă, resbindu-lŭ fómea alergându în colo şi'n cóce după mâncare, étă că tocmaĭ când sin-

guru nu mai scià ce sa'ncépă ca să nu închine stégulŭ, dă peste unŭ cuĭbŭ cu puĭ de C i ó r ă. Şi cum dete cu ochiĭ de dênşiĭ şi-ĭ vĕḑù că sunt aşa de urîţĭ şi de zăbăloşĭ, nu maĭ stete multŭ pe gânduriĭ, ci mi-ĭ apucâ de-a rêndulŭ la scărmănatŭ şi câtŭ aĭ scăpărà în amnariŭ mi-ĭ puse pre toţĭ la inimă. Éră după ce s'a săturatŭ bine se şterse frumuşelŭ pe botiĭ şi... pe icĭ în colo ţi-ĭ drumulŭ!...

Cĭóra, care în timpulŭ acesta, erà dusă de a casă ca să aducă şi ea câte unà alta pentru mititeiĭ seĭ, când se întórse îndărĕptŭ şi voì să-ĭ hrănéscă, hrănesce dacă aĭ pre cine!... cuibulŭ erà deşertŭ şi puiĭ ca'n palmă!... Ea, vĕḑêndŭ că cuĭbulŭ e golŭ şi puiĭ nicăiriĭ, dă'n colo, dă'n cóce, caută în drépta, caută în stânga dóră-ĭ póte unde-va aflà, dar' de gĭaba!... despre puĭ nicĭ pomană!... Maĭ stă ce maĭ stă, ca să védă de nu vorŭ eşì de unde-va, apoĭ maĭ trage éră unŭ rotogolŭ prin împrejurimea cuibuluĭ, şi când colea, în locŭ de puĭ, dă peste o grămăgĭóră de pene, de cotoriĭ şi de aripĭ frânte şi pline de sânge.

— Nu maĭ remâne nicĭ o îndoĭală, blăstĕmatulŭ celŭ de Ulĭŭ éră mĭ-a mâncatŭ puĭuţiĭ,... dragiĭ mamiĭ, puiĭ mamiĭ! — ḑise Cĭóra scârbită, când dete cu ochiĭ de pene şi de celelalte remăşiţe ale puilorŭ seĭ.

Nu multŭ după acésta întêmplare se'ntâlnesce ea éră-şi cu cumĕtrulŭ seŭ şi cum îlŭ zăresce de departe îĭ ḑice:

— Aşa mi te-aĭ ţinutŭ de cuvêntŭ, cumetre!... aşă-ĭ că éră mĭ-aĭ mâncatu puĭuţiĭ, mânca-te-ar vermiĭ să te mânânce!

— Şuguescĭ, cumetră, orĭ vreĭ să-ţĭ baţĭ jocŭ de mine?

— Eŭ, să şuguescŭ?

— Dacă aşĭ fi avutŭ eŭ de gândŭ ca să nu mĕ ţinŭ de cuvêntŭ şi dacă aşĭ fi voitŭ să-ţĭ mânâncŭ puiĭ, atuncĭ n'aşĭ fi răbdatŭ fóme dóue ḑile întregĭ, după cum am răbdatŭ, ci ţi ĭ-aşĭ fi mâncatŭ în ḑiua cea dintêiŭ. Aşa însă am trebuitŭ să âmblu cu maţele corăindu-mĭ de fóme pênĕ maĭ nainte, când dăduĭ într'o scorbură de răchită putregăiósă peste unŭ cuĭbŭ cu nisce puĭ aşa de negriĭ, urîţĭ şi zăbăloşĭ, de-mĭ erà maĭ mare greulŭ să mĕ uĭtŭ la dênşiĭ; şi de n'aşĭ fi fostŭ ruptu în coşĭ de fóme, ḑeŭ că nicĭ nu m'aşĭ maĭ fi utatŭ la dênşiĭ, da decum să-ĭ mânâncŭ!...

— Incă maĭ aĭ obrazŭ să te desvinovăţescĭ?...

— Ce felĭŭ?... de ce să mĕ desvinovăţescŭ?

— D'apoĭ bine, n'aĭ scintŭ că aceĭa sunt puiĭ meĭ!

— Cum!... aceĭa aŭ fostŭ puiĭ tĕĭ!

— A cuĭ să fi fostŭ dară?... Aĭ tĕĭ sciŭ că n'aŭ fostŭ, nicĭ a alteĭ paserĭ, ci numaĭ aĭ meĭ!

— D'apoĭ bine, cumĕtră, Dta mĭ-aĭ fostŭ spusŭ că puiĭ Dtali sunt ceĭ maĭ frumoşĭ puĭ din lume, şi nu nisce sluţeniĭ şi uricĭuni pre carĭ le-am mâncatŭ eŭ!... Spune-mĭ: nu-ĭ aşa?...

— Fie-care alŭ seŭ îĭ pare maĭ frumosŭ, ca a altuĭa, de-ar fi acela orĭ şi cătŭ de slutŭ şi urîtŭ. Aşa şi eŭ am cugetatŭ că puiĭ meĭ sunt ceĭ maĭ frumoşĭ puĭ din lume.

— Dacă aĭ cugetatŭ aşa, apoĭ, nu-ţĭ fie cu banatŭ,... a Dtali ę vina!... Eŭ unulŭ mĭ-am ţinutŭ

făgaduința, am mâncatŭ ce-a fostŭ maĭ urîtŭ, și nu ce a fostŭ maĭ frumosŭ, după cum mĭ-aĭ spusŭ!...

Așa cuvêntâ Ulĭulŭ, și după acésta avêntându-se în susŭ ,sburâ maĭ departe în cale-șĭ lăsându pre Cĭóră cu buzele umflate.

Cĭóra, focŭ și pară de mânie, se luâ la fugă după dênsulŭ voindŭ să-lŭ prindă și să-ĭ dee o scărmănătură ca s'o ție în minte câtŭ va fi și va trăĭ, dacă ar fi avutŭ să maĭ trăéscă.

De l-a prinsŭ orĭ ba, nu sciŭ, căcĭ n'am fostŭ și eu pe-acolo ca s'o veḑŭ ce face!... Atâta însă sciŭ, că de-atuncĭ și pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ cum vĕḑŭ C ĭ ó r e l e pre vre unŭ U l ĭ ŭ déuna începŭ a se fugărĭ după dênsulŭ și nu se lasă pênĕ ce nu-lŭ prindŭ și-lŭ omóră.

Ţarca.

I.

— Astă-ḑi voiŭ căpĕtà óspeţi!

— „Pre cine?... de bună samă nisce némuri, nisce cunoscuţi?...

— Nusciŭ!... némuri cunoscuţi, orĭ necunoscuţi!...

— „D'apoĭ bine!... de unde sciĭ dară că veĭ căpĕtà óspeţi?... cine ţĭ-a spusŭ?...

— Cine să-mĭ spue!... ĭa o pasere!...

— „Care?... nu cum-va vr'o pasere măéstră?

— Nu!... alta!... ĭan caută colo śpre celŭ gardŭ!... veḑĭ-o cum sare din parŭ în parŭ!... aceĭa mĭ-a spusŭ!

— „Aşa!... acuma-mĭ maĭ viĭ de-acasă!... acuma te pricepŭ ce voescĭ să ḑicĭ!..

*

Acesta e unŭ dialogŭ, pre care-lŭ întâlnimŭ fórte adeseorĭ la poporulŭ românŭ, şi ceĭ ce vorŭ fi petrecutŭ maĭ multŭ timpŭ la ţĕră, şi se vorŭ fi interesatŭ maĭ de-aprópe de obiceĭurile, credinţele şi reminiscinţele strebune, vorŭ pricepe îndată despre ce felĭŭ de pasere

e vorba. Sunt însă deplinŭ încredinţatŭ, că ceĭ mai mulţĭ, pentru că nu-şĭ prea batŭ capulŭ cu datinele şi credinţele stremoşescĭ, nu vor pricepe nemicŭ din acestŭ dialogŭ.

Remâne decĭ ca totŭ noĭ să-ĭ esplicămŭ înţelesulu.

Paserea, despre care se face amintire în acestŭ dialogŭ, e Ţ a r c a, lat. Pica caudata Briss. germ. die Elster.

După credinţa poporuluĭ românŭ, când Ţ a r c a sare din parŭ în parŭ séŭ de pe-unŭ pomŭ pe altulŭ de naintea uneĭ case, prevestesce prin cânteculŭ seŭ venirea unorŭ óspeţĭ.

Dar' mulţĭ nicĭ acuma nu vor sci cu siguranţă despre ce felĭŭ de pasere e vorba. Şi cu totŭ dreptulŭ căcĭ sub numele indicatŭ e cunoscută numaĭ în Bucovina şi Moldova.

Poporulŭ românŭ din unele părţĭ ale Transilvanieĭ o numesce Ţ ă r c u ş ă [1]) şi F r a ş c ă [2]), în alte părţĭ însă S a r c ă. [3])

O cimilitură din ţinutulŭ Lapuşuluĭ, publicată în fóĭa poporană „Ş e ḑ e t ó r e a“ [4]) sună:

E lungă
Nu-ĭ furcă;
E négră
Nu-ĭ ţigancă;
E albă
Şi nu-ĭ dómnă.

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.
[2]) Com. de Dlŭ N. Barbu.
[3]) Com. de Dlŭ Gr. Crăc'unaşŭ.
[4]) An. II. Budapesta. 1876. p. 50.

Er' adunătorĭulŭ eĭ, Dlŭ Alecsa Lateşŭ, o deslégă astfelŭ: „S a r c a, o p a s e r e.“

Totŭ „S a r că“ se numesce paserea acésta şi de către Românii din unele ţinuturĭ ale Ungarieĭ. [1])

In unele părţĭ ale Munteniei însă, după câtŭ sciŭ eŭ, e cunoscută numaĭ sub numele de „C o ţ o f a n ă“. [2]) In judelulŭ Gorjuluĭ se numesce S c i r i c ă, éră in celŭ alŭ Ialomiţeĭ C a r a g a ţ ă şi C a r a g a ţ i n ŭ. [3])

In Banatŭ şi anume în ţinutulŭ Oraviţeĭ C ĭ o r o b a r ă şi C ĭ o r c u ş ă [4]), éră în celŭ alŭ Ohabamâtniculuĭ C ĭ o r c o b a r ă. [5])

In fine la Românii din Istria C ĭ ó ĭ c ă pl. C i o i c e şi Ş i o ĭ c ă pl. Ş i o i c e [6]) la ceĭ din Macedonia: C a r a c a c s ă [7]) éră la ceĭ din Epirŭ: H â r c h a s t ă. [8])

Bărbăţelulŭ acesteĭ paserĭ se chĭamă în Transilvania şi Ungaria S a r c o ĭ ŭ [9]), éră în Bucovîna Ţ a r c o ĭ ŭ. [10])

---

[1]) Com. de Dlŭ Elia Popŭ, învĕţătorĭŭ în Şomcuta-mare.

[2]) In maĭ multe ist. nat. publicate în Bucurescĭ.

[3]) Com. de Dlŭ Ión ŭ Cornoĭŭ. — Despre numirea C a r a g a ţ ă veḑĭ şi Dictionarulŭ limbeĭ române de A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimŭ. p. 685.

[4]) Com. de Dlŭ Ilie Trăilă, advocatŭ în Oravița, şi A. Oprea. juristŭ, prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

[5]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

[6]) Convorbirĭ literare. an. VI. Iaşĭ. 1872—73. p. 393.

[7]) Com de Dlŭ Ión ŭ Caragiani.

[8]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

[9]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ şi E. Popŭ.

[10]) E. de presupusŭ că'n Muntenia bărbăţelulŭ acesteĭ paserĭ se va fi chĭemându, séŭ se va fi chĭematŭ óre când „C o ţ o f a n ŭ“, de óre ce încă pe la an. 1568. întâlnimŭ cuvêntulŭ C o ţ o f a n ŭ ca numele unuĭ bărbatŭ. Veḑĭ B. P. Hâşdĕŭ. Cuvente din bĕtrunĭ. t. I. Bucurescĭ. 1878. p. 251.

Étă în câte-va cuvinte paserea, despre care fu vorba în dialogulŭ arătatŭ maĭ susŭ.

Decĭ, după ce o cunóscemŭ acuma cu toţiĭ, să trecemŭ la datinele şi credinţele Românilorŭ despre dênsa.

II.

O legendă din ţinutulŭ Lapuşuluĭ ni spune următórele despre Ţ a r c ă.

Ḍice că, însurându-se I m p ĕ r a t u l ŭ p a s e r i l o r ŭ, a poftitŭ pre tóte paserile la o s p ĕ ţ ŭ [1]), şi pre tóte le-a cinstitŭ, le-a ospĕtatŭ şi le-a omenitŭ cum se cade. Fie-care a fostŭ îndestulită şi mulţămită.

S a r c a însă, totŭ sărĭà din blidŭ în blidŭ şi totŭ strigà: „ţ i r c ş i m i e! ţ i r c ş i m i e!“

Atuncĭ bucătarĭulŭ, care se aflà în bucătărie şi nu-şĭ putea da rêndŭ cu pregătirea bucatelorŭ, mâniindu-se pe dênsa, că nu-ĭ dă pace, ci totŭ cere să-ĭ dea şi eĭ de mâncare, apucâ o lingură şi aruncându-o după dênsa o lovì dreptŭ în spate.

Câtŭ de avană va fi fostŭ lovitura aceea, nu potŭ spune, dar' destulŭ atâta că: c a v a n u l ŭ lingureĭ remase pentru totdéuna întipăritŭ în spatele S a r c e ĭ, ér' códa lingureĭ s'a prefăcutŭ în códa S a r c e ĭ, pentru că pênĕ atuncĭ S a r c e l e eraŭ fără códă.

S a r c a începù a sărì în colo şi'n cóce, a strigà şi a se clătinà, că dóră-ĭ pică lingura prefăcută în

[1]) N u n t a în unele părţĭ ale Transilvanieĭ şi Ungarieĭ se numesce „o s p ĕ ţ ŭ“.

códă. Dar' înzădar! nicĭ pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ nu ĭ-a maĭ picatŭ códa, de şi bate ne'ncetatŭ dintr'ênsa. [1])

III.

Româniĭ din ţinutulŭ Şomcuteĭ marĭ, în Ungaria, istorisescŭ:

Unŭ omŭ s'a dusŭ odată într'o pădure domnéscă după lemue.

Étă că tocmaĭ când voĭă elŭ să-şĭ tae lemnele trebuincĭóse. vine g o r n i c u l ŭ [2]), fĭ ĭa carulŭ cu boiĭ şi-ĭ mână la curtea domnéscă.

Omulŭ, ca celŭ cu paguba, după ce se scărpinâ puţinŭ în capŭ şi se maĭ sfătuì cu mintea, ce are de făcutŭ, se duse în urma gorniculuĭ, tremurându de fricâ din pricina pedepseĭ, ce socotĭà că-lŭ aştéptă.

Dar' când sosesce la curte, ce să védă? ... unŭ ospĕţŭ mare ca acela de se duse vestea, şi'n locŭ să-lŭ pedepséscă, începură a-lŭ ospĕtà şi pre dênsulŭ.

Şi n'aveaŭ cum să nu-lŭ ospiteze, de óre ce mâncare erà destulă şi prea destulă, căcĭ aŭ fostŭ tăĭatŭ l a v i ţ e l e [3]) şĭ-aŭ fostŭ ucisŭ b a n c e l e. [4]) Éră s o c ă c i ţ e l e [5]) care de care se întreceaŭ cărându apă cu cĭurulŭ şi tăindŭ lemne cu sapa.

Omuluĭ nostru încă fĭ puseră de mâncare într'unŭ blidu ţŭ plinŭ plinuţŭ maĭ pênĕ pe fundŭ.

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[2]) G o r n i c u l ŭ = pădurarĭulŭ.

[3]) L a v i ţ e l e = laiţele, după cum le numescŭ Bucovineniĭ. -

[4]) B a n c e l e = scaunele.

[5]) S o c ă c i ţ e l e = bucătăresele. —

Apoĭ îĭ deteră o linguriță ca să'ntingă cu ea în zama de sorbitŭ.

Sătulŭ de-atâta ospĕțŭ domnescŭ se sculâ acuma omulŭ dela mésă, îșĭ înjugâ boiĭ la carŭ și plecâ spre casă.

Pe drumŭ îlŭ însoțîa și-o S a r c ă, care îĭ totŭ cântà.

Omulŭ nostru însă, sciindŭ din bĕtrânĭ, că cântecului S a r c e ĭ nu e semnŭ bunŭ, o hîșiĭ câtŭ o hîșiĭ. Dar' S a r c a totŭ S a r c ă!... cu câtŭ erà maĭ desŭ hișiită, cu atâta cârîîà maĭ tare.

Atuncĭ omulŭ se supĕrâ pe dênsa și aruncâ în ea cu linguriță ce-o aducea cu sine dela ospĕțulŭ celŭ domnescŭ; linguriță se acățâ de códa S a r c e ĭ, unde a remasŭ pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ.

Étă de unde și pentru ce are S a r c a códă așa de lungă în forma uneĭ linguriță! [1])

IV.

La Românîĭ din Bucovina încă aflămŭ următórele despre Ț a r c ă.

A fostŭ odată unŭ omŭ la nunta unorŭ tinerĭ împĕrațĭ din ḑilele vechĭ.

Cum și-a petrecutŭ elŭ la nunta aceea și ce a maĭ făcutŭ nu vĕ potŭ spune. Atâta numaĭ că s'a întorsŭ a casă c'o linguriță de c u ț i t o r ĭ ŭ [2]), ce se vede că a căpĕtat'o în darŭ dela socrîĭ ceĭ marĭ. Éră după ce

[1]) Acésta legendă mĭ-a com. Dlŭ E. Popŭ.

[2]) In unele locurĭ se ḑice c u s i t o r ĭ ŭ.

a sositŭ a casă s'a pusŭ la mésă şi a începutu a mâncà nisce zamă ferbinte.

Étă că, tocmaĭ pe când sorbĭà elŭ maĭ bine şi maĭ cu gustŭ, vine la dênsulŭ o Ţarcă si începe şi ea a cere de mâncare.

Dar' omulŭ, năcăjitŭ fiindŭ dela nuntă, unde pe semne nu prea avuse timpŭ să mânânce multŭ, se mâniâ fórte şi asvêrlì cu lingura cea de cuţitorĭŭ după Ţarcă, care pe atuncĭ nu avea códă. Lingura împĕrătéscă se împlântâ cu gavanulŭ în spatele Ţarceĭ ĕră códa lingureĭ atârnâ înapoĭ. Şi fiindŭ că zama aceea ĕrà din nisce carne grasă de óie, sburândŭ Ţarca se sleì sĕulŭ, şi a remasŭ lingura acolo. De atuncĭ are Ţarca códă lungă şi pestriţă, pentru că unde a apucatŭ odată a se sleì sĕulŭ pe códa lingureĭ, albŭ a remasŭ, ér' unde nu, negru a remasŭ. [1])

V.

Alţĭ Românĭ, totŭ din Bucovina, maĭ istorisescŭ despre Ţarcă încă şi următórea legendă:

Ḑice că dintru începutŭ Ţarca n'a fostŭ pasere ca acuma, ci ea a fostŭ chelăriţă la unulŭ dintre birturile cele maĭ marĭ şi maĭ cercetate de óspeţĭ pe timpulŭ acela.

Dar' fiindŭ ea ca şi orĭ care altă fétă de pănura eĭ, fórte îndrăsnéţă, sărindŭ înaintea tuturora şi legându-se ca scaĭulŭ de óie maĭ de fie-care óspe tênĕrŭ şi

[1]) Cred. Rom. de pe lângă Dorna, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

frumosu, care cercetá birtulu, pe lângă acésta mai fiindŭ încă şi lungá de mână, înşalându şi prădându pre stăpânulu seu, Dumneḑeŭ se supĕrâ amarŭ pe dênsa şi spre pedépsă o prefăcù într'o pasere. Şi de-atuncĭ apoĭ pasere a remasŭ pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ. Şi paserea aceea e Ţ a r c a.

Fiindŭ însă că Ţ a r c a, ca chelăriţă, erà deprinsă a sărì înaintea fie-căruĭ óspe şi a da de scire stăpânuluĭ seŭ, că écă acela şi acela vine la birtŭ, de-aceea ea şi acuma, când are să soséscă vre unŭ óspe la vre o casă, nu se póte răbdà de-a nu se duce maĭ nainte şi a înscliinţa pre casenĭ prin cânteculŭ eĭ, că în scurtŭ timpŭ are să vie atare óspe la casa aceea. [1])

VI.

Pênĕ aicĭ legendele şi istorisirile Românilorŭ despre originea Ţ a r c e ĭ, despre colórea penelorŭ şi despre códa sa.

Credŭ însă că aicĭ este loculuĭ să arătămŭ şi acea împrejurare, că cele dóue istorisirĭ penultime nu se potŭ considerà ca „l e g e n d e“ în adevĕratulŭ înţelesŭ alŭ cuvêntuluĭ, ci după cum m'am încredinţatŭ, ele sunt numaĭ nisce epilóge ale unorŭ poveştĭ, epilóge, carĭ se istorisescŭ în genere în persóna întâia.

Epilóge de acestea întimpinămŭ noĭ în poveştile române nu numaĭ despre paserĭ, ci şi despre alte animale, ba chiar şi despre ómenĭ.

---

[1]) Com. de Dlŭ Orestŭ Lujanŭ.

Mai fie-care istorisitoriŭ séŭ povestitoriŭ încheĭe legendele sale c'unŭ epilogŭ sarcasticŭ, în care figuréză, afară de paserĭ séŭ alte animale, şi unele persóne locale, însemnate prin vre unŭ defectŭ corporalŭ séŭ şi spiritualŭ, carĭ sunt prea bine cunoscute tuturorŭ ascultătorilorŭ.

Unŭ esemplu:

„Intorcêndu-mĕ dela cutare şi cutare nuntă — încheĭe povestitoriulŭ povestea sa — cu vr'o câte-va plăcinte calde, mĕ întâlnirĭ cu cutare. Eŭ mâniosŭ, că prea multŭ mĕ cincăesce, luaĭ o plăcintă, ĭ-o trântiĭ în capŭ, şi de-atuncĭ a remasŭ p l e ş u v ŭ. Maĭ în cóce mĕ întâlnirĭ cu cutare. Acesta vĕḑêndu-mĕ că rodŭ unŭ cĭolanŭ, ce-lŭ căpĕtasemŭ şi eŭ dela nuntă, cerŭ să i-lŭ daŭ luĭ. Eŭ năcăjitŭ, apucŭ cĭolanulŭ, îlŭ trântescŭ de picĭorulŭ luĭ, şi... écă pĕcatulŭ! omulŭ, pentru unŭ cĭolanŭ, a remasŭ şi astă-ḑĭ schiopŭ.“

Ce se atinge însă de epilogulŭ despre Ţ a r c ă trebue să scimŭ că elŭ nu este localŭ, ci universalŭ, pentru că, după cum am vĕḑutŭ, se află nu numaĭ la Româniĭ din Bucovina, ci şi la ceĭ din Transilvania şi Ungaria, şi este fórte probilŭ că se va fi aflândŭ şi'n celelalte părţĭ locuite de Românĭ.

Prin urmare, după părerea mea, trebue să aĭbă epilogulŭ acesta şi óre care însemnare...

VII.

Am amintitŭ maĭ susŭ, că Ţarca prin cânteculŭ seŭ prevestesce sosirea unorŭ óspeţĭ la casă, în apropierea căreĭa cântă.

Acésta credință este fórte lățită nu numaĭ în Bucovina, ci și'n celelalte țerĭ locuite de Românĭ.

Româniĭ din Ungaria, și'ndeosebĭ ceĭ din ținutulŭ Șomcuteĭ-marĭ credŭ că, dacă se pune Țarca pe vêrfulŭ caseĭ și face figurĭ cu códa eĭ cea lungă, atuncĭ prevestesce că vor sosì óspețĭ. Și'n care parte e întórsă cu códa, dintr'acolo vor sosì óspețiĭ.

La acésta ocasĭune, maĭ alesŭ Româncele, ḑicŭ Țarceĭ:

Veste bună Sarcă!
Dacă e de bine
Adă-o la mine,
Dacă e de reŭ
Du-o la birăŭ! [1])

Când sărcuesce, adică când cântă Sarca, spunŭ Româniĭ din Transilvania, că prevestesce venirea unuĭ óspe séŭ a uneĭ veștĭ, și'n cotro îĭ este códa întórsă, dintr'acolo va venì vestea séŭ óspele.

Auḑindu-o românulŭ transilvănĭanŭ sărcuindu în apropierea caseĭ sale, ḑice:

Hir [2]) bunŭ Sarcă,
Hir bunŭ Sarcă!
De-ĭ de bine
A [3]) la mine,
De-ĭ de reŭ
De capulŭ tĕŭ! [4])

---

[1]) Com. de Dlŭ E. Popĭ.
[2]) Hir cuv. ung. însémnă veste.
[3]) A = adă. La Româniĭ din Transilvania se află fórte adeseorĭ asemene prescurtărĭ.
[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunașŭ. —

„Şederea Ţarceĭ pe vêrfulŭ acoperemêntuluĭ caseĭ — ḑice Wilhelm Schmidt în cartea sa despre datinele şi credinţele române, — însemnéză sosire a unorŭ óspeţĭ“ [1])

Româniĭ din Banatŭ, şi anume ceĭ din ţinutulŭ Ohaba-mâtniculuĭ şi de prin împrejurime, spunŭ că atuncĭ când cĭorăesce vre o Cĭorcobară lângă o casă séŭ lângă vre unŭ omŭ, trebue să vestéscă ce-va. De-aceea românulŭ, ce-o vede şĭ-o aude, ḑice:

De veĭ grăĭ de bine
Să fie de mine,
De veĭ grăĭ de reŭ
Să fie de capulŭ tĕŭ! [2])

Asemenea credŭ şi Româniĭ din Bucovina. Aceştĭa încă spunŭ, că dacă cântă Ţarca de'naintea uneĭ case, séŭ pe unu parŭ, căseniĭ în scurtŭ timpŭ după acésta vor căpĕtă óspeţĭ şi adică din partea aceea, din cotro bate Ţarca cu códa.[3])

Ba! credinţa acésta o întâlnimŭ şi la Româniĭ din Muntenia.

Etă ce ni spune Dlŭ G. Dem. Teodorescu despre dênsa:

„Coţofana, — adică Ţarca, — cântândŭ pe parŭ, dă de scire că va venì o rudă séŭ că o veselie séŭ o mésă aştéptă în ḑiua aceea pe celŭ ce a auḑit'o orĭ a vĕḑut'o. [4])

---

[1]) Op. cit. p. 21.
[2]) Com. de Dlŭ I. Stoïcescu.
[3]) Credinţă fórte lĭţită în Bucovina.
[4]) Încercărĭ critice asupra unorŭ credinţe, datine şi moravurĭ. Bucurescĭ. 1872. p. 92.

Cum că paserea acésta prevestesce sosirea unorŭ óspeţĭ séŭ a uneĭ veştĭ, se vede încă şi din următorĭulŭ blăstĕmŭ:

„Nu maĭ vine, veni-ar numele pe cĭorĭ şi pe coţofene![1])

Maĭ departe credŭ Româniĭ, că dacă-lŭ întimpină pre cine-va Ţărcĭ cârîindŭ, séŭ îlŭ însoţescŭ pe cale, însemnéză unŭ casŭ de mórte între némurile cele maĭ apropiate.[2])

Când cântă Ţarca în apropierea uneĭ case însemnéză de multe orĭ şi lucru reŭ, pentru că ea cântă şi a peritură.[3])

Aceste credinţe din urmă se vĕdŭ încă şi din legenda Românilorŭ din Ungaria arătată mai susu.

VIII.

Afară de acestea, după cum credŭ Româniĭ, maĭ prevestesce Ţarca şi schimbarea timpuluĭ şi a unorŭ evenimĭnte.

Aşa ni se spune la ţĕră că ĕrna, când se strîngŭ multe Ţărcĭ la olaltă şi strigă tóte de-odată şi facŭ larmă mare, prevestescŭ o fortună mare de omĕtŭ cu vêntu viscolitorĭŭ.[4])

Dacă în ḑorĭ de ḑi sbóră numaĭ o Ţarcă din cuibu, putemŭ sci, că de bună samă va să plóie; ĕr'

[1]) G. Baronzi. Opere complete. Limba română şi tradiţiunile eĭ. Brăila. 1872. p. 86. —

[2]) W. Schmidt. op. cit. p. 21.

[3]) Cred. Rom. din Frătăuţiĭ-vechĭ.

[4]) Cred. Rom. din Căndreni, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

dacă esŭ amêndóue putemŭ fi linisciţi, căcĭ va fi vreme bună. [1])

Când are să se nască vre o fómete mare, atuncĭ Ţarcile desfacă păpuşoiĭ de pe térine şi le mânâncă tóte grăunţele, lăsândŭ cĭocălăiĭ goĭ. [2])

IX.

Maĭ departe, credŭ Româniĭ, că crierĭĭ şi ficatulŭĭ Ţarceĭ uscate bine şi pisate pênĕ ce se facŭ ca făina, dacă se punŭ cuĭ-va în mâncare, aceluĭ omŭ i se ĭa odihna; acela n'are stare şi alinare, n'are casă nicĭ mésă, ci âmblă ca şi Ţarca de icĭ colea, căcĭ i se strică mintea. [3])

Economiĭ, ce se ocupă cu stupăritulŭ, credŭ că primăvéra, când stupiĭ sunt aprópe de a se scóte afară, e bine a înpuşcà o Ţarcă, a o frige şi a o pune sub coşniţa stupuluĭ. Făcêndŭ acésta, credŭ eĭ, că stupulŭ sub care s'a pusŭ Ţarca friptă va roĭ maĭ de multe orĭ, va adunà o mulţime de mĭere, maĭ pe scurtŭ că va fi în tótă privinţa fórte bunŭ. [4])

Caiĭ, ce sunt aprinşĭ şi tuşescŭ fórte tare, se vindecă în următorĭulŭ chipŭ. Româniĭ prindŭ adică o Ţarcă şi facŭ unŭ focŭ bunŭ în cuptĭorĭŭ; după ce focululŭ arde bine şi se scotŭ cărbunĭĭ afară, eĭ aruncă Ţarca în lăuntru şĭ-o lasă acolo pênĕ se face tótă scrumŭ.

---

[1]) I. Schinteia. „Scrisórea unuĭ plugarĭŭ cătră redactorŭ", publ. în „Şedetórea" an. I. Buda-Pesta. 1875. p. 47.

[2]) Cred. Rom. din Ilişescĭ, com. de V. Ungurénŭ.

[3]) Cred. Rom. din Transilvania, com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[4]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.

Atuncĭ o scotu afară, o pisază bine şi apoĭ, amestecându făina acésta cu semênţă de S t e g e (lat. Rumex acutus L.) o daŭ cailorŭ aprinşĭ ca s'o mânance.

Prin acésta procedură, credŭ eĭ, că caiĭ bolnavi în scurtŭ timpŭ se vindecă şi nu tuşescŭ maĭ multŭ.[1])

Ţarca, după cum spunŭ Românii din satulŭ Oprişenĭ séu Panţirĭ din Bucovina, e bună de lécu şi în contra t u r b ă c ĭ u n e ĭ.

Omulŭ, care voesce să aĭbă unŭ lécŭ fórte bunu în contra t u r b ă c ĭ u n e ĭ v i t e l o r ŭ, prinde o Ţarcă vie, éră dacă nu se póte prinde vie, apoĭ o înpuşca. Nainte însă de-a o prinde face unŭ focŭ bunŭ în cuptorĭŭ, şi după ce foculu s'a potolitŭ, aruncă Ţarca vie séŭ mórtă, cum este, în cuptorĭu, şĭ-acolo o lasă apoĭ pênĕ ce arde şi se face tótă cenuşă. După acésta scóte cenuşa eĭ afară, o strînge bine într'unŭ vasŭ anumitŭ, şi când se întêmplă vre o nenorocire, când turbă vre o vită, ĭeŭ cenuşă de acésta şi, amestecându-o cu apă, o daŭ viteĭ bolnave s'o bee, turnându-ĭ totodată leşie de acésta şi prin urechĭ; şi dacă vita nu-ĭ s b u r a t ă c u t u r b ă c ĭ u n e a, se vindecă de grabă, éră daca e s b u r a t ă c u t u r b ă c ĭ u n e a, nu se maĭ póte vindecà, de s'ar face cu dênsa orĭ şi ce s'ar face.[2])

Maĭ departe se ḑice, că Ţarca arsă, pisată şi data în tărîţe, e bună de orĭ şi ce felĭŭ de durere ar avè vitele în nuntru. Dacă nu se vindecă de acésta, de nemică alta nu se vindecă, dóră numaĭ de cuţitŭ.[3])

[1]) Datine rom. din unele părţi ale Bucovineĭ.
[2]) Dict. de Iacobŭ Popovicĭŭ, românŭ din Oprişenĭ.
[3]) Dict. de V. Flocea din Câmpulungŭ.

Éra-şĭ e datină în unele părţĭ ale Bucovineĭ de a prinde séŭ a înpuşcà câte o Ţarcă şi a o pune apoĭ în grajdiurile, în carĭ staŭ vitele, séŭ a o restignì pe păreţii grajdiurilorŭ, ca să nu se apropie U c i d ă-l ŭ c r u c e a de vite şi să le muncéscă. Spiritulŭ necuratŭ nu se póte învoì cu Ţ a r c a, se teme de dênsa. Grajdĭulu, unde se află vre o Ţarcă acăţată, e curatŭ. [1])

Acésta datină şi crediuţă se vede că e fórte respândită pintre Românii din Bucovina, pentru că şi eŭ am vĕdutŭ la maĭ multe grajdiurĭ câte o Ţarcă aninată.

X.

Orĭ cuĭ îĭ este cunoscutŭ, că Ţarca e o pasere fórte neastêmpĕrată.

Românulŭ ţeranŭ, aĭ căruĭ ochĭ fórte ageriĭ nu perdŭ nemicŭ din vedere, observândŭ acésta şi vĕdêndŭ că mulţĭ dintre semeniĭ seĭ poşedŭ câte ce-va din însuşirile acesteĭ paserĭ, nu se potŭ rabdà de a nu-ĭ batjocurì poreclindu-ĭ „Ţ a r c ă“.

Astfelŭ pre bărbaţiĭ lungĭ în picĭóre, carĭĭ mergŭ prea ĭute şi totŭ sarŭ în colo şi'n cóce, românulŭ îĭ numesce „Ţ ă r c o ĭ“ séŭ „S ă r c o ĭ“ şi „Ţ a r c ă“ séŭ „S a r c ă“.

Asemenea şi pre femeile limbute, cărora li âmblă gura prea desŭ, le poreclescŭ „Ţ a r c ĭ“ şi se ḑice că „l i â m b l ă g u r a c a ş i l a Ţ ă r c ĭ“ [2]), séŭ după

[1]) Dict. de I. Popovicĭŭ şi V. Flocea.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ şi E. Popŭ, şi dict. de S. Frâncu.

cum spunŭ Românii din Muntenia „l i m e r g e g u r a c a l a o C o ţ o f a n a“. [1])

Mai departe merită a fi însemnatŭ că ómeloru ce se lasă a fi prea multŭ poftiţi, rugaţi, li se spune că „s e c o ţ o f ă n e s c ŭ“. Adeseori auḑimŭ pre Românii din Bucovina ḑicêndŭ: „n u t e c o ţ o f ă n i a t â t a!“ adică: nu te lăsà a fi multŭ îmbiatŭ, nu te lăsà multŭ poftitŭ, rugatŭ, îndemnatŭ...

Numele „C o ţ o f a n ă“, după câtŭ sciŭ eu, nu este cunoscutŭ poporuluĭ românu din Bucovina, dar' verbulu c o ţ o f ă n i este fórte respânditŭ. Dovada despre acésta, afară de vorba de tóte ḑilele avemŭ şi următórele versurĭ, pre carĭ le reproducemu dintr'o satiră poporană despre ţiganĭ, culésă în satulŭ Candreni:

Pênĕ erà cĭóra bórză
Totŭ venĭa la noĭ la varză,
De când s'a coţofănitŭ
Nicĭ la curechĭŭ n'a venitŭ. [2])

Mai rarŭ se aude verbulŭ „s ă r c ă i“ cu înţelesulŭ de: a cântà.

XI.

E de mirare că poporulŭ, fără să fi âmblatŭ la scólă, fără să fi învĕţatŭ carte, scie şi aceea, că Ţ a r c a se ţine de genulŭ C ĭ ó r e l o r ŭ.

Étă cum o esplică elu acésta!

[1]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[2]) Din colecţiunea mea inedită.

— Ţarca e făcută din Cĭóră, din némŭ de Cĭóră, pentru că sună la glasŭ ca şi Cĭóra, atâta numaĭ că are códă maĭ lungă şi e pestriţă la pene.

Ba! sunt multe semne, carĭ nĭ-arată, ca Româniĭ maĭ întâĭŭ şi întâĭù vor fi numitŭ paserea acésta „Cĭóră“, după cum se numesce ea pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ în ţinutulŭ Haţeguluĭ din Transilvania [1]), apoĭ „Cĭóră“ în compusăţĭune cu cuvêntulŭ „bară“ precum se usitézĕ la Româniĭ din Banatŭ în „Cĭorobară“, séŭ „Cĭorcobară“, şi abĭa numaĭ maĭ pe urmă aŭ începutŭ a o numì Sarcă şi Ţarcă.

Dovadă cum că Româniĭ vor fi numitŭ maĭ întâĭŭ şi'ntâĭŭ paserea acésia Cĭóră, Cĭorobară şi Cĭorcobară, avemŭ pe de-o parte, pe lângă fragmentulŭ de satiră, arătatŭ maĭ susŭ, încă sĭ-o anecdotă poporană, éră pe de altă parte vr'o câte-va numirĭ de localităţĭ din Românía, precum şi cuvêntulŭ „Cĭorobor̆ŭ“, despre care cuvêntŭ se póte ḑice cu tótă siguranţa, că nu e numaĭ de erĭ de-alaltă erĭ inventatŭ, ci elŭ trebue să fie fórte vechĭŭ, de óre ce îlŭ întâlnimŭ nu numaĭ în Bucovina, ci şi'n celelalte ţerĭ locuite de românĭ.

Anecdota din cesţĭune e cea următóre:

„Ḑice că aŭ fostŭ odată doĭ ómenĭ, carĭĭ întâlnindu-se într'unŭ locŭ şi vĕḑêndŭ o Cĭorcobară, unulŭ dintre dênşiĭ ḑise către celalaltŭ: Uĭte, mĕ, Alba! că e maĭ multŭ albă decâtŭ négră; éră celelaltŭ ĭĭ respunse: — „Minţĭ, mĕ, că-ĭ Négra nu Alba! că e maĭ multŭ négră decât albă.“

[1]) Com. de Dlŭ N. Densuşanŭ.

„Şi totŭ aşa, unulŭ: ba că e maĭ multŭ albă, éră celalaltŭ: ba că e maĭ multŭ négră, nu numaĭ că se certară între olaltă, ci, dela unŭ timpŭ, începură a se şi bate şi se bătură grozavŭ, căcĭ nicĭ unulŭ nu voĭ să lese după celalaltŭ.

„Éră după ce s'aŭ bătutŭ bine, după ce s'aŭ scărmănatŭ cum se cade, se despărţiră şi se duseră fiecare în drumulŭ seŭ.

„La unŭ anŭ de ḑile, după acésta ne'nţelegere, cértă şi bătae, întâlnindu-se ómeniĭ noştrĭĭ éră-şĭ la unŭ locŭ şi dându-şĭ bună ḑiua, după obiceĭŭ, ḑise unulŭ dintre dênşiĭ:

— „Sciĭ, měĭ frate că proştĭ maĭ fuserămŭ noĭ anŭ, că ne băturămŭ pentru o Cĭorcobară.

La ce celalaltŭ respunse:

— „Că ḑeŭ, měĭ frate, tare reŭ am făcutŭ!

— „Şi veḑĭ, frate! — ḑise éră-şĭ celŭ dintâĭŭ, — totŭ eŭ am avutŭ dreptate, că Cĭorcobara e maĭ multŭ négră decâtŭ albă!

— „E'n lasă, lasă, frate, tóte la o parte, — ḑise celalaltŭ, — că eŭ sciŭ prea bine că Cĭorcobara e cu multŭ maĭ albă decâtŭ négră!

„Apoĭ totŭ aşa şi de astă dată, ne voindŭ nicĭ unulŭ nicĭ altulŭ să lese dintre ale sale, începură éră-şĭ a se bate ca şi'n anulŭ trecutŭ, şi numaĭ după ce se batură bine se despărţiră şi se duseră de unde aŭ venitŭ.“ [1]

[1]) Com. de Dlŭ Iónŭ Stoïcescu.

Acésta anecdotă din Banatŭ, care se istorisesce în regulă la doĭ ómenĭ, ce nu se potŭ nicĭ când învoì în vorbă, carĭ sunt fórte ţinacĭ şi nicĭ unulŭ nu voesce nemică să lese dintre ale sale, credŭ eŭ că a datŭ apoĭ nascere ḑicalelorŭ „b a e a l b ă“, „b a e m a g r ă“, séŭ „b a e l a e, b a-ĭ b ă l a e“, séŭ „n i c ĭ e l a e, n i c ĭ b ă l a e“, carĭ în timpulŭ de faţă sunt forte respândite pintre românĭ, şi se aplică în genere atuncĭ, când pre unŭ omŭ nu-lŭ poţĭ înduplică la nicĭ unŭ lucru, când nicĭ într'unŭ modŭ nu-lŭ poţĭ scóte dintre ale sale.

Cuvêntulŭ „C ĭ o r o b o r ŭ“ s'a păstratŭ nu numaĭ în vorba de tóte ḑilele, ci încă şi'n proverbulŭ:

Ce-atâta cioroborŭ
Pentru unŭ toporŭ!

care e sinonimŭ cu altŭ proverbŭ, anume:

Ce-atâta sfadă
Pentru o bardă!

carĭ proverbe se aplică în genere ómenilorŭ, ce se cértă pentru unŭ lucru de nemică.

Éră numirile de localităţĭ, carĭ le cunoscŭ eŭ pênĕ acuma, sunt acestea:

C ĭ o r o b e s c ĭ, locuinţă isolată în judeţulŭ Doljŭ, plaĭulŭ Amaradie;

C ĭ o r o b o r e n ĭ, satŭ în judeţulŭ Mehedinţĭ, plaĭulŭ Blahniţă; şi:

Cĭoroborenĭ, lacŭ lângă satulŭ cu asemenea numire. [1])

Decĭ, dacă vom discompune acuma numirea „Cĭorobară“ séŭ „Cĭorcobară“, căpětămŭ dóue cuvinte şi anume: Cĭóră séŭ Cĭorcă şi bară.

Cuvêntulŭ primŭ însemnéză o pasere din genulŭ Cĭórelorŭ, care cu timpulŭ s'a prefăcutŭ din Cĭóră în Cĭorâcă [2]), Cérca [3]), Cĭórcă, Sarcă, Ţércă [4]) şi în urmă Ţarcă.

Al doĭlea cuvêntŭ e „bară“. Acesta, câtŭ e la cunoscinţa mea, în timpulŭ de faţă nicăĭrĭ nu se'ntrebuinţézăde sine stătătorĭŭ, ci numaĭ compusŭ cu cuvêntulŭ „Cĭóră“. Insemnânţa lui îusă o aflăm destulŭ de bine şi fórte respicatŭ esplicată în proverbulŭ de maĭ susŭ:

Ce-atâta sfadă
Pentru o bardă!

Decĭ „bară“, care la rêndulŭ seŭ se va fi formatŭ din cuvêntul „bor“ séŭ viceversa, însemnéză atâta câtŭ: sfadă, cértă, strigătŭ, răcnetŭ, éră „Cĭorobară“ séŭ „Cĭorcobară“ însemnéză o pasere limbută, ce totŭ una strigă şi se cértă. Şi dacă vom luà

[1]) D. Frunḑescu. op. cit. p. 118. —

[2]) Cuvêntulŭ acésta s'a păstratŭ pênĕ astă-ḑĭ în maĭ multe numirĭ de sate din România. Veḑĭ Frunḑescu Dict. top. p. 117.

[3]) Veḑĭ cuv. acesta la A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimŭ. Dicţionarĭulŭ limbeĭ române. p. 685.

[4]) I. C. Massimŭ. Glossarĭŭ. p. 164. —

bine séma, apoĭ Ţ a r c a într'adevĕrŭ e o pasere, ce nicĭ odată nu maĭ are stare şi alinare, ce totŭ una alérgă în colo şi'n cóce, strigă, bate din códă şi se cértă cu semenele sale.

Ce se atinge de cuvêntulŭ compusŭ „C ĭ o r o b o r ŭ“, apoĭ şi acesta însemnéză în timpulŭ de faţă sfadă, cértă. Éră dela „c ĭ o r o b o r ŭ“ s'a formatŭ „c ĭ o r o b o r i r e“, care maĭ târdiŭ s'a transformatŭ în „c ĭ o r o v a i r e“, şi care asemene însemnéză: a se certà, a se sfădì pentru nemicurĭ, a se disputà fără multă vivaciţate.

Atâtŭ substantivulŭ „C ĭ o r o b o r ŭ“, câtŭ şi verbulŭ „c ĭ o r o b o rì“ séŭ „c ĭ o r o v ă ì“ esprimă de minune acţĭunea de a se certà a doĭ séŭ maĭ mulţĭ ómenĭ, carĭĭ unulŭ la altulŭ chiuescŭ, strigă, răcnescŭ ca C ĭ ó r e l e. [1])

In fine meritä a fi însemnatŭ şi aceea, că numirea „C ĭ o r o b a r ă“, care s'a păstratŭ şi'n versurile:

Cĭorobară, bară,
Fă-ţĭ codiţa scară! [2])

precum şi „C ĭ o r c o b a r ă“, se află numaĭ la Românĭĭ din Banatŭ.

Totŭ în Banatŭ se află pe timpulŭ Dacilorŭ şi o cetate anume: Z u r o b a r a, care astă-ḑĭ se numesce

[1]) I. C. Massimŭ. Glossarĭŭ. p. 164.

[2]) Com. de Dl. I. Trailă, prin Dl. At. M. Marienescu.

Timişóra [1]), éră nu tocmaĭ departe de aice se află şi numirile de localităţĭ: Cĭorobescĭ şi Cĭoroborenĭ.

Să fie óre acésta numaĭ o întêmplare?

Mie mi se pare că nu!

[1]) Gr. G. Tocilescu. Dacia înainte de Romanĭ. Bucurescĭ. 1880. p. 430 şi 455.

Gaița.

I.

Dela începutulŭ luĭ Octoberŭ și pênĕ cătră finea luĭ Martie vedemŭ prin pădurile împĕnate cu braḑĭ și prin dumbrăvĭ, dar' maĭ cu samă prin pădurile de stejarĭ, o pasere frumósă, cu pene roșiĭ-cenușiĭ, cu aripele pestrițe și cu unŭ ciucĭŭ pe capŭ, care c'unŭ neastĕmpĕrŭ fórte mare sbóră în colo și'n cóce căutându-șĭ nutrețulŭ, ce constă din jirŭ, alune, castane, cireșe, pere, apoĭ din totŭ felĭulŭ de insecte și vermĭ, broscuțe, șopêrle, șerpișorĭ, ba chĭar și din óuele altorŭ paserĭ, însă maĭ alesŭ din g h i n d ă, din care causă se vede mutându-se ne'ncetatŭ dela o pădure de stejarĭ la alta.

Acésta pasere, care e așa de pricepută la capŭ, că scie a imità orĭ și ce sunete bizare: a mionà ca mâțele, a sbĭerà ca ĭeḑiĭ, a cântà ca alte paserĭ, ba de multe orĭ a repețì chĭar și unele cuvinte omenescĭ, ĕră în sborulŭ seŭ a face o mulțime de figurĭ și schime comice, a se acățărà în tóte chipurile de ramurile arborilorŭ, se numesce de cătră Românĭ din Bucovina: G a i ț ă, G a l i ț ă [1]) și G h i n d a r ĭ ŭ; de cătră ceĭ

[1]) Numirea „G a l i ț ă“ am auḑit'o numaĭ în comuna Crasna, pe când celelalte sunt cu multŭ maĭ respândite în tóte părțile Bucovineĭ.

din Transilvania: Gaiță [1]), Zaică, pl. Zaicĭ, masc. Zaicoĭŭ [2]), în unele părți, însă numaĭ fórte rarŭ, Machĭașŭ [3]) și Mătieșŭ [4]); de cătră ceĭ din Ungaria: Zaică masc. Zaicoĭŭ [5]); de cătră ceĭ din Banatŭ: Zaiță [6]); éră de cătra ceĭ din Moldova [7]) și Muntenia: Gaiță [8]), în vechime și Gaică [9]) lat. Garrulus glandarius L. germ. der Heher oder Eichelrabe.

Totŭ de genulŭ acesteĭ pasere se maĭ ține încă și alta, care asemene se numesce de cătră Românĭ „Gaiță". Aceea e Gaița-de-munte [10]), numită altmintrelea atâtŭ în Bucovina câtŭ și'n Moldova [11]) Nucarĭŭ, lat. Nucifraga caryocatactes L. germ. der Nussknacker oder Tannenheher, Nussrabe.

II.

Despre una din aceste dóue paserĭ, și anume despre cea dintâĭŭ, esistă la Româniĭ din ținutulŭ Șomcuteĭ-marĭ în Ungaria următórea legendă, care mĭ-a comunicat'o Dlŭ E. Popŭ:

---

[1]) Vedĭ: Vocab. de S. Petri; S. P. Barcianŭ și G. Barițiŭ et G. Munténŭ.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașiŭ.

[3]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.

[4]) Com. de doĭ studinți din Brașovŭ.

[5]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 514.

[6]) Com. de Dlŭ I. Stoicescu din Ohaba-mâtnicŭ.

[7]) V. Alecsandri. Opere complete. Poesiĭ t. VI. p. 56. —

[8]) B. Naniană, op. cit. p. 96.

[9]) B. P. Hâșdĕŭ. „Cuvinte din bĕtrunĭ". tom. I. p. 281.

[10]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 112.

[11]) S. Stamati. Vocab. p. 543.

Aŭ fostŭ odată ca nicĭ odată, că de n'ar fi nu s'ar povestì.

Aŭ fostŭ odată dóue fete vecine, carĭ se numĭaŭ uua pre alta „s u r a t ă“, adică s o r i ó r ă, prietină, pentru că ele, de cum s'aŭ cunoscutŭ, trăiaŭ fórte bine între olaltă.

De când s'aŭ trezitŭ şi s'aŭ cunoscutŭ, nu erà nicĭ o ḑi lăsata de Dumneḑeŭ, în care să nu se întâlnéscă... Nu odată le aflaĭ la unŭ locŭ povestindŭ óre întregĭ între olaltă despre unŭ felĭŭ séŭ altulŭ de lucrurĭ şi întêmplărı de ale lorŭ.

Odată, între multe alte vorbe de ale lorŭ, una dintre aceste dóue fete, care se chiemà Z a i c ă, ḑise cătră surata sa:

— Sciu ce, surată draga! eŭ am visatŭ ca voĭu fi pasere... Ba! tocmaĭ în visu eram o pasere óre cum nu aşa frumósă, însă scia n a cântà în maĭ multe forme, pare că sciam a cântà ca multe alte paserĭ, apoĭ sciam a latrà ca cânele, a sbierà ca caprele, a rânchezà ca caiĭ,... şi multe am maĭ visatŭ că sciam eŭ face, despre care acuma nu-mi maĭ potŭ aduce aminte...

— Veḑı, surată draga! — respunsă ceealaltă fétă, care se numıa T u r t u r i c ă, — eŭ încă tocmaĭ acesta visŭ l-am avutŭ, ca şi tine... Acuma, nu sciŭ ḑeŭ, că cu care dintre noĭ se va împlinì ceea ce am visatŭ amêndóue!...

Atuncĭ cele dóue fete se remăşirăḑ, ca aceea, care se va sculà maĭ deminéţa, să fie paserea cea cântăréţă în maĭ multe chipurĭ.

După acésta se jurară amêndóue suratele pe acelu remasŭ, că-lŭ voru ţinè cu cea mai mare acurătéţa.

Éta că vine séra!.. Amêndóue suratele se culcară de-odată, fie-care fiindŭ fórte îngrijita de ceea ce avea să se întêmple în scurtu timpŭ.

Zaica, îndată ce s'a culcatŭ a adormitu numaĭ decâtu, ca şi când ar fi fărmecat'o cine-va séŭ ĭ-ar fi datŭ ce-va de beutu, ĕră Turturica cugetà în sine că ar fi bine sa nu dórma de locu pênĕ în ḑori de ḑi, când apoi ea va fi aceea ce va câştigà remăşagulu.

Zaica dormì dusă pênĕ catră deminéţă, ĕră colea când a începutu a se revarsà de ḑiuă, auḑindu din tóte parţile cocoşii cântându, se trezì numaĭ decâtu... Ea erà acuma satulă de somnu, decĭ putea să nu adórma mai multŭ pênĕ ce se va face ḑiuă.

Biata Turturica însa s'a luptatŭ cu somnulu pênĕ către meḑlu nopţii. . Ba! erà acuma maĭ aprópe de ḑiuă, când somnulu o furà fara de veste şi adormì dusa, ca şi când n'ar fi dormitu mai multe nopţĭ după olaltă.

Éca numaĭ, când se aratară zorile de după culmile délurilorŭ, dâudu-ne de scire că şi sórele nu e departe, Zaica erà acuma susŭ şi înca prefacuta într'o pasere frumósa, tocmaĭ dupa cum s'a fostŭ visatu, şi scia acuma cântà ca multe paseri, aşĭ schimbà glasulŭ în maĭ multe chipurĭ, dupa cum adică auḑise ea maĭ nainte.

Sórele se'nalţase demultŭ pe cerŭ... Ómenĭ demultu se sculară şi se înprasciară în tóte parţile la lucru, când éca! . de-odata şi biata Turturică

sare ca friptă dreptŭ în susŭ din aşternutulŭ seu... Dar' ce folosu!... ea nu maĭ avea acuma nemică frumosŭ să audă;... păstoriĭ işĭ scosese demultu vitele la păscĕtóre... Totu-şĭ, din întêmplare, auḑì şi ea o babă mânându-şĭ repede vaca ca să ajungă pre văcarĭŭ, care acuma erà departe, şi care mânându-o ḑicea: „pturrr! pturrr!“

Atunci Turturica se prefăcù şi ea în pasere, dar nu scià să cânte ce-va maĭ frumosŭ, ci numaĭ versulŭĭ babeĭ, cc mânase vaca. De-aceea s'a supĕratŭ ea fórte tare, şi de-aceea Turturica, căci ea într'o Turturică s'a fostŭ prefăcutŭ, pênĕ şi în ḑiua de asta-ḑĭ e maĭ multŭ supêrata, decâtŭ cu voe bună.

Nu aşa însă este Zaica. . Acésta totdéuna e vesală şi binedispusa... Cântă maĭ în totŭ minutulu cum îĭ vine la gură... Sare în colo şi'n cóce şi alérgă din pădure în padure... Strigă şi face o mulţimĕ de figurĭ prin aerŭ... Se acaţară în totu felulŭ de arborĭ... Maĭ pe scurtu totdéuna e binedispusă şi voĭósa, căci a câştigatŭ remăşagulu!

III.

Altă legenda, a Românilorŭ din Bucovina, care se referesce în genere la tóte Gaiţele şi care mĭ-a istorisit'o Tóderŭ Iliuţŭ, românŭ din satulŭ Crasna, sună precum urméza:

Gaiţele, după cum istorisescŭ Româniĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ, aŭ avutŭ dintru începutŭ împĕratulŭĭ lorŭ, care le stăpânìà şi se îngrijìà de dênsele, éră acuma nu aŭ împĕratŭ. Acésta a fostŭ adica

aşa, că odată, nu sciu acuma din care pricină, aŭ începutŭ ele între ele a se certà şi nu se puteaŭ nicĭ decum împăcà. Vĕḑêndŭ ele dela unŭ timpŭ că nu se maĭ potŭ împăcà s'aŭ dusŭ la împĕratulŭ lorŭ şi s'aŭ rugatŭ ca acesta să le împace.

Impĕratulŭ, după ce a cercetatŭ cu de-amĕruntulŭ şi s'a încredinţatŭ care a fostŭ pricina certeĭ, li-a făcutŭ dreptate. Insa după acésta s'aŭ născutu între dênsele dóue partiĭ, şi nicĭ dupa ce li-a datŭ împĕratulŭ celŭ maĭ bunŭ sfatŭ, nu s'aŭ pututŭ învoì, ci aŭ începutŭ din noŭ care de care a strigà maĭ tare, după cum li-ĭ dată lorŭ să strige.

Impĕratulŭ vĕḑêndŭ acésta cérta şi desunire, a începutŭ a le blăstemà şi a le alungà pre tóte dela sine.

De-atuncĭ apoĭ, de când le-a blăstĕmatŭ şi le-a alungatŭ împĕratulŭ dela sine, nu âmblă maĭ multe G a i ţ e la unŭ locŭ, ca alte paserĭ, ci numaĭ câte una, celŭ multŭ câte dóue. Şi totŭ de-atuncea aŭ remasŭ ele şi fără de î m p ĕ r a t ŭ, căcĭ împĕratulŭ, ce l-au avutu, n'a voitŭ să scie maĭ multŭ nemică de dênsele.

IV.

Atâtŭ Româniĭ din Bucovina, câtŭ şi ceĭ din Banatŭ, şi anume diu jurulŭ Ohaba-mâtniculuĭ [1]), spunŭ şi credŭ că G a i ţ a scie nóue limbĭ, şi adică: a c e u c e ĭ, a r î n d u n e l e ĭ când acésta merge la culcuşŭ, a c ĭ ó r e ĭ, a ţ a r c e ĭ, a ĭ e ḑ i l o r ŭ, a p r e p e l i ţ e ĭ

[1]) Com. de Dlŭ. Jónŭ Stoïcescu.

a pupăzeĭ, a gangurului, a closceĭ când striga puiĭ şi a calului.

Acestea cântece le cântă ea totdéuna primăvéra, când începe a se luà omĕtulu, éră cum s'a luatu omĕtulŭ încetéza de cântatu. Ea peste anu cântă celŭ maĭ puţinŭ dintre tóte paserile. Totodată este ea şi cea maĭ tămuitóre pasere pe timpulu acela când are óue, când clocesce şi scóte puĭ. [1])

Româniĭ din unele ţinuturi ale Transilvanieĭ credŭ şi istorisescŭ, ca Zaica, adică Gaiţa, póte ca tóte paserile cântà, numai ca Cuculŭ nu. Din acésta causă apoi, pentru că nu este în stare să cânte ca Cuculŭ se spânzură si piere, adică se înclésta cu ghiarele de atare ramură de arbore, se slobóde apoi cu capulŭ în josu şi aşa remâne spânzurată pênĕ ce piere.

Uniĭ români afirmă chĭar, că aŭ aflatŭ o mulţime de Zaicĭ astfelŭ spânzurate.

Nu-i vorba ca unele Zaicĭ, dându-şi multă silinţa, potu cântà şi ca Cuculŭ... Acelea apoĭ firesce ca nu se spânzura, ci trăescŭ şi se înmulţescŭ.

Mai departe, ca dovadă cum că Zaica póte imità nu numai cânteculŭ paserilorŭ, ci şi strigătulu si sbératulŭ viteloru pre cari le-a vĕḑutu şi le-a auḑitŭ ea, istorisescu Românii din Transilvania, ca dacă unŭ pecurariu, care a perdutŭ vre unŭ edu, aude unde-va sberându ca edulu şi se duce la loculu unde se aude sbératulŭ şi nu afla edulu, susţine ca atare Zaică l-a înşalatŭ imitându sbératulu eduluĭ perdutu. [2])

[1]) Istorisitŭ de V. Flocea.
[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

Z a i c a o întâlnimŭ şi'n cântecele poporane. Dovada despre acesta avemu urmatórea doină din Transilvania :

Cântă c u c e când te-i ducc,
Că şi eŭ cuce m'oiŭ duce,
In ţéră, cuce cu tine,
Că dóră mi-a fi mai bine.
Du-mĕ cuce 'ntr'a ta ţóră
Dóră-i munca mai uşóră
Şi plata mai bunişóră.
Du-mĕ, cuce, de pe aicĭ
Unde-sŭ ḑilele mai micĭ
Şi ómeniĭ mai voinicĭ,
Că mai străinu de câtŭ mine
Nu e'n astă lume nime
Numai m i e r l a din pădure,
Mierla cea cu pene sure,
Mierla nu-i străină tare,
Că-i e c u c u vĕrŭ primare,
Şi-i e véra p u p ă z a
Şi mătuşă Z a i c a. [1])

Românii din Bucovina, pe lângă cele ce le am aratatŭ mai susĭ, mai istorisescŭ încă despre G a i ţ ă ca, deosebitŭ că acésta pasere are darulu de-a imità ori şi ce sunetŭ bizaru, orĭ şi ce felĭu de strigătu, mai are şi unŭ cântecŭ óre cum placutŭ şi'nveselitoru. Decĭ când cântă ea cânteculu acesta primavéra, atuncĭ e unŭ semnŭ că mai multŭ n'are să ninga, ci are să fie timpŭ bunŭ şi căldurosŭ. [2])

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.
[2]) Dict. de Erm. N. Ghiuţă din Ilişescĭ.

Românii din comitatulŭ Satŭ-mare în Ungaria îndătinézză de-a porecli pre prunciĭ cei micĭ, cariĭ nu se ştergŭ la gură, cariĭ sunt băloşĭ şi zăbăloşĭ, Z a i cĭ. [1])

In fine Românii din unele părţi ale Transilvaniei spunu că G a i ţ a e bună şi de lécŭ şi anume că inima eĭ vindecă cu siguritate pre ómenĭ de b u b ă, éră pre caĭ de s u s p i n ŭ. Dacă aşa dară unulŭ séŭ altulu voesce s'o întrebuinţéze trebue s'o înpusce întru una din cele dóue ḑile din urmă ale luĭ Mărţişorŭ. Dupa ce a înpuşcat'o i scóte inima şi o pune pe bubă séŭ o dă calului bolnavŭ în tărişe, şi în urma acésta celu ce a fostŭ bolnavŭ îndată se vindeca şi pênĕ e lumea nu maĭ capĕta érà-şĭ bóla ce a avut'o. [2])

V.

Am ḑisŭ la începutŭ că G a i ţ a s'a numitu în vechime şi G a i c ă. Acésta numire în timpulŭ de faţă nu mai esistă la poporŭ, dar' cum că va fi esistatu odată ni póte servì ca dovadă următórele numiri de localităţi derivate dela dênsa şi anume:

G ă i c é n a, unŭ târguşorŭ, şi totu G ă i c é n a, unŭ satŭ din judeţulŭ Tecuciu, plaiulŭ Berhecĭŭ.

După numele G a i ţ ă s'a numitu şi se maĭ numesce încă şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑi o comună în judeţulŭ Ialomiţa, plaiulŭ Balta. [3])

[1]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.
[2]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.
[3]) D. Frunḑescu op. cit. p. 202.

Berbecelulŭ.

I.

Sunt treĭ speciĭ de paserĭ, carĭ se ţinŭ de una şi aceea-şĭ familie, şi carĭ de cătră Româniĭ din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ se numescŭ „Berbeceĭ“ sing. „Berbeceluŭ“, şi anume:

Berbecelŭ-mare, numitŭ altmintrelea, însă numaĭ fórte rarŭ, Berbecuţŭ şi Tăcăitóre [1]), de catră Românĭ din Moldova: Lupulŭ-vrăbiilorŭ [2]), de cătră ceĭ din Muntenia: Lupulŭ-vrăbiilorŭ, Berbecelŭ, Capra-draculuĭ [3]), Şoĭmuţŭ [4]), Francĭocŭ-mare [5]), şi Sfrancĭocŭ-mare [6]), éră de cătră ceĭ din Banatŭ: Sfercĭocŭ-gheoşŭ [7]), lat. Lanius excubitor L. germ. der grosse Würger.

[1]) Tustrele numirile acestea sunt usitate în Bucovina. Cea maĭ respândită însă e „Berbecelŭ“.

[2]) Dr. Cihac. op. cit. p. 79. — şi com. de Par. I. Fotea.

[3]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 92. „Lupulŭ-vrăbiilorŭ“ (Lanius excubitor) berbecelulŭ, capra-draculuĭ“. — S. S. Mihalescu.

[4]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 528.

[5]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

[6]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

[7]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ.

Penele de pe spate ale Berbecelului acestuĭa sunt cenuşiĭ; aripele şi códa negre. Are unŭ ciocŭ conicŭ séŭ îndoitŭ ca unŭ micŭ cârligŭ la vêrfu. Elu este o pasere de o fire rea, caĭ imitézĕ versulu paserilorŭ maĭ micĭ şi maĭ slabe decâtu dênsulŭ, şi astfelŭ înşalându-le la sine le prinde şi le omórĕ. De-aice se vede apoĭ că-ĭ vine şi numirea de „Lupulŭ-vrăbiilorŭ“ la poporulŭ românŭ din Moldova şi Muntenia.

Românii din Vicovulu-de-susŭ, satŭ în Bucovina, spunŭ că Berbecelulu acesta, după ce prinde paserile şi le omórĕ, nu le mânâncă carnea, ca alte paseri răpitóre, ci numaĭ crieriĭ. De-ĭ adevĕratŭ acésta orĭ ba, nu sciŭ. Atâta sciŭ numaĭ, că nutreţulŭ luĭ de frunte sunt insectele pre carĭ prinḑêndu-le, le înplântă în mărăcinĭ şi de acolo le mâuâncă, rumpêndŭ câte o bucată din ele.

Ce se atinge de numirea Tăcăitóre, spunŭ Româniĭ din Frătăuţiĭ-veclĭ în Bucovina, că ea vine de-acolo, pentru că paserea acésta uneorĭ, când sbórĕ, tăcăesce cu cĭoculŭ ca şi când s'ar lovì dóue scândurele de olaltă.

A dóua specie se numesce atâtŭ de cătră Românĭ din Bucovina, câtŭ şi de cătră ceĭ din Transilvania [1]: Berbecelŭ-micŭ, de cătră ceĭ din Moldova: Lupulŭ-vrăbiilorŭ-micŭ [2], éră de cătră ceĭ din Muntenia: Francĭocŭ-micŭ [3], şi Sfrancĭocŭ-

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[2]) Dr. Cihac. op. cit. p. 79.

[3]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

micŭ [1]), lat. Lanius minor L. germ. der kleine Würger.

Berbecelulŭ acesta se deosebesce de ceiŭ premergĕtoriu prin aceea, că e maĭ micŭ la faptură, şi penele de pe frunte i sunt negre.

A treia specie se numesce de cătră Românii din Bucovina: Berbecelŭ-roşieticŭ şi Şofranŭ, de cătra ceĭ din Banatu Sfercĭocu-roşŭ şi Codălbiţă [2]), lat. Lanius collurio L. germ. der rothrückige Würger oder Dorndreher.

Penele de spate ale acestuĭ Berbecelŭ sunt roşietice. Acesta maĭ cu samă, dintre toţĭ semenĭĭ seĭ e celu maĭ mare inimicŭ alŭ insecteloru. In apropierea cuibuluĭ seu nu odată se pote observà o mulţime de cărăbuşĭ şi alte insecte împlântate în spinii de arborĭ şi de măcieşĭ séŭ alţĭ tufarĭ.

Femeĭuscele tuturorŭ acestorŭ treĭ speciĭ de paserĭ se numescŭ de cătră Românii din Bucovina în regula Berbecică pl. Berbecele. Când însă e vorba de tóte speciile acestea, atuncĭ se numescŭ îndecomunŭ Berbeceĭ.

II.

Numirea Capra draculuĭ e cunoscută şi Românilorŭ din ţinutulŭ Dorneĭ în Bucovina, însă nu sciŭ

[1]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

[2]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ. Cu tóte însă că Dlŭ Olarĭŭ pe lângă numirea românéscă mĭ-a comunicatŭ şi cea technică latină, eŭ sunt de părere că numirea acésta nu se va fi atribuindŭ de cătră Românii din Banatŭ Berbeceluluĭ din cesţĭune, ci maĭ de grabă altei paserĭ şi anume uneĭa, a căre códă séŭ partea cea maĭ mare a coḑiĭ va fi de colóre albă.

dacă ea se atribue B e r b e c e l u l u ĭ m a r e, ca'n Muntenia, orĭ alteĭ paserĭ.

Domuulŭ Petru Ursulŭ, cantorŭ bisericescŭ în Căndrenĭ, îmĭ scrie următórele cu privire la paserea ce pórtă numirea acésta, şi anume: „C a p r a-d r a c u l u ĭ e o pasere ce-va maĭ mică ca unŭ G r a u r ŭ, petrece numaĭ pe stâncele marĭ ale munţilorŭ. La pene e vênĕtă pestriţă şi pe spate cu puiuţĭ cafenĭĭ. Cĭoculŭ vine ca la G r a u r ŭ. Cuibulŭ şi-lŭ face prin petrĭĭ.“

Rîndunica.

I.

Rîndunica, care ne anunță multu dorita și așteptata primavéră, care de la sosirea și pênĕ la departarea eĭ din țerile nóstre, este unu óspe nedesparțitu și fórte plăcutŭ ómenilorŭ, facêndu-și cuibulu seŭ de comunu în podurile caselorŭ [1]), se vede că din cele mai vechi și departate timpuri a fostŭ totdéuna întimpinată de cătră Românĭ cu eschiămarĭ de bucurie și însuflețire, cum e și'n ḑiua de astă-ḑi.

Multe și'nteresante sunt datinele și credințele Românilorŭ despre dênsa. Și póte că ea este unica pasere despre care poporulŭ românŭ a păstratŭ mai multe legende fórte frumóse, carĭ în fondu tóte tratéză despre unulu și acela-și obiectŭ, numaĭ modulŭ istorisirei lor este felhuritŭ.

Cea maĭ frumósă și maĭ încântătóre dintre tóte legendele, câte le sciu eŭ și câte vor maĭ fi esistându, despre carĭ încă n'am cunoscință, este fără îndoélă „Legenda rîndunelei“ compusă în versurĭ de

[1]) Pre acelea speciĭ de Rîndunele, carĭ își facŭ cuĭburile sub streșinele caselorŭ și prin malurile apelor și despre carĭ voiŭ vorbi maĭ josŭ, le numescŭ Româniĭ din Bucovina „Lăstunĭ“ și „Lostunĭ“.

regele poeţiloru noştri Dlŭ V. Alecsandri.[1]) Acésta legenda ar trebuì şi trebue sa-ı fie cunoscuta fie-căruĭ Românŭ adevěratŭ. Decĭ nu voiu să mĕ opresc ŭ multŭ la dênsa. Voiu reproduce însa alte legende ale Rîndunelei, pre carĭ le-am auḑitŭ eŭ în Bucovina şi carı, în compărare cu cea de maĭ susŭ amintită, credŭ ca vor formà unŭ obiectŭ fórte înteresantŭ şi totŭ odată placutŭ pentru fie-care cetitoriu, érà maĭ alesŭ pentru literaţiĭ românĭ, carĭ se ocupă cu studiulŭ datineloru, credinţeloru şi a mitologieĭ daco-române.

II.

Prima legendă a Rîndunelei, istorisita de Catrina Racolţa, romîncă din satulu Calafindescĭ, suna precum urméza:

A fostŭ odată o fétă, căreĭa, murindu-ĭ părinţiĭ, nu ĭ-a remasŭ altá moscenire de la dênşiı, decâtŭ numaĭ o turmă de oĭ şi unŭ căţelŭ.

Intr'o ḑi... ce-ĭ vine feteĭ acesteıa în minte?... se'mbracă în haĭne bărbătescĭ, ĭe oile şi căţelulŭ cu dênsa şi se duce într'unŭ munte. In muntele acela, mergêndŭ ea cu oile şi cu căţelulŭ totŭ maĭ nainte, totŭ maĭ departe, étă că de la unŭ timpŭ se întâlnesce cu unŭ f ĕ c ĭ o r ŭ d e s m e ŭ, care încă păscea o turmă de oĭ.

Fiindŭ féta îmbrăcată în haĭne bărbătescĭ şi purtâudŭ cuşmă în capŭ, fecĭorulu nu putŭ s'o cunóscă:

[1]) Opere complete. Poesiĭ. Legende. p. 77. —

fétă e orĭ fecĭorŭ ? Dar şi féta nu ĭ-a spusŭ nemica nicĭ odată, macar că, de cum s'a întâlnitŭ ea cu dêusulŭ, pasceau oile împreună şi în fie-care séră se ducea şi ea cu oile şi cu caţelulu seu de masŭ la curţile smeuluĭ.

Insă fecĭorulŭ, nevenindu-ĭ la socotéla, maĭ de multe orĭ spuse maicei sale, că lui nu i se prea pare pre fărtatulu seŭ de cĭobănie;... elŭ crede că acesta trebue să fie fétă şi nu fecĭorŭ, căcĭ aşa îlu arată vorba şi faţa lui cea mueréscă.

De la o vreme, vĕḑêndu-se bĕtrâna smeóică prea multŭ cincăită şi întrebată de fecĭorulŭ seŭ, ḑise:

— Daca fărtatulŭ teŭ de cĭobănie va fi să fie fétă, după cum presupui tu, eŭ îndată îlŭ voiŭ cunósce, căcĭ de séră, când s'a duce să se culce, am să-ĭ punŭ sub perină b r ă b ă n o c ŭ [1]) şi de-a fi să fie fétă brăbănoculu pêně deminéţă se va pătă, éră de-a fi să fie fecĭorŭ, atuncĭ brăbanoculŭ va remânea aşa cum l-oiŭ pune.

Cum a ḑisŭ smeóĭca, aşa a şi facutŭ.

Când a începutŭ să însereze bine, colea pe vremea culcatuluĭ, a pusŭ sub perina feteĭ, pe care se culcă, brabănocŭ.

Insă căţelulŭ feteĭ, fiindŭ n ă s d r ă v a n ŭ şi sciindŭ prea bine cu ce gânduri se pórtă smeóĭca, ḑise încă de cu ḑiuă stăpâneĭ sale:

— Scumpa mea stăpână! smeóĭca are să-ţĭ pne de séră sub perină brăbănocŭ, prin mijloculŭ cărnĭa

[1]) In unele părţĭ ale Bucovineĭ numescŭ Românĭĭ planta: Vinca minor. germ. Immergrün „b r ă b ă n o c ŭ“ şi „b r i b ă n o c ŭ“, éră în altele „b ă r b ă n o c ŭ“. —

voesce ea să scie: de eşti fétă orı fecıoru? Dacă acuma domnia-ta voescı să nu ţi se'ntêmple nemică reŭ, te sfătuescŭ că atuncı, când vei merge să te culcı, să scoţı brăbănoculŭ de sub perină şi să-lu puı de-asupra pe perină şi acolo sa-lu laşı apoı pênĕ a dóuă ḑi deminéţa. Eră a doua ḑi deminéţă sa-lŭ puı éră la loculu lui şi apoı să ieşı din casă. De nu mĕ veı ascultà şi de nu veı face aşa cum te'nveţu eŭ, atuncı să scii, că ai să paţescı una ne mai păţită!

Aşa a ḑisu căţelulu şi stapâna sa la ascultatŭ şi colea când a mersu ea să se culce, aflându brabanoculu sub perină l-a pusu pe perina şi apoı s'a culcatu. Éră a dóuă ḑi deminéţa l-a pusŭ éra sub perina şi apoı eşindŭ din casă şi luându-şı oile şi caţelulu se duse în trébă-şı la păscétóre.

Dar n'a apucatu bine a eşì din casă când smeóica se şi duse în urma eı sa véda ce-ı?... cum e brăbanoculŭ?... Brabănoculu însă erà mai verde şi mai frumosŭ de cum îlŭ pusese ea de cu séră. Vĕḑêndu-lu astfelıu a creḑutŭ smeóica că féta nu e fétă, ci fecıorŭ. Deci spuse fecıorului seŭ, că fartatulŭ luı de cıobănie nu e fétă, după cum socóte elu, ci fecıoru, căcı aşa a aratatu brabanoculu, pre care i l-a pusŭ sub perina.

Fecıorulu smeóicei, auḑindu acésta, îşı luă şi elu oile sale şi se duse cu dênsele la pascétóre pe urma fetei, fără să-ı plesnéscă macar prin minte că n'ar fi dreptŭ ceea ce ı-a spusu maica sa.

Féta însa, vĕḑêndu-se scapata din cursa ce i se'ntinsese, luându-se cu fecıorulu, cu oile şi cu căţelulŭ

seŭ se duse, se duse pênĕ ce ajunse la o mare. Aice apoĭ s'a opritŭ ea şi luându-şĭ remasŭ bunu de la feciorulŭ smeóĭceĭ şi dându cu unŭ toĭagŭ asupra apeĭ, apa s'a despărţitŭ în dóŭe şi aşa a trecutu ea cu turma sa de cea parte, fără ca sa i se'ntêmple vre unŭ reŭ. câtŭ e negru sub unghie.

Feciorulŭ smeóĭceĭ şi cu oile séle a remasu de ăsta parte de apă.

Ajungêndu de ceealaltă parte şi după ce s'aŭ împreunatu acuma éră-şĭ valurile apeĭ, 'şĭ-a luatŭ féta cuşma din capŭ şi-atuncĭ ĭ-a căḑutŭ pĕrulŭ celu de aurŭ pênĕ la brâŭ.

Feciorulŭ smeóĭceĭ, vĕḑêndu-o că-ĭ féta şi încă aşa de frumósa, nu scià pe ce lume-ı de scârba, ca a scăpat'o din mână. Şi fără a maĭ perde multu timpŭ se întórse a casă şi spuse maicei séle cum l-a amăgitŭ, povestindu-ĭ tóte din firu în pĕrŭ, că fartatulŭ seŭ de cĭobanie nu e feciorŭ, ci fétă şi încă cu pĕrulu de aurŭ. Dar ce folosŭ că ea a trecutŭ acuma preste mare împreună cu oile séle şi elu n'o maĭ póte urmarì.

Smeóica, auḑindu acésta, ḑise feciorului să nu se maĭ supere de giaba, cacĭ ea va aflà unŭ mijlocŭ prin care s'o pótă urmări şi prinde. Şi întru adevĕrŭ că maica sa i făcù o corabie mare, pe care smeulu, după sfatulŭ eĭ, o încărcă cu feliŭ de felĭŭ de marfe scumpe şi astfelıu, încărcata cum erà, se pornì cu dênsa ca să afle pre fétă.

După ce se pornì elu acuma merse câtŭ merse pe apa cea mare, prin care a trecutŭ féta, pênĕ ce ajunse la unŭ malu. Acolo apoĭ se oprì.

Mulțime de ómeni, carii de la cine și prin cine audise ca'n corabia acésta se afla o mulțime de marfă scumpă, alergară din tóte părțile să cumpere câte una alta de la stapânulu ei.

Étă că în urma, de unde și pênă unde, vine și féta cea cu pĕrulŭ de auru și întră și ea în corabie să véda ce felĭŭ de marfurĭ se află într'ênsa?

Dar.... atâta ĭ-a trebuitu smeului!... Maĭ multŭ nemicŭ!... Cum o vede în luntru deauna pornesce corabia de la malu și... pe icĭ în colo ți-i drumulŭ!..

Féta cunósce și ea acuma în ce cursă a picatŭ și se pricepe că nu-i chipŭ de scapare... Cércă ea ce cérca sa scape, dar' înzădarŭ!... Corabia erà acuma cine sci unde de malu.

— De giaba te mai trudescĭ, căci de-acuma înainte n'aĭ sa-mĭ mai scapi din mâna! — ḑise smeulu, dupa ce s'a veḑutŭ la largulu seu.

Féta, maĭ auḑindŭ încă și acésta, ce să faca?... ie inelulu seŭ de pe degetu și, aruncându-lu în apă, ḑice:

— Când vei aflà tu inelulŭ acesta, atuncĭ voĭŭ vorbì eŭ cu tine!

Dar smeulu se parea ca nicĭ n'o aude. Elŭ mergea cu corabia înainte, fără sa-ĭ pese ce-va de cuvintele ei.

După ce ajunse acuma la malŭ luâ pre fétă și ducêndu-o a casa se cununâ cu dênsa.

Féta însă își ținù cuvêntulŭ... Èa nu vorbĭa cu smeulŭ nemică, orĭ și câtŭ se nacajĭa acesta s'o înduplice ca să vorbéscă. Cu smeóica și cu cumnatele séle,

— căcĭ smeulu avea şi surori, — şi ceialalţi curtenĭ vorbiá, însă cu smeulu nicĭ odată.

Acésta tăcere a ţinutŭ totu aşa maĭ lungŭ timpŭ.

Éta ca'ntr'o ḑi, mergêndu nisce pĕscarĭ la apa cea mare şi pĕscuindŭ o mulţime de pesce, aduse şi vêndură şi smeuluĭ o parte din aceştia.

Smeulu, adecă feciorulŭ smeoĭcei, după ce cumpĕrâ pescii, se dede singurŭ să-ĭ curăţésca. Dar ce să védă?... Intr'unŭ pesce da de inelulu nevesteĭ séle!... Plinu de bucurie le elŭ acuma inelulŭ şi, mergêndŭ cu dênsulu totŭ în sarite la nevésta sa, îi ḑise zimbindu.

— Draga mea Rîndunică! de-acuma veĭ vorbì cu mine căcĭ écă în sfârşitu ţi-am aflatu şi inelulu!

Şi vorbindŭ o desmiérdă şi-ĭ neteḑesce barbiile, aşa plinu de sânge cum s'a fost umplutŭ pe mâne curaţindu pescele.

Nevésta, vĕḑêndu-şĭ inelulŭ şi auḑindŭ pre smeu astteliu vorbindŭ, deauna s'a prefăcutŭ într'o Rîndunică cu guşa roşa şi a sburatŭ pe feréstă afară. —

Smeulu, vĕḑênd'o ca-ĭ sbóra de 'naintea ochiloru, se repeḑì ĭute s'o prindă, dar a prins'o numaĭ de mijloculŭ coḑiĭ, care i-a şi remasŭ în mână, ér' Rîndunica se cam maĭ duse, remâindu-ĭ de-atuncĭ şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ códa ca o furcuţă, adecă, numaĭ cu penele carĭ nu i le-a smulsŭ smeulŭ, şi cu guşa roşă, cum a fostŭ pătată de sânge.

III.

A dóua legendă a Rîndunelei, istorisită de Ilie a luĭ Onufreiu Frunḑă, rezeşu românŭ din satulŭ Igescĭ, sună aşa:

A fostu odată o vĕduvă seracă şi a avutŭ treĭ fete. Şi una dintre aceste treĭ fete erà cu pĕrulŭ de auru. Şi cea cu pĕrulŭ de aurŭ a ḑisu într'o ḑi maicei séle:

— Mamă! eŭ m'aşĭ duce la smeóica cutare să mĕ năimescŭ cĭobanŭ la oi!

— Bine, draga mea! — respunse maica sa — tu vrei să te duci, dar nu sciĭ că feciorulu acelei smeóĭce de multĭ vrea să te ĭee de nevéstă şi tu nu vrei sa mergi după elu!

— Ca nici nu m'oĭu duce şi nici nu m'a luà? — ḑise éra féta — cacĭ eŭ m'oiu îmbracà bărbătesce şi mĭ-oiŭ pune cuşmă în capŭ şi elŭ nu m'a cunósce!

— Dacă tu socoţi că va fi să fie aşa, apoĭ... despre mine,... du-te, că eŭ una nu te opriscŭ!....

Nu departe de vĕduva cea cu treĭ fete se aflà o smeóĭca, asemenea vĕduva, care avè numai unu feciorŭ şi-o turmă de oĭ. Feciorulŭ smeóĭcei acesteia auḑindŭ, acuma de la cine va fi auḑitŭ, că vĕduva acésta are o fétă cu perulŭ de aurŭ, maĭ de multe orĭ s'a dusŭ elŭ la dênsa şi-a ceruť'o de nevéstă, dar féta n'a vrutŭ de felŭ să mérgă după dênsulu, şi elu nicĭ într'unŭ chipŭ n'a putut'o înduplicà nici amăgì ca să mérga.

Acuma féta, îmbrăcată în haine bărbatescĭ şi cu cuşmă în capŭ, se duse singură la maĭca fecĭoruluĭ şi se îmbiă ca s'o naiméscă ciobanŭ.

Smeóica, socotindŭ că e fecĭorŭ şi neavêndu ciobanŭ la oĭ, fórte bucurósă o primì.

Insă fecĭorulŭ smeóĭceĭ, de cum a vĕḑut'o, măcar ca erà îmbracată în haĭne barbatesci şi nici odata nu-şĭ luà cuşma din capŭ, avea mare prepusŭ pe dênsa. Deci ḑise elŭ într'o ḑi maicei séle, că fecĭorulu ce s'a apucatŭ la eĭ cĭobanŭ, nu i se parc a fi fecĭorŭ, ci trebue să fie féta cea cu pĕrulu de auru, pre care a voitŭ elu maĭ de multe orĭ s'o ĭee de soţie.

Smeóică ḑise atuncĭ fecĭoruluĭ seŭ:

— Dacă tu socoţi, că ciobanulu ce l-am naimitŭ eŭ la oi, e féta pre care aĭ voitu tu s'o ĭeĭ de soţie, apoĭ .... ce maĭ atâta vorbă!... trebue să'ncercĭ şi'ndată veĭ cunósce: féta e orĭ fecĭoru?... Du-te cu dênsulŭ îu pădure, arată-ĭ unu copacĭŭ care va fi maĭ frumosŭ şi maĭ sanĕtosu şi-lŭ întrébă: de ce e bunŭ? Şi de ţi-a spune ca e bunu de furci de torsŭ, să scii că e fétă, dar' de ţi-a spune ca e bunŭ de c a r a, atuncĭ e fecĭorŭ.

Fecĭoruluĭ smeóĭceĭ facŭ aşa, după cum l-a învĕţatŭ maica sa. Se duse cu féta în padure, îi aratâ unŭ copaciu şi-o întrebâ: de ce e bunu:

Ea îi respunse că e bunu de c a r a.

Se'ntórce fecĭoruluĭ acuma a casa şi povestesce maiceĭ sale ce ĭ-a spusu féta.

Smeóĭca îlu învéţă acuma pre fecĭorulu seŭ să se ducă cu ciobanulŭ l-a scaldatu, şi scaldându-se trebue să-lŭ cunósca: fétă e orĭ fecĭorŭ?

Feciorulu asculta și face ceea ce-ĭ spuse maĭca sa. Se duce adecă la o apă mare cu féta ca să se scalde. Dar féta, sciindu-i gândulu, colea după ce feciorulu s'a desbracatu și s'a aruncatŭ în apa, viindu-ĭ și eĭ rêndulu, face pre unŭ c a ţ e l u ce avea cu dênsa să sparie turma cea de oĭ.... Fecĭórulŭ o îndémnă să se scalde, căţelulŭ sparie turma, și ea apucă atuncĭ de grabă după oĭ, spuindu-i feciorului că ea nu se póte scăldà, că de i s'or perde oile ce va face ea atuncea? ... cum și-a da sémă înaintea stăpânei séle? adecă a smeóĭcei.

Fecĭorulŭ, veḑêndŭ că nicĭ așa nu póte s'o cunósca, ese de graba din apă și ducêndu-se la maica sa îi spune totŭ cum stă tréba, că elu când a vrutu să se scalde, ea, anume că se duce să întórcă oile spăriete de caţelu, n'a voitŭ să se scalde.

Smeóĭca ḑice éră-și feciorului:

— Nu te teme, că mai este încă timpŭ!... Maĭ du-te încea odată cu dênsa la scăldatu, și mai odata, și totŭ așa pênĕ ce veĭ pute-o înduplecà sa se scalde, și atuncĭ te veĭ încredinţà despre adevĕru!

Feciorulŭ smeóicei ĭe acuma a dóua óră pre fétă la apa, ca să se scalde, dar acésta, veḑêndu că altŭ chipu nu-i de scapare, ca să nu fie cunoscută, când ajunge la apa se arunca, îmbracată cum erà, cu totulŭ în luntru și trece de-a 'notulu pênĕ de ceealaltă parte de apă, lasându pre smeŭ și turma de oĭ de astă parte. Ér' după ce eșì ea de ceealaltă parte la malu îșĭ rădică cușma din capŭ și îșĭ arată pĕrulu seŭ celu de aurŭ feciorulu, și de acolea să cam maĭ duse în tréba-și.

Feciorulŭ, scârbitŭ ca vaĭ de elu, se'ntórce îndarĕptŭ la maica sa şi-ı spune tóte: cum a săritŭ féta cu haine cu totu în apă, cum a înnotatu şi cum a fugitŭ, fără ca s'o mai pótă urmarî.

Maĭca-sa, auḑindŭ acésta, îi dă acuma altŭ sfatŭ şi-ĭ ḑice:

— Du-te şi fa o mulţime de furcı de torsŭ, una mai frumósă de cătŭ alta. Apoi ie şi le a u r e s c e pre tóte. După aceea încarca-le într'o căruţă şi du-te cu ele în lume pênĕ ce-ĭ da de féta. Ér' când vei da de dênsa şi ea se va suì în căruţă, să sciı că e a ta!... Maĭ multu n'are să-ţi scape din mână!...

Feciorulŭ asculta pre maĭca sa. Face o mulţime de furcı. Le aurescе pre tóte frumosu, le'ncarcă într'o caruţă şi se pornesce apoĭ cu ele în lume, dóra va da unde-va de féta fugită.

Éta că, mergêndŭ elŭ aşa, acuma câtă vreme va fi mersŭ, se'ntâlnesce c'o soră de-a feteĭ celeı cu pĕrulu de aurŭ.

— Ce aı în caruţa? — îlŭ întréba acésta, cum îlu vede.

— Furcĭ! — respunse elu.

— Én să le vĕdŭ! — ḑice mai departe féta.

— Sue-te 'n căruţa, daca-ţı trebue! — respunde feciorulu.

— Eĭ! ce maĭ furcĭ îsŭ şi acestea!... Sora mea când le-ar vedea, nicĭ n'ar stupì pe ele! — ḑise acuma féta şi se cam mai duse în tréba-şı.

Mai în colo se'ntâlnesce feciorulu cu ceealaltă soră a feteı celeĭ cu pĕrulŭ de aurŭ. Şi-acésta, cum

zaresce pre fecioru cu căruța încarcată .de furci, îlŭ întrébă :

— Ce-ai în caruța ?

— Furci !

— Én să le vĕdu ?

— Sue-te 'n caruță, daca-ți trebue !

— Ei ! ce mai furcĭ îsŭ și acestea ! . . . Sora mea, când le-ar vedea, nici n'ar stupì pe ele ! — ḑice și acésta fétă și se duce în tréba-și de unde a venitŭ.

Se'ntâlnesce acuma fecĭorulu cu féta cea cu perulu de aurŭ. Acésta, necunoscêndŭ pre fecĭorŭ : cine-i și din cotro vine, îlŭ întrébă și ea ca și surorile séle : ce are în căruță ?

Fecĭorulŭ îĭ spune și ei : cum și ce . . . Ea, fară a așteptà multŭ, se sue în căruța să védă furcile. Atunce fecĭorulŭ . . . . bucuria uĭ ! . . întórce de grabă caruța și la fugă cu dênsa îndărĕptŭ spre casa.

Féta, vĕḑêndŭ și cunoscêndŭ abia acuma în ce mânŭ a picatŭ, când trece fecĭorulu peste a p a c e a m a r e, ie și aruncă inelulŭ seŭ în apă și ḑice :

— Când nu-a venì inelulŭ acesta éră-și pe degetŭ, atuncĭ voĭu vorbì și eu cu tine !

Dar fecĭorulŭ nici nu vrea s'o asculte, ci se ducea totŭ într'o fugă cu dênsa a casa. Éra după ce sosì cu féta a casă se'nsurâ cu dênsa și și-o luâ de soție.

Féta, macar că acuma devinise nevésta smeuluĭ, ținêndu-se de cuvêntŭ, nu voì să vorbéscă nicĭ cu dênsulŭ, nici cu sócră-sa, cu smeóica.

De la o vreme însa, vĕḑêndu smeóica ca noră-sa nu vorbesce nemica nicĭ cu dênsa, nici cu barbatulu seu, ḑise fecĭorului:

— Ce-ţĭ e bună ţie acésta, dacă nu vorbesce nemică cu noi,... dacă e muta!...

Apoĭ,... ce-ı plesnesce smeóicei prin minte?.... ĭe pre nora sa şı-o trimite la o soră de ale séle dupa o spată şi nisce iţe, gândindu ca sora-sa, cum a capĕta-o la mâna, deauna are s'o omóre.

Nevésta, care de-altmintrelea ascultà totdeauna forte bine pre socra sa, numaı atâta ca nu vorbıa cu dênsa, nu se pune de pricina, ci se pornesce îndata ca sa-ĭ aduca spata şi iţele.

Barbatulu seu însa, sciindu prea bine cine-sŭ şi ce platescŭ matuşele séle, cum vede ca ea se pornesce deauna ese afara după dênsa şi-ĭ ḑice în taına ca sa nu-lŭ auda maica sa:

— Ajungêndŭ la matuşele mele, când ţı-or da ele de mâncare, înbucătura cea dintâıu s'o puĭ sub limbă şĭ-apoĭ să mânânci. De nu vei face aşa, cum te'nveţu eŭ, să sciĭ ca aı să paţescı reu!

Nevésta l-a ascultatu,... şi mergêndu ea acumia, câtu va fi mersŭ, ajunge la cea dintâĭŭ soră a sócreĭ séle, o smeóică şi acésta de câtŭ care să maĭ cauţĭ alta, aşa de urîtă şi rea erà... Şi cum ajunge la dênsa, deauna-ĭ da bună ḑiua.

Smeóica, cum o aude vorbindŭ, se uĭta lungŭ la densa. Ápoı îĭ mulţamesce şi ḑice:

— Apoı să maĭ créda cine-va sócrelorŭ!... Sora mea ḑice ca nora sa nu vorbesce, că este mută, şi ea...

uĭtă-te numaĭ la dênsa, câtŭ de dragalaşŭ şi frumosŭ vorbesce! — Apoĭ, după ce o maĭ întrebă despre una alta: cum se află bărbatulŭ seŭ, ce maĭ face sócra sa?.... cum se laudă?... tae unŭ c o c o ş u, îlŭ cinătuesce frumosŭ, îlu frige şi ilŭ dă de mâncare.

Nevésta, îmbucătura cea dintâiu o pune sub limbă, după cum adecă a învĕţat'o bărbatulu seu, apoi mânâncă din cocoşŭ pênĕ ce se satura.

După mâncare, vĕḑêndu smeóica că n'a putut'o înşelà, îĭ spune că iţele şi spata, după carĭ a trimis'o sócra sa, nu se află la dênsa, ci la o soră a sa maĭ mică decâtŭ dênsa, care nu locuesce tare departe;... să se ducă pênĕ la acésta şi le-a căpĕtà.

De-aicea, luându-şĭ nevésta remasŭ bunŭ, se porneşce şi se duce la o dóua smeóĭca şi cum ajunge îi dă şi acesteĭa bună ḑiua.

Auḑindu-o şi acésta smeóĭcă vorbindŭ se minunéză de dênsa şi-ĭ ḑice şi ea ca şi sora sa:

— Pas' acuma de maĭ crede sócrelorŭ!... Sora mea ḑice că nora sa nu vorbesce nemică, că ea este mută, şi... én uĭtă-te la dênsa câtŭ de frumosŭ şi bine vorbesce!:.. Apoĭ, din vorbă în vorbă, din una în alta, o întrébă la ce a venitŭ.

Nevésta-ĭ spune cum şi la ce, că écă sócra sa a trimis'o după spată şi iţe pênĕ la mătuşa sa, pe la care a trecutŭ, dar' fiindu că acésta nu le are, ĭ-a spusŭ să viĭe la dênsa, că póte vor fi aice.

Smeóĭca acésta tae acuma şi ea unŭ c â r l a n ŭ şi după ce-lŭ frige îlŭ dă nevesteĭ de mâncare.

Nevésta, face ca și mai nainte, adică pune cea dintâiŭ îmbucatura sub limba și apoĭ mânâncă.

Smeoĭca, după ce-ĭ dete de mâncare, se făcù că caută spata și iţele, dar' îndată s'a întorsŭ înapoĭ și-ĭ ḑise nevesteĭ ca ea nu le gasesce nicairi, decĭ trebue să se ducă la sora sa cea maĭ mică, care nu locuesce departe, că póte la dênsa se vor aflà.

De-aicea se ıe ér' nevésta și se duce la cea din urmă soră a sócreĭ sale.

Vĕḑêndu-o și acésta smeoĭcă că vorbesce îı repeţî acelea-și cuvinte ca și surorile séle. Apoĭ îĭ dă și ea o mână de omŭ mortu de mâncare și dupa aceea se sue în podŭ, anume ca să caute spata și iţele, în faptă însă ca sa pândéscă pre nevéstă se védă ce a face?... mâncà-o-a mâna orĭ ba?

Dar' ce să facă nevésta?... ĭe mâna cea de omŭ mortŭ și-o aruncă sub vatră.

Nu sciŭ, vĕḑutu-o-a orı n'a vĕḑut'o smeoĭca, destulŭ că ea întrébă:

— Mână de omŭ mortu unde eștĭ:

— Sub vatră! — respunse mâna.

— Mânâncă, nevéstă, mâna, că de nu-ĭ mânca-o te mânâncŭ eŭ pre tine! — ḑise éră-și smeoĭca.

Ce se facă acuma biata nevéstă?... Cum sâ mânânce ea mâna de omŭ, dacă acésta e spurcată și greţósă?... și-apoĭ... macar de n'ar fi de omŭ mortŭ?... ĭe mâna de sub vatră și-o bagă sub brâŭ tocmaĭ la inimă.

Smeoĭca întrébă a dóua óra:

— Mână de omu mortŭ unde eștĭ?

— Sub inimă! — respunsă mâna.

— Acuma socotindu smeóica că nevésta a mâncatŭ mâna, se scobóră cu iţele şi cu spata din podŭ şi i le da nevesteĭ.

Nevésta le ıe şi vrea să pornéscă. Dar smeóĭca o opresce şi-ĭ ḑice:

— Da-mĭ mâna înapoi.

— Na-ţi-o! — ḑice nevésta, scoţêndŭ de grabă mâna de sub brâu, fara ca s'o zărésca smeóĭca, şi ĭ-o dă. Apoi se pornesce şi se cam maĭ duce, căcĭ smeóica, dupa ceĭ-a întorsŭ mâna, nemică reŭ nu putù sa-ı facă.

Sosindu nevésta, la'ntórcere, pe la a dóua smeóică, acésta ĭĭ cere c â r l a n u l ŭ. Nevésta stupesce şi cârlanulu sare din gură şi fuge sbierându.

Smeóĭca, vĕḑôndu acésta, se mânie şi ḑice nevesteı:

— Aĭ mancà-mi-te-ar ţapa sa mi te mânânce, da cum mı-aı scapatŭ din mână!

Insă nevesteı nicı nu-ı pasa. Se duce maı departe, pênĕ ce ajunge la cea dintâiŭ soră a sócreĭ séle. Acésta smeóĭcă, cum o vede de afară încă ĭĭ cere c o c o ş u l ŭ.

Nevésta stupesce şi acuma şi cocoşulu sbóră din gură totŭ cântându: c u-c u-r i-g u-u!

— Aĭ mâncà-mi-te-ar ţapa să mi te mânânce, da cum mĭ-aĭ scăpatŭ din mâna! — ḑice şi acésta smeóică, vĕḑêndŭ că nu póte face nemica nevesteĭ.

Acuma într'unŭ târḑiŭ étă că ajunge nevésta sănĕtósă, fără să i se fi clintitu macar unŭ pĕrŭ din capu, la sócra sa.

Câtu timpŭ va fi âmblatŭ ea pe la cele treĭ smeóĭce nu potŭ spune anume. Dar totŭ trebue să fi trecutŭ cam multŭ, cacĭ când a sositŭ ea la sócra sa, acésta avea acuma altă nora în casă... Facù ce făcù smeóĭca cea bĕtrână și înduplicându pre fecĭorulŭ seŭ îlŭ însură cu altă fétă, socotindŭ că nora-sa cea dintâiŭ, pre care o credea că e muntă, nu s'a mai întórce de la surorile séle, unde a fost trimis'o anume ca s'o omóre.

Când ajunse acuma nevésta a casă afla pre barbatulŭ seŭ tăindŭ o óĭe în tinda, éră pre sócra-sa și pre nora-sa cea de-a dóua lucrându câte una alta în casa.

Sócra sa cum o vede, cum îĭ ḑice:

— Aĭ! bine c'aĭ venitŭ, noră dragă!... du-te și adă și tu acuma o cofă de apă, că astalaltă norĭ nu maĭ póte de-atâta muncă, de când te-aĭ dusŭ tu de-a casă!

Nevésta, ascultătóre ca totdeauna, nu spune nemică, ci luându cofa se duce dupa apă tocmaĭ acolo unde și-a svîrlitŭ ea inelulŭ. Aice apoĭ oprindu-se și scoţându apă éta că-ĭ sare inelulŭ în cofă. Ea, cum îlŭ vede, deauna-lŭ pune pe degetŭ, și, după cum a spusŭ când l-a aruncatŭ, îșĭ propune să vorbéscă. Decĭ întorcându-se cu cofa a casă și aflându pre ceealaltă noră a smeóĭceĭ rădicându o ólă de la focŭ cu mâneca cămeșii, care erà a eĭ, îĭ ḑise:

— Aĭ platî-ţi-ar Dumneḑeu să-ţĭ plătésca, că bine maĭ scĭĭ a luà ólele de la focŭ cu munca altuĭa!

Barbatulŭ seŭ, care şi-acuma se aflà tâindu óia întindă, cum o aude vorbindu, deauna se repede la dênsa aşa plinŭ cum erà pe mâne cu sânge şi cuprinḑênd'o cu mânele de dupa capŭ îĭ ḑice:

— Draga mea! Rîndunica mea!

Dar n'a apucatŭ bine a rostì aceste cuvinte şi ea deauna s'a prefacutŭ în Rîndunică şi elŭ în Rîndunelŭ, şi-amêndoĭ aŭ sburatŭ pe o ferésta şi s'aŭ cam maĭ dusŭ în lume. Érà smeóica şi a dóua noră aŭ remasŭ singure şi nimene nu scie ce s'a făcutŭ cu dêusele.

IV.

A treĭa legendă a Rîndunelei, istorisită de unŭ românŭ din satulu Vicovulu-de-susu şi comunicata de Dlŭ Gavriḻu Mleşniță, învĕțatoriu, e următórea:

A fostu odata unŭ omŭ fórte avutŭ. Omulŭ acela, între multe altele avea şi-o herghelic de caĭ. Insă averea lui cea maĭ mare şi maĭ preţióză eraŭ fetele séle, treĭ fete ca treĭ ḑine, una maĭ frumósa decâtŭ ceealaltă.

Intr'o primăvéra, cum s'a întêmplatŭ, cum nu s'a întêmplatŭ, nu potŭ spune cu acuratéţă, dar destulŭ atâta că féta cea mai mare se duce la tatalu seu şi-lŭ rógă ca s'o lese să mérgă ea cu caiĭ la vĕratŭ.

Tatalŭ eĭ dintru începutŭ nu voì nicĭ macar s'o asculte, da de cum s'o lese. Maĭ pe urmă însă, după multe poftiri şi rugaminte, o lăsâ să ieе herghelia şi să se ducă cu dênsa la vĕratŭ.

O lasâ tătalŭ seŭ să se ducă, dar pe de altă parte îşi luă elŭ unŭ cojocŭ, îlŭ întórse pe dosŭ, îlŭ

aruncă apoĭ între umere şi, maĭ nainte de ce apucă féta a scóte herghelia şi-a se pornì cu dênsa, se duse înaintea eĭ şi se ascunse sub unŭ podŭ, pe unde scia elŭ ca are sa trécă fica sa anume ca, pe când va trece ea pe-acolo, să-ĭ sară înainte, sa-i sparie caiĭ şi aşa s'o facă ca să se întórcă înapoĭ.

Féta scóse herghelia de caĭ şi voióşă se pornì cu dênsa la vĕratu, fără de-aĭ trece macar câtŭ de puţinŭ prin minte, că póte să i se'ntêmple ce va pe drumu. Dar când ajunse la podŭ şi dete sa trécă peste dênsulŭ, étă că-ĭ eşă înainte o maguiaţa şi-ĭ sparie caiĭ, cariĭ apucară la fugă îndarĕptŭ, şi aşa, nevoita fiindŭ, s'a întorsŭ şi ea fórte amaritĕ şi cârbită înapoi.

Tatalŭ seŭ, întorcêndu-se pe de altă parte maĭ de graba de câtŭ dênsa a casă şi eşindu-ĭ, când s'a întorsŭ ea, înainte, ĭĭ ḑise:

— Veḑi!... nu ţi-am spusŭ eŭ ţie, că tu nu veĭ fi în stare a pasce o herghelie aşa de mare de caĭ!... Abia te-aĭ pornitu şi te-ai şi'nturnatŭ înapoĭ!... Aşa patescŭ toţĭ aceia ce nu ascultă de sfatulŭ parinţiloru!...

— D'apoi bine, ce erà sa facŭ? — respunse féta ruşinată — dacă la podulŭ cutare mĭ-a eşitŭ o măguiéţa urîtă înainte şi mĭ-a spăriatŭ caiĭ.... de voe, de nevoe trebuii să mĕ'ntorcŭ şi eŭ înapoĭ că n'avni în cotro,... far' de caĭ nu putuĭ nicairĭ sa mĕ ducŭ!...

— Eĭ lasă, lasă! nu te maĭ desvinovăţi de gĭaba, că dacă aĭ fi fostŭ tu altmintrelea nicĭ caiĭ nu s'ar fi spăriatu, nicĭ tu nu te-aĭ fi întorsŭ aşa de grabă îndărĕptŭ! — ḑise éră-şĭ tatălŭ şi-şĭ căută apoĭ de lucru...

In scurtu timpu, după acésta s'a cerutu fiica cea mijlocie ca sa mérgă cu cai la vĕratŭ. Insă şi acesteïa, lăsându-o tatălŭ seŭ, i se'ntêmpla asemenea ca şi surorïĭ séle celeï mai marï.

Nu multŭ după acésta rugâ şi féta cea mai mică pre tatalu seŭ ca s'o lese, ca şi pre celelalte surori, să se ducă şi ea cu herghelia cea de caï la vĕratŭ.

Tatalu seŭ însă ïĭ ḑise, că dacă surorile ei cele maï marï n'aŭ fostŭ în stare a mână caïĭ, apoï ea, ca cea maï mică şi maï slabă, cu atâta maï puţinŭ ïĭ va putea mână.

Dar' în urma urmelorŭ, veḑêndŭ bĕtrânulŭ că fiïca sa cea maï mică nici decum nu voesce să se abată de la ceea ce şi-a pusŭ în gândŭ, îi încuviinţă şi eï ca să se ducă cu herghelia la vĕratŭ, cugetându că va face şi cu dênsa cum a făcutŭ şi cu celelalte dóue.

Féta acésta însă avea o c ă ţ e l u ş ă n ă s d r ă v a n ă şi căţelusa, nainte de pornire, ïĭ spuse totŭ ce are să facă tatălŭ eï cu dênsa, când se va apropiă cu caïĭ de podŭ.

Féta ascultâ pre căţelușă, luâ herghelia cea de caï şi se pornì cu dênsa şi când ajunse la podŭ şi-ï eşì tatălŭ seŭ înainte, voindŭ ca s'o sparie şi pre dênsa ca şi pre celelalte surorï, ïĭ ḑise mâniósă:

- Inapoï tată! că dóră nu vreï să mĕ sparïĭ şi pre mine ca şi pre surorile mele!... Inapoi! orï de nu, e vaï şi amarŭ de tine!

Tatalŭ eï, auḑindŭ aceste cuvinte aspre, se'ntórse ruşinatŭ a casă, ér' féta s'a dusŭ cu herghelia maï departe.

Mergându ea așa, câtă timpă va fi mersă, totă păscêndu herghelia sa, étă că într'unu târdiă zaresce într'o departare altă herghelie precum și u n ă t ê n ĕ r ă fórte frumosu, carele ocolia caii.

Vĕdêndă ea acésta încalecâ de grabă pe unu calu, care erà maĭ sprintenu și alergâ totă într'o fugă la orașulu, care erà mai aprópe, unde își cumpĕră o pĕreche de vesminte barbatesci. Er' când se întórse îndareptă află acuma caii sei amestecați cu caiĭ tênĕrului, și aflându acésta, se supera fórte tare.

Tênerulu însa îi ḑise :

— Nu te supĕrà, fartate, ca caii mei aŭ fie-care nume, și când îĭ strigŭ pe nume, vinŭ la mine, ca vitele la sare. Decĭ n'avea despre acésta nicĭ o témă, că nu-ți vei putea alege caiĭ tei dintre ai mei!...

Auḑindŭ cuvintele acestea féta, care erà acuma îmbracată în haine bărbatescĭ, ca sa n'o cunóscă tênerulu, că e fata, îĭ maĭ venì inima la locŭ, și din una în alta, din vorbă în vorba ca tineriĭ, se'ntovărășira amêndoi și începura a âmblà împreună cu caiĭ la păscutu.

Tênĕrulŭ, uitându-se dela unu timpŭ mai de-aprópe la tovarașulu seu, după vorbă și după trasurile feței, i se parù că acesta e féta și nu fecĭorŭ ca dênsulŭ, macar ca erà îmbracatŭ barbatesce, dar' nu-ĭ spuse nesciindŭ de bună sémă de-ĭ așa dupre cum i se pare orĭ ba?

Nu multŭ însă dupre acésta, mergêndu tênĕrulŭ dimpreună cu tovarășulŭ seŭ a casă la dênsulu, ḑise maicei sale, căcĭ tênerulu avea și maica, îi ḑise adica

că acestŭ tovarașu, dupa părerile séle e féta si nu fecĭorŭ cum îlŭ arata îmbracămintea.

Uitându-se maica tênĕruluĭ mai de aprópe la féta, și după ce a privit'o cum se cade, fiindŭ și ea de aceea-și parere, ĭ-a datŭ fiului seŭ unu sfatŭ și anume: ca să îmbie pre tovarașulu seŭ să mérgă cu dênsulŭ la s c ă l d a t ŭ, și dacă n'a fi fétă, nu va sta la îndoéla: să se scalde orĭ ba? ér' de va fi fétă nu va vol să se scalde.

Caţĕlușa cea năsdrăvaua a feteĭ însa, sciindŭ îndată cu ce gânduri se pórtă maica fecĭoruluĭ, descoperì tótŭ taina stăpâneĭ séle, ḑicêndu-ĭ ca ea nicĭ decum să nu se sfiésca a merge la scaldatu, ci sa se primésca cu ceo maĭ mare bucurie, căcĭ ea, adică caţĕlușa, când va fi tréba la adică va începe a alergà pintre caĭ și'ntr'o clipa pre toţĭ îĭ va sparià și împrăscià și eĭ atuncĭ vor fi nevoiţĭ să lese scăldatulu și să alerge dupa caĭ ca sa-ĭ stringă la unu locu.

Și cum a sfatuitu căţelușa pre stapâna sa, chiar așa s'a și întêmplatŭ. Mergêndu fecĭorulŭ cu tovarășulu seŭ ca să se scalde, când sosira la starea loculuĭ și numaĭ voiră să se desbrace și să se arunce în apă, căţelușa dete de gruba o raită pintre caĭ și, ce facŭ ce direse, destulŭ atâta ca pre toţĭ îĭ spariă astfelĭŭ, că atâtŭ fecĭorulŭ câtŭ și féta se vĕḑură nevoiţĭ a lăsà scaldatulŭ și-a alergà după caĭ.

După întêmplarea acésta, mergêndŭ fecĭorulŭ a casă, istorisì maĭcei séle tóte din firu în pĕru cum au fostŭ.

Maica sa i-a datŭ acuma altŭ sfatŭ şi anume ï-a ḑisŭ, că'n nóptea viitóre are să pue sub capulŭ amêndurora câte unu struţu de florĭ, şi de ve fi tovarăşulŭ luĭ fétă, i se va vesceḑî struţulŭ peste nópte, éră de nu va fi fétă, n'are să i se vesceḑésca.

Caţelusa însa îĭ spuse şi despre acésta convorbire stapânei séle şi-ĭ ḑise că peste nópte să lese uşa casei crepată, că ea, cum vor adormî ei, va întrà în casă şi i va luà struţulu şi-lu va purtà pêuĕ în ḑorĭ de ḑi prin róua, éră în ḑorĭ de ḑi îlu va duce şi-lĭ va pune înapoĭ.

Féta a făcutu aşa, după cum a învetat'o caţelusa.

A dóua ḑi deminéţa, dupa ce se sculara ceĭ tinerĭ, mergêndu mama feciorulu ca să véda ce s'a întêmplatŭ peste nópte, află struţulŭ de florĭ a feteĭ multŭ maĭ próspĕtŭ şi maĭ frumosu, decâtŭ alŭ fiuluĭ seu, şi din acésta a conchisŭ ea ca tovarăşulu fiuluĭ seŭ trebue să fie barbatŭ şi nu femee. Nu sciea ea despre apucăturile feteĭ cu caţelusa sa, caci daca ar fi sciutu, atunci nusciu ḑeŭ ce ar fi facutŭ.

Maĭ puse mama feciorului, şi dupa acésta încercare, multe de tóte la cale, dar din pricina că câţelusa tóte le descoperîa stapâneĭ séle, nu putŭ nemică sa iscodésca: de e tovarăşulŭ feciorulu seŭ féta ori fecioru?

Étă că nu multŭ după tóte încercările acestea sosesce tómna şi féta luându-şi remasŭ bunu de la fecĭorŭ şi de la mama acestua. se'ndréptă încetişorŭ spre casă.

Tênerului, părêndu-ĭ reŭ după tovarășălŭ seŭ, nu multŭ după ce s'a pornitŭ acesta, încălecă pe unŭ calŭ și merse în urma luĭ ca să-lŭ poftéscă înapoĭ, însă înzădarnĭ ĭ-a fostu tóta ostinéla și alergătura, căcĭ tovarășulŭ seŭ trecuse acu o apa mare, care, facêndŭ preste dênsa de treĭ încrucișŭ cu o batista, a fostu secatŭ și așa ı-a fostŭ cu putință să trécă fórte lesne. Éră dupa ce a trecutŭ din colo de apă a facutŭ éră-șĭ de trei orı încrucișu cu batista asupra apeĭ, apa s'a rădicatŭ și s'a împreunatu cum a fostŭ maĭ nainte de trecerea sa.

Când ajunse tênerulŭ aprópe de apă, féta, care erà acuma de ceea parte, se desbrăcă din haĭnele séle cele bărbatescĭ și-șĭ luă cele femeescı.

Tênĕrulu, veḑêndu-o că e fétă și încă o fétă fórte frumósa și încântatóre, voì să sara cu calŭ cu totŭ in apa și să se înnece de scârbă ca a scapat'o din mână.

Insă féta, cum îlu vĕḑù că voesce să se arunce în apa, a strigatŭ ḑicêndu-ĭ:

Stăĭ pe locŭ, nu te'necà:
Că nu ți-am fostŭ partea ta!

Și cum rostì ea cuvintele acestea se pornì și se duse maĭ departe.

Feciorulŭ însa se'ntórse fórte tristŭ și dusŭ pe gânduri a casă și'n aceea-și ḑi, în urma sfatuluĭ maĭceĭ séle, întreprinse elu o calĕtorie ca numaĭ decâtŭ se afle pre féta ce-a scăpat'o în acestŭ chipu din mâna.

Âmblându elu unu timpu mai îndelungatu în colo şi'n cóce étă ca'n urma urmeloru dă de fétă, care erà acuma la părinţii sei şi cum dă de dênsa o fură, fără ca să scie ea ce-va despre acésta.

Pe drumu însă, vĕdêndu féta că este furată şi n'are nici unu chipu de scăpare, de supĕrare mare, când ajunse lângă unu podu, ce ducea peste o apă, luà inelulu seu de pe degetu şi aruncându-lu în apă ḑise feciorului:

— Când voiu aflà eu inelulu meu, atunci sa vorbescu eu cu tine, mai de grabă nu!

Mulţi ani, după acésta, a traitu féta la unu locu cu feciorulu ce-a furat'o, fără sa vorbésca cu dênsulu macar unu singuru cuvinţelu.

Étă însă ca'ntr'o ḑi, cine mai sci dupa câţi ani, mergêndu ea la pescuitu prinse o mulţime de pesce şi aducêndu-lu a casa şi spintecându-lu da într'ênsulu peste inelulu seu.

Feciorulu, adică barbatulu ei, tocmai atunci tăiase unu rimatoriu şi-lu pregatia în mijlocul casei.

Muta, căci aşa a fost botezat'o sócra-sa din pricină că nu vorbia nemica, după ce a curăţitu pescele l-a pusu într'o ólă la focu ca să férbă, şi fiind că acuma începuse óla a ferbe aşa de tare că da în focu, ḑise sócrei sale, care sta lânga vatră:

— Mamă! trăge óla ca da'n focu!

Barbatulu ei, carele, cum am spusu, pregatia porculu,. ce-lu tăiasa, cura o auḑi vorbindu, de bucurie mare, o prinse de bărbie aşa cum erà cu mânele pline de sânge şi-i ḑise:

— Draga mea, pasĕrulca mea!

Dar' ĕtă că nu apucă bine barbatulŭ a rostì cuvintele acestea şi ea deauna se prefăcù într'o pasere şi începêndŭ a sburà prin casă sparse unŭ ochiŭ de ferèstă şi eşì prin dênsulŭ afara şi se cam maĭ duse.

Paserea aceéa e R î n d u n i c a, fiind că ca are barbie roşa, şi de-atunci se află R î n d u n i c a în lume.

V.

A patra legendă a Rîndunelei, comunicata de Dlu Orestu Lujanŭ, suna precum urméză:

A fostu odată o femee, şi femeea aceea avea o noră în casă cu care nu se putea nici decum învoì. Nu erà maĭ nicĭ o ḑi lasată de Dumneḑeŭ, în care sa nu-ĭ ḑică: ba că-ĭ lenişă, ba că-ĭ netrebnica, ba că-ĭ una, ba că-ĭ alta. Maĭ pe scurtu ne'ncetatŭ îi căutà pricini şi cum îĭ venia la gura, aşa o batjocuria.

Şi noră-sa, bună de inima şi rabdatóre, tóte le suferia şi tacea, cugetândŭ în sine că socră sa se va încuminţì dela unŭ timpŭ şi-ĭ va da pace. Dar' cum să nu-ĭ dee!... Unde s'a maĭ vĕḑutŭ în lumea acésta vre o sócră buna?... Pe ḑi ce mergea totŭ mai rea şi maĭ nesuferită se facea. . Érà într'o ḑì, voindŭ sa pue capĕtŭ la tóte, ce face?... se apuca şi omóră pre noră-sa, taindu-o tótă bucaţele.

Bărbatulŭ nevestei, carele se vede că, pe când ĭ-a omoritŭ maica-sa soţia, erà unde-va dusŭ de-a casă cum s'a întorsu înapoi şĭ-a vĕḑutŭ ceea ce s'a întêmplatŭ, s'a facutŭ focŭ şi para de mânie, a prinsŭ pre

maica-sa și punându-o pe nisce cărbuni aprinși voĭ, spre pedépsă, s'o arda de vie.

Maĭca Domnului însa, cum și din ce pricină nu potu să sciŭ, dar' destulu atâta că tocmai când se aprinse straele pe sócra cea rea și începuse a arde, se scoborî din cerŭ, o prefacŭ într'o Rîndunica și o scóse de grabă pe hornŭ afară.

Rîndunica, adica sócra cea rea, prefacută în pasere, cum se veḑù scapata afară voĭ să fuga.

Dar' Maĭca Domnului n'o lăsâ, ci oprindu-o îi ḑise:

— Stai pe locŭ, că nu merge așa, cum cugeți tu!... nu gândî că, dacă te-am scosu dela mórte, îndată ți-oĭu da și drumulu! .. mai astéptă puținŭ pênĕ ce ți-oĭu face unŭ semnŭ după care nu numaĭ eŭ, ci și tóta lumea sa te cunóscă orĭ și când și orĭ și unde, ce sócra buna aĭ fostŭ, că aĭ omoritu pre noră-ta!...

Și cum rostî Maica Domnului cuvintele acestea, îi făcŭ códa în formă de fórfece séŭ maĭ bine ḑisŭ în forma de dóue cuțite ascuțite și împreunate la unu locu, cu carĭ a ucisu ea pre noră-sa.

Dar' ea n'a remasu numaĭ cu semnulu acesta. Când o scósă Maica Domnului pe hornŭ, atunci se negrî de fumu și fuligine, și pe unde s'a negritu négră a remasu și pênĕ în ḑiua de asta-ḑi.

Éră pata cea roșa de pe gușa Rînduneleĭ e sângele ce a prinsŭ sa curga, pe când a începutu a arde. Pencle cele albinețe sunt urmele din cămeșa, cu care erà ea îmbracată, când a pus'o fecĭorulŭ seu pe căr-

bună, și care n'a apucată a se aprinde și a arde, ci numai s'aŭ afumată.

Și numai după ce a capĕtatu Rîndunica tóte semnele acestea ĭ-a datŭ Maica Domnului drumulu ca să sbóre unde vorŭ duce-o ochiĭ și aripele.

VI.

A cincea legendă a Rîndunelei, istorisită de Nistorŭ Bolohanŭ, românŭ din satulu Reusenĭ, și comunicată de vĕrulŭ meŭ Stefanu Fl. Marianu, sună astfelu:

Ḑice că Sânta Duminică a avutŭ odata o șervitóre. Și mergêndu ea într'o ḑi la biserică a lăsatŭ pre șervitórea sa a casă ca să-ĭ facă de mâncare pe când se va întórce Și când s'a pornitŭ ea la biserică ḑise servitórei sale să potrivéscă astfelu bucatele ca să nu fie nicĭ prea calde nicĭ prea recĭ, ci numaĭ cum êsŭ maĭ bune de mâncatŭ.

Șervitórea, cum a eșitŭ Sânta Duminică din casă, s'a și apucatŭ de fertu bucatele. Insă ea, după ce le-a gătitŭ de fertŭ, a uĭtatŭ să le pue din bună vreme ca să se recéscă, ci ea le pusă în pripă cu puţinŭ maĭ nainte de-a se întórce Sânta Duminică dela biserică, și așa bucatele, din pricina acésta, n'aŭ pututŭ să fie, dupa cum a spusŭ Sânta-Duminică.

Sosindŭ acuma Sânta-Duminică a casa și puindu-se la méșă, n'a apucatŭ a îmbucă bine din bucate, când s'a și friptŭ, dar' scĭu colea... cum se cade. Și frigêndu-se s'a mâniatŭ și a începutu a blăstemă și a ḑice:

— Dacă nu mi-aĭ făcutŭ tu pe placŭ și pe chefulŭ meŭ, să te prefaci în pasere și sa âmblĭ de aḑi

înainte arsă şi friptă prin locurile şi ţerile unde va fi arşiţa cea mai mare, cum m'am friptú şi m'am arsŭ şi eŭ acuma!

Şi cum a rostitŭ Sânta Dumiuică cuvintele acestea servitórea déuna s'a prefatŭ într'o R î n d u n i c ă şi a sburatŭ în lume. Şi fiindu că Sânta Duminică a blăstĕmat'o să âmble arsă şi friptă, de-aceea îşĭ face ea cuĭbulŭ seŭ prin podurile caselorŭ, unde e caldura cea mai mare, şi totŭ de-aceea petrece ea numaĭ prin ţerile acelea, unde sunt căldurile şi arşiţele cele maĭ marĭ.

VII.

Afară de aceste cincĭ legende complete ale Rinduneleĭ şi cea publicată de Dlŭ V. Alecsandri se maĭ află încă şi dóue fragmente, carĭ îmĭ sunt mie cunoscute, şi anume: unulu totu în Bucovina, éră celalaltŭ la Româniĭ din Banatŭ.

Dacă aceste dóue fragmente nu s'ar deosebì multŭ de cele de maĭ susŭ le-aşĭ trece cu vederea, aşa însa, credŭ că, în înteresulŭ sciinţeĭ, vor fi bine primite şi acestea, dacă le voĭŭ reproduce aicĭ.

Fragmentulŭ legendeĭ din Bucovina, istorisitŭ de Ionŭ Terteşŭ, rómânŭ din satulŭ Ilişescĭ, e celŭ următorŭ:

Aŭ fostŭ odată unŭ bărbatŭ şi o nevéstă carĭ aŭ avutŭ treĭ copiĭ. Étă că'ntr'o ḑi morŭ tustreĭ copiĭ, şi când să-ĭ ducă la grópă, maĭca lor, în locŭ să-ĭ bocéscă şi să plângă după dênşiĭ ca alte maĭce, ea mergea în urma lor totŭ jucându, bătêndŭ în pălmĭ şi riḑêndu.

Nu multŭ după acésta morŭ şi socrii seĭ. Dar' ce schimbare?... Nevasta nu erà acuma cea de maĭ nainte... Plângea şi se tânguïà după dênşii, de gândiaĭ că cine sci pre cine a perdutŭ. Şi totŭ aşa plângêndŭ şi bocindu, de se cutremurà cămeşa pe dênsa, petrecù ea pre socriĭ seĭ la grópa.

După ce se'nmormêntara acuma betrâniĭ şi după ce se'nturnară cu toţiĭ de la ţinterimŭ a casă, întrebă bărbatulu pre nevasta sa:

— Nevastă! de ce, când nĭ-aŭ muritŭ copiiĭ noştri, tu n'aı vărsatŭ nicı o lacrimă după dênşiĭ, ci aı jucatŭ şi aĭ risŭ si te-aĭ veselitŭ când i-aĭ petrecutŭ la grópă, éră acuma că ţĭ-aŭ muritŭ socriĭ, adică părinţiĭ meĭ, ı-aĭ bocitŭ şi te-aĭ tânguitŭ după dênşiĭ?...

— D'apoĭ bine! — respunse nevastă, — după copiiĭ noştri n'am plânsŭ, ci am jucatŭ şi am risu, pentru că prea bine am sciutŭ eŭ unde se ducŭ eĭ, că mergŭ în raiŭ, éră după socriĭ cum n'oĭŭ plânge, sciindŭ bine că pentru faptele loru trebue să mérga la munca cea vecînică a ĭadului!

Audindŭ bărbatulŭ respunsulŭ nevesteĭ séle se mâniă focŭ pe dênsa şi începù a o sfădì şi a o certà. Şi totu aşa, din una în alta, din cértă în cértă, venì tréba pênĕ la batae. Insă când să dee bărbatulŭ în nevastă, acésta se preface ĭute într'o R î n d u n i c ă şi sbóră pe feréstă afară. Atuncĭ bărbatulŭ dă s'o prindă, dar' ajungêndu-o numaĭ de códă, remâne cu tóte penele în mână, afară de cele dóue de pe de laturĭ, carĭ aŭ scapatŭ nesmulse şi carĭ pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ se vĕdŭ la Rîndunele.

Fragmentulu legendeĭ, care se afla la Românii din Banatu, sună:

„După tradiţiune Rîndunica a fostu dintru începutŭ fétă, care se certà cu parinţii sei, éră pre alţii în calumnià. Pentru aceea s'a prefăcutu ea în forma ei presintă, şi trebue să-şi facă cuibulu seŭ în camine, espusa fiindŭ fumului înnegritoriu.“ [1])

VIII.

Acestea sunt legendele Rîndunelei, câte le-am pututŭ aflà eu pênè acuma.

Din cele trei legende dintâiŭ precum şi din fragmentulu din Bucovina resulta ca Rîndunica dintru începutu a fostu o nevésta tènera, care prefăcêndu-se în forma eĭ de pasere, a remasu pênè în ḑiua de astă-ḑi cu guşa roşă şi cu códa ca o furcuţă, dupa cum adică a uns'o barbatulŭ seŭ cu sânge şi ĭ-a smulsu mijlocŭlŭ coḑii.

Dupa legenda Domnului V. Alecsandri însă, precum şi după spusa unoru Românĭ din Bucovina, Rîndunica a fostu dintru începutu féta de împêratŭ. Éră rochia ei, cu care a fostu îmbrăcata, după legendă publicată de Dlŭ V. Alecsandri, s'a prefacutŭ într'o plantă cu flóre albastră, care înfloresce primăvéra şi se numesce în Moldova „Rochiţa Rîndunelei“ [2]), lat. Convolvulus arvensis, éră în Bucovina şi Transilvania Volbură albastră.

[1]) Arthur und Albert Scott. Walachische Märchen. Stuttgart und Tübingen. 1845. p. 284.

[2]) Op. cit. p. 85.

După legenda a cincea din Bucovina și după fragmentulu din Banatŭ a fostŭ R î n d u n i c a dintru începutŭ o fétă neascultătóre. Éră după legenda a patra din Bucovina a fostŭ ea o sócra rea, după cum sunt maĭ tóte sócrele în ochiĭ nurorilorŭ.

Totŭ din causa acésta, pentru că Rîndunica a fostŭ dintru începutŭ femee, crede poporulŭ, că-șĭ face ea cuĭbulŭ seŭ numaĭ în podurile caselorŭ, fiindu-ĭ datŭ să petrécă la unŭ locŭ, sub unŭ acoperemêntŭ cu ómeniĭ.

După fragmentulŭ legendeĭ din Banatŭ, maĭ susŭ arătatŭ, precum și după o colindă poporană [1]) îșĭ facŭ R î n d u ń e l e l e cuiburile sale prin podurile caselorŭ de-aceea, pentru că așa aŭ fostŭ ele blăstĕmatę.

Ţinórea legendeĭ banăţéne ni-e deja cunoscută. A colindeĭ însă e acésta:

Sub o trupină de mărŭ-pĕrŭ se afla unŭ patŭ

Pe la fundŭ cu tunete,
La fușteĭ cu fulgere,
Trembele de céră sânţă
Totŭ topită și'nvêrtită

In patulŭ acesta:

E culcatŭ unŭ Dumneḑeŭ
Mititelŭ și frumușelŭ
Și la faţă curăţelŭ,
Faşiatŭ de-o 'mpĕrătéșă
In făşóre de mĕtasă.
Comănacu-ĭ de bumbacŭ,

[1]) At. M. Marienescu. Poesia populară. Colinde. Pesta. 1859. p. 24. —

Cu trei flori în comănacŭ,
Una-i flórea mirului,
Alta vița vinului,
Una spicului grâului.

Și pe când Dumnedeŭ dormîà dusŭ, unŭ somnŭ greŭ, pe-atunci:

Ét' veniră Rîndunele,
Negrișóre, frumușele,

carî, de și începură a cântà și colindà, totu-și nu-lŭ putură deșteptà. Deci:

Rîndunelele sburară,
Cătră mare se lăsară,
Ele tóte apucară
Stropuleți pe aripele,
Petricele'n penicele,
Ér' la fiŭ că aŭ venitŭ,
Cŭ-aripele l-aŭ stropitŭ
Cu petrile aŭ svêrlitŭ ...

Și făcêndŭ ele acésta, Dumnedeŭ celŭ frumușelŭ, deșteptându-se din somnŭ, se mâniă pe dênsele și le blăstĕmă dicêndŭ:

Rîndunea! fă-ți cu bulŭ teŭ
Unde-a fi loculŭ mai reŭ,
Prin podulŭ seracilorŭ,
La grinda streșinelorŭ
Să te bată fumurile
Ca pe fecîorî cugetele,
Cugetele de'nsuratŭ,
Pe fete de măritatŭ!...

Éră-şĭ se ḑice că Rînduuelele îşĭ facu cuiburile loru prin podurile caseloră numaĭ pentru norocirea ómenilorŭ şi pentru curăţenia lorŭ. Unde sunt casele séŭ grajdiurile vrăjite de cine-va acolo nu-şĭ facŭ Rînduuelele nicĭ odată cuiburĭ. [1])

Asemene, totŭ din causă că Rîndunica dintru începutŭ a fostŭ femee, crede poporulŭ, că nu e bună de mâncatŭ; apoĭ că e fórte pĕcatŭ a o omorî, séŭ aĭ stricà cuĭbulŭ şi aĭ sparge óuele. Ba! nicĭ mâna nu e biue să puĭ pe dênsa. Dreptŭ aceea, fie care Românŭ dă de grijă copiilorŭ seĭ ca nu cum-va să se atingă de dênsa, s'o omóre, să-ĭ strice cuĭbulŭ, séŭ să-ĭ spargĕ óuele, căcĭ făcêndŭ acésta, póte să li se întêmple vre o nenorocire. [2])

E pĕcatŭ a omorî pre Rîudunele, a le stricà cuĭburile şi a le sparge óuele încă şi de-aceea, pentru că ele, după credinţa poporuluĭ, sunt s f i n t e [3]), sunt g ă i n e l e l u ĭ D u m n e ḑ e ŭ [4]), şi ca ataĭ nu facŭ nicĭ unŭ reŭ ómenilorŭ, ci din contră ele arată norocului fie-căreĭ case. [5]) Unde-şĭ facŭ ele cuĭburile, acolo se încuĭbézĕ şi norocului, pentru că ele aŭ fórte mare darŭ dela Dumneḑeŭ. [6])

---

[1]) Credinţa Românilorŭ din ţinutulŭ Dorneĭ, com. de Dlŭ Petru Ursulŭ, cantorŭ bis. în Cândrenĭ.

[2]) Credinţă şi datină comună în Bucovina.

[3]) Com. de Vasile Ungurénŭ, rom. din Ilişescĭ.

[4]) W. Schmidt op. cit. p. 22. — Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima îmĭ scrie, că unĭĭ Românĭ din Transilvania şi anume ceĭ de pe Someşulŭ mare nu numaĭ că credŭ despre Rîndunică că ar fi „G ă i n a l u ĭ D u m n e ḑ e ŭ“ ci eĭ fórte adeseorĭ chĭar o şi numescŭ astfelĭŭ.

[5]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[6]) W. Schmidt. op. cit. p. 22. şi Cred. rom. din V i c o v u l ŭ de-susŭ şi a altorŭ Rom. din Bucovina. —

Românulŭ, care omóră vre o Rîndunică, îĭ strică cuibulŭ şi-ĭ sparge óuele, nu numaĭ că se depărtézĕ noroculu dela casa luĭ, ci se crede despre dênsulŭ, că a comisŭ unŭ pĕcatŭ aşa de mare, ca şi câud ar fi omoritŭ pre atare nevastă, ĭ-ar fi resipitŭ casa, şi ĭ-ar fi nenorocitŭ copiiĭ [1]), şi cum a omorît'o îndata i se uscă, şi-ĭ sécă mâna. [2])

IX.

Afară de datinele şi credinţele pên' aicĭ înşirate maĭ credŭ Românîĭ cum că celŭ ce vede întaĭa-şĭ dată primăvéra o Rîndunică sburându, dar' neciripindŭ, acela va fi sănĕtosŭ şi voĭosŭ peste totŭ anulŭ; pre acela nime n'are să-lŭ vorbéscă de reŭ. Celŭ ce însă vede întâia-şĭ dată o Rîndunică stându şi ciripindŭ, aceluĭa, se crede, că preste anŭ nu-ĭ va merge bine, că va fi bolnăvicĭosŭ şi ómenîĭ îlu vor vorbì de reŭ.

Asemene nu e semnŭ bunŭ pentru ceĭ ce audŭ întâĭa-şĭ dată vre o Rîndunică ciripindŭ în podŭ, căcĭ atuncĭ, credŭ eĭ, că preste totŭ anulŭ nu vor fi săuĕtoşĭ şi voĭoşĭ, ci vor fi slabĭ şi bolnăvicĭoşĭ. Că nu aŭ vĕḑut'o maĭ întâĭŭ sburându vor fi vorbiţĭ reŭ de ómenĭ. [3])

---

[1]) Credinţă comună în Bucovina.

[2]) W. Schmidt. op. cit. p. 22. şi com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

[3]) Cred. Rom. din Calafiudescĭ, dict. de C. Racolţa şi Sofia Frâncu, romînce diu locŭ.

De vede o fétă séŭ unŭ flecăŭ întâia-şĭ dată primăvéra numaĭ o singură Rîndunică, atuncĭ, credŭ aceştĭa, că preste totŭ anulŭ vor fi singurĭ, că nu se vor putea mărità séŭ însură. De vede unŭ bărbatŭ o singură Rîndunică, se teme să nu i se'ntêmple vre o nenorocire să nu-ĭ móră nevésta şi elŭ să remâĭe apoĭ singurŭ, vĕduvoĭŭ Totŭ aşa credŭ şi nevestele. [1])

Numaĭ o unică Rîndunică vĕdută întâĭa-şĭ dată primăvéra însemnéză, după credinţa poporuluĭ românŭ, totdéuna singurătate. Éră maĭ multe Rîndunele, vĕdute de-odată, însemnéză, că preste véră vor fi, cu ceĭ ce le-aŭ vĕdutŭ, maĭ mulţĭ înşĭ la unŭ locŭ. [2])

O sémă de Românĭ, când vĕdŭ pentru prima óră primăvéra o Rîndunică, déuna staŭ pe locŭ şi începŭ a săpà cu unŭ cuţitŭ séŭ orĭ cu ce aŭ pe lângă dênşiĭ sub călcâĭulŭ picĭoruluĭ stângŭ, şi întêmplându-se să afle carbunĭ în locŭlŭ acela, atuncĭ, credŭ eĭ, că preste totŭ anulŭ vor fi sănĕtoşĭ şi voĭoşĭ, şi vor aflà preste véră banĭ; ér' de nu află cărbunĭ, nu vor fi sănĕtoşĭ. O sémă însă credŭ că dacă află cărbunĭ, vor murì. [3]) Alţiĭ éră-şĭ credŭ că, dacă veĭ sta loculuĭ unde veḑĭ întâia-şĭ dată vre o Rîndunică, şi veĭ face cruce, atuncĭ, dacă veĭ vrea să sapĭ în acelŭ locŭ, veĭ aflà din întêmplare celŭ puţinŭ unŭ crucerĭŭ. [4])

---

[1]) Credinţă fórte lăţită în Bucovina. —

[2]) Spusŭ de Vasile Ungurénŭ, românŭ din Ilişescĭ.

[3]) Credinţa Românilorŭ din districtulŭ Năsĕudŭ în Transilvania.

[4]) W. Schmidt. op. cit. p. 22.

Unele Romînce, cînd vĕdŭ întâĭa-şĭ dată o Rîndunică, suflă asupra eĭ şi ḑicŭ:

„Cum se desparte códa ta şi nu se încâlcesce, aşa se mi se despartă şi să mi se descâlcéscă orĭ ce încâlcitură şi încurcătură cînd voĭŭ suflà asupra eĭ descurcându-o şi desfăcêndu-o.“ [1])

X.

Maĭ departe credŭ Româniĭ, că vitele cornute, maĭ cu sémă boiĭ şi vacile pe sub carĭ sbóră vre o Rîndunică se bolnăvescŭ şi cruşescŭ, adică se udă sânge. [2])

Cuĭbulŭĭ de Rîndunică se întrebuinţéză de cătră Românĭ ca medicamentŭ în contra arsurilorŭ şi opăriturilorŭ prin fócŭ şi uncropŭ. Aşa ceĭ ce sunt arşĭ séŭ opăriţĭ, luându unŭ cuĭbŭ de Rîndunică părăsitŭ, muindu-lŭ apoĭ în apă caldă şi legându-se cu dênsulŭ la rană, spunŭ că îndată se vindecă. [3])

Se maĭ întrebuinţéza cuĭbulŭ de Rîndunică încă şi în contra anghineĭ. [4]) Éră ceĭ ce aŭ frigurĭ şi nu potŭ scăpà de dênsele se ḑice că, îndată ce se afumă

---

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[2]) Credinţa Românilorŭ din Ilişescĭ şi din alte sate din Bucovina. —

[3]) Datina Românilorŭ din ţinutulŭ Dorneĭ com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[4]) Vernavŭ. Physiographia Moldaviae. Buda. 1836. p. 58. apud B. P. Hâsdeŭ „o notiţă istorico-medicală“ publ. în Columna lui Traianŭ No. 33. (143) din 1. Noemvre 1872. p. 229. —

cu patulului din cuibulŭ unei Rîndunele, îndată îlŭ lasă frigurile. [1])

Vacile, carĭ sunt bolohănite, încă se vindecă cu cuĭbŭ de Rîndunică, şi anume: cuibulŭ se móĭe în apă caldă şi aşa se légă apoĭ cu dênsulŭ ugerulŭ bolohănitŭ alŭ vaciĭ. [2])

Vitele, pe sub carĭ a sburatŭ vre o Rîndunică şi din causa acésta cruşescŭ dupre cum s'a arătatŭ maĭ susŭ, se potŭ vindecà numaĭ cu cuĭbŭ părăsitŭ de Rîndunică, adică din care a sburatŭ Rîndunica şi cu puiĭ, şi anume se pune cuĭbŭ de-acésta în tărîţe şi se daŭ apoĭ vitelorŭ bolnave ca să le mânânce, carĭ mâncându-le, se ḑice că îndată se vindecă şi nu cruşescŭ mai multŭ. [3])

In fine Rîndunica e considerată de cătră Românĭ înca şi ca unŭ profetŭ alŭ tempestăţiĭ şi a anutimpurilorŭ. Aşa se ḑice că dacă vremea stă pe plóĭe, Rîndunica sbóră totŭ atingêndŭ pamêntulŭ, şi din când în când scóte sunete line, spărióse şi plângĕtóre. Ér când va să urmeze vreme bună, ea sbóră susŭ şi se jócă cu surorile séle. Dacă ne ameninţă vr'o vijilie, ea se perde pintre norĭ şi sbóră încetŭ. [4])

Când începŭ a venì Rîndunelele de prin ţerile cele calde, unde petrecŭ ele peste érnă, e semnŭ cum

---

[1]) Spusŭ de Rucsanda Ienachĭevicĭu, descântătóre şi alte Românce din Siretĭu.

[2]) Datina Rom. din Siretĭu şi din alte sate.

[3]) Com. de V. Ungurénŭ.

[4]) Isaia Schinteia, în „Ş e ḑ e t ó r e a“ an. I. Buda-Pesta. 1875. p. 47.

că și primăvéra a sositŭ și că maĭ multŭ n'are să ningă. Éră când se ducu Rîndunelele de pe la noi, atuncĭ nu e departe nicĭ érna. [1])

[1]) Credință comună în Bucovina.

Lostunulŭ.

I.

Tóte paserile, carĭ de către ornitologiştĭ se numescŭ c'unŭ singurŭ terminŭ technicŭ latinŭ „Hirundinae", Românĭĭ le numescŭ c'unŭ singurŭ cuvêntŭ „Rîndunele". Dar' spre deosebire numescŭ eĭ Rîndunele şi Rîndurele séŭ Rîndunicĭ şi Rîndurea séŭ Rîndunică şi Rînduricâ, La Românĭĭ din Macedonia Lândură [1]) şi Arândrunea [2]), maĭ multŭ numaĭ pre acea specie de Rîndunele, a cărorŭ guşă e roşă, códa lungăréţă şi înfurcată şi carĭ îşĭ facŭ cuĭburile de regulă prin podurile caselorŭ, lat. Hirundo rustica L. germ. die Rauchschwalbe.

Pre acea specie de Rîndunele însă, a cărorŭ guşă şi pântece sunt albe şi carĭ îşĭ facŭ cuĭburile de regulă

[1]) Revista pentru istorie, archiologie şi filologie, sub direcţiunea Dluĭ Gregoriŭ G. Tocilescu. an. I. Vol. I. Bucurescĭ. 1883. p. 32. — După Dlŭ G. Basonzi. Opere complete. Limba română şi tradiţiunile eĭ. Galaţĭ şi Brăila. 1872. p. 171. s'ar chĭemà Rîndunica de către Românĭĭ din Macedonia şi „Sandură". Nu sciŭ însă de nu e cum-va o greşélă de tiparĭŭ în locŭ de Lândură, căcĭ L în scrisóre se póte fórte lesne confundà cu S. —

[2]) Com. de unŭ studinte din Macedonia.

pe sub streşinele caselorŭ şi în malurile apelorŭ le numescŭ maĭ multŭ Lostunĭ.

Acea specie de Rîndunică, care-şĭ face cuibulŭ seŭ maĭ alesŭ pe sub streşinele caselorŭ, de-asupra fereştilorŭ, şi care e pretutindene cunoscută, are la poporulŭ românŭ maĭ multe numirĭ, şi anume în Bucovina: Rîndunea, séŭ Rîndunică-de-feréstă, Lastunŭ, Lostunŭ, Lostounŭ, şi Lostugŭ [1]), în Transilvania: Lăstunŭ [2]) şi Lostonŭ [3]); în Ungaria: Lastanŭ [4]); în Banatŭ: Lasturnŭ [5]); în Moldova: Lăstunŭ dem. Lăstunaşŭ [6]); în Muntenia: Lustunŭ [7]), lat. Chelidon urbica Boje; Hirundo urbica L. germ. die Mehlschwalbe, Fensterschwalbe.

Acea specie de Rîndunică însă, care-şĭ face cuĭbulŭ seŭ de regulă în malurile apelorŭ şi a căreĭ pene de pe spate sunt cafeniĭ, éră cele de pe guşa şi pântece albe-întunecate, se numesce de cătră Româniĭ din Bucovina: Rîndunea séŭ Rîndunică-de-plóĭe

[1]) Nu potŭ trece cu vederea de-a nu amintĭ aice şi unŭ pesce, pre care Româniĭ muntenĭ din Bucovina îlŭ numescŭ „Lostucă", cu accentulŭ pe silaba primă, şi despre care spunŭ că e unŭ pesce fórte frumosŭ şi mare, uneorĭ şi pênĕ la cincĭ chile, şi n'are solzĭ nicĭ cĭolane, ci numaĭ spinare. —

[2]) S. Petri. Vocab. — A. de Cihac, Dictionnaire. t. II. p. 166.

[3]) V. R. Buticescu. Poesiĭ Deeşiŭ. 1881. p. 129.

[4]) Com. de Dlŭ Elia Popŭ, învĕţătorĭŭ în Şomcuta-mare.

[5]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ. „Lasturnŭ = Rîndunea, ce face cuĭbŭ la streşinele caselorŭ."

[6]) V. Alecsandri. Poesiĭ ale pop. rom. Bucurescĭ 1866. p. 146.

[7]) B. P. Hâşdĕŭ. Cuvente den bĕtrunĭ t. I. p. 246. In vechime se află în Muntenia şi o vale numită „Valea Lustunilorŭ."

Rîndunică-de-maluri, Rîndunică-de-apă, Rîndunică-de-părĕŭ şi Lostunŭ-de-apă, lat. Cotyle riparia Boje; Hirundo riparia L. germ. die Uferschwalbe.

II.

Cum că şi aceste dóue specii de Rîndunele şi mai cu samă specia primă se numesce de cătră Români fórte adeseori „Rîndunea“, se póte cunósce în cătŭva şi din vr'o câte-va doine poporane.

Fie-căruia îi este cunoscutŭ că Lostunulŭ séŭ Rîndunica, care-şi face cuibulŭ pe sub streşine, e espusă celorŭ mai multe neplăceri, căci nu numai ceĭ de casă, ci de multe ori chiar şi străinii îi strică cuibulŭ, şi mai alesŭ din causă că ea, séŭ mai bine ţisŭ puii sei, fórte adeseori necurăţescŭ păreţii aşa de tare, că celŭ ce ţine cişŭ-ce-va la curăţenie trebue să se supere pentru acésta faptă. De-aice vine apoi şi plângerea acesteĭ păsĕrele asupra ómenilorŭ, asupra tuturorŭ drumeţilorŭ, carĭ i-aŭ stricatŭ cuibulŭ şi care plângere se află fórte bine respicată în următórea doină poporană:

Frunză verde trei mesline,
Câte paseri sunt pe lume
Tóte-avură parte bună,
Numai eŭ o Rîndunea
Avui partea cea mai rea
Că mi-am pusŭ cuibulŭ la drumŭ.
Câţi ómeni pe drumŭ trecea
Toţi în cuibulŭ meŭ svârlia,

Puiĭ mi s'aŭ spăriatŭ,
Şi la munte mĭ-aŭ sburatŭ,
La vêrvuţulŭ munteluĭ,
La crucea moliduluĭ
Unde-ĭ dragŭ voĭniculuĭ,
La vêrvuţulŭ faguluĭ
Unde-ĭ dragŭ fărtatuluĭ. [1])

III.

Ce se atinge de datinele şi credinţele Românilorŭ despre aceste dóue speciĭ de Rîndunele, voĭŭ să însemnezŭ că ele numaĭ fórte puţinŭ se deosebescŭ de celea ce s'aŭ arătatŭ în articululu despre Rîndunică. Maĭ tóte, câte s'aŭ spusŭ despre Rîndunică, afară de legende, le istorisescŭ Românii şi despre Lostunŭ, dară maĭ alesŭ numaĭ despre Lostunulŭ ce-şĭ face cuibulŭ sub streşinele caselorŭ. Prin urmare puţinŭ ce aşĭ maĭ avea să scriŭ în privinţa acésta despre Lostunŭ. Insă fiindŭ că în articululŭ despre Rîndunică, unele datine şi credinţe le-am trecutŭ cu vederea, éră altele le-am auditŭ maĭ târdiŭ, voĭŭ şi pre acelea sălе înşirŭ aice.

Maĭ întâĭŭ vom începe cu ciripitulŭ Rîndunelelorŭ în timpŭ de nópte.

Româniĭ credu, că ciripitulu Rîndunelelorŭ în timpŭ de nópte e unŭ semnŭ reŭ. Dreptŭ aceea nu odată se adresază eĭ cătră Rîndunele ca să nu li maĭ cânte nóptea, să nu li maĭ menéscă a reŭ, căcĭ şi aşa sunt eĭ destulŭ de învăluiţĭ şi întristaţĭ, destule nevoĭ şi neajunsurĭ aŭ datŭ peste capulŭ lorŭ. Eĭ ţicŭ:

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

Rîndunică cu cunună
Nu-mĭ cântă séra pe lună,
C'a mea inimă nu-ĭ bună,
Că-ĭ încinsă c'o cunună,
Şi-ĭ încinsă cu curele
La mijlocŭ cu lăcrimele,
Şi-ĭ încinsă cu colanŭ
Multŭ oftéză de amarŭ! [1])

Altă doĭnă, totŭ din Bucovina, în care unŭ ostenŭ se adresază cătră o Rîndunică ca să nu-ĭ cânte nóptea pe lună, sună astfelŭ:

Rîndunică cu cunună,
Nu cântă nóptea la lună,
C'a mea inimă nu-ĭ bună,
Ea e strînsă cu curele,
Curelele-sŭ cu oţele,
Cu oţele ascuţite
De străinŭ sânge roşite.
C'am fostŭ unde nu e grâŭ
Numaĭ sânge pênĕ 'n brâŭ,
Unde nu-ĭ spicŭ de sĕcară
Numaĭ sânge pênĕ 'n scară...
Sânge de-a străinuluĭ
Pênĕ 'n cóma murguluĭ...
Capitanulŭ blăstĕmatŭ
Totŭ la harţă m'a purtatŭ,
Ér' a casă când sosi
Puĭca mea n'o maĭ găsiĭ! [2])

---

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

[2]) Idem de eadem.

Acestea dĕ-o cam dată în privinţa ciripitului Rîndunelelorŭ.

IV.

Rîndunica, fiindŭ o pasere mutătóre, care, la întórcerea sa din ţerile cele calde, ni anunţă sosirea primăverii celeĭ călduróse şi frumóse, figurézĕ fórte adese orĭ în poesiile poporane ca unŭ felĭŭ de solŭ ce scie şi póte să ducă şi să aducă sciriĭ din cele maĭ depărtate locurĭ.

O doĭnă poporană din prejurulŭ Caransebeşuluĭ ni spune în privinţa acésta următórele:

Rîndunica ţerii mele!
Spune-i tu măĭcuţeĭ mele:
Vesmintele mele tóte
Nicĭ decum să nu le pórte,
Nicĭ le ţină, nicĭ le vêndă,
Ci pe spinĭ să mi le-aprindă
Să'nveţe măĭcuţele
Cum să dea fetiţele
Dup'unŭ câne de păgânŭ
De frică să-i ţic jupânŭ.
Jupânŭ luĭ draculŭ ĭ-o ţice,
Că n'are pâne să mânce! [1])

Altă doĭnă, din Bucovina, în care o nevéstă înstrăinată şi neferecită se adresază cătră o Rîndunică, întrebându-o ce facŭ părinţiĭ seĭ şi rugându-o ca să mérgă la dênşiĭ şi să li spuĭe că eĭ să nu maĭ

[1]) Nicolaŭ Vladŭ. Cântece pop. din jurulŭ Caransebeşuluĭ, publ. în Familia. an. VI. Pesta. 1870. p. 403.

cugete la dênsa, dacă aŭ dat'o cu de-a sila după celŭ ce nicĭ odată nu l-a ŭubitŭ şi voitŭ, sună :

Rîndunică, Rîndunea !
Póte eştĭ din ţéra mea ?
— De-acolo sunt, ḑeŭ aşa !
— Nu sciĭ : maĭca ce făcea ?
— Manecĭ albe sufecă,
Pâne de grâŭ frămêntă
După tine se cântă !
— Rîndunică, Rîndunea !
Póte eştĭ din ţéra mea ?
— De-acolo sunt ḑeŭ aşa !
— Nu sciĭ : tata ce facea ?
— Elŭ caruţa-şĭ şinuĭa
Şi caiĭ şi-ĭ potcovĭa,
După tine se gătĭa !
— Rîndunică, Rîndunea !
Du-te tu în ţéra mea
Şi spune mămuţi-aşa :
Pâne de grâŭ nu frămênte
După mine nu se cânte !
Rîndunică, Rîndunea !
Du-te tu în ţéra mea
Şi spune tătuţi-aşa :
Caiĭ să nu-ĭ potcovéscă,
Căruţa nu şinuéscă
De mine nu se gătéscă,
Ci să-mĭ strîngă straele,
Straele, odórele,
Să le 'ncare 'n nóue cară
Să le ducă 'ntre hotară
Să li dee focŭ şi pară
Să mérgă fumurile
Pe la tóte maĭcele

Să nu-ş dee fetele
Cum m'a datŭ a mea pre mine
Dup'unŭ reŭ de cânc! [1])

V.

Tóte celelalte datine şi credinţe, câte s'aŭ înşiratŭ maĭ susŭ în articululŭ despre Rîndunică se referescŭ, după cum am maĭ spusu, şi la Lostunŭ. Aşa, între multe altele, spunŭ Românii din Transilvania, că aceluĭa ce prinde puĭ de Rîndunică seŭ de Lostunŭ în mână i se usucă mânele şi se uda sânge, fiindŭ că aceste păserele sunt paserĭ sfinte. Pe sub care vacă va sbura Lostunului seŭ Rîndunica, laptele acelĕĭ vacĭ va fi numaĭ sânge, şi orĭ câtŭ o veĭ mulge lapte din ugeru nu va sloboḑi, ci numaĭ sânge. Dacă însă veĭ afumà vaca cu cuĭbŭ de Rîndunică seŭ de Lostunŭ éră-şĭ va da lapte ca dintru începutŭ.

Totŭ Românĭĭ din unele părţĭ ale Transilvanieĭ spunŭ şi credŭ, că primăvéra, când veḑĭ pentru prima óră maĭ multe Rîndunele seŭ Lostunĭ, de eştĭ june, e semnŭ că te veĭ căsătorì, éră de eştĭ acu căsătoritŭ şi veḑĭ numaĭ o singură Rîndunea seŭ Lostunŭ, e semnŭ că-ţĭ va murì soţia şi veĭ remânea vĕduvŭ. [2])

Românĭĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ şi Moldoveĭ credŭ că în cuĭbulŭ Lostunuluĭ seŭ Rîn-

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

dunelei-de-feréstă se prăsescŭ păduchiĭ de lemnŭ séŭ ploşniţele şi din causa acésta caută ómeniĭ să-ĭ strice cuĭbulŭ, când îlŭ face lipitŭ de păreteļe séŭ streşina caseĭ. Lostunulŭ, în casulŭ acesta, e socotitŭ de ce-va nefolositorĭŭ séŭ stricăcĭosŭ, întocmaĭ precum e socotitŭ trântorulŭ la albine.[1])

Româniĭ din judeţulŭ Gorjuluĭ în România spunŭ că atâtŭ Rîndunica câtŭ şi Lostunulŭ, câud se întórce la noĭ primavéra diń ţerile cele calde, începe a cântà şi a ḑíce cu glasŭ trăgănatŭ şi tânguĭosŭ:

Chimedosŭ,
Chimedosŭ!
Când am plecatŭ
Am lăsatŭ
Numaĭ clăĭ
Peste clăĭ,
Numaĭ parĭ
Peste parĭ
Când am venitŭ
Am găsitŭ
Urḑicĭ verḑĭ,
Urḑicĭ verḑĭ![2])

VI.

Spre încheĭere voiŭ să reproducŭ aice încă şi dóue cimilituriĭ: una din Bucovina şi alta din Transilvania, carĭ însemnézăă „Rîndunica“, precum şi unŭ jocŭ alŭ copiilorŭ, în care figuréză numele acesteĭ paseriĭ.

[1]) Com. de Părintele I. Fotea şi câţi-va Românĭ din Bucovina. —

[2]) Com. de Dlŭ I. Cornoiŭ.

mai scurte, şi penele de pe spate i sunt cu multŭ mai întunecate.

L ŷ p i t ó r e a, după cum mi-a spusŭ unŭ Românŭ din satulŭ Crasna, în Bucovina, stă peste ḑi mai multŭ ascunsă, éră pe la înserate se pornesce după prada sa.

Aceştia sunt U l i i, pre carî îi cunoscŭ Românîi dupa nume.

Şi-acuma să trecemŭ la datinele şi credinţele, ce le aŭ Românîi despre acestŭ genŭ de paserî răpitóre.

V.

Am ḑisŭ mai susŭ, că G ă i n a r ŷ u l ŭ séŭ P o r u m b a r ŷ u l ŭ e unŭ U l ŷ ŭ, care face ómenilorŭ fórte multa dauna între găini şi porumbi. Decî Românŭcele, spre a apără şi scutî de răpirea acestuî ne'mpacatŭ duşmanŭ pre paserile domestice, carî în limba poporuluî din unele ţinuturî ale Transilvanieî se numescŭ „galiţe“, în altele ţinuturî însă „ó r e“ sing. „ó r ă“ [1]), éră în Bucovina, pe lângă „g a l i ţ e“ şi „p a s e r î d e c a s a“ în modŭ cam batjocuritorîŭ încă şi „g o b ă ŷ“ sing. „g o b a e“, întrebuinţéză o multime de mijlóce superstiţióse. Unele din mijlócele acelea le voîŭ înşirà aice, éră altele se vor arătà mai pe largŭ în articulele despre g ă i n ĭ, g â s c e şi r e ţ e.

[1]) O b s e r v a t o r ŷ u l ŭ, ḑiară politicŭ, naţionalŭ, economicŭ şi literarŭ. Redact. de Dlŭ G. Bariţîŭ. an. III. Sibiiŭ. 1880. No. 51. p. 204. Nota 3. „G a l i ţ e subst. în alte regiunî se ḑicŭ „p a s e r î d e c a s ă“, pe airea „ó r ă“ pl. „ó r e“ dela lat. a l e s, sinonimŭ cu avis, volucris, oscen.“

Ḑicé că nicĭ odata nu e bine de-a maturà vatra foculuĭ cu mătura cu care se mătură casa, pentru că atuncĭ U l ĭ u l ŭ, în acelu anŭ, gătesce toţĭ puiĭ de gainà de pe lângă casă, ci vatra foculuĭ totdéuna să se mature c'o pânzătură udă séŭ c'o pénă de gâscă. [1])

Când âmbla preotulŭ pe la ajunurile Crăcĭunuluĭ şi Botezulŭ Domnuluĭ cu icóna şi cu crucea pe la case; ḑice că nicĭ de cum nu e bine de-a măturà casa şi a da cu matura gunoiulŭ peste pragŭ afară, peutru că femeea, ce a făcutu acésta, nu maĭ are parte nicĭ de-unŭ puiŭ, căcĭ U l i ĭ în acelŭ anŭ se facŭ aşa de cutezatorĭ, că ântră chĭar pênĕ şi'n casă de apucă puiĭ. Ci orĭ şi care femee, dacă-şĭ mătură casa, séŭ să lese gunoiulŭ într'aceea ḑi unde-va într'unŭ ungherŭ, séŭ sa-lĭ scótă cu mâna peste pragŭ; aşa se maĭ încape, nicĭ de cum însă să nu-lŭ dee cu mătura afară, căcĭ apoĭ o păţesce reŭ.[2])

Românii din Ohaba-mâtnicŭ credŭ şi spunŭ, că dacă stringĭ tóte ósele dela o găină tăiată în ḑiua de Pascĭ şi le aruncĭ peste casă ḑicêndŭ: „é c ă - ţ ĭ u l ĭ u l e p a r t e a t a!“ apoĭ Ulĭulŭ nu se atinge în anulŭ acela nicĭ de cum de găini, ci le lasă în bună pace. [3])

Totŭ din causă ca Ulĭulŭ să nu mânânce puiĭ de gainà, Româncele din Câmpulungŭ, în Bucovina, nicĭ odată nu scotŭ gunoĭulŭ L u n e a, M e r c u r e a şi

[1]) Com. de C. Diaconescu din Calafindescĭ şi V. Flocea din Câmpulungŭ.

[2]) Com. de C. Diaconescu.

[3]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu. —

V i n e r e a afară din casa, ca'n celelalte ḑile de peste septĕmână, ci ele în ḑilele acestea maturĕ gunoĭulŭ dela pragŭ spre fundulŭ caseĭ şi-lŭ îndosescu unde-va într'unŭ ungherŭ, şi numaĭ după aceea, adică după ce l-a îndositŭ, îlŭ scotŭ afară. [1])

Să nu cugete însă nime, că Româncele nóstre îu acestea ḑile, fiindŭ că, după credinţa lorŭ, nu este ĭertatŭ a scóte gunoĭulŭ cum îlŭ maturĕ afară, n'ar măturà nicĭ decum casele, séŭ décă le şi mătură, ar lăsà gunoiulŭ uude-va ca să se védă şi să fie călcatŭ în picĭóre. Ferit'a Dumneḑeŭ !... Nevésta, dar' maĭ alesŭ féta, ce face una ca acésta, în scurtŭ timpŭ o scie totŭ satulŭ, căcĭ la cea maĭ de-aprópe ocasiune, la unŭ jocŭ séŭ la altă petrecere, numaĭ ce se trezesce, că unulŭ, care a trasŭ bine cu ochĭulŭ ce felĭŭ de rêndnélă se află prin casa eĭ, începe în următorĭulŭ modŭ a-ĭ descâutà :

Asta-ĭ féta lăudată
Cu casa nemăturată,
Cu gunoĭulŭ după uşă,
Vatra plină de cenuşă...
Când aştépt'unŭ peţitorĭŭ
Face floscŭ după cuptĭorĭŭ.[2])

Éră altulŭ va ḑice :

Am fostŭ a séră la voĭ,
Casa-ĭ plină de gunoĭŭ,

[1]) Com. de V. Flocea.
[2]) Din colecţiunea mea ineditŭ.

Şi pe laiţă zăhăitŭ,
M'am miratŭ la ce-am venitŭ? [1])

Şi bucurósă ar fi când ar scapă numaĭ cu atâta. Dar' nu! căcĭ după ce a întratŭ odată în danţulŭ celorŭ cu limbele ascuţite şi împungĕtóre, e greŭ să scape numaı cu una cu dóue. Unŭ alŭ treĭlea care pênĕ atuncea a statŭ de-o parte şi se paré că nicĭ nu se intereseză de dênsa, ĭ-o dă maĭ sărată şi maĭ pipĕrată decâtŭ fărtaţiĭ seĭ ḑicêndŭ:

Bat'o ḑiua pe hîda
Cum se strîmbă ca drîmba
Şi se'ndóie ca cósa,
Ca cósa prin érbă grasă,
Ea gândesce că-ĭ frumósă
Şi ea tótă-ĭ gunoĭósă,
Şi pe laiţă-ĭ zăhăitŭ
Totŭ o ólă şi c'unŭ blidŭ.
Pe vatră-ĭ şperlă, cenuşă,
Şi gunoĭŭ multŭ după uşă.
Puneţĭ boĭ la patru carĕ
Şi scóteţĭ gunoĭŭ-afară! [2])

Dar' să lăsămŭ acésta şi să trecemŭ maĭ departe.

Româniĭ din Câmpulungŭ maĭ spunŭ, că celu ce voesce ca Ulĭulŭ să nu-ı mânânce puiı ceĭ de gainĕ, când iı scóte întâıa-şı datĕ afară, trebue să-ĭ pue în mijlocŭlŭ unuĭ cercŭ, ca şi când ar fi din tóte parţile îngrădiţĭ, şĭ-acolo să li dee apoĭ de mâncare ceea ce se

[1]) Din colecţĭunea mea inedită.

[2]) Horă din Poĭana-Stampiĭ séŭ Piluganĭ, din colecţĭunea mea inedită.

strecura prin ciurŭ, adică gozurile séŭ grăuncĭórele ce trecŭ prin borticelele unuĭ cĭurŭ, după ce s'a cinruitŭ vre unŭ felu de pâne albă. [1])

Eră-şĭ se ḑice că e fórte bine de-a înpuşcà unŭ U l ĭ u şĭ-alŭ restignì pe pórta curţii séŭ pe uşa vre unuĭ grajdĭu, cacì de casa aceea, unde se face acésta, nu se apropie nicì o reutate. Ulĭulŭ restignitŭ e unŭ mijlocŭ de apărare şi de depărtare a celorŭ maĭ multe şi maĭ marĭ reutăţi şi nenorocirĭ. [2])

De-aice, dela acésta credinţa, vine apoi că la cele maĭ multe case românescĭ se află câte unulŭ séŭ şi maĭ mulţĭ U l ĭ restigniţi maĭ alesŭ pe uşele grajdĭurilorŭ şi ale ;urilorŭ.

Acestea sunt puţinele datine şi credinţe ce le aŭ Românĭ despre U l i ĭ, carĭ li răpescŭ g a l i ţ e l e séŭ paserile de casă.

VI.

Românii din Câmpulungŭ, pe lângă cele aratate în şirele premergĕtóre, maĭ aŭ încă şi unŭ felĭŭ de legendă referitóre numaĭ la paserile rapitóre de ḑi. Şi fiindŭ că legenda acésta ni arată nu numaĭ numirile poporane ale celorŭ maĭ multe paserĭ din genulŭ Şoĭ-m i l o r ŭ, U l i l o r ŭ şi a V u l t u r i l o r ŭ, ci încă şi modulŭ lorŭ de veţuire, nu mĕ potŭ reţinè ca să n'o reproducŭ aice.

---

[1]) Dat. şi cred. Rom. din Câmpulungŭ, com. de V. Flocea.

[2]) Dat. şi cred. Rom. din Calafindescĭ, com. de C. Diaconescu.

Etă-o-aĭ şi legenda respectivă aşa, după cum mi-a istorisit'o V. Flocea:

Dupa ce şĭ-aŭ alesŭ paserile „Impĕratŭ“ şi după ce acuma fie-care şĭ-a căutatŭ unŭ locŭ anumitŭ unde să trăéscă şi să se hrănéscă, étă că într'o ḑi s'au adunatŭ éră-şi la unŭ locŭ tóte acelea, carı se ţinŭ de semênţa celorŭ ce mânâncă pre alte paserı şi după ce s'aŭ adunatu, ţinêndu sesie între olaltă, după multă vorba şi sfatu s'aŭ pusu în cale: care preste care să fie maĭ mare, care sub care să vie, şi'n ce modu să se arete ele duşmane ómenilorŭ? Şi aşa, după multă chitéla şi chipzuéla, s'aŭ înţelesŭ între sine, ca Pajura să fie cea maĭ mare preste tóte, de dênsă să asculte fie-care, éra sub Pajură să fie Şoimulŭ, sub Şoimŭ Hultanulu celŭ negru séŭ Hultanulŭ de câmpŭ, sub acesta Hultanulŭ albŭ séŭ Hultanulŭ de pétră cu grumazulŭ golŭ, sub acesta Hultanulŭ-negru séŭ Hultanulŭ de pétră cu códa vĕrgata, sub acesta Cilihoĭulŭ, Cilihóıa séŭ Cilióĭa, sub acésta Caĭa, sub Caĭe Ulĭulu găinilorŭ séŭ Găinarıulŭ, sub acesta Ulĭulŭ paserilorŭ séŭ Păsĕrarĭulŭ, éră sub acesta şi celŭ de pe urmă Ulĭulŭ rîndunelelorŭ.

Tóte paserile adunate s'aŭ supusŭ hotărirei obsceşcı fără óre-şĭ care împrotivire séu altŭ semnŭ de nemulţămire.

Ulĭulŭ rîndunelelorŭ însă, macar că elu dintre tóte paserile adunate erà celu maı micŭ şi prin urmare ar fi avutŭ să se supue maĭ de grabă decâtŭ orĭ care alta, sciindu-se că e maı sprintenu şi maı ghi-

baciu dintre tóte, nu voi nicĭ decum să se supue hotarireĭ obscescĕ, ci ḑise cătră celelalte pàserĭ, ce se aflaŭ de faţă:

— Da!... cum nu!... mĕ voĭu supune şi mĕ voĭŭ teme de voi, ca şi când numaĭ voi aţĭ fi cele maĭ taĭ şi maĭ marĭ în lume!... Sunt alţiĭ, de cariĭ trebue să mĕ temŭ şi cărora sunt nevoitŭ să mĕ supunŭ!... De voĭ nicĭ că-mĭ pasă!...

— Şi óre cine să fie aceia de cariu ḑicĭ tu că trebue să te temi?... ĭan spune-ne şi nóue! — întrebară celelalte paseri pline de mirare.

— Cine!... nicĭ atâta nu sciţi?... şi totu-şi vĕ daţĭ de cele maĭ înţelepte şi iscusite vietăţĭ din lume!... Eĭ bine! să vĕ spunŭ eŭ celu maĭ micŭ şi maĭ ne'nsemnatŭ dintre voĭ, pre care l-aţĭ pusu în fruntea coḑiĭ,... aceia, de cariĭ trebue să mĕ temŭ, şi cărora nu numaĭ eŭ, ci şi voĭ, cu tótă isteţimea şi tărimea vóstră, trebue să vĕ supuneţĭ, sunt p u ş c a ş i i!

— Şi ce ni pasă nóue de puşcaşĭ?... ce ni potu eĭ face?... daca-ĭ ertatu să te'ntrebamu, — ḑiseră tote celelalte paseri într'unŭ glasŭ, luându-lŭ în batjocură.

Ulĭulŭ rîndunelelorŭ respunse:

— Nu ni potu face nicĭ maĭ multŭ nici maĭ puţinŭ, decâtŭ ca să ne împusce, când li vom picà bine din damână, şi-atunci... orĭ vĕ pasa, orĭ nu vĕ pasă, veţĭ trebuì să ḑiceţĭ: remâi lume sanĕtósa!...

— Aşa?!... veḑi, asta n'am sciut'o!...

— Dacă n'aţĭ sciut'o pênĕ acuma, s'o sciţĭ deacuma înainte!

— Eĭ! dacă-ı tréba astfelıu, apoĭ. . ce maĭ atâta vorbă!... sa ne despărţimu dela olaltă şi să nu fimŭ maĭ multŭ la unu locŭ, căcĭ atuncĭ nicĭ p u ş c a ş i l o r ŭ nu li vom putè aşa de lesne cădè din dămână...

Şi cum rostiră acestea cuvinte îndată întinseră aripele, sburară şi se despărţiră dela olaltă, şi de-atuncĭ în cóce nicĭ când nu âmblă maĭ mulţĭ U l ĭ la unŭ locŭ, temêndu-se să nu dee puşcaşiĭ cu crucea peste dênşiĭ şi să-ĭ înpusce, şi numaĭ atuncĭ se adună maĭ mulţĭ la unŭ locŭ, când daŭ de vre unŭ hoitu.

U l ĭ u l ŭ r î n d u n e l e l o r ŭ. prin priceperea şi isteţimea sa, a sciutu fórte bine cum să se scótă de sup supunerea şi ascultarea, care ĭ-aŭ fostŭ menit'o, fără voıa sa, celelalte paserĭ din némulŭ lui.

Pênĕ aicĭ legenda. Şi cu dênsă am încheiatŭ totodată totŭ ce scimŭ pênĕ acuma despre U l ĭ.

Pajura.

I.

Pajura, numită în unele locuri Pajoră, Pajeră, Pajiră, Pagiră[1], éră în România mică Aciră[2], după credința poporului românu, e o pasere uriașă și năsdravană, care locuesce în ceealaltă lume, în lumea négră séu pe tĕrêmulŭ de josŭ. Aicĭ își face ea cuĭbulŭ pe vêrfulu unuĭ arbore mare din apropierea unuĭ lacŭ séu a uneĭ fântâniĭ. Unŭ Bălaurŭ, care locuesce în fântână séu în lacŭ îĭ mânâncă puiĭ în totŭ anulŭ, pênĕ ce în urmă vine unŭ Fĕtŭ-frumosŭ séu unŭ Năsdrăvanŭ de omóră Bălaurulŭ și scapă dela perire puiĭ Pajăreĭ.

Sunt o mulțime de poveștĭ, o mulțime de basme séu legende poporane, în carĭ Pajura jócă unŭ rolŭ fórte însemnatŭ. Aicĭ ni se arată ce felĭŭ de în chipuire și credință aŭ Românii despre dênsa și în ce modŭ se arată ea mulțămitóre Fĕtŭ-frumosuluĭ séu Nasdrăvanuluĭ, care ĭ-a scosŭ puiĭ din ghĭarele Balauruluĭ.

[1]) A. T. Laurianŭ și I. C. Massimŭ. Glossarĭŭ. p. 434. — S. Petri. Vocab. Part. II. nemțescu-rom. Sibiiŭ 1863. p. 14.

[2]) Com. de Dlŭ V. Burla.

O poveste din România, aĭ carei principalĭ eroĭ sunt F i u l ŭ-v a c i i, S t r î m b ă-l e m n e şi S f a r m ă-p e t r i ĭ, ni spune următórele despre acésta pasere misteriósă:

„Anulu se împlinise şi erà chĭar ḑiua în care, despărţindu-se F i u l ŭ-v a c i ĭ de tovarăşiĭ seĭ, se lăsase sub pământiĭ. [1]) După aceea pusese fetele, — adică pre logodnica sa şi pre logodnicele tovarăşilorŭ seĭ, pre carĭ le scosese elu din mânele unoru S m e ĭ, — una câte una în légănulu ce sta gata la g a u r a prin care s'a lasatŭ elŭ subŭ pamêntu, ér' tovarăşiĭ seĭ le scóseră de-asupra pamêntului. Dar' bănuindŭ de astă dată Fiulu-vaciĭ credinţa tovarăşilorŭ seĭ, după ce aceştia aŭ scosŭ fetele de-a supra pământului, puse pentru încercare o pétră de greutatea lui în légănŭ. Tovarăşii seĭ, după ce traseră légănulŭ pênĕ la jumĕtatea gaureĭ, îlu lăsară sa caḑă, şi Fiulu-vaciĭ, la sgomotulu petriĭ, se'ncredinţâ că bănuéla lui a fostu drépta. Vĕḑêndu-se dar' părasitŭ sub pământŭ, Fiulu-vaciĭ se duse de acì spre aşi gasì unŭ altŭ mijlocŭ de eşire şi ajungêndŭ la unu arbore fórte mare se apropiâ de dênsulŭ şi vĕḑù unu cuĭbŭ de P a j o r e, ér' în acelu cuĭbŭ treĭ puĭ. Totŭ în acelŭ timpu vĕḑù unu B ă l a u r u îngrozitorŭ, care veniă dintr'unu lacŭ, ce se gasiă în apropiere, cu scopŭ ca sa mânânce puĭ de P a j o r a. Fiulu vaciĭ nu perdù vremea, se urcâ repede în copacŭ şi cu paloşulŭ lui, pe care şi-lu luase dela S ' m e i i omoriţi, tăiâ unulŭ

[1]) Unele poveştĭ spunŭ, că locului pe unde se scobóră Feţi-frumoşiĭ şi Năsdrăvaniĭ în ceealaltă lume se numesce „b u r i e u l ŭ p ă m ê n t u l u ĭ.“

câte unulŭ cele dóuespredece capite ale Balaurului scăpândŭ astfelu viéța puilorŭ de P a j o r e. Aceștia, dreptu recunoscință, îi spusera ca mama loru de bucurie, venindu a casă, îlu va înghiți. Atunci Fiulŭ vacii se întristă și se rugâ de pui, sa-i arete ei vre unŭ mijlocu de scăpare. Puii îlŭ luară și-lu ascunseră sub aripile lorŭ.

Nu multu dupa aceea venì și P a j o r a cea bĕtrână, care plecase ca să caute de mâncare pentru puiĭ eĭ și aflându dela eĭ cele întêmplate îĭ întrebâ cine a fostu apăratorulŭ lorŭ. Eĭ îi spuseră atunci, că a fostŭ unu omŭ, dar' că acelŭ omŭ a plecatu de multă vreme spre resăritu și nu crede ca-lu va putè ajunge.

Atunci P a j o r a cea bĕtrâna strebătù într'unu momentŭ resaritulu, și nu putù gasì pe mântuitorulu puiloru; se întórse apoĭ și întrebâ din nou pe puii ei, să-i spune adevĕrulu, în cătrăŭ a apucatŭ acelu voĭnicu; eĭ îĭ spuseră că a plecatŭ spre apusŭ. Pajura strebatù într'unŭ momentu și apusulu, insa se'ntórse fără nicĭ unŭ resultatu. Dupa aceea se rugâ pentru a treia óră de pui, să-ĭ spuna ce s'a facutu aparatoriulu lorŭ, și ei îĭ ḑiseră ca-ĭ vorŭ spune numai atuncea adevĕrulu, când ea va fagăduì, că nu va face nicĭ unu reŭ acelui omu. Pajora fagaduì. Atunci puii scósera la mai danŭ pe mântuitorulu loru. Pajora de bucurie îlŭ înghițì pejumĕtate, aducêndu-și însa aminte de fagăduința dată, îlŭ scuipâ îndaretu și-lŭ întrebâ ca ce slujbă sa-i facă, pentru binele ce-a facutŭ puiloru sei.

Fiulu vaciĭ o rugâ să-lu scóta pe pămêntŭ.

Atunci Pajora-i ḑise să vêneze maĭ întâiu dóuespreḑece coşurĭ de pâne şi dóuespreḑece buţĭ cu apă pentru drumŭ.

Fiulŭ vaciĭ făcù aşa şi Pajora încărcându la spinare tóte acestea şi luându şi pe fiulŭ vaciĭ îşi luâ sborulŭ spre gura, care ducea de-asupra pământului, şi la fie-care semnŭ ce-i facea Pajora Fiulŭ vaciĭ îĭ prăvălià în gură câte unŭ coşŭ de pâne şi câte o bute de apa şi după o calĕtorie lunga, după ce P a j u r a înghiţise tóte merindele, când fură aprópe să ajungă d'asupra pamêntului ér' îi maĭ facù semnŭ să-ĭ maĭ dea ce-va de mâncare. Bĭetulŭ Fiulŭ-vaciĭ, ne maĭ avêndŭ nemicŭ, fu silitŭ sa-şi tae din pulpe şi ĭ-o dete sa mânânce.

Pajora, luându pulpa luĭ în gură şi veḑênd'o maĭ dulce la gustŭ ca ceealaltă merinde, întrebâ pre Fiulŭ vaciĭ ce felĭŭ de carne e acésta? Elŭ îĭ spuse că la semnulŭ, ce i-a făcutŭ, ne maĭ avêndŭ altă carne, a tăĭatŭ bucata aceea din pulpa sa. Pajora îĭ ḑise că dacă ar fi sciutŭ, că elŭ are o carne aşa de dulce l-ar fi mâncatŭ de multŭ, cu tóte acestea fiindu-ĭ milă de binefăcĕtorĭulŭ puilorŭ eĭ, îĭ dete pulpa înapoĭ, pe care lipindu-o la unu locŭ şi unghêndu-o cu scuipatulu eĭ, rana se vindică încâtŭ nu se maĭ cunoscea. Nu puţinŭ după aceea ajunseră pe suprafaţa pamêntuluĭ, unde Fiulŭ vaceĭ, mulţămindŭ P a j o r eĭ, îşĭ luâ ḑiua bună dela dênsa şi plecâ să-şi găséscă logodnica şi tovarăşiĭ seĭ.“ [1]

[1]) H. C. Wartha Calendariulŭ Basmelorŭ şi alŭ cânturilorŭ pop. pe an. 1875. Bucurescĭ. p. 36—37.

II.

Pênĕ aicĭ partea povestĕĭ ce ne interesază.

Celelalte poveștĭ, câte ĭmĭ sunt mie cunoscute, carĭ încă trătézză despre P a j u r ă, diferescŭ fórte puținu una de alta în descrierea faptuluĭ aicĭ arătatŭ. In fie-care, când vine vorba despre P a j u r ă, aflămŭ unŭ ochiu séŭ fântâna mare în apropierea arboreluĭ unde e cuĭbulŭ cu puiĭ Pajureĭ, în fie-care se arată Balaurulu, care are să mânânce puiĭ, apoĭ Fetŭ-frumosulŭ, care omóră pre Balauru, maĭ după tóte poveștile se ascunde sub aripile puilorŭ, éră venindŭ Pajura îlŭ înghite și apoĭ îlŭ aruncă afara maĭ frumosŭ de cum a fostŭ maĭ nainte. După acésta, ca semnŭ de recunoscință și mulțămită, Pajura îlu scóte pe astălaltă lume și când ajunge să ĭasa, în tóte se arată, că Pajura gustă maĭ întâiu carne de-a mântuitorĭuluĭ puilorŭ seĭ, și abia după acésta gustare îlŭ aruncă de-asupra pamêntuluĭ, în lumea alba.

In scurtu maĭ tóte poveștile, atâtŭ cele din Bucovina, câtŭ și cele din Transilvania și România, câte le cunoscu eu, numaĭ fórte puținu se deosebescu una de alta în istorisirea acestuĭ faptŭ.

III.

Intr'alta poveste, alu căreĭ eroŭ este P r â s l e a c e l ŭ v o ĭ n i c ŭ, vine vorba éră-și despre o pasere, care asemenea locuesce pe terêmulŭ celalaltŭ.

„P r â s l e a — ḑice acésta poveste, — care şedea de-o parte, vĕḑú pétra care căḑuse cu sgomotŭ, mulţămi lui Dumneḑeŭ, că ı-a scăpatŭ ḑilele, şi se gândià ce să facă ca să ıasă afară. Pe când se gândià şi se plângea, dênsulŭ auḑi unŭ ţipetŭ şi o văetare, care îĭ umplú inima de jale; se uĭtâ înprejurŭ şi vĕḑù unŭ Balaurŭ, care se încolăcise pe unŭ copacŭ şi se urcâ se mânânce nisce puĭ de S g r i p s o r ŭ. Scóse paloşulŭ Prâslea, se repeḑì la Balaurŭ, şi numaĭ decâtŭ îlŭ făcú bucăţele.

Puiĭ, cum vĕḑură, îĭ mulţamiră şi-ĭ ḑisereà: vino în có, omule vitézŭ, să te ascundemŭ aicĭ, că de te-a vedé mama nóstrĕ te înghite de bucurie. Traseră apoĭ o pénă dela unulŭ din puĭ şi-lŭ ascunseră în ea.

Când veni S g r i p s o r ó ĭ c a şi vĕḑù grămada aıa mare de bucăţele de Balaurŭ întrebâ pre puĭ: cine lĭ-a făcutŭ ăstŭ bine?

— Mamă — ḑiseră eĭ — este unŭ omŭ de pe tĕrêmulŭ celalaltu şi a apucatŭ în có spre rĕsăritŭ.

— Mĕ ducŭ — li ḑise ea — să-ĭ mulţămescŭ.

Ea porni ca vêntulŭ în spre partea în cătrăŭ îĭ spuseră puiĭ, că a apucatŭ omulŭ. După câte-va minute se întórse.

— Spuneţi-mĭ dreptŭ li ḑise — în cătrăŭ s'a dusŭ?

— Spre apusŭ, mamă!

Şi'ntr'unŭ césŭ strebătù la cele patru părţĭ ale t ĕ r ê m u l u ĭ d e j o s ŭ şi se'ntórse cu deşertŭ. Ea cerú ca puiĭ numaĭ decâtŭ să-ĭ spue. In cele maĭ de pe urmă eĭ ḑiseră:

— Dacă ţi l-omŭ arătà, mamă, ne făgăduescĭ tu că nu-ĭ veĭ face nemică?

— Vĕ făgăduescu, dragii mei!

Atunci eĭ îlu scóseră din pénă şi-lu arătеră; ĕră ea de bucurie îlŭ strînse în braţe şi cătŭ p'aci ĕră să-lĭ înghiţă, dacă nu l-ar fi acoperitu puiĭ.

— Ce bine veĭ să-ţĭ facŭ şi eŭ pentru că mĭ-aĭ scăpatu puiĭ de mórte?

— Să mĕ scoţĭ pe terĕmulŭ celalaltŭ — respunse Prâslea.

— Greŭ lucru mĭ-aĭ cerutŭ — îi ḑise Sgripsoróĭca, — dară pentru că ţie îţĭ sunt dătóre mâutuirea puilorŭ mei, mĕ învoescŭ la asta. Pregătesce 100 ocă de carne făcută bucăţele de câte o ocă una, şi 100 pânĭ.

Indată se gătiră şi fură aduse la gura grópei.

Sgripsoróĭca ḑise:

— Puue-te de-asupra mea cu merinde cu totu, şi de câte orĭ oĭŭ întórce capulŭ să-mĭ daĭ câte o pâne şi câte o bucată de carne.

Se aşeḑară şi porniră, dându Prâslea Sgripsoróĭceĭ, de cate orĭ cerea, pâue şi carne. Când ĕrà maĭ aprópe să ĭasă de-asupra, pasarea uriaşă maĭ întórse capulŭ să-ĭ maĭ dea de mâncare, dar' carnea se sfârşise. Atuncĭ Prâslea, fără să-şĭ pérdă cumpĕtulŭ, trase paloşulŭ şi tăĭă o bucată de carne móle din buca picĭoruluĭ de susŭ şi o dă Sgripsoróĭceĭ.

După ce ajuuse de-asupra, şi vĕḑù că Prâslea nu putè să âmble, ĭĭ ḑise Sgripsoróĭca:

— Dacă nu ĕrà binele ce mĭ-aĭ făcutŭ şi rugăciunea puilorŭ meĭ, maĭ că te mâncamŭ. Eŭ am sim-

ţitŭ ca carnea, pe care mĭ-aĭ datʼo în urmă, erà maĭ dulce decâtŭ cea de mai nainte, şi nʼam îngluţitʼo: reŭ aĭ facutù de mĭ-aĭ datʼo.

Apoĭ o dete afară, ĭ-o puse la locŭ, o unse cu s c u ĭ p a t ŭ de alŭ seŭ, şi carnea se lipì. Atuncĭ se îmbrăţişară; ea se duse în prăpastia de unde eşisără şi Prâslea plecâ catră împĕrăţia tatalŭĭ seŭ.“ [1])

IV.

Din citatulu acesta şi diu celŭ premergĕtorĭŭ, carĭ sĕmĕnă unulu cu altulŭ pênĕ şiʼu cele maĭ micĭ amĕnuute, resulta că S g r i p s o r ó ĭ c a, masc. S g r i p s o r ŭ, şi P a j u r a sunt una şi aceea-şĭ pasere cu dóue deosebite numiri.

Am ţisŭ maĭ susŭ, că Românĭĭ consideră P a u r a, prin urmare şi S g r i p s o r ó ĭ c a, maĭ multŭ ca o pasere mitologică, care nʼar fi esistândŭ în acésta lume, ciʼn ceealaltă, pe celalaltŭ tĕrĕmŭ.

Se nasce acuma întrebarea orĭ de într'adevĕrŭ e paserea acésta o pasere mitologică, orĭ nu?

Jndecându după însuşirile sale, carĭ i se atribue de către poveştĭ, am putea cu tótă dreptatea să susţinemŭ că paserea acésta e o pasere mitologică, dacă numele „P a j u r a“ nn l-am întâlnì şiʼn vorba de tóte ţilele a poporuluĭ nostru, afară de poveştĭ. Insă noĭ adeseori auţimŭ pre poporŭ, nu numaĭ pre celŭ din

[1]) P. Ispirescu. Legendele şi Basmele Românilorŭ. Partea I ed. III. Bucurescĭ. 1872. p. 42—43.

Bucovina, ci și pre celŭ din Transilvania și România, dându numele de Pajura séu Pajoră și Acireĭ ce se află pe monedele austriace. Așa esistă unŭ joc alu pruncilorŭ, care constă întru aceea, că aruncându unulŭ dintre dênșiĭ o monedă în susŭ, ceĭalalțĭ trebue să gâcéscă: cu care parte e în susŭ și cu care în josŭ, cu numĕrŭ séŭ cu pajură? — Jocului acesta e usitatŭ și'n România, unde maĭ demultŭ se ḑicè, când aruncaŭ moneda acésta „capŭ séŭ luntre“? Maĭ pe urmă de când moneda austriacă e în usŭ și'n România, spunŭ copiĭ de-acolo, când o aruncă: „pajure séŭ numĕrŭ“? [1])

Afară de acésta adeseoriĭ auḑimu ḑicêndu-se și „Pajura împĕrătésca“.

Deci Pajură séu Sgripsorŏĭca nu e numaĭ o pasere închipuită, mitologică, după cum ni-o înfațoșaza poveștile poporane, ci totodată și o pasere reală și se numesce lat. Aquilla Mogilnik; A. imperialis Bechst. Kaiser- oder Königsadler.

Cu tóte acestea însă trebue sa însemnezu că numirea de Pajură se aplică de cătră poporulŭ românŭ maĭ multŭ numaĭ paserilorŭ uriașe și năsdrăvane, pre carĭ nu le cunósce din vedere, și chipurilorŭ Acireĭ de pe monede, pe când paserile cunoscute ornitologiștilorŭ sub numele de „Aquillae“, Româniĭ nu le numescŭ „Pajure“, ci parte „Acire“, parte „Vulturĭ“ și parte cu alte numiri.

[1]) G. Dem. Teodorescu. Incercărĭ critice asupra unorŭ credințe, datine și moravurĭ ale pop. rom. Bucurescĭ. 1874. p. 15.

V.

Cum că acestu soiu de paseri se numesce de catra Romîni „V u l t u r i“ ne putemu încredința și din urmatoriulu pasagiu, pre care-lu scótemu dintr'o poveste din România.

„Mergêndu astfelu în dorulu lelii, — spune povestea din cestiune despre unu baetanu, pre care asemenea îlu scoborise sórtea în ceealaltă lume, — fără sa scie unde se duce și pe unde calcă de catranitu ce era, se deșteptâ din zăpăcéla ce-lu cuprinse, audindu nisce țipete ascuțite și lovituri de aripi desnadajduite. La audulu ăstui sgomotu își rădicâ ochii în susu și vêdù de-asupra unei porți unu cuibu neměsuratu de mare și în cuibu doi pui de V u l t u r i de trei ori mai mari ca o D r o p i e batându-se, țipându și apărându-se cu aripele de unu B a l a u r u grosnicu, care se radicase pênê la ei și da năvală să între în cuibu și sa-i zugrume.

Cum vêdù și vêdù că puii perdu puterea și ș e r p e l e vrea să-i prapadésca, i se făcù milă de ei și scotêndu cuțitulu dela brâu taiâ în dóne trupulu B a l a u r u l u i care atârnà pênê la pămêntu. Balaurulu de durere lasâ cuibulu și se năpustì spre baiatu, însă acesta nu așteptâ ca să-lu ajungă; ci cu unu ciomăgelu, ce ținea în mână îlu palì în capu cu sete și-lu prabușì la pămêntu. După aceea îi sfarmâ capulu cu o pétră și-i taiâ trupulu ciocârtindu-lu în mai multe bucați.

Puii de V u l t u r ĭ sariră din cuibŭ voioşi, mâncară stêrvulu Balauruluĭ în câte-va înghiţiturĭ şi pe urma ḑiseră mântuitoruluĭ lorŭ :

— Vino cu noĭ în cuibŭ şi aşteptă pênĕ să vinĕ mama, care-ţĭ va resplatì cu prisosinţă binele ce aĭ facutŭ.

Băiatulŭ neavêndŭ altŭ ce face, se suì cu dênşiĭ în cuĭbŭ şi unulŭ din pui îi ḑise :

— Ca ce slujbă aĭ cere mameĭ?

— Aşĭ voĭ ca să mĕ ducă pe tĕrêmulŭ celalaltŭ — respunse baiatulu.

— Cam grea slujbă îi cerĭ, pentru dragostea nóstrĕ însă o s'o facă ; cată însă maĭ nainte de tóte sa te îngrijescĭ de nóue burduşe de bivolŭ, pline cu cenuşa, să i le puĭ pe spate, ca să le mânânce pênĕ va ajunge susŭ, căcĭ e cam mâncaciósă mama nóstrĕ.

— Le gasescŭ eŭ.

— Alérgă şi vino în graba.

Baiatulu se dete josŭ, puse marulŭ pe pamêntŭ, îlu lovì cu biciulŭ şi făcêndu-se casele la locŭ se gândì la cele nóue burduşe şi ele fură gata pe dată. Cum le vĕḑù, le puse la îndamână, facù ér' casele mărŭ şi se suì în cuibŭ.

Una din paserĭ îi ḑise :

— Mama e cam ĭute la fire, dar' să nu te sparĭ că pentru ĭubirea nóstrĕ se face mielŭ. Intră colea sub aripa mea şi să nu ieşi pênĕ ce nu ţi-oĭŭ ḑice eu.

Abia întrâ sub aripă şi étă că de-odată cerulŭ se întunecă, văzduhulŭ vajàì, şi pămêntulŭ tremurâ, puiĭ începură să bată din aripe de bucurie strigândŭ :

— Vino mama, vino mama, — și cascara gurile ca să prinda ceea ce le aducea.

Vulturóica ținé în ghiare unŭ viţelŭ de doi ani și ei luându-lu îlŭ hapaira pe dată. După aceea ma-sa dise:

— Hm! ce mirósa aice a omŭ după tĕrêmulu celaltu?

— Nu mirósă nimicŭ! — respunseră puii.

— Ba da, da, și voĭ l-aţĭ ascunsŭ.

— Ba nu!

— Ba da!... sculaţĭ în susŭ să vĕ cautu!

— Eĭ bine! și de-ar' fi așa, ce ĭ-aĭ face?

— L'așĭ înghiţi pe dată.

— Dar' dacă-ĭ veĭ fi dătóre mântuirea nóstre?

— L-așĭ mâucà de bucurie.

— Asta n'o veĭ face-o, mamă, căcĭ elu nu ne-a lasatu sa fimu înghiţiţi de Balaurŭ și ce este maĭ multŭ, te-a scapatŭ de dușmanulŭ celu maĭ de mórte... de Smeŭ.

— M'a scăpatŭ elŭ de Smeulŭ, pe care pênĕ acuma eŭ nu l-am pututŭ dovedì! — strigâ Vulturóica spăimântată, elŭ trebue să fie maĭ puternicŭ ca mine, scóte-lŭ să-lŭ vĕdŭ!

— Nu-lu scótemŭ pênĕ ce nu veĭ jurà pe mântuirea nóstrĕ, că n'aĭ să-ĭ facĭ nicĭ unu reŭ.

— Vĕ jurŭ.

— Și că-lŭ veĭ duce pe tĕrêmulŭ celaltŭ.

— Asta-ĭ cam greu, căcĭ o sa crĕpŭ de fóme.

— Nu veĭ crĕpà, căcĭ a'ngrijitŭ elŭ de ale mâncării.

— Bine! facă-se pe voia vóstră! scóteţi-lŭ acum să-lŭ vĕdŭ!

Puii rădicară aripa şi Vulturóĭca cum vĕdŭ pe băiatŭ, deschisă ciocului şi-lŭ înghiţî pe dată. Puii începură să ţipe şi Vulturóĭca îlu scósă şi-lŭ înghiţitî de treĭ orĭ de dragŭ ce-ĭ erà şî a treĭa dată lăsându-lŭ în cuibŭ viŭ şi săncţosŭ îi ḑise:

— Gatesce-te de plecare şi veḑĭ de-mĭ dă în gură câte ce-va orĭ de câte orĭ voĭŭ căscà gura spre tine, cacĭ aminteri te mânâncŭ fară lécŭ de pĕcatŭ.

Băiatulŭ se prinse bucurosŭ, Vulturóĭca puse pe spinare cele nóue burduşe ca nóue mere, puse de-asupra loru pe baiatŭ călare şi începù să sbóre spre gura pescereĭ.

Cum se'nalţâ cu câţĭ-va stânjenĭ în susŭ, întórse cĭoculŭ spre elŭ şi elŭ îi aruncâ în gură saculŭ pe care ca îlu înghiţî pe nemestecate şi aşa de nóue orĭ pênĕ ce se apropiâ de gura puţuluĭ. Ajunsŭ acolo, tocmaĭ când erà să ḑică Dómne ajută, paserea întórse éră-şi capulŭ, şi elŭ ne maĭ avêndu ce să-ĭ dea, tăiâ iute câte o felie de carne dintre glesnele luĭ şi i le aruncâ în gură.

Paserea mestecâ în gură cu plăcere aste bucăţele şi când băiatulŭ se apucâ de ghisdurile de afară, ea întórse capulŭ şi-ĭ ḑise:

— De unde luaşĭ aste bucăţele de carne, cacĭ dulcĭ eraŭ.

— Din carnea trupului meŭ — respunse elŭ sărindu la pamêntŭ.

Audîndŭ paserea se repedî ca să-lŭ îmbuce, dar' gura puțului erà strîmta și ea nu putea trece.

— Ah! fecioru de lele! — ce-aĭ fostu! — strigâ ea cu cĭuda, cacĭ nu te sciŭ că eștĭ așa de dulce, te mâncamŭ fără dór' și póte. Cu tóte astea, peutru binele ce aĭ facutu puilorŭ meĭ, fiĭ bunŭ scăpatŭ.

Ḑicêndu aste cuvinte sburâ în josŭ. [1])

VI.

Din acestŭ citatu ne putemu așa dară fórte lesne convinge că V u l t u r ó ĭ c a dintr'ênsulŭ e aceea-și pasere, pre care am vĕḑut'o și'n citatele premergetóre, adică P a j u r ă séŭ S g r i p s o r ó ĭ c a.

Totŭ acésta pasere, dupa cum ni spunu vr'o câteva poveștĭ, ce se afla în gura poporulnĭ românŭ din Bucovina, se numesce încă și S g r i p ț o r ó i c ă séu S g r i p c i o r ó i c ă, masc. S g r i p ț ŭ, dem. S g r i p ț o r ŭ și S g r i p c i o r u; în Transilvauia: S g r i n ț o r ŭ, pl. S g r i n ț o r ĭ [2]), S g r i p ț o r u, S g r i p ț o r ó ĭ c ă [3]) și G r i p s o r u [4]), éră de catra Românii din Macedonia: S k i p a ó n n e. [5])

Afară de-acésta maĭ e de'nsemnatŭ că în Transilvania se afla și ḑicerea „s g r i n ț o r ŭ b ĕ t r â n u“ [6])

[1]) Calendarĭulŭ Basmelorŭ și alŭ cânturilorŭ pop. Bucurescĭ. 1877. p. 44—46.

[2]) S. Petri, op. cit.

[3]) G. A. Polizŭ. op. cit.

[4]) Sab. Pop. Barcianŭ. op. cit.

[5]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 343.

[6]) S. Petri op. cit.

séu „s g r i p ţ o r u b ĕ t r â n u“ [1]) cu înţelesulu de „d ĭ a v o l ŭ b ĕ t r â u u“ germ. alter Teufel, precum şi „S g r i p ţ o r ó i c ă“ cu înţelesulu de: femee bĕtrână, uricióssă şi rea. Totŭ „Z g r i p ţ o r ó ĭ c ă“ se numesce o asemenea femee şi'n România [2]), éră în Ungaria „S g r i p c ĭ u r ó ĭ c ă“ şi „S c r i p c ĭ u r ó ĭ c ă.“ [3])

De şi n'aŭ nemică de-a face cu paserea, despre care ni e vorba, totu-şĭ, fiindu că aŭ óre-şĭ care analogie cu numele acesteĭa, voĭu mai reproduce aice încă vr'o câte-va cuvinte, carĭ, după câtu sciŭ eu, nu se află în dicţionare. Acelea cuvinte sunt: substantivulu „s c r i p ţ ŭ“ pl. „s c r i p ţ ĭ“, şi verbele a se s g r i p ţ ĕ n à, g r i p s a n à şi s g r e p ţ ĕ n à. „S c r i p ţ ĭ“ numescu Româncele din Bucovina unŭ felĭŭ de rotiţe mici, pre carĭ le'utrebuinţézà la s t a t i v e (resboiŭ) spre rădicarea şi lasarea în josŭ a iţeloru în timpulu ţesutului Totŭ „s c r i p ţ ĭ“, germ. Rollen, se numescu şi alte rotiţe micĭ, prin mijloculŭ cărora se rădica óre-şĭ care greutate în susu. Despre aceştĭ „s c r i p ţ ĭ“ amintescu adeseorĭ şi poveştile poporane, spunêndŭ ca pre cutare şi cutare féta de împĕrafŭ aŭ rădicat'o cu „s c r i p ţ i ĭ“ într'o înalţime anumita Verbele „s g r i p ţ ĕ n à“, „g r i p s à n à“ şi „s g r e p ţ ĕ n à“ însemnézà mai âutâiu: a s e a c a ţ ă r à ca o mâţa pe unŭ pomŭ, pe unŭ délu poncişu séŭ pe-o stânca înalta, éră alŭ doilea:

[1]) G. A. Polizŭ. op. cit.

[2]) Th. M. Arseniе. Nóue colecţiune de basme séŭ istorii populare. ed. II. Bucurescĭ. 1874. p. 158.

[3]) Dr. At. M. Marienescu. Seranŭ şi Ţoranŭ; Serilă, Meḑila şi Ţorilă, dóue poveştĭ poporale. Pesta 1873. p. 14—15. —

a sgăriâ cu unghiile. Ce sgrepţenezi = ce sgării?

După Petri şi Polizŭ Acira séŭ Pajura lat. Aquilla, germ. der Adler, s'ar numì românesce şi „Croncanŭ“ [1]). Insă eŭ credŭ că numirea acésta maĭ de grabă s'ar putè potrivì Corbuluĭ, pentru că Corbulŭ într'adevĕrŭ croncănesce şi Dlu Cihac cu totŭ dreptulŭ o trăduce prin „grand corbeau.“ [2])

Causa, de ce i se atribue de cătră poporulŭ românŭ în poveştile sale Pajureĭ o mărime şi o putere estraordinară, apoĭ lumea cea négră séŭ tĕrĕmulŭ de josŭ de patria sa, vêrfulŭ unuĭ arbore mare din apropierea unui lacŭ de aşedemêntulŭ cuibuluĭ seu, credŭ că vine de acolo, pentru că maĭ întâiŭ paserea acésta e fórte mare în compărare cu celelalte paserĭ cunoscute Românilorŭ, şi alŭ doilea pentru că ea este fórte rară de vĕdutŭ, locuindŭ de comunŭ pe ceĭ maĭ înalţi munţi, în cele mai retrase şi întunecóse locurĭ.

Póte însă să fie şi altă causă... Dar' pe aceea o lasu de o cam-dată s'o lamuréscă alţĭ bărbaţĭ mai compitenţĭ de câtŭ mine. Atâta voĭŭ maĭ spune numaĭ, că Pajura séŭ Sgripţoróĭca, după credinţa po-

[1]) Op. cit. — In Calindarĭulŭ poporuluĭ séŭ alŭ progresuluĭ pe an. 188'. Bucurescĭ, la p. 5. aflămŭ următórele: „In aerŭ plănaŭ Vulturiĭ ce veniseră din inimele Balcanilorŭ şi de prin pleşuvele vêrfurĭ ale Carpaţilorŭ, Cloncaniĭ ce âmpleaŭ aerulŭ de tristele lor ţipete şi Corbiĭ şi Ciórele ce cĭupĭaŭ şi ele pe unde puteaŭ din mulţimea leşurilorŭ, ce zăceaŭ în tóte părţile.“ — „Cloncaniĭ“ din pasagiulŭ acesta se vede că încă sunt nisce paserĭ răpitóre, dar' cum se numescŭ latinesce nu sciŭ.

[2]) Op. cit. p. 239.

porului românŭ din Bucovina, e blăstĕmată ca să nu pótă nicĭ când eşĭ din ceealaltă lume într'acésta. De-aceea Sgriptorónica nici odată nu se póte suĭ maĭ susŭ decâtŭ pênĕ la gura dela buricului pămêntuluĭ; de-aice se'ntórce totdéuna éră-şĭ înapoĭ, căcĭ mai departe nu póte sburà...

Să trecemu acuma la alte paserĭ, carĭ asemenea se ţinu de familia Pajureĭ.

VII.

De familia Pajurei se mai ţinŭ încă şi următórele dóue paserĭ, pre carĭ le cunoscŭ Româniĭ după nume:

Jepurarĭulŭ, numitŭ altmintrelea Vulturŭ mare şi Vulturŭ séŭ Hultanŭ de pétră, lat. Aquilla fulva L. germ. der Steinadler.

Jepurarĭulŭ gălbiŭ séŭ Vulturulŭ galbiŭ lat. Aquilla chrysaëtos L. germ. der Goldadler.

Acestea dóue paserĭ sémĕnă aşa de bine una cu alta, încâtŭ ceĭ mai mulţĭ ornitologiştĭ au fostŭ pênĕ acuma de părere, că sunt una şi aceea-şĭ pasere, şi numaĭ după ce îmbĕtrânesce îşi schimbă penele. In timpulŭ din urmă însă s'a constatatŭ, ca altă pasere este Iepurariulŭ şi alta Iepurarĭulŭ gălbiŭ.

Ce se atinge de numele „Iepurarĭŭ“ alu acestorŭ dóue paserĭ, elŭ vine de acolo, după cum mi-aŭ spusu maĭ mulţĭ Românĭ din satele Frătăuţiĭ-vechĭ şi Panţirĭ, că nutreţulŭ lorŭ celŭ maĭ de frunte şi maĭ preferatŭ sunt epuriı atâtŭ ceĭ selbaticĭ, câtŭ şi ceĭ de casă.

Era ce se atinge de numele „Hultanŭ de pétră,“ elu vine de-acolo, după cum mĭ-as pusŭ V. Flocea din Câmpulungu, pentru ca acestŭ Vulturŭ îşĭ face cuibulŭ şi petrece pe stâncele cele maĭ înalte.

Atâta şi despre aceste dóue paserĭ!

VIII.

In fine voĭŭ să reproducu aicĭ şi-o legendă despre Pajurĭ, pe care am audit'o dela unŭ Românu din Siretiu, cacĭ Pajurile, ca şi maĭ fie-care alta pasere, au legendele lorŭ proprĭĭ.

Legenda diu cestĭune e urmatórea:

Dice că pe timpulŭ fómetei celeĭ marĭ, acuma când va fi fostŭ fómetea aceea, numaĭ unulu Dumneḑeŭ póte să scie, destulu atâta că pe timpulu acela erà o femee, care avea treĭ pruncĭ: doĭ baieţi şi-o copilă.

Éta că'ntr'o ḑi, frământându femeea aceea pâne şi voindŭ, după ce a fraiuântat'o, să o bage în cuptoriŭ ca să se cócă, baeţii ei, coraiudu-le maţele de fóme şi ne mai putêudu rabdà pênĕ ce se va cóce pânea, luară aluatulu crudu cum erà de pe lopata, cu care voià maĭca lorŭ să-lu bage în cuptoriu, şi începură a-lu mânca c'unu gustŭ aşa de mare ca şi când ar fi fostu cine scie ce feliu de bucate bune şi alese.

Maica lorŭ, veḑêndŭ acésta, se mânià focu pe dêuşiĭ şi începù a-i blastĕmà cu amaru şi a ḑice:

— Blastĕmaţi sa fiţĭ de Dumneḑeu şi de mine!..... în paserĭ să vĕ prefaceţi şi pe munţiĭ ceĭ maĭ înalţi şi

mai mari să ședeți, și pâne în viéța vóstră dacă-ți vedè să nu o puteți mâncà, cum nu putui eŭ astă-di din pricina vóstră să mânâncŭ!

Audindŭ cei doi frați acestu blastĕmŭ ne-așteptatu și amarŭ, începură a plânge de se cutremuraŭ cameșile pe dênșii, nu altă ce-va. Apoi luându-și remasŭ bunŭ dela maica loru aŭ eșitŭ din casă afara și cum aŭ eșitŭ îndată s'aŭ prefacutŭ în dóue paseri mari și aŭ sburatŭ în lumea largă, în cotro i-aŭ dusŭ ochii.

Pe când s'a întêmplatu acésta sora lorŭ nu erà a casă. Prin urmare ei dela dênsa nu și-au pututŭ luà remasŭ bunŭ.

Venindu mai dupa aceea sora lorŭ a casă și neeșindu-i frații ca totdéuna spre întimpinare, întrebâ pre maica sa:

— Unde sunt fratiorii mei?... de ce nu vinu ei ca sa mâncămu cu toții la o mésă?...

Mă-sa, nevoindŭ a-i spune adevĕrulu, cum s'a întêmplatŭ, i-a disŭ că frații sei s'aŭ dusŭ în lume ca sa se hranésca singuri cum voru putè caci ea, într'unŭ timpŭ așa de greŭ, nu este în stare să-i susție pre toți.

Copilæ, audindŭ acésta, a începutŭ a plânge amarŭ dupa frații sei, și dise maicei sale:

— Dacă e așa, apoi mĕ ducŭ și eu în lume ca să aflu pre frații mei și să mĕ hranescŭ și eŭ cu dênșii! — Și cum dise își luâ remasŭ bunŭ dela maïca sa și, fara a mai ascultà cuvintele acesteea prin carî voiè s'o oprésca, se pornì și ea în lume, și mergêndu

așa, acuma câtŭ va fi mersu numaĭ ea a pututu să scie, totŭ întrebându și căutându pre fraţiĭ seĭ, ajunse pênĕ la marginile lumeĭ, unde sórele nu-și mai putè da raḑele sale și ḑiua încetà de-a maĭ avé lumină. Aice ajunsă, vĕḑêndu că nu maĭ are nemică de mâncare, nicĭ nu scie în cotro să apuce și ce să facă, a prinsu a-și blăstĕmà ḑilele: la ce maĭ trăesce ea pe lume?!.. Și pe când erà maĭ scârbită și mai amărită, pe când se blăstĕmà maĭ tare, căcĭ nu sciè în cotro să apuce, étă că de-odată zăresce înaintea sa o padure fórte mare, împĕnată cu felĭŭ de felĭŭ de copacĭ, pomĭ roditorĭ, erburĭ și florĭ mirositóre.

— Voĭŭ întrà în pădurea acésta — ḑise copila, zărindu-o — cum mĭ-a ajutatŭ Dumneḑeŭ să ajungŭ pênĕ aicĭ, totŭ așa mĭ-a ajutà elŭ ca să strebatŭ și padurea acésta... bunŭ e Dumneḑeŭ!...

Cum ḑise, așa și facù. Se pornì prin pădurea aceea și mergêndŭ și strebatêndu cu mare greŭ și cu multă ostinélă pădurea aceea, étă că de-odată i se'nfăţoșézĕ unu palatu fórte mare și frumosŭ.

Palatulŭ acela erà jurŭ împrejurŭ încunjuratŭ cu zidŭ tare de pétrâ în mijloculŭ caruĭa se aflà o ușă fórte mare de ferŭ cu șese încuetorĭ. Imprejurulŭ palatuluĭ se aflaŭ felĭŭ de felĭŭ de paserĭ cântatóre, prę carĭ de-a dragu să le fi ascultatu, éră la pórta cea mare de feru ședeaŭ dóue dihănii răpitóre și nu lăsaŭ pre nimene ca să între în lăuntru.

Voindŭ copila cu orĭ ce preţŭ să între în palatulu acesta așteptâ pênĕ ce adormiră cele dóue dihănĭ și-apoĭ se suì pe pórta și întrâ în lăuntru.

Dar' n'a apucatŭ ea bine a întrà în launtrulŭ palatuluĭ şi étă că a venitŭ la dênsa o vulpe şi-a întrebat'o :

— Ce vêntu te-a batutu, copila, să vĭĭ din ceealalta lume aicĭ la noĭ, unde nicĭ unŭ omu pămênténŭ n'a pututŭ strebate pênĕ acuma ?

Copila respunḑêndu-ı, ĭ-a spusŭ tóte diu firŭ în pĕrŭ cum s'a întêmplatŭ, că adică ea îşĭ caută pre fraţiĭ seĭ ceĭ fugiţi de-a casă şi nu-ĭ póte nicăirı aflà, de şi ĭ-a căutatŭ în tóte parţile, unde numaı a cugetatu că va putè da de dênşiı.

Vulpea îı ḑise éră-şı :

— Bine facĭ ca cauţĭ pre fraţiı teı, dar' reŭ aĭ făcutŭ ca aĭ venitŭ aicĭ, pentru că cum va venì d o m n u l ŭ meŭ a casă are să te'nghiţă !

Auḑindŭ copila cuvintele acestea se înspăımêntâ şi începù fórte tare a plânge şi a se văĭerà. Dar' pe când plângea ea maĭ tare, étă că întră stăpâna palatuluĭ în lăuntru şi vĕḑêndu-o o întrébă de ce plânge ? Copila, picându-ĭ la picióre, ĭĭ spuse tótă istoria eĭ, şi'n urmă o rugâ să u'o lese ca s'o mânânce domnulŭ pălatuluĭ când va venì a casă.

— Scólă-te ! — ḑise stăpâna palatuluĭ, — că nu te-oĭŭ lasà să te mânânce ! — Şi ḑicêndŭ acestea luâ pre copila de mâna, o duse cu sine în altŭ despărţimêntŭ şi acolo o ascunse ca să n'o afle bărbatulŭ seŭ când va venì a casă.

La o óră séu póte şi maı târḑiŭ după acésta étă că veni şi stapânulŭ palatuluĭ. Acela erà unŭ L e ŭ

fórte mare şi înfioratorîu, care când venià a casa, totŭ palatulŭ se cutremurà. Deci sosindu elŭ acum se puse la mésă, şi venindŭ după acésta d ó m n a lui se puse şi ea la mésă şi începură a ospetà împreuna.

Nu multŭ după acésta, ce-i vine dómneĭ în gândŭ? ... se scólă de-odata dela mésa şi ḑice bărbatului seŭ, adică L e u l u i:

— Multŭ bine mi-ai făcutu tu pênĕ acuma, fa-mĭ şi acuma unulŭ!...

— Se póte!... de ce nu! — respunse Leulu.

— S'a ratăcitŭ de pe ceelalta lume unŭ omu şĭ-a ajunsu pênĕ la noĭ... dăruesce-ĭ viéţa!

— Nu mĕ opunŭ,... îi voiŭ darui-o, dară trebue mai întâiŭ să-lu întrebămŭ cum şi în ce chipŭ a ajunsŭ elŭ pênĕ aice?...

Dómna, bucuria ei, se duce de grabă şi aduce pre copila ascunsă şĭ-o arată L e u l u i.

Leulŭ, cum o vede, o întrébă:

— Cum şi'n ce chipŭ aĭ ratacitŭ tu pênĕ aice?

Copila ĭ-a spusŭ şi lui, ca şi dómneĭ sale, tóte din firŭ în pĕrŭ: cum s'a pornitŭ de-a casă, cum a âmblatŭ prin lume căutându pre fraţiĭ seĭ şi cum a sositŭ şĭ-a întratŭ în palatŭ.

Auḑindu Leulŭ tótă pricina, din care a părăsitŭ copila pre maĭca sa şi-a apucatŭ lumea în capŭ i s'a făcutŭ milă de dênsa şi a ḑisŭ:

— Trebue să chĭemŭ pre toţĭ supuşiĭ meĭ la unŭ locŭ şi să-ĭ întrebŭ: de n'aŭ trecutŭ pe-aicĭ ceĭ doĭ fraţi aĭ tĕĭ şi de nu i-aŭ mâncatu eĭ cum-va?

Apoĭ chiemându elu pre toţĭ supuşiĭ seĭ la unŭ locŭ ĭ-a întrebatu: orĭ de n'aŭ vĕḍutŭ eĭ doĭ fraţĭ trecêndu pe-acolo, şi orĭ de nu ĭ-aŭ mâncatŭ ei, dacă ĭ-aŭ vĕḍutŭ?

Supuşiĭ respunsera ca n'aŭ vĕḍutŭ nicĭ n'au mâncatŭ pre nimenĭ.

După acésta întrâ Leulu în casă şi spuse copilcĭ, ca supuşiĭ luĭ n'aŭ mâncatŭ pre fraţiĭ eĭ, decĭ póte să mérgă mai departe şi să-ĭ caute că-ĭ va aflà.

Copila, bucurósă că a scapatŭ cu obrazulŭ curatŭ, îşi luâ remasŭ bunŭ dela Leŭ şi dela soţia acestuĭa, li mulţămĭ pentru primire şi pentru tóte cele bune, şi se pornì maĭ departe, şi mergêndŭ ea, şi mergêndŭ într'una câtŭ va fi mersŭ, a ajunsŭ în altă pădure, în care a datŭ de-o casă mică, durată în pământŭ şi acoperită cu pae, éră pe lângă casă o gradină fórte frumósă, cu o mulţime de paserĭ, carĭ cântaŭ aşa de plăcutŭ şi frumosŭ că mai mare dragulu îţĭ erà să le asculţĭ.

Ajungêndŭ ea la casa acésta si întrândŭ în lăuntru dete de-o baba betrâna, ce şedè pe vatra şi lucrà, şi cum o zărì ĭĭ ḍise „dómnè ajută!“

Baba ĭĭ mulţamì, se seulâ dela lucru, merse lângă dênsa şi-o întrebâ:

— Fĕtulŭ meŭ! cum viĭ tu pe-aicea, că pe-aice sufletŭ de omŭ pênè acuma n'a pututŭ veni?

Copila începù a plânge şi-aĭ spune că ea caută pre fraţiĭ seĭ, carĭ aŭ apucatŭ lumea în capŭ, şi de-aceea a ajunsŭ pênè la dênsa.

— Fĕtulŭ meŭ! — ḍise baba — fraţiĭ tĕĭ ceĭ perduţĭ sunt blăstĕmaţĭ de maica ta ca să se prefacă

în paseri, si ei cum au parasitu casa s'au și prefacutu în nisce paseri fórte mari, ca pentru mărimea loru ómenii îi numescu P a j u r e.

Copila a rugat'o să-i arete, dacă scie, unde locuescu frații ei și cum póte să-i afle?

Baba îi arătă unu délu fórte mare, pe vêrfulu căruia se află unu pălatu, și-i ḑise:

— Ia acolo e palatulu loru!... dacă voesci, mergi și-i vei află, numai cauta ca să asculți totu ce-ți voru spune ei!... așà îți vei putè ajunge scopulu!... altmintrelea nu!...

Délulu, pre care i l-a aratatu baba copilei, erà fórte înaltu și pïezișu, că nici unu omu nu erà în stare sa se urce pe dênsulu, elu erà mai totu de pétră, și pe dênsulu nu putè cresce altu ce-va, fară numai érbă, dar' și aceea ca vai de dênsa, ér' în prejurulu délului se aflau feliurite paseri, ce cântau de se auḑià cine scie pênè unde.

Copila, care dorià numai decâtu se afle mai de graba pre frații sei, luându-și remasu bunu dela babă, se pornì totu într'o fugă spre délu, și se suì cu mare greu pe dênsulu, pênè ce ajunse la palatulu de pe vêrfulu lu, care erà fórte mare și facutu din feru. Și dupa ce se suì ea acolo, întrâ în palatu, dară nu aflâ pre nimeni în nuntru, ci vḕḑù numai o mésă mare pe care se aflau mai multe feluri de bucate. Fiindu ea fórte flămânda, a gustatu din fie-care felïu câte o lécă și apoi s'a ascunsu sub patu, temêndu-se ca să nu dee cine-va peste dênsa și sa nu-i facă vre unu reu.

Étă că nu multŭ după ce s'a ascunsŭ copila, colea pe când erà sórele cruce amédi, vinŭ dóue paserĭ fórte marĭ, şi se punŭ la mésă şi începŭ a mâncà. Uitându-se maĭ după aceea una dintre dênsele maĭ bine la bucate şi vědêndu că din fie-care porţie lipsesce câte ce-va, ḑise:

— Asta-ḑĭ trebue sa fi fostu cine-va aicĭ, cacĭ. uĭtă-te colea, din fie-care porţie, lipsesce câte o lécă!

Ceealaltă respunse:

— Póte ţie numaĭ ţi se pare, eŭ nu vědu să lipséscă ce-va!

Şi aşa a trecutŭ ḑiua aceea, fără să maĭ bage în samă ca lĭ-a lipsitu din bucate. Dar' vědêndŭ că a dóua ḑi lipsesce maĭ multu, éră a treia ḑi şi maĭ multŭ ḑise una dintre ele:

— Trebue să cautămŭ cine e pradatorĭulŭ bucatelorŭ nóstre! — şi cum ḑise se dete a cautà în tóte parţile prin pălatŭ, pênĕ ce în urma dete de sora lorŭ, căci cele dóue paserĭ eraŭ fraţiĭ copileĭ, şi cum o vědură o cunoscură şi-o întrebară: cum de vine ea aicĭ? Eră copila începândŭ a plânge, li istorisi tótă întêmplarea eĭ de cum s'a pornitŭ de-a casă dela maĭca lorŭ şi pênĕ ce-a ajunsu la dênşiĭ.

Fraţiĭ copileĭ, după ce o ascultară cu luare aminte ḑiseră:

Dacă tu veĭ putè rabdà şese anĭ de-a rêndulŭ ca să nu vorbescĭ cu nimenĭ nicĭ unu cuvinţelŭ, apoĭ veĭ putè rădicà blăstĕmulŭ maiceĭ nóstre de pe capulŭ nostru şi ne vom preface éra-şĭ în ómenĭ cum am fostŭ,

éra de nu veĭ putè rabdà, de veĭ vorbì, apoĭ suntemŭ perduţĭ în vecĭ!...

Dupa ce rostira eĭ cuvintele acestea, îşĭ luară remasŭ bunŭ dela sora lorŭ, îşĭ întinsera aripele cele marĭ şi sburândŭ se perdura în largulŭ lumeĭ, lăsându pre sora lorŭ éră-şĭ singura.

Copila, vĕḑêndu-ĭ sburândŭ tocmaĭ atuncea, când cugetà ea că nu se vorŭ deslipi nicĭ odată de dênsa, începù éră-şĭ a plânge şĭ-a se tângul. Dar' cugetândŭ ca totu-şĭ va sosì odată unŭ timpu, când se va putè bucurà, dimpreună cu fraţiĭ seĭ, îşĭ călcâ pe inima şi încetâ de plânsŭ...

Cinci anĭ după olaltă n'a vorbitŭ ea cu nime nici unŭ cuvêntŭ. După alu cincilea anŭ însă, vĕḑêndu că fraţiĭ seĭ nu se maĭ întorcŭ înapoĭ, nicĭ nu-ĭ póte nicairĭ aflà, nu se maĭ putù rabdà şi începù a vorbì. Dar' n'a vorbitŭ încă bine celu dintâiŭ cuvêntŭ şi étă că fraţiĭ seĭ viŭ la dênsa şi-ĭ ḑicu:

— Remâĭ sănĕtósă, sorióră dragă!... Daca tu ne-aĭ fi ascultatŭ şi n'aĭ fi rostitŭ nicĭ unŭ cuvêntŭ pênĕ după alŭ şeselea anŭ, cum ţĭ-am fostŭ spusŭ, noĭ ne-am fi prefăcutŭ éră-şĭ în ómenĭ cum anĭ fostŭ, aşa, însă de-acuma suntem perduţĭ în vecĭ!... Mergĭ în lume şi te hrăneşce cum veĭ putè, éră pre noĭ nu ne maĭ căutà, căcĭ de-acuma nu ne-ĭ maĭ aflà!...

Şi cum rostiră eĭ cuvintele acestea sburară éră-şĭ în lume şi remaseră pênĕ astă-ḑĭ P a j n r ĭ, după cum ĭ-a blăstĕmatŭ maica lorŭ, şi nicĭ-odată de atuncĭ încóce nu se nutrescŭ cu pâne, ci numaĭ cu carne de

selbatĕcimĭ, şi când li pică din damână şi cu copiĭ pênĕ la şese anĭ.

Acésta-ı legenda P a j u r i l o r ŭ. Éră ce s'a facutŭ cu sora lorŭ, după ce aŭ părăsit'o fraţiĭ seĭ, nime nu scie.

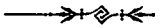

Gaĭa.

I.

In ḑilele secetóse ale veriĭ, când sórele cu raḑele sale cele ferbinţĭ stórce şiróie de sudorĭ de pe ţeţele ómenilorŭ, când mai fie-care vietate îşi caută unŭ locŭ umbrosŭ spre a se mai recorì puţinŭ, căcĭ căldura i se face nesuferită, când arşiţa începe a pălì tóte plantele, carĭ din causa acésta îşĭ plécă apoĭ crescetulŭ în josŭ şi începŭ a se vesceḑì şi a se uscà, când apele curgĕtóre încep pe'ncetulŭ a scădè şi a secà, în aceste ḑile secetóse credu că nu odată vi s'a întêmplatŭ să vedeţĭ o ṗasere sburându şi învêrtindu-se óre întregi pe deasupra D-Vóstrĕ.

Ei bine! acésta pasere, care de multe ori se'nalţa în sborulŭ seŭ aşa de susŭ, că numaĭ de-abia o putemu zărì cu ochiĭ, şi care din când în când strigă c'o vóce văitătóre şi trăgĕnătóre „c a a.a!“ „c a a a!“ séŭ „g a a a!“ „g a a a!“ se numesce în unele părţi locuite de Romînĭ „G aĭ e“, éră în altele „C aĭ e“, „C a i l a“, „U l i g a n ŭ“, „P u h oĭ e r ĭ ŭ“, „Ş o r e c a r ĭ ŭ-r o ş u“ şi „H e i e“, lat. Milvus regalis Briss. germ. Königsweih oder Rothmilan.

Cum vine că paserea acésta se'nalță în sborulŭ seŭ așa de susu și maĭ alesŭ în ḑilele cele secetóse ale verii și de ce strigă ea atuncea c'o vóce așa de plângetóre, ca și când ĭ-ar lipsì ce-va, despre acésta esistă la poporulŭ românŭ treĭ legende, carĭ se vedŭ a fi păstrate din cea maĭ profundă vechime, de óre ce, după cum vom vedè maĭ la vale, le aflamŭ atâtŭ la Româniĭ din Bucovina, câtŭ și la ceĭ din Transilvania și Ungaria.

Decĭ să vedemŭ cum suna legendele acestea și ce ni maĭ istorisescŭ Româniĭ despre Gaĭe?

II.

La începutŭ — spune leganda Românilorŭ din Bucovina și Transilvania, — când a făcutŭ Dumneḑeŭ tóte isvórele și fântânele, tóte riurile și pareele, tóte albiile și vadurile apelorŭ, a chiematŭ și pre paserĭ ca să-ĭ ajute a le face. Tóte paserile câte se află în lume au săritŭ îndată din tóte părțile și ĭ-aŭ ajutatŭ a le sapà și a le îndreptà, numaĭ Gaĭa n'a voitŭ sa-ĭ ajute ci a ḑisu că ea nu se va întinà pe picióre[1]) săpându la fântâne și isvóre.

Atuncĭ, supĕrându-se Dumneḑeŭ pe dênsa, că e așa de îndărĕpnică și neascultatóre, a blăstĕmat'o și ĭ-a ḑisŭ:

— Tuturoru paserilorŭ din lume să li fie ertatŭ a bè apa din isvóre, fântânĭ și păree, numaĭ ție și

[1]) După altă versiune a acesteĭ legende să fi ḑisŭ Gaĭa către Dumneḑeŭ, că ea „se udă pe papucĭ“ și de-aceea nu voesce să-ĭ ajute a face isvóre.

urmaşilorŭ těĭ nu!... Tu şi toţi urmaşiĭ těĭ numaĭ atuncĭ să beţi apă, când va plouà, éră când aţi încercà să beţi apă din isvóre şi din alte ape curgětóre, atuncĭ să periţĭ, pentru că acuma n'aĭ voitŭ să te ostinescĭ şi tu dimpreună cu celelalte paseri şi să-mĭ ajuţĭ a sapà isvórele şi-a îndreptà vadurile apelorŭ! —

Aşa a ḑisŭ Dumneḑeu şi şi-a întorsu faţa dela dênsa.

De-atuncĭ apoĭ, de când a blăstĕmat'o Dumneḑeŭ pe G a ı e, nu-ĭ este ertatŭ a bè apă din nicĭ unŭ isvoru, séu alta apa curgetóre, căcĭ cum be cum pere, ci numaĭ să bee apă când plóuă. Eră când plóua nu-ĭ este ertatŭ să ţie clonţulŭ în susŭ, ca sa-ĭ picure apă de plóie în gura, ci numaĭ apa ce se strînge pe aripele sale îĭ este ertatu să o bee.

De-aceea apoĭ véra, când e mare arşită, se sue ea aşa de susŭ în sborulŭ seŭ, ca să fie maĭ aprópe de Dumneḑeŭ, carele auḑindu-ĭ maĭ de grabă rugamintea, să trămita plóie, ca sa aibă de unde be apă şi cu ce-şĭ stêmpĕrà setea. [1])

Şi G a ı a de-aceea pere, când be apa din isvóre séŭ din alte ape curgětóre, pentru că Dumneḑeu pre tóte acestea, după ce le-a facutu, le-a săratŭ într'atâta ca tóte celelalte paseri sa pótă be apă din ele, numaĭ singura G a ĭ a nu, fiindu pentru dênsa prea sarete.[2])

[1]) Cred. Rom. din Transilvania com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ: şi a celorŭ din Bucoviua, com. de Dlŭ P. Ursulŭ din Căndreni, V. Ungurénŭ din Ilişescĭ şi de alţĭ Românĭ.

[2]) Cred. Rom. din Căndreni, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

III.

Legenda Românilorŭ din Ungaria despre Gaĭe, care numaĭ fórte puţinu se deosebesce de cea premergetóre, sună astfelŭ:

Voindŭ Dumneḑeu a face fântânĭ pe la tóte isvórele, ca să aibă tóte vietăţile de pe faţa pământului de unde be apă, a chĭematu pre tóte paserile la unŭ sfatu mare.

Tóte paserile s'au arătatŭ în urma porunceĭ lui Dumneḑeŭ, şi nicĭ una dintre ele n'a fostŭ în protiva propunereĭ lui Dumneḑeu, ca Gaia să sape fântânele. Gaia însă s'a înprotivitŭ acesteĭ propunerĭ dumneḑeescĭ şi arătându-şi ghiarele câtŭ sunt de trumóse a ḑisŭ:

— Nu-mĭ voĭŭ întinà eŭ picĭórele făcêndu fântâne!

Celelalte paserĭ auḑindŭ aceste vorbe nerumegate şi necĭoplite ale Gaieĭ, o urgisiră şi o blăstĕmara.

Dumneḑeŭ primĭ încă blăstĕmulŭ loru, şi Gaiei, pentru neascultarea eĭ, îĭ ḑise ca să nu-ĭ fie ertatŭ a be apă ca celelalte paserĭ din isvóre fără numaĭ cu apă de róuă sa vieţuéscă.

De-aceea Gaia, când e seceta mare véra sbóră fórte susŭ în aerŭ şi acolo striga fórte jalnicu ca să cadă róuă.

Maĭ târḑiŭ însă, la rugarea celorlalte paserĭ, Dumneḑeŭ se îndură a o ĭertà şi-ĭ încuviinţâ sa bee şi apă de plóie, care picură din norĭ şi se strînge pe frunḑele erburilorŭ din padure. [1])

[1]) Acésta legendă, culésă dela Româniĭ de prin ţinutuluĭ Şomcuteĭ-marĭ, mĭ-a com. Dlŭ E. Popă.

Eră sprintena şi ghibacea Rîndunică, vĕdêndŭ ca Gaĭa nu voesce să asculte pre Dumneḑeŭ, s'a apucatŭ şi-a săpatŭ apoĭ ea singură tóte isvórele şĭ-a îndreptatŭ albiile şi vadurile apelorŭ. [1])

VI.

Românii din Ohaba-mâtnicŭ, districtulu Făgăraşuluĭ, încă credu şi istorisescŭ, ca Uliganulŭ, adică Gaĭa, strigă véra plóie şi că luĭ numaĭ apă de plóie îĭ este ertatŭ a bé, dară de isvorŭ nu, căcĭ când a făcutŭ Dumneḑeŭ isvórele şi l-a chiematŭ şi pe dênsulŭ ca să-ĭ ajute a le face, elŭ s'a ţinutŭ fălosŭ şi gingaşŭ, n'a vrutŭ să-şĭ bage picĭórele în noroĭŭ ca să lucre, şi pentru aceea Dumneḑeŭ l-a blăstĕmatŭ ca nicĭ odată să nu bee apă de isvorŭ, ci numaĭ de plóie.

Eră Cĭóra, vĕḑêndŭ sumeţia şi îndărĕptnicia Uliganuluĭ, a mersŭ ea şi a ajutatŭ luĭ Dumneḑeŭ a face isvórele. De-aceea apoĭ, când vĕḑŭ Cĭórele pre vre unŭ Uliganu bêndŭ apă de isvorŭ, se facŭ focu de mânie, se ieŭ la fugă după dênsulŭ, îlŭ urmărescŭ, îlŭ chinuescŭ şi nicĭ decum nu se lasă pênĕ ce nu-lŭ omóră. [2])

V.

Dela aceste legende înşirate pênĕ aicĭ se vede că vine şi următórea credinţă a Românilorŭ şi anume:

[1]) Com. de V. Ungurénŭ.

[2]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

Când strigă Gaia véra, nu numai când e secetă mare, ci orĭ și'n care ḑi de rêndu, apoĭ negreșitŭ trebue să se schimbe vremea, trebue să viie din cotro-va plóie, căcĭ ea numaĭ când e tare setósă obicinuesce să strige și să céră dela Dumneḑeŭ plóie, ca plouându sa pótă be apa de pe aripele sale, și Dumneḑeŭ în scurtŭ după acésta trimite plóie, căci așa ĭ-a făgăduitu elŭ, că i va trimite, când se va înalță spre cerŭ și i se va rugà luĭ. [1])

Éra unŭ proverbŭ poporanu ḑice:

Auḑiĭ sbierându o Gaĭe,
E nădeḑe s'avemŭ plóĭe, [2])

Din causa acésta apoi, ca Gaia striga plóĭe, și cum strigă în scurtŭ timpŭ urméză plóie cu pohóie, Românu din satulŭ Rusŭ în Bucovina o numescŭ și Puhoĭerĭŭ.

Merita a fi însemnatŭ și aceea, ca dupa numele Gaĭe a acesteĭ paserĭ se numesce de catră Românĭ și-o plantă anume: Unghia Caiĭ, în Moldova: Unghia Găiĭ, lat. Astragalus glychyphyllos L. precum și unŭ jocŭ alŭ copiiloru anume: „De-a Puĭa-Gaĭa“ séŭ „De-a Baba-Gaia“, și treĭ sate din România, anume: Gaĭea-de-josŭ, Gaĭea-de-susŭ, și Găĭescĭ. [3])

[1]) Credință comună tuturorŭ Românilorŭ.

[2]) Com. de Dlŭ E. Popŭ din Șomcuta-mare.

[3]) D. Frunḑescu. op. cit. p. 202.

Dela numirea jocului aratatŭ, care înfăţişézĕ o Gaĭe şi-o cloşcă cu pui şi care e usitatŭ nu numaĭ la copiĭ din Bucovina, ci şi la ceĭ din Moldova [1]) şi Muntenia [2]), apoĭ dela proverbulŭ: „se ţine de capulu luĭ ca Gaĭa maţulŭ“ [3]), precum şi dela numele satelorŭ înşirate maĭ susŭ, se vede că numele de „Gaĭe“ pl. „Găĭ“ a acesteĭ paseri este fórte respânditŭ pintre Românĭ. Celu de Caĭe însă l-am auditŭ numaĭ în unele comune din Bucovina, precum în Igescĭ, Candrenĭ şi Crasna. In comuna din urmă aflaĭ întâia-şĭ data şi numirea planteĭ „Unghia-Căiĭ“, care are forma uneĭ unghiĭ marĭ de Vulturŭ şi sémena la frunde, flóre şi pastăĭ fórte multu cu acaţiulŭ (salcâmulu) şi cresce maĭ cu samă pe prunduri. Se afla acestu nume încă şi la Românii din Ungaria, după cum mi-a scrisŭ Dlŭ E. Popu, însă numaĭ fórte rarŭ. Celŭ de „Cailă“ îlŭ auditŭ numaĭ în Vatra-Dornei. Eră cela de „Heiĭe“ îlu aflaĭ numaĭ la Dlŭ A. de Cihac [4]), prin urmare nu-ĭ cunoscŭ patria.

In vocabulariulŭ românescu-nemţescŭ [5]), compusu de S. Petri, provine numele „Uligaĭe“, pre care

---

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 393. - A. Lambriorŭ: „Jocurile copiilorŭ“ publ. în „Convorbirĭ lit.“ an. IX. Iaşi. 1875—76. p. 6.

[2]) G. Dem. Teodorescu. Cercetărĭ asupra proverbelorŭ române. Bucurescĭ. 1877. p. 99.

[3]) P. Ispirescu. Legendele şi Basmele Românilorŭ etc. Part. I. ed. III. Bucurescĭ. 1812. p. 178.

[4]) Dictionnaire t. II. p. 112.

[5]) Sibiiŭ. 1861.

autorulŭ îlu trăduce astfelu în germânesce: „das Männchen einiger Raubvögel“, adică românesce: „bărbăţelulŭ unorŭ paserĭ răpitóre.“

Mie îmĭ vine a crede că acesta nu póte să fie altulu, decâtu barbăţelulu Gaĭeĭ. Ba! Dlu A. de Cihac nici nu se mai îndoesce despre acésta, ci ḑice că „Uligaĭa“ se chiamă lat. Falco Milvus, Falco rufus. [1])

In fine voiŭ sa maĭ amintescu înca şi aceea, că în unele ţinuturi ale Transilvaniei credu Românii că de va fi cine-va cătŭ de beutoriu, daca va bè bĕutura spirituósă prin gâtlejŭ de Gaĭe, va încetà de-a bè maĭ departe şi va fi omulu celu mai trézu. [2])

VI.

De familia Gaĭei se mai ţine încă unŭ felu de Ulĭu cu multu mai micŭ decâtŭ acésta, carele asemenea provine în ţerile locuite de Românĭ şi petrece în regula prin paduri în a carorŭ apropiere se afla multe riurĭ şi lacurĭ marĭ, bună óra prin pădurile din apropierea Dunarei.

Pre acestu felŭ de Ulĭu Românii îlu numescŭ Şoĭmŭbâtlanosŭ [3]), lat. Milvus migrans; M. niger Briss. germ. der Milan, Waldgeier oder Hühnerdieb.

[1]) Dictionnaire. t. II. p. 536 şi 537.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 8.

De şi nu se ţine de familia Gaieĭ, totu-şĭ, fiindŭ că familia aceluĭa urméză nemijlocitŭ după familia Gaieĭ, voĭŭ să maĭ înşirŭ aicĭ încă unŭ felŭ de Ulĭŭ, care e cunoscutŭ Românilorŭ după nume. Acela e: Ulĭulŭ-vênetŭ [1]), lat. Circus cyaneus L. germ. Kornweih, Blauhabicht.

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 536. — Dr. Cihac. Istoria nat. p. 77.

Șorecarĭulŭ.

I.

Românĭĭ, după câtŭ m'am pututú eŭ încredința pênĕ acuma, aŭ numitŭ pre o parte fórte mare a paserilorŭ, carĭ provinŭ în țerile locuite de dênșiĭ și le cunoscŭ fórte bine, după nutrețulu principalŭ alŭ acestora. Una dintre acelea paserĭ e și Șorecarĭulŭ[1]), numitŭ altmintrelea și Șopêrlarĭŭ, Ulĭulŭ șopêrlelorŭ[2]) și Ue[3]), lat. Buteo vulgaris Bechst. germ. der Mäusebussard.

Numele de Șorecarĭŭ, Șoperlarĭŭ și Ulĭulŭ șopêrlelorŭ alu acestuĭ soĭŭ de Ulĭŭ, vine de acolo, după cum m'aŭ asiguratŭ ceĭ maĭ mulțĭ Românĭ din Bucovina, pentru că elŭ se nutresce maĭ alesŭ cu șórecĭ și cu șopêrle, pre carĭ le pândesce séŭ stându óre întregĭ pe ramurile vre unĭ arbore séŭ sburându în aerŭ, și cum le vede se repede la dênsele ca o sagétă și prințêndu-le le mânâncă.

---

[1]) Pretutindene în Bucovina și la A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 275. — B. Nanianŭ. op. cit. p. 90.

[2]) Dict. de V. Flocea și alțĭ Românĭ din Bucovina.

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 536.

Nu-i vorbă că Şorecarĭulu se nutresce încă şi cu multe alte vietaţĭ, precum bună óră: guzani, şerpĭ, brósce, rime, puĭ de epurĭ, cârtiţe, apoĭ cu păturnichĭ, cĭocârliĭ, mierle şi alte paserĭ micĭ, pre carĭ le póte prinde. Cu tóte acestea însă s'a adeveritŭ de cătră ceĭ mai renumiţĭ ornitologiştĭ, că totu-şĭ nutreţulŭ lui celŭ mai de frunte sunt şórecĭĭ, şi prin urmare elŭ e unŭ Ulĭŭ cu multŭ mai folositorĭŭ, de cum şi-ar putè închipuì cine-va.

Decĭ urmărirea, înpuşcarea şi restignirea lui pe uşele grajdĭurilorŭ şi pe porţi, după cum s'a observatŭ acésta în cele mai multe părţĭ, nu póte să fie omenimeĭ de nicĭ unŭ folosŭ. Din contră înputinênd-se Şorecariĭ fórte lesne se potŭ înmulţì şórecĭĭ şi alte gângăniĭ carĭ adeseorĭ facŭ omenimeĭ daune ce nu se potŭ descrie.

Dar' să lasamŭ acésta şi să vorbimŭ despre ceea ce ni mai istorisescŭ Românii despre acestŭ soĭŭ de Ulĭŭ.

II.

Românii din ţiuutulu Câmpulunguluĭ, în Bucovina, ni istorisescŭ următórele cu privire la Şorecarĭŭ.

Când s'aŭ adunatŭ toţĭ Uliĭ la unŭ locŭ şi aŭ ţinutŭ sesie: care preste care să fie mai mare? care preste care să domnéscă? şi prin ce să se arete eĭ duşmanĭ omenimeĭ? Ulĭulŭ şopêrlelorŭ séŭ Şorecarĭulŭ n'a voitŭ nicĭ decum să se înfăţoşeze la acea adunare, macar că şi elŭ se ţine de viţa şi

semênța Ulilòru, ci elu li-a spusŭ verde'n față, când a fostŭ chiematŭ, că nu voesce să fie dușmanŭ ómeniloru, ci mai bine, câtŭ îĭ va sta în putință, va apară omenimea de mulțĭ alțĭ dușmanĭ.

Intâluindu-se după adunarea acésta, acuma nusciŭ la câta vreme s'or fi întâlnitu, destulŭ atâta ca întâlnindu-se odată Ulĭulŭ găinilorŭ cu Ulĭulŭ șopêrlelorŭ și vĕḑêndu-lŭ celŭ dintâĭĭ pre istŭ din nrmă că șede josŭ pe pamêntŭ, l-a luatu în risŭ și ĭ-a ḑisŭ:

— Bagu samă ca tu de-aceea câtŭ e lumea și pamêntulŭ de tavălesci mai multŭ numaĭ pe josŭ, și rarŭ când te'nalți în aerŭ și te urcĭ pe copacĭ, ca alțĭ Ulĭ, pentru că tu nu vrei să fii séŭ, mai bine ḑisŭ, că n'aĭ voitŭ să fiĭ dușmanu ómeniloru,... nu-ĭ așa?...

— De-am voitŭ orĭ de n'am voitu, de vreu orĭ nu vreŭ să fiŭ dușmanu ómeniloru, — respunse Ulĭulŭ șopêrlelorŭ, atinsu de vorbele înpungĕtóre ale Ulĭuluĭ găiniloru, — prea puținu îțĭ pasă, și de-aceea te poftescŭ să mĕ cruți cu vorbele tale celea... nusciŭ cum ți le-așĭ numì... celea cam necĭoplite!... Una însă totu-șĭ țĭ-oiŭ spune-o, și s'o țiĭ în minte: eŭ de-aceea petrecŭ maĭ multŭ pe josŭ, pentru că când se apropie vre unu vênatorĭĭŭ séŭ altŭ puscașŭ de mine îndată îlŭ simțescŭ, și cum îlŭ vĕḑŭ fugŭ de dênsulu, éră voĭ ceĭalalți Ulĭ, carĭ vĕ faliți că puteți sburà și âmblà prin naltulŭ ceriuluĭ, în sumeția și orbia vóstrĕ, nu simțițĭ când se apropie pe furișŭ vênătorĭĭ de voĭ, și de-aceea nu unulŭ dintre voĭ trebue să schimbe cinstea pe rușine ;i să dee pelea popiĭ!...

Ulĭulu gainilorŭ zimbindŭ cu reutate şi avêntându-se în susu ḑise:

— Remâi sănĕtosŭ pretinulŭ ómenilorŭ, şĭ-atuncĭ să ne mai vedemŭ, când mĭ-oiu vedè eŭ cĭafa!

Ulĭulŭ şopêrlelorŭ se uitâ lungŭ la dênsulŭ cum se'nalţă în susu, clătinâ puţinŭ din capŭ, şi apoĭ, de pe muchia uneĭ glĭĭ, unde stătuse de vorbă cu Ulĭulŭ găinilorŭ, se repeḑì asupra uneĭ şopêrle, care pe nesciute se apropiase de dênsulŭ, o prinse cu unghiile de mijlocŭ, o rădicâ în susŭ, şi trăgêndu-se ce-va maĭ de-o parte, se puse la ospĕţŭ.

Dar' étă că tocmaĭ, când se ospĕtà elŭ maĭ bine, aude de-odată o descărcătură de puşcă şi nemijlocitŭ după aceea unŭ ţipetŭ amarŭ. Inspăimêntatŭ de acésta înpuşcatură neaşteptată se uĭtâ repede în tóte 'părţile să védă ce s'a întêmplatŭ. Dar' ce să védă?... vede pre Ulĭulŭ găinilorŭ venindŭ de-a vălătuculŭ în josŭ şi picându nu departe de dênsulŭ.

Unŭ vênatorĭŭ, ce l-a vĕḑutŭ când se'nălţà în susu, a înpuşcatu dupa dênsulŭ, dar' nu l-a nimeritŭ bine, ci ĭ-a luatu numaĭ penele şi pelea de pe cıafă şi l-a ameţitŭ de capu.

Şi cum îlu vĕḑù Ulĭulŭ şopêrlelorŭ în acésta stare, ameţitu de capŭ şi cu aripele dăbalăzate, ĭĭ ḑise riḑêndu şi arătându-ĭ penele şi pelea de pe cĭafă, carĭ spânzuraŭ în josŭ:

— Eĭ!... cum e fărtate?... aĭ cugetatu că nu ţi-ĭ maĭ vedè nicĭ odată cıafa şi prin urmare nu veĭ maĭ avè trebuinţă sa te întâlnescĭ cu mine?... Ian spune-mĭ: bine-ĭ prin aeru pe unde te-aĭ preâmblatu?...

Ce mai facŭ ceialalţi fărtaţi ai tĕi pe acolo, pe unde-aĭ fostŭ?...

— Ia lasă-mĕ în pace! — respunse Ulĭulŭ găinilorŭ, abĭa vorbindŭ de usturime, — bine a maĭ ḑisŭ cine a ḑişŭ şi cu minte a ḑisŭ, că cine ĭa în risŭ pre altulŭ, singurŭ se face de risŭ, şi cine sapă grópă altuĭa singurŭ cade într'ênsa,... aşa se vede că am păţit'o şi eŭ!...

— Apoĭ dă! — ḑise éră-şĭ Ulĭulŭ şopêrlelorŭ, -- cine se'nalţă prea susŭ trebúe să pice odată şi josŭ!.. aşa e'n lume!... Dar' să lăsămŭ acésta la o parte!... écă aice am o lécă de gustare, ce am câştigat'o şi eŭ în restimpulŭ acela pe când te-aĭ preâmblatŭ pe aripele vênturilorŭ,... n'aĭ avè chefŭ să ospetezŭ şi tu dintr'ênsa?..., poftimŭ!...

Ulĭulŭ găinilorŭ plecâ capulŭ ruşinatŭ în josŭ.

Atata e totŭ ce scimŭ despre acestŭ soĭŭ de Ulĭŭ. Cine sci maĭ multŭ să ni spue şi nóue! [1])

[1]) Dictatŭ de V. Flocea.

Vulturulŭ.

I.

Treĭ speciĭ de paserĭ se afla în munţiĭ Carpaţilorŭ, carĭ, după câtŭ sciŭ eŭ pênĕ acuma, sunt numite de cătră Românĭ în genere „Vulturĭ“. Aceste paserĭ, carĭ adeseorĭ aŭ căşunatŭ multă daună, maĭ alesŭ locuitorilorŭ dela munte şi carĭ se arată rarŭ şi pe la ţéră, sunt următórele:

Vulturulŭ bărbosu, Vulturŭ negru, Vulturulŭ-mĭeilorŭ, Vulturulŭ-de-mĭeĭ[1]), Vulturŭ auriŭ[2]), numitŭ altmiutrelea şi Cĭahlăŭ, Cĭalhău, Cilihoĭŭ fem. Cilihóţe, Cilióie[3]), în Transilvania Sorliţă[4]), în Banatŭ Şurliţă[5]), éră în România Pleşusulŭ răpitorĭŭ de mĭeĭ[6]),

[1]) Tóte numirile acestea le-am auditŭ din gura Românilorŭ din Bucovina.

[2]) G. Bariţiŭ şi G. Munténŭ: Deutsch-romänisches Wörterbuch. I. Bd. Kronstadt. 1853. II. Bd. Kronstadt. 1854.

[3]) Tóte numirile acestea se află la Românĭ din Bucovina, şi maĭ alesŭ la ceĭ din ţinutulŭ Dorneĭ, unele dintre dênsele şi'n Transilvania.

[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciûnaşŭ, dar' se află şi prin vocabulare.

[5]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ.

[6]) B. Nanianŭ op. cit. p. 89.

mai de multŭ şi Zăganŭ,[1]) lat. Gypaëtus barbatus L. germ. der Bartgeier oder Lämmergeier.

Vulturulŭ cu capŭ albŭ, Vulturŭ albŭ Vulturŭ de pétră, Vulturŭ degâsce[2]), Vulturŭ mohorîtŭ[3]), numitŭ altmintrelea şi Pleşuvŭ[4]), lat. Gyps fulvus, Vultur fulvus Gm. der Gänsegeier, der weissköpfige Geier.

Vulturulŭ cenuşiŭ, Vulturŭ negru, Vulturŭ de câmpŭ[5]), Vulturŭ surŭ[6]), lat. Vultur monachus, Vultur cinereus Tem. germ. der Kutten- oder Mönchsgeier.

Despre aceste treĭ specii de Vulturĭ, séu póte ca numaĭ despre Vulturulu din urma, care e celu maĭ respânditu în ţerile locuite de poporulu românu, esistă la Românii din Bucovina o legendă, care, de şi nu e deosebitu de frumósa şi de interesantă, totu-şi credŭ că nu trebue s'o trecemu cu vederea. Este sciutŭ că chiar şi lucrurile, carĭ la prima vedere ni se parŭ a fi ne'nsemnate, adeseorĭ ne luminéza fórte multŭ într'o privinţa séu într'alta.

II.

Legenda din cestĭune sună precum urméza:

In ḑilele de demultŭ traiá unu împĕratu şi-o împĕratu eĭ aveaŭ numaĭ o fiică, pe care o iubiaŭ fórte

[1]) B. P. Hâsdĕŭ. Cuvente din bătrînĭ t. I. p. 311.
[2]) La Românii din Bucovina.
[3]) Dr. Cihac. Istoria naturală. p. 74.
[4]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 89.
[5]) Usitate în Bucovina.
[6]) Dr. Cihac. op. cit. p. 74.

şĭ-o paziaŭ ca ochiĭ din capu ca să nu i se'ntêmple vre o nenorocire.

Intr'una din ḑile a făcutŭ împĕratulŭ o petrecere fórte mare şi frumósă la căre a poftitĭ pre toţĭ sfetniciĭ, pre toţĭ ómeniĭ ceĭ maĭ de frunte, maĭ aleşĭ, maĭ învĕţaţĭ şi maĭ cinstiţĭ aĭ împĕrăţieĭ sale.

Pe câud împĕratulŭ, împĕratésa şi cu óspeţiĭ lorŭ se veseliaŭ la mésă mâncâudŭ, bêndŭ şi cântândŭ, cum e datina la asemenea petreceriĭ marĭ, pe-atunci fica împĕratuluĭ se duse în grădiua împĕrătéscă ca să se maĭ preâmble şi să se maĭ recoréscă puţinu, căci pregătirea peutru petrecere îĭ dăduse şi eĭ fórte multŭ de lucru şi de alergatŭ.

In grădină o cuprinse somnulŭ şi ea se lăsâ puţiuŭ pe érba cea verde şi móle ca să dórmă.

In somuŭ étă că venì la dênsa o faptură fórte gingaşă, îmbrăcată tótă în albu, adică unŭ îngerŭ, carele a luat'o în braţe şi urcându-se cu dênsa îu aerŭ, a dus'o maĭ multe sute de poşte, şĭ-apoi coborîndu-se josŭ a pus'o éră-şĭ pe érbă verde şi lăsându-o totŭ dormindŭ se duse de unde a venitŭ.

Nu multŭ după acésta fica împĕratuluĭ s'a trezitŭ. Dar' mare ì-a fostŭ mirarea, spaïma şi gróza ce-o cuprinse, când a vĕḑutŭ că nu maĭ e în grădina împĕrătéscă, unde s'a fostŭ culcatŭ cu puţinŭ maĭ nainte ci'utr'unŭ locŭ străinŭ şi cu totulŭ necunoscutŭ.

Departe de scumpiĭ seĭ părinţĭ, departe de totŭ ce-ì erà cunoscutŭ, într'o câmpie înstrăinată ca acésta, nu scià acuma singură: ce să facă?... ce să'ncépă?... în cotro să apuce?...

Şi pe când sta ea dusă pe gânduri, o cuprinsă o fóme încâtu abĭa se putè ţinè pe picióre... Dar' étă, când fómea îĭ slabise puterile şi-ĭ înţelenise gândurile, vede în departare unŭ m ă r ŭ pe care se aflau vr'o câte-va mere cópte. Ea se duce deci, cum putù, pênè la pomŭ şi luându mere a începutŭ a le mâncà c'o lacomie, care numaĭ la ceĭ flamânḑĭ se póte vedè.

Acuma o cuprinsă o sete mare, şi nicăiriĭ în totŭ împrejurulŭ acela nu se aflà unŭ stropŭ de apa să fi datŭ unŭ galbenu pe dênsulu.

Treĭ ḑile şi treĭ nopţi dupa olaltă a âmblatŭ ea în colo şi'n cóce căutându apă, dar' înzadarŭ!... Abĭa în ajunulŭ ḑileĭ a patra, când cugetà că se va aprinde de sete, ajunse la unu délu din a caruĭ cóste curgea unu riuşorŭ de apa limpede ca lacrima. Têněra domniţă, vĕḑêndŭ apa, a uitatŭ tótă grija, se duse de grabă pênè la riuşorŭ, se plecâ la pamêntŭ şi a începutu a bè apa dintr'o urmuşoră ce se aflà pe malulu riuşoruluĭ, căci din riuşorŭ se temù a bè, ca să nu cadă în nuntru şi să se înece.

Dar' étă, minunea minunilorŭ, cum a gustatŭ ea din apa, s'a prefacutu într'o pasere mare cu pene cafeniĭ, pre care ómeniĭ aŭ numit'o V u l t u r ŭ [1]) şi Vulturŭ a remasŭ pênè în ḑiua de astă-ḑĭ,... se vede că aşa i-a fostŭ împărţită dela Dumneḑeŭ,... aşa ĭ-a fostŭ ursitu... Şi acuma ca sa aibă, cu ce se nutrì şi

[1]) Prefaceri de acestea provinŭ în poveştile nóstre fórte adesc-orĭ. Aşa, între altele, ni spune o poveste totŭ din Bucovina, că fiindŭ odată unŭ bătatŭ însetatŭ şi bèndŭ apă dintr'o urmă de cerbŭ, îndată s'a prefăcutu în c e r b ŭ.

vieţuĭ, a începutŭ maĭ âutâĭŭ a rapĭ de pe la ómenĭ din apropiere pu de găină şi găinĭ şi cu acestea se nutrĭâ, ér' maĭ pe urmă a începutŭ a rapĭ si mĭeĭ şi totŭ aşa face ea şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ.

III.

Alta legendă totu din Bucovina, care ni spune că V u l t u r i ĭ dintru începutŭ au fostŭ pe ceealaltă lume, şi numaĭ maĭ pe urmă aŭ venitŭ şi s'aŭ în mulţitŭ şi'n acésta, sună în modulu urmatorĭŭ:

A fostŭ odată unu omŭ care avea unŭ feciorŭ. Şi fiindŭ că omuluĭ aceluĭa ĭ-a fostŭ muritŭ muerea cea dintâĭŭ s'a însuratŭ de a dóua óră şi şi-a luatŭ altă soţie. Dar' muerea acésta, precum sunt maĭ tóte vitrigele, urĭâ pre feciorulŭ barbatuluĭ seŭ şi ĭubĭâ numaĭ pre pruncĭĭ seĭ, cacĭ şi ea fusese vĕduvă şi avea pruncĭ dela barbatulŭ seu celu dintâĭŭ. De-aceea ḑise ea maĭ de multe orĭ bărbatuluĭ eĭ să facă ce va face cu pruncŭlŭ seŭ, să-lu ducă şi sa-lu mistuéscă unde-va că de nu, pâne şi sare de pe unŭ talgerŭ cu elŭ nu va mâncà.

Bărbatulu de o parte ca sa curme odata cérta, care nu maĭ avea sfârşitŭ, de alta fiindu-ĭ nevésta dragă, luâ într'o ḑi pre prunculu seu, se duse cu dênsulŭ într'o pădure pustie şi acolo vêrîndu-lŭ într'o silhă désă şi întunecósă, îlŭ lăsâ singurŭ ḑicêndu-ĭ să aştepte puţintelŭ, că elŭ se ḑuce numaĭ pênĕ colea să taĭe nisce lemne şi îndata se va întórce. Dar' — cum s'a dusŭ, dusŭ a fostŭ, — maĭ multu înapoĭ nu s'a în-

torsŭ, şi prunculŭ a remasŭ în scirea Domnului rătăcindŭ prin padurea cea pustie şi strigându în zădarŭ pre tatalŭ seŭ.

Totu cam pe timpulŭ acela, când şi-a lepădatŭ barbatulŭ acesta prunculu, se aflà în altŭ locŭ o muere, care asemenea remase vĕduvă şi avea o pruncă. Muerea aceea încă' s'a maritatŭ după unŭ bărbatŭ, care, de şi erá fórte avutŭ şi n'avea nicĭ unŭ pruncŭ alŭ seŭ, totuşĭ urià fórte tare pre prunca femeii sale. A poruncitŭ decĭ unuĭ argatŭ alŭ seŭ să ía prunca, s'o ducă în pădurea cea pustie şi acolo s'o omóre, însa fără să scie maica ei, şi-apoĭ să-ĭ aducă ochiĭ dreptŭ marturie că a omorit'o.

Argatulŭ spuse stapâneĭ sale porunca bărbatuluĭ ei despre copilă.

Acésta, cum a fostŭ,... cum n'a fostŭ,... totŭ îĭ erà mamă şi-ĭ parù reu după fiĭca sa. De-aceea ḑise ea argatuluĭ:

— Ascultă şi împlinesce porunca stapânuluĭ teŭ, dar' pentru mine, îndură-te de copila mea şi n'o omorì! — Apoĭ arătându-ĭ prunca şi unŭ căţelŭ ḑise ĕră-şĭ: „ia prunca şi cânele acesta, du-te cu ămêndoĭ în pădurea cea pustie şi acolo lasă prunca în voĭa Domnuluĭ să facă elŭ ce va sci cu dênsa, ér' tu taĭe cânele şi-ĭ adă ochiĭ luĭ dreptŭ marturie stapânuluĭ teŭ."

După ce rostì ea cuvintele acestea, luâ prunca în brate, o sărutâ cu dulcéţă şi-o dete apoĭ argatuluĭ.

Acesta luâ copila şi cânele, se duse cu dênşiĭ în pădurea cea pustie, facù după cum l-a învĕţatŭ stapâna

sa, şi apoĭ se întórse a casă. Aicĭ dete ochiĭ câneluĭ dreptŭ mărturie stăpânuluĭ seŭ, care nesciindŭ şiretenia întêmplărilĭ, săltă de bucurie că şi-a ajunsŭ scopulu.

Ratăcindŭ acuma prunculŭ bărbatuluĭ dintr'o lature de pădure şi prunca mueriĭ dintr'altă lature, totŭ plângêndŭ şi strigândŭ pre părinţiĭ lorŭ, étă că, după unŭ timpŭ, se întâlniră la unŭ locŭ şi, nesciindŭ în cotro să iasa la lume, remaseră amêndoĭ în acela-şĭ locŭ . .

Dar' ce să facă eĭ aicĭ?... Cum să trăéscă?... amêndoĭ eraŭ micĭ şi nu sciaŭ cum să se hrănésca.

Insă Dumneḑeŭ, care pórtă de grijă tuturorŭ ómenilorŭ, vĕḑêndŭ că aceştĭ pruncĭ nu vor duce-o multŭ dacă nu li va întinde mână de ajutoriŭ, li trimise unŭ îngerŭ în chipulu Vulturuluĭ, care li aduse hrana în tóta ḑiua. Şi aşa aŭ trăitŭ eĭ în pustia aceea, căutaţi de îngerŭ, pênĕ ce aŭ crescutŭ marĭ.

Atuncĭ aŭ începutŭ a se iubì şĭ-a se desmĭerdà ca doĭ porumbeĭ nevinovaţi.

Dar' acésta îngeruluĭ nu ĭ-a placutŭ, şi a încetatŭ cu totulŭ de a li maĭ aduce mâncare ca maĭ nainte lasându-ĭ să se hranéscă cum vor scì:..

Tinerĭ, vĕḑêndŭ că Vulturulŭ nu li maĭ aduce nemicĕ de mâncare, s'au supĕratŭ fórte tare, şi fiindŭ că fómea nu-ĭ lasă sa stea în pace, aŭ începutŭ a scóte rădĕcinĭ şi alte erburĭ pentru hrana.

Dar' étă că pe când se puseră la mésă şi începură a mâncà rădecinile şi erburile adunate, se rătă-

cesce din ceealalta lume o Vulturóïé şi trecêndu, din întêmplare, pe acolo, da cu ochiĭ de copiĭ ceĭ rătăciţĭ. Ea se duce la dênşiĭ şi începe a mâncà cu eĭ diu puţina lor hrană, pentru că nicĭ Vulturóïa séü Vulturiţa nu scia cum să se hrănésca.

Fiindŭ însă că'n acésta lume pêuĕ atuncĭ nu eraŭ Vulturĭ, tineriĭ noştri socotira ca Vulturiţa ce-a venitŭ la dênşiĭ, e Vulturulŭ, care-ĭ părăsise maĭ nainte; decĭ ĭi ḑiseră:

— In locŭ să ni aducĭ de mâncare ca maĭ nainte vreme, tu ne mânâncĭ acuma şi ceea ce am adunatŭ noĭ!

Vulturiţa li respuuse:

— Fiţĭ bunĭ şi nu mĕ alungaţi, că eŭ un sunt acela pre care îlŭ socotiţĭ voĭ, ci eŭ sunt rătacită din ceealaltă lume... Pe pământulŭ acesta n'am maĭ fostŭ pênĕ acuma, şi prin urmare nu sciu cum să mĕ hrănescŭ, decĭ lăsaţi-mĕ să mânâncŭ şi eŭ cu voĭ, şi pentru acésta ce veţĭ poftì vĕ voiu face!...

— D'apoĭ ce felŭ de pasere eştı tu, dacă nu eştĭ aceea, pre care o socotimŭ noĭ? — o întrebară tineriĭ.

— Eŭ — respunse paserea — sunt o Vulturiţă séü Vulturóïe, cum vreţi să mĕ numiţĭ; barbatulŭ meŭ se chiamă Vulturŭ şi petrece în ceea lume. Eŭ sunt adusă aicĭ de sócra mea, care m'a pismuitŭ fórte tare, şi fiindu barbatulŭ meŭ dusŭ la vênatŭ, m'a amagitu sócra să mergemŭ la alte némurĭ, pênĕ ce m'à scosŭ în lumea acésta, şi apoĭ ascunḑêduse de mine m'a lasatŭ singura.

Tineriĭ, auḑindŭ acésta, ḑiseră:

— De ne veĭ scóte la lumea cu ómenĭ, noĭ te vom hrani pênĕ ce veĭ murì !

Bucurându-se Vulturița respunse :

— De unde vĕ aflațĭ voĭ acuma nicĭ într'unŭ anŭ nu puteți eșì la lumea cu ómenĭ, dacă aț voì să mergeți pe josŭ. Dar', pentru făgaduința vóstră că mĕ veți ținè pênĕ la mórte, eŭ vĕ voĭŭ scóte cu multŭ maĭ de grabă,... legați-vĕ de unŭ piciorŭ alŭ meŭ și eŭ acușĭ voiŭ sburà cu voĭ !...

Tinerii, în bucuria lor, se legară de grabă de unŭ piciorŭ alu Vulturițeĭ. Când aŭ fostŭ gata de pornire Vulturița li ḑise éră-și :

— Închideți-vĕ ochiĭ ca să nu vi se întêmple mórtea prin vederea celoru ne mai vĕḑute de voĭ ! — Și cum rostì cuvintele acestea se avêntâ în susŭ si se pornì cu dênșiĭ la drumŭ ca să-ĭ scótă la lume. Dar scoțindu-ĭ din pădure ea nu ĭ-a dusŭ chiar într'e ómenĭ, ci ĭ-a așeḑatŭ maĭ întâiŭ într'o cetate pustie, care nu erà tocmaĭ departe de ómenĭ. Aicĭ s'aŭ adunatu apoĭ ómeniĭ din tóte părțile și s'a întemeiatŭ o cetate fórte frumósă, cum nu maĭ erà alta ca dênsa. După ce s'aŭ înmulțitŭ locuitoriĭ, remaseră tinerii nostri multŭ timpŭ, pênĕ în urmă se făcură chiar elŭ împĕratŭ și ea împĕrătésă, cacĭ, dreptŭ să vĕ spunŭ, cu câtŭ crescură maĭ marĭ, cu atâta se făcură maĭ frumoșĭ și maĭ înțelepți...

Vulturóĭa, care asemenea remase la curtea împĕrătésca și trăĭà fórte bine, după cum ĭ-aŭ făgăduitŭ tinerii că vor ține-o a ouatŭ dóue óue și clociudu-le a scosŭ doi puĭ unulŭ de partea bărbătéscă și

altulŭ de partea femeéscă. Şi după ce ĭ-a scosŭ a începutŭ a-ĭ învĕţà să sbóre şi a li spune tóta istoria eĭ: cum a ajunsŭ pe acésta lume, cum a remasŭ tatălŭ lor în ceealaltă lume şi de-atuncĭ nu l-a maĭ vĕdutŭ.

Nu multŭ după acésta a muritŭ Vulturiţa şi aŭ remasŭ puiĭ singurĭ.

Aceştĭa începură a sburà şĭ-a se înălţà maĭ susŭ decâtŭ tóte celealalte paserĭ ca dóră vor putè da cu ochiĭ de tatălŭ lor, şi de-atuncĭ în cóce âmblă maĭ multŭ prin locurile cele pustiĭ, fiindŭ că mama lor în pădurea cea pustie a fostŭ ântâia-şĭ dată. Totŭ din aceştĭ doĭ puĭ s'aŭ făcutŭ apoĭ şi ceĭalalţĭ Vulturĭ, carii se află pe pămêntulŭ acesta pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ, pe când maĭ nainte se aflau numaĭ în ceealaltă lume.

Impĕratulŭ celŭ tênĕrŭ, la care a fostŭ Vulturiţa, după mórtea acesteĭa, a făcutŭ din picĭórele eĭ, spre aducĕre aminte, codarisce la bicĭulŭ seŭ celŭ de călăritŭ.

De-aicĭ vine apoĭ că pênĕ'n ḑiua de astă-ḑĭ uniĭ, dacă se'ntêmplă să pótă prinde vr'unŭ Vulture, facŭ din picĭórele luĭ codărisce la bicele cu carĭ mână caiĭ de călăritŭ séŭ şi boiĭ la plugŭ. Alţiĭ facŭ fluerașe de cântatŭ, despre carĭ se ḑice că aŭ unŭ sunetŭ fórte frumosŭ şi plăcutŭ.

Acésta-ĭ povestea cu Vulturiĭ şi cu ceĭ doĭ pruncĭ ratăciţi, dar' ce s'a întêmplatŭ maĭ în colo cu părinţii pruncilorŭ, nu se scie.

Şi-am încălicatŭ pe-o şea şi v'am spus'o aşa! [1])

[1]) Acésta legendă mi-a com. Dlŭ P. Ursulŭ din Cândreni.

IV.

Pênĕ aicĭ legendele Vulturuluĭ.

Acum să trecemŭ la datinelĕ şi credinţele Românilorŭ despre acésta pasere.

Vulturulŭ se maĭ numesce de cătră poporulŭ românŭ din Bucovina şi Hulturŭ, Ulturŭ, Vultanŭ, Hultanŭ şi Ultanŭ.[1]) Eră unŭ vulturŭ tênĕrŭ, adică unŭ puiŭ de Vulturŭ, se numesce Vulturaşŭ şi Vulturelŭ.[2]) Femeiuşca Vulturului, după cum ne-am pututŭ încredinţà şi din leganda de maĭ susŭ, se numesce Vulturóĭe, Vulturiţă şi Vulturóică. Numirea din urmă o aflamŭ şi'n urmatoriulŭ pasagiŭ, pre care-lŭ scótemŭ dintr'o poveste din România:

„Vulturóĭca ţinea în ghiare unŭ viţelŭ de doĭ anĭ şi eĭ, adică puiĭ seĭ, luându-lu îlŭ hăpăira pre data.“[3])

---

[1]) In Dicţionarulŭ Dluĭ A. de Cihac. t. II. Elem. Mag. p. 537. dăm peste numirea „Ultanŭ“, care e înşirată în rêndŭ cu Ulĭulŭ şi esplicată prin Astur palumbarius. Eŭ credŭ însă, că de óre ce avemŭ numirile Vultanŭ şi Hultanŭ (prescurtate póte din Vulturanŭ) cu înţelesulŭ de Vulturŭ, trebue ca şi numirea Ultanŭ se aibă însemnarea de Vulturŭ şi nu de Ulĭŭ. „V“ dela începutulŭ cuvêntuluĭ „Vultanŭ“ s'a prefacutŭ în „h“ = hultanŭ, éră maĭ pe urmă s'a lăsatŭ afară, ca şi din Vulturŭ = Ulturŭ şi a remasŭ Ultanŭ. Vultanulŭ = hultanulŭ = ultanulŭ însemnéză una dintre paserile cele maĭ marĭ, carĭ sunt cunoscute Românilorŭ, nic decum însă unŭ Ulĭŭ ca Astur palumbarius.

[2]) Tóte numirile acestea le-am auţitŭ singurŭ din gura poporuluĭ.

[3]) N. D. Popescu. Oomulŭ după tĕrêmulŭ celaltŭ, poveste publ. în Calind. basm. şi alŭ cânt. pop. Bucurescĭ, 1877. p. 44—45.

Diu cuvêntulŭ V u l t u r ŭ s'aŭ formatŭ în decursulŭ timpuluĭ şi alte cuvinte, pre carĭ le'ntâluimŭ nu numaĭ în vorba de tóte ḑilele, ci adeseorĭ şi'n poesia poporană.

Aşa sunt cuvintele v u l t u r a r ĭ ŭ, v u l t u r e s c ŭ, v u l t u r e s c e şi o c h ĭ d e v u l t u r ŭ.

V u l t u r a r ĭ ŭ se ḑice unuĭ omŭ răpitorĭŭ şi despoietorŭ ca unŭ Vulturŭ, unŭ omŭ care trăesce maĭ multŭ din sudórea şi averea altora.

Intr'o colindă dăm preste următórele versurĭ, în carĭ figuréză cuvêntulŭ acesta:

Locŭ în raiŭ, tăĭcuţă n'aĭ,
C'aĭ fostŭ fórte v u l t u r a r ĭ ŭ,
Ce-aĭ vĕḑutŭ nu maĭ lăsaĭ.
In viéţă n'aĭ lucratŭ
Şi totŭ jude-aĭ fostŭ la satŭ,
Pe săracĭ tu greŭ ĭ-aĭ trasŭ,
Pe avuţĭ urîtŭ ĭ-aĭ rasŭ,
Satulŭ de tin' s'a temutŭ,
Nicĭ unŭ bine n'aĭ făcutŭ. [1])

„V u l t u r e s c e“ adv. însemnéză atâta, câtŭ: fórte ţute, fórte repede; se avêntă v u l t u r e s c e = merge ca unŭ Vulturŭ.

Unŭ omŭ, care are o căutătură fórte selbatică, care se uĭtă ca şi când ar voi să te sórbă într'o lingură de apă, se ḑice că are „o c h ĭ d e v u l t u r ŭ“, séŭ că are o c ă u ţ ă t u r ă v u l t u r é s c ă.

[1]) At. M. Marienescu. Colinde. Pesta. 1859. p. 7b.

Totŭ dupa numele Vulturuluĭ se afla în România şi vr'o câte-va sate, precum: Vulturénc㠁, Vulturenĭ, Vulturescĭ si Vulturulŭ.[1])

Mai departe merita a fi însemnate aici şi vr'o câte-va proverbe, pre carĭ le-aŭ formatu Românĭ după apucăturile Vulturului şi anume:

Vulturulŭ stă'n locŭ, vighĭază,
Dar' elŭ musce nu vênéză.[2])

Acésta se ḑice despre unŭ stapânŭ, ce are o supravighiare fórte bună asupra supuşilorŭ seĭ, care e totdéuna cu luare aminte şi nu lasa să i se împrăscie averea, cum facŭ bună óră mulţĭ alţii.

Alţĭ ochĭ are vulturulŭ
Şĭ-alţĭ ochĭ are fluturulŭ,[3])

se ḑice éră-şĭ despre unŭ stapânŭ şi despre supuşii sei.

Vulturulŭ de aripĭ smulsŭ
Nu maĭ póte sbura 'n susŭ,[4])

se ḑice despre unŭ stapânu, care n'a luatŭ bine sama ce facŭ supuşiĭ sei cu averea sa, nu s'a prea interesatŭ: de-ĭ sunt credincioşi orĭ ba. In urma, fiindŭ din tóte

[1]) D. Frunḑescu, op. cit. p. 532.

[2]) Antonŭ Pannŭ. Proverburĭ séŭ Povestea vorbeĭ. Part. II. Bucurescĭ. 1853. p. 34.

[3]) Idem de eadem. p. 34.

[4]) Idem de eadem. p. 41.

părţile răpitŭ şi scursŭ de avere, a remasŭ la sapă de lemnŭ aşa că, de şi ar voì, nu se maĭ póte avêntà cum a fostŭ maı nainte, prin urmare e ca unŭ Vulturŭ căruıa i s'aŭ smulsŭ aripele.

In fine Vulturulu e consideratŭ de cătră poporulŭ românŭ şi ca unŭ anunciatorŭ alu tempestăţiĭ, căci se ḑice: „când pare V u l t u r u l ŭ obositu şi sbóră aprópe de pământŭ, atunciĭ e unŭ semnŭ că în scurtŭ are să plóĭe.“ [1])

V.

Nu odată dămŭ în poveştile nóstre poporane preste nisce paseriĭ, cărora Româniĭ le atril ue nisce fapte supranaturale. Aşa am auḑitŭ maĭ de multe orı istorisându-se despre unŭ felıŭ de „p a s e r ĭ m ă e s t r e“, carĭ se sciŭ preface în totŭ chipulŭ, sciŭ vorbì ca ómeniĭ şĭ-a cântà diferite cântece farmĕcătóre, prin carĭ de multe orĭ descéptă din somuŭ pre Feţı-frnmoşiĭ, ce-aŭ fostŭ fărmĕcaţĭ şi adormiţı de vr'o B a b ă - c l ó n ţ ă, séŭ prin cântecele lorŭ cele plăcute şi sonóre adormŭ pre uniĭ Feţĭ-frumoşĭ ca să-ĭ pótă maĭ lesne ademeni şi prinde în laţurile sale séŭ a stapânilorŭ seĭ; totŭ prin cântecele lorŭ cele magice nu odată învie ele şi pre uniĭ morţĭ.

Éră-şı ni maĭ istorisescŭ poveştile despre nisce paseriĭ, carı au o marime estraordinară şi o putere supranaturală, precum sunt bună óră P a j u r e l e séŭ

[1]) Cărţile sătĕnului românŭ. Gherla. 1880. p. 29.

Sgripsoróĭcele, carĭ petrecŭ în ceealaltă lume, în lumea négră şi carĭ, după credinţa poporuluĭ românŭ din Bucovina, sunt ţlăstĕmate ca să nu pótă eşĭ nicĭ când din ceealaltă lume într'acésta, ca nu cum-va eşindu, să facă cine sci ce grozăvĭĭ prin puterea lorŭ cea mare.

Insă nu numaĭ poveştile sunt acelea, carĭ ni istorisescŭ despre asemenea lucrurĭ, ci eŭ singurŭ m'am încredinţatŭ, că Românĭĭ de multe orĭ o întêmplare séŭ o arătare de altmintrelea fórte lesne de priceputŭ, dar' pre care eĭ neputêndu-şĭ-o esplică îndată cum ar trebuĭ să şĭ-o esplice, fiindŭ că le lipsescŭ îndegetările şi sciinţele necesare, o ţinŭ de unŭ ce supranaturalŭ.

Nu maĭ departe, dacă se întêmplă să se rătăcéscă prin părţile lorŭ o pasere, pre care pênĕ atuncĭ n'o maĭ vĕḑuse nicĭ odată şi a căreĭ făptură şi căutătură li-ĭ fórte bătĕtóre la ochĭ, eĭ, în mintea lorŭ, credŭ că aceea e o arătare, care aduce cu sine diferite calamităţĭ, bóle şi fómete, fără să maĭ cugete că paserea respectivă e o pasere, ce în călĕtoria sa dintr'o ţéră într'alta prin diferite neajunsurĭ séŭ alte împrejurărĭ a fostŭ constrinsă să se opréscă pe vr'o câte-va ḑile şi'n părţile locuite de Românĭ, şĭ-apoĭ să-şĭ urmeze éră-şĭ calea în cotro s'a pornitŭ.

Aşa, între altele maĭ de multe orĭ am auḑitŭ pre Românĭĭ din Bucovina istorisindŭ despre unŭ felĭŭ de „paserĭ cu rostulŭ de ferŭ", numite altmintrelea şi „fómeţĭ", carĭ vinŭ la noĭ în ţéră numaĭ atuncĭ, când are să fie vr'o fómete mare, şi spunŭ, că

ele aŭ mărimea porumbilorŭ, clonţulŭ séŭ rostulŭ li e negru, éră peuele vinete.

Étă deci, că Românii noştrii aŭ vĕ̦dutŭ paserĭ şi cu rostulŭ de ferŭ!

Dar' să nu ne mirămŭ de-acésta, pentrn că multe póte să-şĭ închipuéscă omulŭ despre unŭ lucru; ce abĭa îlŭ zăresce şi éră-şĭ îlţ perde din vederĭ. Să nu ne mirămŭ că credŭ aşa ce-va despre nisce paserĭ străine, ce abĭa odată le-aŭ vĕ̦dutŭ în viéţa lorŭ... Esistă o pasere, care nu e tocmaĭ rară şi'n ţerile române, dar' fiindŭ că petrece maĭ multŭ prin munţi, Românii dela ţéră spunŭ despre dênsa că e cu clonţulŭ de ferŭ.

Acésta pasere é Cilióĭa séŭ Vulturulŭ-de-mĭeĭ, despre care s'a amintitŭ maĭ susŭ.

Românii din Transilvania, şi'ndeosebĭ ceĭ din ţinutulŭ Cîobăncuţeĭ, credŭ maĭ cu samă că Cilióĭa are clonţŭ de ferŭ, şi când dormŭ nóptea pe câmpŭ séŭ în pădure, fiindŭ cu vitele, vine Cilióĭa cu cu clonţulŭ eĭ celŭ de ferŭ şi-lŭ înfige în pele şi prin acésta li cansază mare durere.

Dela acésta credinţă vine apoĭ şi datina că, când se află maĭ mulţĭ băĭaţĭ cu vitele în câmpŭ séŭ în pădure şi adormindŭ unĭ dintre dênşiĭ, băĭaţiĭ ceĭ maĭ marĭ, voindŭ ca să-ĭ sparie, ĭeŭ unŭ gătejŭ séŭ o nuea de alunŭ, îĭ scotŭ mĕduva şi-o încălḑescŭ la focŭ pêuĕ ce se înferbîntă, éră după acésta, aşa ferbinte cum este o punŭ celorŭ ce dormŭ pe picĭóre séŭ pe mânĭ. Aceştĭa, trezindu-se şi nesciindŭ ce-ĭ cu dênşiĭ, începŭ a se

vaetà, éră cei mai marĭ li spunŭ atuncĭ, că Ciliórĭa ĭ-a împunsŭ cu clonţulu ei celŭ de ferŭ, pentru că n'aŭ ţinutŭ o petricică în gură[1]) ca să fie asiguraţĭ în contra Ciliórieĭ.[2])

VI.

Ce se atinge de numirea Zăganŭ a acesteĭ paserĭ, trebue să însemnezŭ, ca ea în timpulŭ presinte nu se maĭ aude la poporŭ, ca maĭ nainte, s'a uitatŭ maĭ cu totulŭ. Dar' cuvêntulu maĭ trăiesce în unele numirĭ locale, bună óra muntele Pétra-Zăganŭ în Prahova, şi'n numele de familie Zăgănescu, care prin sensŭ nu diferă de Vulturescu.[3])

Éră în privinţa numireĭ „Cĭahlăŭ", regretatulŭ meŭ amicŭ Petru Spênulŭ, fostŭ studinte la facultatea teologică din Cernăuţĭ, mĭ-a scrisŭ, că în Poĭana-Stampiĭ, de unde a fostŭ elŭ de locŭ, se'ntrebuinţézăă maĭ multŭ în pluralŭ „Cĭahlăĭ" germ. die Lämmergeier. Totŭ în Poĭana-Stampiĭ şi în împrejurime e fórte usitată şi următórea sudalmă îndreptată de Românii năcăjiţĭ asupra vitelorŭ, şi anume: „mânca-te-ar Cĭahlăiĭ" ca şi „mânca-te-ar lupiĭ".

---

[1]) Aice credŭ că e locŭlŭ să 'nsemnezŭ şi credinţa Românilorŭ din Bucovina, carĭ spunŭ, că dacă cine-va întreprinde o călĕtorie şĭ-a ajunsŭ într'unŭ locŭ necunoscutŭ, unde n'a maĭ fostŭ pênĕ atuncĭ, dacă voesce să-ĭ mérgă bine, să ĭee o petricică şi s'o ţie în gură, éră, de nu va face acésta, să scie, că nu i va merge bine, trebue să i se'ntêmple vre o nenorocire séŭ altă neplăcere.

[2]) Com. de Dlŭ G. Crăciunaşŭ.

[3]) B. P. Hâşdĕŭ. Cuvente din bătrunĭ. t. I. p. 311.

Nusciŭ dacă muntele „Cĭahlăŭ“ din Moldova nu e cum-va înruditŭ cu numirea acésta, maĭ alesŭ că atâtŭ pe dênsulŭ, câtŭ şi'n apropierea luĭ trebue să se fi aflatŭ în vechime şi să se maĭ afle încă şi astă-dĭ fórte mulţĭ „Cĭahlăĭ“.

Cucoveĭca.

I.

Dintre tóte paserile, câte provinŭ în Dacia, cea maĭ urîtă, mai urgisita şi mai temută de Românĭ, e fără îndoélă Cucoveĭcă, numită altmintrelea şi Cucuveĭcă, Cucubeĭcă, Cucuvelă, Cucuveucă, Cucuvaĭcă, Cocoveĭcă, Cucuvae, Cucuvea, Cucumégă, Cucumégŭ pl. Cucumegĭ şi Cucovetă [1]), éră în România în vechime şi Uture [2]), lat. Athene noctua, Strix noctua Retz. germ. Steinkauz, Leichen- und Todteneule.

Dacă voescĭ să bagĭ pre vre unŭ Românŭ, însă maĭ alesŭ pre vre o Româncă dela ţéră, în tóte reco-

[1]) Tóte numirile acestea se reducŭ la cuvêntulŭ lat. cucuba, cucuma, cucumagia; it. coccoveggia; cucubo = a strigà ca Cucoveĭca. — Se numĭà acésta pasere de cătră Romanĭ încă şi „bubo". De-aice provine apoĭ că maĭ toţĭ poeţiĭ românĭ o numescŭ „buhă" şi „buhnă". Insă alta pasere e la poporŭ „Cucoveĭca" şi alta „Buha". Cucoveĭca e mică, pe când Buha e maĭ mare, maĭ buhuĭetă şi cu ochĭ şi urechĭ maĭ marĭ decâtŭ cea dintâiŭ.

[2]) B. P. Hâşdĕŭ. Cuvente din bĕtrunĭ. t. I. p. 309.— Cuvêntulŭ acesta, după cum ni spune Dlŭ Haşdĕŭ, nu se află în dicţionarele nóstre, ci a peritŭ, póte, chiar din limbă, dar' nĭ-a lăsatŭ şi elŭ o urmă topografică în numele laculuĭ Utţurina din districtulŭ Doljiŭ. —

rile, e de ajunsŭ sa-ĭ amintescĭ numaĭ, că aĭ auḑitŭ o Cucoveĭcă cântândŭ pe casa sa, séŭ în nemijlocita apropiere a acesteĭa.

Şi óre de unde vine acésta înfiorare?... Care să fie óre causa temereĭ sale de cânteculu Cucoveĭceĭ?... Şi de ce óre uresce Românulŭ aşa de multŭ pre acésta pasere nocturnă?...

Şirele urmatóre ni vorŭ da unŭ respunsŭ destulŭ de esactu la aceste întrebărĭ.

Românulŭ are firmă credinţă, şi nime nu e'n stare a-lu abate dela acésta, că din casa pe care cântă vre o Cucoveĭcă, trebue să móră cine-va. Cucoveĭca, crede poporulŭ, e celŭ maĭ sigurŭ prevestitoriu alŭ morţii. Nu i s'a'ntêmplatŭ încă nicĭ odată, afirmă elŭ cu tótă seriositatea, ca să fi auḑitŭ vre o Cucoveĭcă cântândŭ pe cutare casă şi să nu fi muritŭ nime dintr'ênsa. Când strigă ca „cucoveaŭ! cucoveaŭ!“ atuncĭ e semnulŭ celu maĭ sigurŭ, că trebue să móră cine-va din casa aceea, unde strigă. Éră de cum-va nu móre nime, apoĭ de bună samă trebue să péră vr'o vită, séŭ altă vietate de pe lângă casă. Una din dóue trebue numaĭ decâtŭ să se întêmple.

Cum că Cucoveĭca, după credinţa poporuluĭ, prevestesce prin cânteculŭ seŭ mórtea, se póte fórte lesne cunósce şi din urmatórele versurĭ, carĭ le scótemŭ dintr'unŭ bocetŭ din Bucovina şi anume din comuna Crasna:

Trage, trage clopoţelŭ,
Că-ţĭ mai vine-unŭ sufleţelŭ.
Trage, trage totŭ cu jale
Să s'audă pênă 'n vale.
Căcĭ aşa s'a întêmplatŭ
Dupĭ cum a fostŭ cântatŭ
Cucoveĭca cobitóre
Şi dereŭ prevestitóre[1])...

Écă de ce uresce Românulu Cucoveĭca şi de ce se'nfióră elŭ când numaĭ aude istorisindu-se de dênsa!

Credinţa acésta esistă nu numaĭ în Bucovina, ci şi'n Muntenia [2]), Moldova [3]), Basarabia [4]), Transilvania [5]) şi credŭ că ea va fi esistândŭ şi'n celelalte provinciĭ locuite de Românĭ.

Chiar şi de cătră poeţĭ e Cucoveĭca considerată ca o pasere prevestitóre de mórte. Câte-va esemple credŭ că vorŭ fi de ajunsŭ spre întărirea aserţĭuneĭ nóstre.

---

[1]) T. T. Burada, Datinele poporuluĭ românŭ la înmormêntărĭ. Jaşĭ. 1882. p. 141.

[2]) G. Dem. Teodorescu. Încercărĭ critice asupra unorŭ credinţe, datine şi moravurĭ ale poporuluĭ românŭ. Bucuresc. 1874. p. 92. „Audindŭ cine-va cânteculŭ Cucúveleĭ, e prevestire de mórte."

[3]) V. Alecsandri. Poesii pop. p. 22. „In numĕrulŭ semnelorŭ considerate de Românĭ ca semne de mórte, maĭ sunt căderea stelelorŭ, cânteculŭ Cucuvaeĭ." etc. — Convorbirĭ lit. an. X. 1876—77. p. 4. „Cucuveuca cântândŭ pe casă înscinţézĕ mórtea uneĭ persóne din acea casă."

[4]) Caval. Const. Stamati. Musa românéscă. t. I. p. 145.

[5]) Com. de amiculŭ şi conscolarulŭi meŭ Dlŭ Paulŭ Beşa. „Din cântarea Cucoveĭce pe vre o casă, orĭ în vecinătatea uneĭ case, îşĭ esplică poporulŭ „o mórte grabnică".

Cavalerĭulŭ Const. Ştamati în poesia sa întitulată „Gafiţa blăstĕmată de părinţĭ“ se esprimă astfelĭŭ:

Ér' scârbósa cucuveĭcă ţinterimulŭ părăsesce
Şi cŭ-alŭ seŭ fiorosŭ ţipetŭ vaetŭ şi mórte vestesce. [1])

D. Bolintinénu în poema sa „Andreĭŭ séŭ luarea Nicopoleĭ de Românĭ“ cântă într'unŭ locŭ în următorĭulŭ modu:

Asupra cetăţiĭ se'nalţŭ tristătóre
Vechĭ turnurĭ cu formă'uspăimântătóre:
Ca geniurĭ triste cetatea domnescŭ;
L'a lorŭ tinereţe se parŭ că gândescŭ.
Aicĭ cucuveaoa, în nópte, cobesce:
Poporulŭ, pe zidurĭ, adesea zăresce
Fântasme uşóre icĭ colo trecêndŭ
Ce'n nópte-adûcă s'audŭ suspinândŭ. [2])

Vasile Cârlóvă în poesia sa „O nópte pe ruinele Targoviştelĭ“ ḑice:

Dar' ce glasŭ întrerumpe astă tăcere sfîntă!
E glasulŭ cucuvaiĭ, ce plânge alŭ seŭ dorŭ. —
Asta e poetulŭ? pe alŭ vostru morméntŭ cântă,
Acestŭ fiŭ alŭ pustieĭ?... O glasŭ prea cobitorŭ!

Pe lângă cele înşirate pênă aicĭ maĭ au Româniĭ încă şi nrmătórele credinţe despre Cucoveĭcă, adicâ: de-o prinde cine-va şĭ-o maltrătéză multŭ séŭ

[1]) Musa românéscă loc. cit.

[2]) Poesiĭ. Vol. I. Bucurescĭ. 1877. p. 182.

o omóră, omulŭ acela are multă pagubă în vite şi întru tóte îĭ merge reŭ, şi pênĕ ce nu va postì „Postulŭ Crucii“ [1]) nu póte scăpà de pagubă. [2])

Asemenea spunu Românii, şi credŭ a avea fórte bunŭ semnŭ, că dacă Cucoveĭca cântă multŭ în dóue séŭ treĭ serĭ după olaltă, negreşitŭ se va face vreme ploĭósă, éră dacă vremea e ploĭósă şi Cucoveĭca nu va cântá de felĭu în dóue séŭ treĭ serĭ după alta, apoĭ se va face vreme bună. [3]) Maĭ departe, când ipă ea pe cutare casă ca unŭ copilŭ de ţiţă, nu e aşa temută, căcĭ atuncĭ se crede, că în curêndŭ are să se nască unŭ copilŭ la acea casa. [4]) In fine cânteculŭ Cucoveĭcei în unele împrejurarĭ se maĭ consideră încă şi ca unŭ semnŭ prevestitorĭŭ a unuĭ câştigŭ séŭ a uneĭ călĕtorii din ţéră. [5])

Gâtlanulu séŭ gâtlejulŭ de Cucoveĭcă îlŭ întrebuinţézĕ vrajitórele spre diferite farmice, însă maĭ cu sama la „facerea pe ursită“. [6])

II.

Cum că credinţele şi datinele Românilorŭ despre Cucoveĭca, înşirate maĭ susŭ, sunt o adevĕrată mosce-

[1]) Unĭ Românĭ din Bucovina, pe lângă cele patru posturĭ de peste anŭ, pe lângă Mercurĭ şi Viner, pe lângă unele ajunurĭ prescrise de biserică, maĭ postescŭ încă şĭ-o sĕptĕmână întrĕgă înainte de „Inălţarea St. Crucĭ“, 14. Septemvre. Postulŭ acesta în limba poporuluĭ se numesce „Postulŭ Crucii“.

[2]) Com. de P. Ursulŭ.

[3]) Idem.

[4]) Credinţa Românilorŭ din Siretiŭ

[5]) Com. de Dşóra M. G.

[6]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

nire dela stremoşiĭ nostri, dela vechiĭ Romanĭ, ne convingemŭ mai întâiŭ din istoria naturală a luĭ Pliniŭ, apoĭ şi din alţĭ autorĭ latinĭ. Romaniĭ încă socotiaŭ cântatulŭ acesteĭ paserĭ ca o prevestire de mórte. Dar' nu numaĭ atâta, ci pentru dênşiĭ erà fórte mare nenorocire şi atuncĭ, când ea numaĭ li se arătà séŭ se punea pe vre o casă.

Ecă ce ḑice Pliniu:

„Funebra şi maĭ cu samă la auspiciile publice urgisita Cucoveĭcă se ţine la locurĭ deşerte, nu numaĭ desolate, ci şi înfiorătóre şi nestrebătute. Unŭ monstru nocturnŭ, care nu se aude cântându, ci numaĭ gemêndŭ. De aceea, când se arată ea înorăşe, şi maĭ alesŭ ḑiua, acésta împrejurare se consideră ca cea maĭ înfioratóre prevestire. Sciŭ însă destulu de bine, că ea adeseorĭ s'a pusŭ pe case private, fără a preḑice mórte... Sub consulatulŭ luĭ Sex. Papeliu Histro şi L. Pedaniu ea a întratŭ chĭar în sanctuarulu Capitoliuluĭ, din care causă în acela-şĭ anŭ la nonele luĭ Marte (7 Martie) oraşulŭ fu curăţitŭ.[1]) Asemenea s'a curăţitŭ oraşulŭ şi sub consulatulŭ luĭ L. Cassiu şi C. Mariu (107 în. de Chr.) pentru că în acela-şĭ anŭ încă s'a arătatŭ o Cucoveica.“[2])

Maĭ departe totŭ Pliniu ni spune că: „picĭóre arse de Cucoveică cu érba plumpagine[3]) sunt

[1]) Plinii. lib. X. c. XVI.

[2]) Plinii. lib. X. c. XVII.

[3]) Numele românescŭ a acesteĭ plante pênă acuma încă nu-mĭ e cunoscutŭ.

bune în contra şerpiloru. Nu voiu însă — urmézá elŭ — nici la acésta pasere se omitu unu esemplu de vanitate magică, de óre ce, afara de alte neadevěruri estraordinare, se afirmă şi aceea, ca inima acestei paseri pusă pe partea stânga a peptuluĭ la o muere dorminda înfluinţézá, ca acésta să descopere apoĭ tóte secretele. Afară de acésta cine o duce cu sine în luptă se face vetézŭ. Asemenea se ḑice, ca oulu de Cucoveica e unŭ remediu pentru pĕrŭ Cine însă a pututŭ când-va să véda oulŭ Cucoveicei, de óre ce e o minúne, când vedemŭ paserea singură? Cine a pututŭ aşa dară se facă cu acésta încercare şi maĭ cu samă la peru? De şi se asigură, ca cu sângele de puĭŭ de Cucoveĭcă perulu se face creţu. [1])

Din aceste citate, câtŭ şi din alte locuri totŭ dela Pliniu [2]) lesne ne putemŭ esplicá credinţa Românilorŭ şi despre maltratarea şi omorirea Cucoveĭceĭ, precum şi întrebuinţarea gâtlanulu seŭ de cătră vrajitóre la facerea pe ursită. Câtŭ pentru celelalte credinţe ce le maĭ are poporulŭ nostru despre acésta pasere, precum: profeţirea tempestaţii şi nascerea unui copilu, apoĭ profeţirea unui câştigŭ şi a unei călĕtorii credŭ ca încă trebue sa fie o moscenire dela stremoşiĭ nostri, de óre ce nu totdéuna cântatulu şi sburatulŭ paserilorŭ aveaŭ la dênşii una şi aceea-şi însemnătate, ci însemnatatea acésta se orientá după anumite împrejurărĭ. Indata ce sburatulu şi cântatulŭ păseriloru se luá de unŭ presagiŭ, însemnatatea lorŭ de mai nainte

[1]) Plinii. lib. XXIX. c. XXVI.
[2]) Plinii. lib. XXVIII. c. LXVI.

se schimbà, şi aşa puteaŭ paserile cele norocóse să devină nenorocóse. Acésta se maĭ póte conchide încă şi de-acolo, că Cucoveĭca la Athena ca paserea Minerveĭ, se socotĭà ca o solitóre a noroculuĭ şi a învingereĭ. [1])

[1]) L. Fürstedler. Die Götterwelt der Alten. Pest, Wien, Leipzig. 1866. p. 16.

Cĭuvica.

I.

Sunt multe paseri, carĭ nu numaĭ în privinţa mărimeĭ şĭ a făptureĭ corpuluĭ, ci chiar şi'n privinţa unorŭ apucăturĭ aŭ fórte mare aseměnare una cu alta, de şi nu se ţinŭ de una şi aceea-şĭ familie! Insă cu atâta maĭ de grabă provine aseměnarea acésta, când paserile respective se ţinŭ de una şi aceea-şĭ familie.

Imprejurarea acésta de multe orĭ ĭ-aŭ adusŭ apoĭ chĭar şi pre ceĭ maĭ destinşĭ ornitologiştĭ în rătăcire, făcêndu-ı să crédă, că paserile ce séměnă fórte bine una cu alta, s'ar ţinè nu numaĭ de-o singură familie, ci chĭar şi de-o singură specie.

Şi dacă acésta împrejurare chĭar şi pre ornitologiştĭ îĭ aduce de multe orĭ în rătăcire, óre ce să maĭ ḑicemŭ de poporulŭ celŭ necultŭ, carele cunósce paserile, şi maĭ alesŭ pre cele selbatice, maĭ multŭ numaĭ din vedere, care rarŭ când le prinde şi le esaminéză maĭ de aprópe, éră de unele, în credinţa luĭ cea deşértă că ar fi prevestitóre de reŭ, de multe orĭ nicĭ nu se încumetă a vorbì, da decum să le maĭ prindă şi să le studieze?... Acesta apoĭ de bună samă, că'n ne-

sciința sa, pre atarĭ paşerĭ, carĭ numaĭ ci-şi-ce-va sémena una cu alta în privința marimeĭ corpuluĭ şi a colóreĭ penelorŭ, nu odată le confundă una cu alta, ținêndu-le de una şi aceea-şĭ pasere şi dându-le unuia şi acela-şĭ nume.

Cea maĭ buna dovadă despre acésta avemu confundarea Ciuviceĭ cu Cucoveĭca.

Poporulŭ românŭ, maĭ cu sama, fórte adeseorĭ confundă pre aceste dóue paserĭ de nópte, ținêndu-le de una şi aceea-şĭ pasere, numindu-le schimbişŭ când Ciuvică, când Cucoveĭcă, şi avêndŭ maĭ acelea-şĭ credințe despre amêndóue.

Se naşte acuma întrebarea: óre care sa fie causa acesteĭ confundărĭ?

Causa este fórte simpla.

Confundarea acestorŭ paserĭ vine de acolo, pentru că ele la aparință séménă fórte bine una cu alta. Ba! nu numaĭ atâta! aceste dóue paserĭ de multe orĭ, când sunt spăriete de catră cine-va, când alérgă după pradă séŭ şi de alta dată, se audŭ strigându séŭ țipându în unulŭ şi acela-şĭ felĭu. Apoĭ maĭ vine încă şi aceea împrejurare la mijlocŭ, că ele adeseorĭ petrecŭ maĭ în unulŭ şi acela-şi locŭ, adică prin podurile şi turnurile bisericelorŭ, prin ținterime şi prin ruine.

Insă cu totulŭ altă pasere este Cucoveĭca, despre cere am vorbitu în studiulŭ precedentu, şi cu totulŭ altă pasere este Ciuvica, lat. Glaucidium passerinum; Strix passerina L. fr. la cheveche; it. civetta; germ. die Zwerg- oder Sperlingseule.

Cĭuvica e cea mai mică dintre tóte buhele cunoscute Românilorŭ. Mărimea eĭ e numaĭ ca a uneĭ vrăbiĭ. Penele de pe spate i sunt mohorite şi pătate cu albŭ, éră celea de pe pântece albe şi vĕrgate cu trăsĕturĭ cafeniĭ. Lumina ochilorŭ deschisă-galbănă, cĭoculŭ portocaliŭ şi fórte îndoitŭ; picĭórele scurte şi acoperite cu pene.

Din coutră Cucoveĭca e ce-va maĭ mare, are ochĭ maĭ marĭ şi maĭ boldiţi, cĭocŭ maĭ dreptŭ şi de colóre galbănă-verdie. In colo colórea penelorŭ sale aduce fórte multŭ cu a Cĭuviceĭ.

Şi acuma, după ce am constătatŭ că cu totulŭ altă pasere este Cĭuvica şi cu totulŭ alta Cucoveĭca, să trecemŭ la celelalte numirĭ poporáne ce le maĭ are Cĭuvica, precum şi la datinele şi credinţele Românilorŭ despre dênsa.

II.

Cĭuvica se maĭ numesce de cătră poporulŭ românŭ încă şi Cĭovică [1]) şi Cĭomvică. [2])

Tóte uumirile acestea, ca şi cele ale Cucoveĭceĭ, Huhurezuluĭ şi ale altorŭ paserĭ, sunt onomatopoetice formate dela strigătulŭ „cĭuvitŭ“, „cĭuvicŭ“ şi „cĭomvicŭ“ alŭ acesteĭ paserele.

Ce se atinge de credinţele poporuluĭ despre acésta pasere, apoĭ trebue să însemnezŭ aice, că Românĭĭ din comuna Ohaba-mâtnicŭ, la carĭĭ se află şĭ numirea din

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 56.

[2]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

urmă, credŭ-și istorisescŭ, că dacă cântă paserea acésta în apropierea caseĭ vre unuĭ omŭ, din casa accea de bună samă va murì cine-va, adică tocmaĭ așa după cum credŭ și Româniĭ din Bucovina despre Cucoveĭcă.

Maĭ departe spunŭ Româniĭ din snsŭ numita comună despre Cĭomvică séŭ Cĭuvică, că ea, când cânta, ḑice:

Cĭomvicŭ, cĭomvicŭ
Pre celŭ micŭ
De buricŭ,
Pre celŭ mare
De spinare!

ceea ce-ar însemnà atâta, câtŭ că pre prunciĭ ceĭ micĭ mórtea îĭ va apucà de buricŭ, éră pre ceĭ marĭ de spinare și'ntr'acestŭ modŭ li va scurtà ḑilele. [1])

Româniĭ din ţinutulŭ Gorjuluĭ în România asemenea credŭ și spunŭ că dacă cântă Cĭuvica pe vre o casă prevestesce pagubă între vite și mórte între ómenĭ. [2])

Cu alte cuvinte Românii aŭ totŭ aceea-și credinţă despre Cĭuvică ca și despre Cucoveĭcă.

[1]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

[2]) Com. de Dlŭ I. Cornoĭŭ.

Buha.

I.

Sub numele colectivŭ de „Buhe“ séŭ „Bufniţe“ înţelege poporulŭ românŭ tóte paserile răpitóre de nópte. Are însă pentru fie-care specie a acesteĭ familiĭ de paserĭ şi câte una séŭ şi maĭ multe numirĭ deosebite.

Cea maĭ mare pasere, cunoscută Românilorŭ, care se ţine de familia acésta, este Buha, numită altmintrelea şi buhnă, buhniţă, bufă, bufnă, bufniţă, buhacŭ, buvnă şi buhă-mare, lat. Bubo ignavus; Strix bubo L. germ. Uhu, Schuhu, Buhu, Buhuo.

Totĭ acestŭ soiŭ de buhă se maĭ numesce în unele locurĭ încă şi Joĭmăriţă[1]) şi Boŭ-de nópte.[2])

Decĭ, lăsândŭ la o parte pre tóte celelalte paserĭ carĭ se ţinŭ de familia acésta, vom vorbì de astă dată numaĭ despre „Buhă“.

---

[1]) G. A. Polizŭ. Vocabularŭ.

[2]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 91. şi la alţĭ autorĭ.

II.

Dintre tóte soĭurile B u h e l o r ŭ cea maĭ temută și maĭ urgisită de Românĭ este, după cum am arătatŭ la locŭlŭ seŭ, C u c o v e ĭ c a.

Cu tóte acestea însă maĭ cu aceea-șĭ înfiorare și temere auḑimŭ pre Românĭ fórte adeseorĭ vorbindŭ și despre B u h ă ca și despre C u c o v e ĭ c ă.

Ţipetulŭ séŭ strigatulŭ B u h e ĭ în cele maĭ multe casurĭ, maĭ alesŭ când se aude acésta în apropierea uneĭ case, prevestesce, după credința poporuluĭ românŭ, mórtea unuĭ dintre căsenĭ séŭ altă nenorocire neașteptată.

Mare nenorocire prevestesce acésta pasere și atuncĭ, când ţipetulŭ eĭ celŭ înfiorătorĭŭ se aude ḑiua. Așa se ḑice că, când cântă ea ḑiua, e semnŭ de mórte și de bóle rele, precum; holeră, cĭumă, séŭ o scumpete fórte mare. Éră când cântă tómna de timpurĭŭ prin sate e semnŭ de bătălie în ţéra aceea unde cântă. [1])

Cum că strigătulŭ Buheĭ însemnézĕ nenorocire séŭ chĭar și mórte nĭ-arată în câtŭ-va și ḑicala: „e r à s ă-l ŭ b e ĭ e B u h a“ séŭ „c â t ŭ p e c e d e n u l-a b ĕ u t ŭ b u h a“, carĭ ḑicale se audŭ fórte adeseorĭ în Bucovina, și carĭ însemnézĕ atâta câtŭ: erà să pérĕ de frigŭ, séŭ: erà sá degere.

Afară de acésta se maĭ crede despre B u h ă încă și următórele:

[1]) Dictatŭ de V. Flocea, românŭ din Câmpulungŭ.

Când strigă B u h a în faţă, adică spre resăritŭ, va fi vreme bună; éra când strigă în dosŭ, adică spre apusŭ, va fi vreme rea.[1]) Séŭ: când ţipă B u h a véra în amurgulŭ serii, e unŭ semnŭ, că a dóua ḑi are să se strice vremea, are să plóie; éră când ţipă érna, a dóua ḑi are să ninga.[2])

Maĭ departe, când în lunile Augustŭ şi Septemvre va cântà de cu séra cum apune sórele în faţa sórelui, e unŭ semnŭ de multa vreme bună; când cântă după ce a înserătŭ bine şi anume josŭ la şesŭ, la ţéră, prin parĭ séu la dosŭ de padure, e semnŭ de vreme rea, de plóĭe şi recélă, éră dacă se întêmplă acésta la munte apoĭ chiar şi de brumă.[3])

Totu acésta credinţă o întimpinămŭ şi la Românĭ din Transilvania. Aceştĭa încă credu ca când cântă B u h a în cimiterŭ (ţinterimŭ), atuncĭ va murì cine-va éra când cântă în alte locurĭ însemnéza că se va schimbà vremea, că în scurtŭ are să plóĭe.[4])

B u h a e maĭ departe considerată de o pasere cobitóre şi prevestitóre de reŭ nu numaĭ de cătra poporulu celu de josu, nu numaĭ de cătră ţeranĭ, ci chĭar şi de cătră poeţi. Unu semnŭ destulŭ de învederatŭ cum că credinţa acésta trebue să fie fórte respândită la poporulu românŭ din tóte ţerile, unde locuesce acesta.

---

[1]) Dict. de G. Bóncăşŭ, românŭ din Vatra-Dornei.

[2]) Dict. de V. Ungurénŭ, românŭ din Ilişescĭ.

[3]) Dict. de V. Flocea şi alţĭ Rom. din Bucovina.

[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ. —

Câte-va esemple credŭ că voriŭ fi de ajunsŭ spre întărirea aserţiunei nóstre.

Dlŭ V. Alecsandri în poemulŭ seŭ istoricŭ „D u m b r a v a r o ş a“ între semnele de nenorocire, ce se arata regeluĭ Albertŭ, când acesta năvălì cu óstea sa în Moldova cu gândulu de a stîrpì pre Românĭ, înşiră şi cânteculŭ B u h e ĭ

Elŭ ḑice:

..... o b u h n ă ţipă în ḑiua mare
Şi mórtea-şĭ gătì cósa în acea ḑì fătală. [1])

Regretatulŭ poetŭ I Al. Lapĕdatŭ, în poesia sa întitulată „N ó p t e a“, ḑice:

Totulŭ acuma mórte şoptesce
Murmurŭ şi vêntŭ;
Din stâncĭ pustie b u h a c o b e s c e
Etă-mĭ pic'orulŭ lângă mormêntŭ! [2])

Cânteculŭ Buheĭ, maĭ alesŭ ḑiua, e aşa dară în creḑarea poporuluĭ nostru totdéuna prevestitoriŭ de nenorociri şi rĕutaţĭ.

III.

In aniĭ ceĭ diutăiŭ, dupa încorporarea Bucovineĭ la Austria, o mulţime dintre cele maĭ însemnate şi avute familii române, ne voindŭ a sta sub o domnie

[1]) Opere complete. Legende. p. 7.

[2]) Incercări în literatură. Braşovŭ. 1874. p. 85.

străină, îşĭ părăsiră vetrele strebune, îşĭ lăsară ţéra unde s'aŭ născutŭ şi crescutŭ şi trecură în Moldova.

Pe de altă parte, fiindŭ Bucovina o ţéră frumósă şi mânósă, avêndŭ câmpiu întinse şi bune, pe lângă acésta maĭ fiindŭ încă şi acea împrejurare la mijlocŭ că pe acelea timpurĭ toţĭ locuitorĭ câţĭ se aflaŭ în acésta ţéră, eraŭ scutiţĭ de miliţie, începură a venì o mulţime de străinĭ din tóte părţile, dar' maĭ alesŭ jidovĭ şi rutenĭ din Galiţia, şi a se aşedà pentru totdéuna în Bucovina.

Româniĭ, cariĭ remaseră pe lângă vatra părinţéscă, durêndu-ĭ inima ca s'o părăséscă, vĕdêndŭ cum vinŭ străinĭĭ cu dróia din tóte părţile şi ocupă locurile cele maĭ frumóse, ba nu numaĭ pre acestea, ci strebatŭ chĭar şi prin obîrşiile munţilorŭ, unde sute de anĭ străinulŭ nu s'a pututŭ înpămêntenì, îĭ cuprinse o întristare şi o jale fórte mare şi din causa acésta înprovisară cânteculŭ următorĭŭ, care pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ se aude cântându-se maĭ alesŭ în părţile dela munte:

Strigă b u h a din pădure,
Că n'are unde se pune,
S'ar pune pe délulŭ latŭ
Bejenariĭ că-şĭ facŭ satŭ,
S'ar pune pe-o luncă désă
Bejenari îşĭ facŭ casă!

Când a devenitŭ Bucovina sub scutulŭ Austrieĭ, poporăţĭunea cea maĭ însemnată şi maĭ mare la numĕrŭ aŭ fostŭ Româniĭ, şi Româniĭ sunt în maĭoritate

pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ, macar ḑică cine orĭ ce va ḑice!

Eĭ bine! dar' străiniĭ se facŭ a nu o sci acésta, şi prin urmare eĭ ar voĭ să se facă maĭ marĭ şĭ maĭ tarĭ.

Apoĭ maĭ ḑică cine-va că cânteculŭ Buheĭ nu e semnŭ reŭ!

Ba, reŭ ḑeŭ!

Dar' ce e de vină bĭata pasere, dacă nu e lăsată în pace de b e j e n a r ĭ?... s'o lăsămŭ macar noĭ, şi să trecemŭ maĭ departe.

IV.

Nevestele, dar' maĭ alesŭ fetele, carĭ nu se grijescŭ cum se cade, carĭ nu se laŭ şi péptĕnă maĭ adeseorĭ, ci âmblă cu capulŭ sborşitŭ, înfoĭatŭ şi dupurosŭ, sunt poreclite de către poporulŭ românŭ în regulă „B u h ă".

O doĭnă poporană din Transilvania ni spune următórele despre o otarĕ fétă:

De tênĕrŭ mĕ mĕ însuraĭ
Şi hâdă b u h ă luaĭ,
Nu sciŭ fétă-i orĭ nevéstă
Numaĭ mătăhală'n casă,
Scóte capulŭ de sub ţolŭ,
Fugŭ vacele din ocolŭ
Viţeiĭ se maĭ omorŭ,
Că gândescŭ că-i bóla lorŭ.
Ţine, dómne, ce mi-aĭ datŭ,
Că bine m'aĭ cumpĕtatŭ,
Numaĭ capulŭ nu mĭ-aĭ spartŭ! [1])

[1]) Com. de Dlŭ B. B. Iosofŭ.

Altă doĭnă din Bucovina, și anume dictată de o româncă din orașulŭ Sucéva, care ne descrie prin colorile cele maĭ marcate frumusețа, îndămânarea, isteţimea și cumpĕtarea uneĭ fete, care se vede că în viéţa sa prea puţinŭ s'a întercsatŭ de corpulŭ seŭ și prea puţinŭ ĭ-a păsatŭ de gura lumeĭ, sună precum urméză:

Frunḑă verde mărŭ domnescŭ,
Mĕ duseĭ să logodescŭ,
Logodiĭ pe nevĕḑute
Și-mĭ aduse némurĭ multe.
Mĕ duseĭ cu nunta'n casă,
Eșă o b u h n ă pletósă
Cu picĭóre de cocostârcŭ,
Cu trupu dintr'unŭ butucŭ,
Cu dinţiĭ de chilimbarĭŭ
Ascuţiţĭ ca nisce parĭ.
'Nchide, maĭcă uș-a bine,
Că'ntră b u h n a după mine.
Orĭ o'nchide, orĭ o lasă,
Totŭ a întra b u h n a 'n casă...
Dela frunte pên' la nasŭ
Șepte poște și-unŭ popasŭ.
Fruntea lată ce erà
Cu treĭ coţĭ o mĕsurà.
Frunḑă verde petrinje
Merge b u h n a la viţeĭ
Viţeiĭ răcnescŭ de morŭ,
Că gândescŭ că-ĭ bóla lorŭ.
Frunḑă verde delionŭ (?)
Merge b u h n a la ocolŭ,
Vacile răcnescŭ de morŭ,
Că gêndescŭ, că-ĭ bóla lorŭ...
De puţintelŭ ce mâncà

Lumea tótă se mirà :
Şepte pite şĭ-unŭ pitoĭŭ,
Treĭ cununĭ de usturoĭŭ
Şĭ-o cununiţă de cépă
La inimă să-ĭ maĭ trécă,
Şĭ-o căldare de păsatŭ
Şi totŭ nu s'a sătratŭ.

Româniĭ maĭ ieŭ în rîsŭ pre femeile, carĭ nu se grijescŭ nicĭ odată, cum ar trebuì să se grijéscă, încă şi prin următórele versurĭ :

Cĭuhă
Buhă
Din pădure
Şepte aĭ
De când te laĭ,
Netegĭóră nu eraĭ! [1])

In înţelesŭ metaforicŭ cuvêntulŭ b u h ă, b u h n ă séŭ b u ĭ n i ţ ă se ḑice şi de-o persóuă, care se bosîmflă uşorŭ, căreĭa cu greŭ se póte întrà în voĭe, şi care stă retrasă de lume.

V.

De multe orĭ se ie cuvêntulŭ b u h ă şi în înţelesŭ de „c a p ŭ“. Aşa auḑimŭ adeseorĭ ḑicêndu-se: „p é p t ĕ n ă-ţ ĭ b u h a!“ în locŭ de: „p é p t ĕ n ă-ţ ĭ c a p u l ŭ!“ şi „c e ţ ĭ-aĭ sborşiţŭ b u h a!“ în locŭ de c e ţ ĭ-aĭ s b o r ş i ţ ŭ c a p u l ŭ!“

[1]) Dict. de o româncă din Crasna.

B u h ă dem. b u h u ţ ă însemnézà încă şi c u c u ĭ ŭ séŭ m o ţ ŭ. Dela substantivulŭ b u h ă s'aŭ formatŭ adiectivele b u h o s ŭ şi b u h u ĭ e t ŭ, carĭ însemnézăː cucuĭetŭ, moţatŭ, sborşitŭ, nepeptĕnatŭ, negrijitŭ, urîtŭ; precum şi verbulŭ „b u h u ĭ è“ cu înţelesulŭ deː a se sborşì, a se negrijì, maĭ alesŭ cu privire la capŭ.

Totŭ în legătură cu b u h a credŭ că stă şi cuvêntulŭ „b u h a ş ŭ“, care însemnézăă unŭ arborelŭ, unŭ brădănaşŭ micŭ, însă fórte rămuratŭ şi încâlcitŭ.

Ómenìĭ, ce aŭ ochĭ marĭ şi înholbaţĭ, prea tare eşiţĭ din capŭ afară, încă se poreclescŭ „b u h e!“

Maĭ pe scurtŭ B u h a în tótă privinţa însemnézăă ce-va urîtŭ, înfiorătorĭŭ, respingĕtorĭŭ. Şi dacă numaĭ numele acesteĭ paserĭ e atâtŭ de urîtŭ în ochiĭ Românilorŭ, câtŭ de înfiorătorĭŭ trebue să fie pentru dênşiĭ strigătulŭ eĭ?

Pentru ceĭ slabĭ de îngerŭ şi superstiţioşĭ, bună óră cum sunt babele, de bună samă că va fi fórte înfiorătorĭŭ, dar' pentru ceĭ ce nu credu în d'alŭ de aste lucrurĭ nu va fi însemnândŭ nicĭ maĭ multŭ nicĭ maĭ puţinŭ decâtŭ unŭ simplu strigătŭ de — B u h ă.

Huhurezulŭ.

I.

Ciue e acela, care a trecutŭ uóptea prin o pădure întinsa şi désă, pe plaiulu vre unuĭ codru împĕnatŭ cu totŭ felĭulŭ de arborĭ seculari şi cu alţi diferiţĭ arborașĭ şi tufarĭ, carĭ, când se arată luna de după culmea vre unuĭ munte séŭ de după vre unŭ nourŭ, respândescŭ teliurite umbre, ce se parŭ a fi de ómenĭ, de fĭare selbatice şi de alte vietăţĭ; cine e acela, ḑicŭ, care, vĕḑêndŭ tóte acestea, n'a simţitŭ trecêndu-ĭ fiorĭ recĭ prin totŭ corpulu şi nu şĭ-a închipuitŭ, cu tótă bărbăţia şi uetemerea luĭ, că o dróĭe de hoţĭ, de fĭare selbatice séŭ de năluciri rele îlŭ urmărescŭ şi acuşŭ vorŭ să-lŭ prindă şi să-ĭ scurteze ḑilele?

Suut, uu-ĭ vorbă, mulţĭ ómenĭ tarĭ de ângerŭ, carĭ nu se temŭ de nemică, de-ar trece nusciŭ prin ce codru pustiŭ. Dar' mulţi sunt, carĭ, cum se ḑice, şi pintr'o limbă de pădurice li e témă să trécă singurĭ, da de cum pintr'unŭ codru.

Şĭ-apoĭ maĭ este, cum este, când omulŭ trece numaĭ vĕḑêndŭ, dar' neauḑiudŭ nemică. Iusă câud aude, buua óră, vre unŭ lupŭ urlândŭ séŭ vre unŭ ursŭ

mornăindŭ în apropierea sa, atuncĭ nu sciŭ deŭ de nu i se face pĕrulu măcĭucă în vĕrfulŭ capuluĭ de frică.

Dar' nu numaĭ umbrele cele fantastice ale arborilorŭ, nu numaĭ fiarele cele selbatice potŭ să vĕre pre călĕtorĭulu, ce trece prin vre o pădure, în tóte recorile ci mai este încă şi o pasere de nópte, care, macar că de altmintrelea nu póte nimerui nemică stricà, totu-şĭ prin strigătulŭ eĭ celu înfiorătorĭŭ, de care se resună văile, nu numaĭ pre ómenĭĭ ceĭ slabĭ de îngerŭ, ci chĭar şi pre ceĭ mai bărbatoşĭ şi nefricoşĭ de multe orĭ îĭ bagă în tóte bólele!...

Acésta pasere de nópte, care se ţine de familia Buheloru, se numesce de cătră Românĭĭ din Bucovina şi Transilvania Huhurezŭ şi Buhurezŭ [1], de cătră ceĭ din Moldova Hurezŭ [2] şi Huhurezŭ [3], éră de cătră ceĭ din Muntenia Cĭurezŭ [4], Cĭuhurezŭ, Cihurezŭ [5], Cĭufŭ [6] şi Huhuretelŭ lat. Otus vulgaris; Strix otus L. germ. Waldohreule, Ohreule.

II.

Ţipetulŭ celŭ jalnicŭ şi totodată înfioratorĭŭ alŭ Buheloru, care se aude fórte adeseorĭ nóptea, când

[1]) N. Mălădărescu, în „Columnaŭ Traianŭ", an. VII. t. I. Bucuresc. 1876. p. 39.

[2]) V. Alecsandri. Opere complete. Teatru. p. 656.

[3]) N. Mălădărescu. loc. cit.

[4]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 91.

[5]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 507.

[6]) N. Mălădărescu. loc. cit.

[7]) Com. de Dlŭ I. Cornoĭŭ.

întréga natură e în cea mai mare linisce, a făcutŭ pre poporŭ a avea ideĭ superstiţiose despre dênsele, luându-le dreptŭ paserĭ cobitóre şi prevestitóre de nenorocirĭ.

Şi fiindŭ că H u h u r e z u l ŭ, după cum s'a arătatŭ mai susŭ, e încă din familia Buheloru, credŭ Românii şi despre ţipetulu seŭ că menesce a reŭ. Insă credinţa acésta predomnesce numai în anumite împrejurări.

De multe orĭ ţipetulŭ Huhurezuluĭ însemnéză cu totulŭ altă ce-va. Aşa când strigă elŭ pe la amurgulŭ serei prevestesce că a două ḑi séŭ celŭ multŭ a treĭa ḑi are să s e schimbe timpulŭ, că are să plóie. [1]) Asemenea şi atuncĭ, când cântă tare multŭ nóptea a dóuă ḑi de bună samă se va schimbà vremea. [2])

Când cântă séra în dosŭ, adica spre apusŭ, are să fie vreme reŭ, érŭ când cântă în faţă, adică spre resăritŭ, atuncĭ va fi vreme bună. [3])

Când cântă în P o s t u l ŭ c e l u m a r e, însemnéză că voru fi omete târḑiĭ. [4])

Acestea sunt credinţele Românilorŭ privitóre la cânteculŭ séŭ mai bine ḑisŭ la strigatulŭ celu înfiorătoriŭ alŭ H u h u r e z u l u ĭ.

Insă mai esistă la poporulŭ românŭ şi alte credinţe despre acésta pasere. Aşa se ḑice, între altele,

[1]) Cred. Rom. din Căndreni, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.
[2]) Cred. Rom. din Frătăuţiĭ-vechĭ.
[3]) Cred. Rom din Vatra-Dorneĭ, dict. de G. Bóncăşŭ.
[4]) Cred. Rom. din Câmpulungŭ, dict. de V. Flocea.

că dacă va prinde séu va înpușcà cine-va unŭ Huhurezŭ, îĭ va tăĭà gâtlanulŭ și-lŭ va uscà bine, și după ce-lŭ va uscà va petrece pintr'ênsulŭ unŭ singépŭ de holercă de nóue orĭ, și acésta holercă va da-o apoĭ unuĭ omŭ bețivŭ ca s'o bee, acelŭ omŭ în viéța sa nu va bè maĭ multŭ. [1])

Maĭ departe credŭ Româniĭ și aceea despre Huhurezŭ, că elŭ dintru începutŭ a fostŭ fecĭorŭ de împĕratŭ, éră maĭ pe urmă, nu se scie anume din care causă, a luatŭ chipŭ de pasere și așa a remasŭ apoi pênĕ și'n ḑiua de astă-ḑĭ, după cum ni e cunoscutŭ. [2])

III.

Numele acesteĭ paserĭ servesce Românilorŭ adeseorĭ și ca unŭ cuvêntŭ de batjocură, care se atribue îndecomunŭ ómeniloru celorŭ fórte micĭ și diformĭ séŭ și pruncilorŭ.

O chiuitură din Transilvania sună astfelĭŭ :

Chiuire-așĭ chiuĭ,
De toțĭ, toțĭ m'ar auḑĭ,
Dar' mĕ temŭ de Huhurezŭ,
Că-ĭ la popa pe cotețŭ
Huhurezu-ĭ a fĕtà,
Reŭ mĕ temŭ c'a lepădà. [3])

---

[1]) Dict. de G. Bóncașŭ.

[2]) După spusa luĭ V. Ungurénŭ din Ilișescĭ.

[3]) Com. de Dlŭ B. B. Iosofŭ.

„H u h u r e z ĭ“ se numescŭ de catră Românii din Bucovina şi aceĭ ómeni, ce âmbla nopţile singurĭ. Asemenea şi ómenĭĭ, ce traescu fórte retraşĭ, carii se ascundu de faţa lumii, înca sunt numiţi „H u h u r e z ĭ“.

Ce se atinge de însu-şĭ numele „H u h u r e z ŭ“ alŭ acesteĭ paseri, spunŭ Românĭĭ diu Bucovina, că elŭ viue dela strigătulŭ eĭ celŭ înfiorătorŭ, care se începe cu unŭ „p u u u!“ şi se sfârşesce cu unŭ „h u h u h u r“ şi cu care se pornesce ea dupa prada sa.

Éră dacă ni-e permisŭ a ne luà după următórele cimilituri, adică:

Huhurezulŭ huhuréză,
Peste munţĭ înalţĭ nechéză
Şi nimene nu cutéză...

care însemnéză „t u n e t u l u“, şi:

Créţa huhuréză,
Peste délŭ nechéză,

carę însemnéză „p u ş c a“, apoĭ a cântà, a strigà séŭ a ţipà ca H u h u r e z u l u ar însemnà atâta, câtu a h u h u r à.

IV.

Dela numirea „H u h u r e z ŭ“ aŭ formatŭ Românĭĭ în decursulŭ timpului şĭ-o mulţime de numirĭ de munţi, délurĭ. riurĭ, sate şi alte localităţĭ.

Étă ce ni spune Dlu N. Maldărescu în privinţa acésta!

„Când deschide cine-va dicţionariulŭ topograficŭ alŭ Românieĭ, vede că în ţéra nóstră se află o mulţime de numirĭ de sate, de locurĭ şi de ape cu totulŭ curióse, încâtŭ nu numaĭ că nu scie ce însemnare aŭ în limba românésca, dar' nicĭ din ce limbă anume potŭ fi fie-care din ele şi cum s'aŭ localisatŭ la noĭ. Astfelŭ îndeşertŭ s'ar cercà unŭ Românŭ sa afle ce însemnéză Ş t a r ŭ-c h i o j d u, G e m ă r t ă l u ĭ ŭ, H o r p a z ŭ, I g o ĭ ŭ, C o r ş o r ŭ, L u t s c a, Ţ i c h i r i ş ŭ, O t o t e l i ş ŭ, T e t o ĭ ŭ, O r o d e l ŭ, L e t e, şi tóte celelalte numirĭ de asemenea natură, dacă nu va cunósce limbele slavice, tătară, măghiară, turcéscă etc. dela carĭ se póte crede că derivă, de nu tóte, mare parte din tr'ènsele. Pe lângă aceste numirĭ de proveninţă străină, maĭ sunt altele carĭ s'ar apropià de limba română, séu carĭ póte că sunt chĭar românescĭ, însă cu timpulŭ s'aŭ schimbatŭ în modŭ anevoia de a le recunósce, precum este numirea de H o r e z ŭ, despre care voiŭ a vorbì.

H o r e z u l ŭ séŭ O r e z u l ŭ, pare că ar voì să ni spună că în România s'ar fi cultivatŭ când-va plánta „o r e z ŭ“. Temperatura ţerii nóstre însă, séŭ póte chĭar lipsa de-o agricultură înaintată, face ca acésta presupunere să fie cu totulŭ ilusorie. Aşa dară de unde şĭ-aŭ luatŭ numele de O r e z ŭ séŭ H o r e z ŭ atâtea localităţĭ în România?

Intêmplarea — scrie maĭ departe Dlu Măldărescu, — voì ca la 28 Juniŭ 1870, cu ocasĭunea luărĭ planuluĭ munteluĭ B r ă d u l e ţ u l ŭ, să vĕdŭ la moşteniĭ Romanĭ şi Rimescĭ din plaĭulŭ H o r e z u l u ĭ, judeţulŭ

Vâlcea, vecinĭ aceluĭ munte, următorĭuluĭ chrizovŭ în vechĭe traducere, pre care mĕ grăbĭĭ a o copià esactŭ, creḍêndu-o proprie a o deslegà cestĭunea:

„Cu mila luĭ Dumneḍeŭ Jo. Vladulŭ Voevodŭ şi Domnŭ.

„Dat-am Domnia mea acésta poruncă a domnieĭ mele slugilorŭ Domnieĭ mele luĭ Romanŭ şi cumnatuluĭ seŭ Vladuluĭ şi cu feciorĭĭ lorŭ, ca să le fie lorŭ la H u h u r e z ŭ partea luĭ Romanŭ şi la Rîmescĭ partea Vladuluĭ, pentru că aŭ venitŭ Romanŭ înaintea domnieĭ mele de a înfrăţitŭ pe cumnatu-seŭ Vladulŭ peste partea luĭ, orĭ câte are Romanŭ la H u h u r e z ŭ; aşişderea şi Vladulŭ éră a înfrăţitŭ pre Romanŭ peste partea luĭ orĭ câte are la Rîmescĭ, ca să fie fraţĭ nedespărţiţĭ peste aceste moşie, şi domnieĭ mele aŭ datŭ calulŭ. Pentru aceea am datŭ lorŭ şi domnia mea ca să le fie lorŭ întru moştenire şi ohabnicie, şi de nimenea să nu se clătéscă, după ḍisa domnieĭ mele. Şi orĭ căruĭa dintre dênşiĭ i s'ar întêmplà mai înainte mórtea, vênḍare întru dênsele să nu fie, ci să fie moşiile celorŭ ce vorŭ remânè. Marturiĭ: jupânŭ Dragomĭrŭ alŭ Maneĭ, jupanŭ Ncagoie alŭ Borciĭ, jupănŭ Drăghicĭ alŭ Stoicai, jupânŭ Pârvu vel dvornicu, jupânŭ Ştaĭcu logofĕtulŭ, Danciulŭ, comisulŭ, Colţea paharniculŭ Vladislavŭ spătarĭulŭ, Albulŭ stolniculŭ, Staĭcŭ Vistieriulŭ Négulŭ Irodea Posteluiculŭ. Şi eŭ Stanŭ am scrisŭ la Rîmnicŭ în luna luĭ Septembre 5, anulŭ 6996 (1487) Indicţionulŭ VI.“

„Acestŭ isvodŭ s'a scrisŭ pe limba românéscă de pe chrisovulŭ celŭ slovenescŭ de Lupu dascalulŭ slovenescŭ la scóla domnéscă în Bucurescĭ.“

„(Subscrisu) Lupu dascalulu slovenescu ispisahu 1746.“

In chrisovu se vede numirea de H u h u r e z u dată unui locu, unei moșie. H u h u r e z u este o pasere nocturna, care latinesce se numesce S t r i x o t us, frantuzesce c h o u e t t e, Muntenii însa o numescu C i u f u și C i u h u r e z u, Transilvaneniĭ B u h u r e z u, éra Moldovenii H u h u r e z ŭ Când s'a scrisu chrisovulu acesta, se vede ca și Muntenii o numiau totu H u h u r e z u, ceea ce i m i t é z a m a i b i n e c â n t e c u l u e ĭ.

Dela acestu H u h u r e z u derivă ḑara moșia lui Romanu din chrisovulu de maĭ susu, situata într'o înfundatura de vale, care, celu puținu pe la 1487, fiindu maĭ padurósa și maĭ deșértă de locuințe omenescĭ decâtŭ acum, erà cântata de H u h u r e z u. Descendenții lui Romanu formară apoĭ satulu Romanii de care se ține și partea aceea ce se numià a H u r e z a n i l o r u, pe care Constantinu Brâncovanu o ocupâ pentru ca sa edifice pe dênsa la anulu 1690 o mănastire sub numele de m ă n ă s t i r e a H u r e z u l u i séu H u r e z i ĭ, precum se mai numesce în inscripțiunĭ și acte vechĭ. Tradițiunea spune că din josu de pórta manastireĭ, pe marginea riulețuluĭ U r e z u l u, cu timpulu începuse a se face târgu de septemâna în fie-care duminica, sub numele de t â r g u l u U r e z u l u ĭ, unde se vindeau obŭecte de âutâĭa necesitate pentru țeranĭ și ornaminte pentru femeile și fetele lŏru; dar' fiindu ca Turciĭ, carĭ cutrierau țéra, rapŭau fete de acolo, calugariĭ desființara târgulu De asta data comercianțiĭ, carĭ se învețasera a venĭ să faca târgu, nu mai voira

sa fie ambulanți, ci căutara a se stăbili tot în partea locului, pe moșia moștenéscă, mai spre apusŭ, nu departe de culmea délului ce desparte moșia Rîmescilorŭ de a mănăstirei, acolo unde și astă-dĭ se numesce locŭlŭ târgulŭi: dar' nepermițêndu-le positĭunea, descinseră pênĕ josŭ, unde apa Urșanilorŭ este aprópe a se unì cu a Rîmescilorŭ pentru ca să se verse în Luncaveți, adică totŭ pe moșia Rimescilorŭ, și acolo fundară actualulŭ târgŭ, numindu-lŭ éră-șĭ alu Urezuluĭ, de și acuma nu mai erà elu nici la pórta mănăstirei, nicĭ pe valea riuleţuluĭ Urezuluĭ. Fiindŭ apoĭ că mai totdéuna în siuulŭ acestuĭ târgŭ se aflà, mai din nainte ca și acum, autoritatea locală numită vătăjie, adică subprefectura plaĭuluĭ, elu dete împrumutatulŭ seŭ nume și întreguluĭ plaĭŭ alŭ Urezuluĭ.

Precum diu Huhurezŭ se prefacŭ numirea în Horezŭ, asemenea astă-dĭ se numesce riulŭ-Horezuluĭ, mŏnăstirea-Horezúluĭ; târgulŭ-Horezuluĭ, plaĭulŭ-Horezuluĭ; sătenĭi însă dicŭ Urezŭ, avêndŭ unŭ felŭ de aversĭune pentru sonurile aspirate, astfelĭŭ ca totdéuna pronunță Ristosŭ și Cristosŭ în locu de Christosŭ, Miaŭ în locŭ de Mihaĭu, Meadia în locŭ de Mehadia, ărtie și cârtie în locŭ de hârtie etc.

Din cele espuse aicĭ, este evidentŭ că totŭ dela Huhurezŭ derivă numele satuluĭ Orezulŭ din județulŭ Jalomița, Horezulŭ din Romanați, Horezulŭ din Doljŭ, Hurezuiĭ și Horezulŭ

din Gorju, Hurezulŭ, Orezulŭ şi Orezanca din Teleormanu, pentru că şi pe acolo voru fi fostŭ când-va păduri seculare unde să cânte Huhurezulŭ, ca şi pe la loculu ce chiar astă-dĭ se numesce Huhurezŭ şi se află în judeţulŭ Sucéva.[1])

[1]) Columna lui Traianŭ. cit. p. 98—10.

Cĭofulŭ.

I.

Una diutre Buhele provenitóre în ţerile locuite de Românĭ, care, din luna luĭ Martie şi pênĕ în Septemvre, petrece prin pădurĭ, însă maĭ alesŭ prin locurĭ umedĭóse, unde stă ḑiua ascunsă în érbă séŭ stulnĭ, éră cum înseréză se pornesce a-şĭ căutà nutreţulŭ seŭ, este şi Cĭofulŭ [1]), numitŭ în unele locurĭ şi Cĭufŭ [2]), Ciuşŭ [3]) şi Ştĭoĭŭ [4]), lat. Otus brachyotus; Strix brachyotus L. germ. die Sumpfeule.

Acestŭ soĭŭ de buhă, după crediuţa şi istorisirea poporului românŭ, e unŭ felĭŭ de nepotŭ alŭ Liliaculuĭ, de óre ce ḑiua vede fórte puţinŭ, éră pe la însĕrate sbóră ca şi Liliaculŭ, pênĕ la unŭ timpŭ de nópte, şi care este mâncarea şi petrecerea acestuĭa, maĭ totŭ aceea e şi a Cĭofuluĭ, cu acea deosebire

[1]) Numirea acésta este fórte lăţită în Bucovina.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 56.

[3]) La Românĭ din Ohaba-mâtnicŭ. com. de Dlŭ I. Stoicescu.

[4]) La Românĭ din ţinutulŭ Gorjuluĭ în România, com. de Dlŭ I. Cornoĭŭ.

numaĭ că pe când aripele Cĭofuluĭ sunt înzestrate cu pene, ale Liliaculuĭ constaŭ numaĭ dintr'o peliţă fórte finĕ.

Éra-şĭ spune poporulŭ, ca Ciofulŭ e vĕrŭ primare cu Cucoveica [1]) şi ca atare prevestitorĭŭ de reŭ şi nenorocire.

Ce se atinge de descrierea Cĭofuluĭ, care am auḑit'o dela Românĭĭ ce i-am consultatu în acésta privinţă, trebue să marturisescŭ că ea consună fórte multŭ cu ceea ce ne-o înfăţoşaza şi ornitologiştiĭ.

„Penele Ciofuluĭ — mi-a spusŭ V. Flocea — sunt cânipii cu puncte negre şi albe. In aripi are câte unu punctŭ albŭ ca omĕtulu aşa de mare, câtŭ aĭ pune unŭ degetŭ. In códă are asemenea, când o reşchie, patru puncte albe ca şi celea de pe aripĭ. Elĭ n'are cuibŭ, ci se óua pe pamêntŭ.“

Asemenândŭ acuma acésta descriere fórte scurta cu ceea ce se află în „Brehm's Thierleben“ [2]) îndată ne putemu convinge, că paserea despre care vorbesce Brehm e aceea-şi ce ne-o descrie Flocea.

II.

Cĭofulŭ are şĭ-o mulţime de câutece ale sale. Insă cele maĭ multe dintrę dênsele sunt astfelĭu, că bunacuviinţă nu ne lasă ca să le reproducemu pre

[1]) Dict. de V. Flocea din Câmpulungŭ.

[2]) Zweite Abtheilung. — Vögel. Zweiter Band. Leipzig. 1882. p. 94.

tóte aice. Vom reproduce decĭ dara aice numaĭ pre acelea, carĭ nu-su prea bătătóre la ochĭ.

Unulŭ dintre cântecele luĭ se'ncepe astfelĭŭ:

Cĭofulŭ icĭ, cĭofulŭ colea,
Cĭofu'n brațe la lelea...
— Cĭofule, mânca-te-ar bóla,
La ce-aĭ stricatŭ lelĭ óla?...[1])

E cunoscutŭ din istoria naturală, că Cĭofulŭ când sbóră, întinde aripele și bate dintr'ênsele așa de tare, că de multe orĭ pre ómenĭ, dar' maĭ alesŭ pre femeile cele slabe de îngerŭ le bagă în tóte recorile și bólele.

Trecêndŭ așa dară odată o femee c'o ólă, în care avea și ea sermana ce-va sorbintură séu alta ce-va într'ênsa, pe la amnrgulŭ serĭĭ prin apropierea unuĭ Cĭofŭ, étă că Cĭofulŭ de spaimă séŭ mânie începe de-odată a sburà și-a bate din aripĭ pe de'naintea ochiloru femeiĭ. Femeea de spaimă scapă óla și se face tótă hîrburĭ. Unŭ prașcăŭ însă, care se vede că încă trecea pe-acolo, și vĕdù tótă întêmplarea, înprovisâ cânteculu citatŭ, luândŭ în batjocură pre bĭata femee pentru că a fostu așa de spariósa, și acésta înprovisaţĭune, se vede că s'a laţitŭ așa de tare, că acuma e aprópe maĭ preste tótă Bucovina respândită și se repetesce maĭ cu samă atuncĭ, când cine-va voesce să ĭee pre unŭ fricosŭ în risŭ.

[1]) Dictatŭ de V. Flocea. —

Deosebită că paserea din cestiune are, după cum am aratatu, mai multe cântece, mai are ea încă și unu jocu alu seu, care asemenea se numesce „Cîofu“ și este fórte usitatu la Românii din Bucovina.

Jocului „Cîofului“ se jócă în regulă numai de cătră bărbații pe la o samă de petreceri, însă mai alesu la nunți a dóna di după cununie, adică la „Uncropu“, când fie-care este fórte bine dispusu.

Cânteculu, ce se cântă la acésta ocasiune, sună astfelu :

Vine Cîofulu dela baltă
Cu platica 'mbăierată,
Cu suduculu în pohodu
Și carasulu în nevodu.
Ce cați, cîofule, la noi?
Ce-ai venitu ca unu strigoiu?
Du-te, du-te la pădure
Să nu pieri de vr'o secure,
Du-te, du-te'n mărăcine
Să nu pați vre o rușine.
Că la noi sunt cununii,
Și la noi sunt veselii.
Noi jucămu și tropăimu,
Pământulu să-lu neteḑimu,
Bemu, cântămu și veselimu
Și din gură chiuimu,
Și sărimu în hopu și tropu,
Că e ḑiua de uncropu.
Vai sermanulu de strigoiu!
Cîofulu zace pe gunoiu.
Nime nu cată la elu,
Că-i străinu și singurelu.

Preotésa mai milósă
Ie pe cĭofŭ, ĭlŭ duce'n casă
Şi-lŭ pune pe colţŭ de vatră
Ér' cânii la dênsulŭ latră.
Popa vine mâniosŭ,
De pe vatră mi-lŭ dă josŭ.
Preotésa mai du ósă
Poftesce pre Cĭofŭ la masă.
Popa-i dusŭ, cĭofu-i în casă
Cĭofu'n sinŭ la preotésă. [1])

Acestŭ cântecŭ e în treĭ privinţe însemnatu.

Antâiu, şi ceea ce e, cu privire la articululŭ de faţa, mai însemnatŭ pentru noi, elŭ ni dă o descriere fórte marcată a loculuĭ unde petrece mai cu samă Cĭofulŭ, adică prin belţi stufóse, prin mărăcinĭ şi prin paduri.

Alŭ doilea, ni spune cu cea mai mare acuratéţă ce facŭ dănţuitoriĭ când jócă „Cĭofulŭ“, că adică cântă, chiuescŭ, beŭ, tropotescŭ, ceea ce e fórte esactŭ, de óre ce, după câţĭ sciŭ eŭ, ceĭ ce jócă „Cĭofulŭ“ facŭ unŭ tropotŭ şi unŭ chiotŭ aşa de mare şi resunănatoriŭ, că rarŭ cine e în stare a sta în apropierea lorŭ

In fine alŭ treilea, sub „Cĭofulŭ“ din cânteculu de faţă se póte înţelege nu numai paserea numită „Cĭófŭ“, ci şi unŭ omŭ, căci după cum vom vedè acuşŭ, mulţi ómeni sunt porecliţi cu acestŭ nume.

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. p. 384.

III.

Atâtŭ numirea „Cĭufŭ“ câtu şi „Cĭofŭ“ a acesteĭ paserĭ le'ntrebuinţézĕ Româniĭ din Bucovina adeseorĭ şi ca nisce cuvinte de batjocură şi risu. „Cĭufŭ“ se numesce în Bucovina îndecomúnŭ unŭ omu de nemică, unŭ omŭ decăḑutŭ, depravatŭ, demoralisatŭ, fără nicĭ o vasă. Éră dela „Cĭufŭ“ s'aŭ formatŭ verbele „cĭufuluì“ şi „cĭufulì“ în înţelesŭ de a batjocurì, a lúà pre cine-va preste picĭorŭ, a suduì, precum şi în înţelesu de a diformà, a sluţì, bună óră dacă unuĭ a tunsŭ reu pre vre unŭ băĭatŭ, se ḑice ca l-a cĭufuluitŭ. Dela „Cĭofŭ“ credŭ că s'aŭ formatŭ substantívele cĭoflegarĭŭ, cĭoflégă, cĭoflengarĭŭ, cĭofligarĭŭ, carĭ însemnézĕ: unŭ omu de nemică, unu târie-brâŭ, unu perde-véră séŭ unŭ sgarie-brânză, care pĕcatŭ numaĭ că-lĭ ţine pămêntulŭ şi-lŭ încalḑesce sórele; şi verbulŭ „cĭofăescŭ“ cu înţelesulu de: a mâncà multŭ şi urîtŭ, a se hâlbărì în mâncărĭ.

Mai pe scurtŭ cuvintele „Cĭufŭ“ şi „Cĭofu“, fie ca pasere, fie ca omŭ, însemnézĕ unŭ ce urîtŭ şi respingĕtoriu.

Totu dela numirea Cĭofŭ credŭ că derivă următórele numirĭ de localităţĭ din România şi anume: Cĭofeniĭ-boerescĭ şi Cĭofeniĭ-răḑescĭ, sate în judeţulŭ Vasluĭu: Cĭoflanŭ şi Cĭoflecĭ, sate în judeţulu Argeşu; Cĭoflecŭ maĭ multe sate şi riurĭ cu acestŭ nume în diferite ţinuturĭ; Cĭofli-

cenĭ satu în județulŭ Ilfovu; Ciofrângenîi-pământenĭ și Ciofrângeniĭ-unguренĭ, sate în județulŭ Argeșŭ; Cĭofrescĭ, moșie nelocuita în județulu Tecucĭŭ. Éră dela numirea „Ciușŭ“ e probabilŭ că va fi derivându numele satulŭĭ „Ciușle“ în județulŭ Putna. [1])

[1]) D. Frundescu. op. cit. p. 116 și 121.

Striga.

I.

Despre Strigă, numită altmintrelea şi Buhă-cu-cârpă, lat. Strix flammea L. germ. Schleierkauz, Schleiereule, esistă la Românii din Bucovina următórea legenda, care mi-a istorisit'o Iacobŭ Popovicĭŭ din Oprişeni:

Ḑice că Striga dintru începutŭ a fostŭ împĕrătésă preste tóte paserile din lume. Dar fiindŭ fórte rea, mai rea chiar şi de câtŭ o adevĕrată Strigă séŭ Strigóĭcă, asuprindŭ din cale afară pre poporulŭ seŭ şi ne'ndreptăţindu-lŭ cu multe de tóte, poporulŭ, ne mai putêndŭ răbdà, s'a sculatŭ asupra eĭ şi a voitŭ numai dacâtŭ s'o prindă şi s'o omóre.

Striga, de fricĕ ca să nu dee cinstea pe rußine şi să nu i se curme viéţa pentru totdéuna, a spălatŭ de cu bună vreme putina, ascunḑindu-se de naintea poporuluĭ seŭ, şi de-atunci în cóce apoĭ nicĭ odată nu âmblă ḑiua, ca mai nainte, ci numai nóptea, temêndu-se şi acuma că, dacă va âmblà ḑiua, paserile vorŭ prinde-o şĭ voru omori-o.

Şi a avutŭ tótă dreptatea să se ascundă, căcĭ pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑi, când vĕḑŭ celelalte paserĭ pe vre o Strigă că sbóră ḑiua, se ĭeŭ după dênsa şi nu se lasă pênĕ ce n'o prindŭ, éră după ce aŭ prins'o nu se lasă nicĭ de cum pênĕ ce n'o scarnĕnă cum se cade.

Acésta e resplata Strigeĭ, pentru că pe când a fostŭ ea împĕrătéscă, s'a arătatŭ aşa de crudă şi tirană faţă cu supuşiĭ seĭ.

II.

De familia Strigeĭ, precum şi a celorlalte speciĭ de Buhe, despre carĭ am vorbitu în studiile precedeute, se maĭ ţinŭ încă şi urmatórele paserĭ, carĭ sunt Românilorŭ cunoscute după nume, şi adică:

Bufulŭ séu Buhŭ, numitŭ altmintrelea şi Huhurezŭ-mícŭ, lat. Scops carniolica; Strix scops L. germ. Zwerg-Ohreule.

Bufŭ se numesce acésta pasere de nópte nu numaĭ de cătră Româniĭ din Moldova [1]), ci chĭar şi de catră ceĭ din Macedonia [2]) şi Epirŭ. [3]) Unŭ semnŭ fórte învederatŭ cum că numirea acésta trebue să fie fórte vechĭe la Românĭ.

Éră Huhurezŭ-micŭ se numesce pasérea acésta de-aceea, pentru că ea atâtŭ la fĭptura corpuluĭ, câtŭ şi la colórea penelorŭ séměnă fórte multŭ

[1]) Dr. Cihac. istoria nat. cit. p. 77.

[2]) Laurianŭ şi Massimŭ. Glosarĭŭ. p. 98.

[3]) Com. de Dlŭ Iancu D. Hondrosomŭ.

cu adevěratulu H u h u r e z ŭ, atâta numaĭ că e cu multŭ maĭ mică.

C e c a [1]), lat. Syrnium aluco ; Strix aluco L. germ. Baumkauz, Nachtkauz.

Acestea sunt tóte B u h e l e cunoscute Românilorŭ dupa nume !

[1]) Dr. Cihac. istoria nat. cit. p. 78.

Privighitórea.

I.

Sórele se scobóră încetŭ spre apusŭ.

Vuetulŭ ḑileĭ începe din ce în ce a se micşorà maĭ tare, căcĭ omenimea satulă de munca ce-a avut'o peste ḑi se retrage încetişoru spre locaşurile sale ca, aruncându-se pe vr'o câte-va óre în braţele repausuluĭ şi a liniscel, să se odihnéscă puţinŭ şi să-şĭ recapete éra-şĭ puterile recerute pentru a dóua ḑi.

O tăcere adûncă şi-o linisce binefăcătóre se respândesce peste tótă întinderea pamêntéscă.

Mii şi milióne de stele strelucitóre se ivescŭ pe câmpia cerĭului şi ni anunţă că sórele a apusŭ deja, că ḑiua cu tóte plăcerile şi neplăcerile eĭ a încetatŭ şi că se'ncepe nóptea...

In acestŭ restimpŭ, când, dupa ḑisa poporuluĭ, se'ngână ḑiua cu nóptea, când vócea ḑileĭ a amuţitŭ, când vuetulŭ a încetatŭ cu totulŭ, când maĭ fie-care vietate s'a retrasŭ spre locŭlŭ seŭ de odihnă şi recreare, óre ce felŭ de pasere să fie aceea, care de odată întrerumpe tăcerea domnitóre şi prin cânteculŭ eĭ celŭ dulce şi plăcutŭ, prin vócea eĭ cea sonóră, fărmecătóre

şi atrăgĕtóre, pune lumea abĭa adormindă în mirare? Óre ce felĭŭ de pasere se fie aceea, care prin cânteculŭ seŭ nu odată chĭar şi pre celŭ mai împetritŭ omŭ l-a făcutŭ ca să se îndoĭoşeze şi s'o admire; pre celu mai întristatŭ ca să uĭte pe-unŭ momentŭ de tóte neferecirile şi neajunsurile ce-ĭ amarescĭ viéţa, éra pre celŭ norocitŭ să-lŭ transpue într'o lume plină de visurĭ plăcute şi ferecite?

Acea pasere este P r i v i g h i t ó r e a, numită de cătră Românĭ din Macedonia B e r b i l i ŭ [1]) lat. Lusciuia vera; Lusciola luscinia L. germ. die Nachtigall.

Decĭ despre acésta măéstră cântăréţă, care susu pe vêrfulŭ unuĭ frasinŭ séŭ ascunsă între rămurelele unuĭ tufarĭŭ verde începe încetŭ a cântà, a prelude pe când:

Vêntulŭ tace, frunda désă stă în aerŭ neclintitŭ...
Sub o pânză de luminĭ lunca pare adormită.

Şi'n a nopţiĭ liniscire divina eĭ melodie
Ca suflarea unuĭ geniu pintre frunzĭ alinŭ adie
Şi totŭ cresce mai sonóră, mai plăcută, mai frumósă
Pên'ce âmple'ntréga luncă de-o vibrare-armoniósă.

Gânditóre şi tăcută lunca'n cale-ĭ se opresce,
Sufletulŭ cu voluptate în estasŭ adâncŭ plutesce
Şi se pare că s'aude prin a raĭuluĭ cântare,
Pe-ale îngerilorŭ harpe lunecândŭ mărgăritare.

---

[1]) D. Fotianŭ. Cântece din Macedonia. pl. în „A l b i n a P i n d u l u ĭ". Bucurescĭ. 1869. p. 7.

despre acésta pasere fórte plăcută,

. . . . . care spune cu mirare
Taĭnele inimeĭ sale, visulŭ eĭ de fericire

astfelĭu, că:

Lumea'ntrégă stă pătrunsă de-alŭ eĭ cântecŭ fără nume,

numaĭ cătĭ o unică plantă, numaĭ:

Maculŭ singurŭ, roşŭ la faţă, dórme dusŭ pe ceea lume! [1])

despre acésta cântăréţă renumita voiŭ să vorbescŭ eŭ acuma, înşirândŭ aice totŭ ce ni spunŭ şi credŭ Românĭ despre dênsa.

Să'ncepemŭ aşa dara mai întâĭŭ cu legendele eĭ!

II.

Prima legenda a Privighitóreĭ e cea următóre:

A fostŭ odatŭ, ca nici odata, că de n'ar' fi, nu s'ar povestĭ.

A fostŭ odată unŭ împĕratŭ fórte vestitŭ şi puternicŭ, de care toţi împĕraţiĭ de prin prejurŭ se temeaŭ, cacĭ când se supĕrà séŭ se mânià din te mirĭ ce pricină, erà vérga luĭ Dumneḑeŭ nu ce-va!... tótá ţéra şi tóte împĕrăţiile de prin prejuru tremuraŭ de frica lui.

[1]) V. Alecsandrĭ. Opere complete. Poesiĭ. v. III. p. 56.

Impĕratulu acesta avea o copilă, care, dupa ce a crescutŭ mare, s'a facutŭ aşa de frumósă şi arătósa, aşa de plăcută, că să fi âmblatŭ lumea de-a lungulu şi de-a curmedişulŭ, alta ca dênsa n'aĭ maĭ fi aflatŭ.

Şĭ-apoĭ,... când e omulŭ frumosŭ, maĭ frumosu de cum suut ceĭalalţĭ ómenĭ, nu se póte ascunde de ochiĭ lumeĭ ca să nu-lŭ védă, şi niměruĭ nu-ĭ póte oprì să-ĭ placă, dacă-ĭ place.

Acésta a fostŭ adică aşa, că faĭma despre frumuseţa şi gingăşia acesteĭ copile în scurtŭ timpŭ s'a lăţitŭ, cum merge vorba, preste nóue ţerĭ şi preste nóue marĭ.

Ceĭ maĭ voĭnicĭ, maĭ vestiţĭ şi maĭ frumoşĭ feoĭorĭ de împĕraţĭ, cum prinseră de veste că écă cum şi écă câtŭ de frumósă şi farmĕcătóre este féta cutaruĭ împĕratŭ, îndată alergara din tóte parţile cu felĭŭ de felĭŭ de darurĭ scumpe ca s'o peţéscă. Şi cum ajungeaŭ la împĕratulŭ, tatălŭ copileĭ, i se închinaŭ, îĭ sărutaŭ mâna şi-ĭ ḑiceaŭ:

— Inalţate împĕrate! avere-aĭ parte de sănetate şi de-o viéţă îndelungată!... am venitŭ la Măria ta sa-ţi ceremu domniţa în casătorie, căci frumuseţa eĭ cea rară ne-aŭ fărmĕcatŭ, inima ne-aŭ săgetatŭ, şi tótă fereeirea nóstră sta într'unŭ firŭ de pĕrŭ, dacă nu vom pute-o câştigà! Şi-apoĭ,... nicĭ noĭ nu suntem nisce ómenĭ de respinsŭ şi alungatŭ afară!... Suntem feoĭorĭ de împĕraţĭ avuţĭ şi puternicĭ,... lumea ne ştie, lumea ne cunósce!...

Impĕratulŭ, vĕḑêndŭ că aŭ venitu nisce peţitorĭ aşa de voĭnicĭ, frumoşĭ isteţĭ şi avuţĭ, îĭ ridea inima

de bucurie şi fala cea mare, şi resucindu-şĭ mustéţa şi neteţêndu-şĭ barba, unŭ semnŭ că sosirea óspeţilorŭ lĭ este fórte plăcută, chiemâ prę fica sa la sine şi rostindu-ĭ nisce cuvinte fórte alese, precumpenite, dulcĭ şi blânde, lĭ ţise:

— Ascultă, copila mea!... ani se strecurâ pe nesimţite,... tu aĭ crescutŭ acuma mare,... ţĭ-a sositŭ timpulu măritişuluĭ!... Écă aice unŭ tênĕrŭ, voĭnicŭ ca unŭ Fĕtŭ-frumosŭ, unŭ fecĭorŭ de împĕratŭ, ca şi mine, te cere de nevésta, merge-veĭ dupa dênsulŭ?...

Şi astă-ţĭ aşa, maĭ după 'vr'o câte-va ţile séŭ septĕmâni érâ aşa, lĭ ţise împĕratulŭ în vr'o câte-va rênduriĭ.

Dar' féta, când auţĭâ acésta, sta maĭ multe minute ca împetrită loculuĭ, apoĭ începêndŭ a plânge şi-a se rugà parinteluĭ seŭ, ţicea:

— Tată!... ĕrtă-me!... dar' eŭ nu potŭ să mergu după dênsulŭ, căcĭ... nu sunt încă de măritatĭ, ... maĭ este încă vreme!...

Împĕratulu, de câte orĭ o íutrebà, creţêndŭ cumu că ceea ce-ĭ spune fĭica sa e adevĕratŭ, n'o silià multŭ, ci-ĭ da bună pace, aşteptândŭ pênĕ ce şĭ-a maĭ luà pe samă.

Dar' n'á fostŭ aşa, cum îşĭ închipuĭà elŭ... Fĭica sa ĭubĭà acuma demultŭ pre altŭ tênĕrŭ, şi din pricina aceluĭa pre toţĭ fecĭorĭĭ de împĕraţĭ, câţĭ sosirâ şi voira s'o ieé de nevésta, lĭ respinse de-a rêndulŭ, ţicêndŭ că: ba unulŭ nu-ĭ place, ba altulŭ e prea urîtŭ, ba că altuĭa alta ce-va lĭ lipsesce,... maĭ în scurtŭ fie-căruia lĭ aflà câte-o codiţă.

Imperatulŭ, în urma urmeloru, vĕdêndŭ că fĭĭca sa pre toţĭ peţitorii îĭ respinge, se mâniă focŭ pe dênsa şi întrebuinţă tóte mijlócele ca să afle care este gândulŭ eĭ şi din ce pricină nu voesce să se mărite.

Tênĕra domniţă, se vede că s'a priceputŭ ce voesce să facă tatălŭ seŭ. De-aceea, pentru ca să nu-ĭ descopere secretulŭ, căută să se'ntâlnéscă cu ĭubitulŭ seu numaĭ nóptea jurându-şĭ unulŭ altuia credinţă pênĕ la mórte.

Intru una din nopţi însă petrecêndŭ asemenea tótă nóptea în grădina împĕratéscă, colea când s'a revĕrsatŭ de ḑorĭ, luându-şĭ fecĭorulŭ ferecitŭ remasŭ bunŭ dela ĭubita sa, îĭ ḑise :

— Scumpa mea ! acuma a sositŭ timpulŭ ca să ne despărţimŭ. Dar' cum va trece ḑiua de astă-ḑĭ şi va sosĭ nóptea am să vinŭ şi am să te furŭ, şi atuncĭ nime n'are să ni maĭ conturbe ferecirea, nime n'are să ne păzască, ci vom petrece fără témă tótă viĕţa !...

Aşa cuvêntă tênĕrulŭ şi se despărţĭ de ĭubita sa, care remase veselă şi petrecŭ tótă ḑiua aceea totŭ cântândŭ şi aşteptândŭ cu dorŭ sosirea nopţiĭ următóre.

Dar' de giaba !... Nu e aşa cum vrea omulŭ, ci cum dă Domnulŭ !... Impĕratulŭ dete de urma lorŭ şi poruncĭ la toţĭ curteniĭ ca în nóptea următóre să fie cu toţiĭ deştepţĭ dóră vorŭ putè pune mâna pre înşălatorĭulŭ fĭceĭ sale... Cine nu va ascultă ceea ce le-a poruncitŭ, aceluia să nu-ĭ pară reŭ, dacă va fi pedepsitŭ cum n'a maĭ fostŭ altulŭ în lume.

Curteniĭ n'aşteptara să li maĭ spue încă odată. Eĭ sciaŭ destulŭ de bine ciue e Impĕratulŭ şi ce-ĭ în stare să facă, dacă se mânie... Fie-care se puse decĭ la loculiŭ seŭ şi aşteptà cu nerabdare dóră vorŭ putè pune mâna pe înşălătoriŭ.

Étă că colea, pe când începuse a se amurgì bine, tênĕrulŭ nostru, socotindu-se omulŭ celŭ maĭ ferecitŭ din lume, s'apropiâ pe vêrfulŭ degetelorŭ de curtea împĕrătéscă, de loculŭ unde scià elŭ că-lŭ va aşteptà ĭubita sa, voindŭ să o fure pre acésta, şi ducêndu-se apoĭ cu dênsa cine sci unde în altă parte a împĕrăţieĭ séŭ chĭar şi'n altă ţéră straină acolo să petrécă în linisce tótă viéţa.

Dar' s'a înşalatŭ forte amarŭ în aşteptările şi dorinţele sale, căcĭ abĭa s'a apropiatŭ de curtea împĕrătéscă şi curteniĭ, carĭ sta de pândă, prinḑêndu-lĭ, îlŭ legară butucŭ şi-lŭ duseră de'naintea împĕratuluĭ.

Impĕratulŭ, cum îlŭ vĕḑù, îlŭ cuprinsă o mânie aşa de mare şi înverşunată, că îndată porunci să-ĭ taĭe capulŭ.

Şi cum a poruncitŭ, aşa s'a şi făcutŭ.

Tênĕra domniţă, cum a vĕḑutŭ acésta, déuna şĭ-a perdutŭ minţile, că nu scià singură pe ce lume-ĭ de scârba şi durerea cea mare. Şi'n acésta stare se duse ea la o vrăjitóre, căreĭa îĭ istorisì tótă întêmplarea dela începutŭ pênĕ la sfârşitŭ, şi'n urmă o rugâ ḑicêndu-ĭ:

— Draga mea vrăjitóre! dacă vreĭ tu să facĭ cuĭva vre unŭ bine în lumea acésta, apoĭ acelŭ bine

mi-lu veĭ putè face numaĭ mie, şi dacă vrei să capeţĭ o plată cum n'aĭ mai capătatŭ dela nime altulŭ pênc acuma, apoĭ aceea veĭ capăta-o numaĭ dela mine, daca-mĭ veĭ ascultà rugamintea şi mĕ veĭ preface într'o pasere...

Vrajitórea, cum sunt tóte vrăjitórele, vĕdêndu că ĭ-a sositŭ noroculŭ în casă, nu sĕ lăsă multŭ îmbiată şi rugata, ci luându nisce unsorĭ descântate şi vrăjite şi ungêndu-o pe faţa, apoĭ maĭ rostindŭ şi nisce cuvinte încurcate şi ne'nţelesĕ, tênĕra domniţă îndată se prefăcù într'o păsĕruică, carea de-atuncĭ şi pênĕ în ḑiua de asta-ḑĭ a remasŭ totŭ păsĕruĭcă şi cântă dela înserate şi pêne târḑiu nóptea, éra deminéţa de cum se zăresce de ḑiuă şi pênĕ ce resare sórele, adică cam pe timpulŭ acela când şi-a luatu ĭubitulŭ seŭ remasu bunŭ dela dênsa şi pe când a avutu de gândŭ s'o fure.

Dumneḑeu, care o vĕḑuse câtù de reŭ, ĭĭ pare dupre ĭubitulu seŭ, câtu de multŭ îlu jălesce ea, i se facù milă de dênsa, şi pentru ca să nu móră de dorulŭ lui, a prefăcutŭ şi pre ĭubitulŭ eĭ asemenea într'o păsĕruică şi ĭ l-a datŭ să-ĭ fie în vecie de soţŭ.

De-atunca apoĭ, de când s'a întêmplatŭ acésta, petrecŭ cĭ împreună maĭ tótă nópteą cântându şi veselindu-se. Şi fiindŭ că eĭ maĭ tóta nóptea privighiaza, de-aceea ea s'a numitŭ Privighitóre éră elŭ Privighitoroĭŭ.[1])

[1]) Legenda acésta s'a publicatŭ maĭ întâiŭ în versurĭ sub titlulŭ „Povestea Prighitórei“ în „Şeḑetórea“, an. V. Budapesta. 1879. p. 66.

III.

A dóua legenda a Privighitórei, istorisită de Jacobu Popoviciu, românŭ din satulŭ Oprișenĭ séŭ Pauțiri, e acésta:

Fiindŭ odata Împĕratulŭ paserilorŭ fórte bine dispusŭ și voindŭ să scie: carĭ dintre supușiĭ și supusele sale cântă mai frumosu, maĭ placutŭ și maĭ farmecătorĭŭ, a datŭ poruncă în întréga sa împĕrăție ca pe atuncĭ și atuncĭ să se adune la curtea împĕratéscă ceĭ maĭ vestițĭ cântărețĭ ca să-ĭ cânte la mésă.

Cum au auditu pasrile de acésta poruncă împĕrătéscă déuna s'aŭ adunatŭ cu tótele la unŭ locŭ, aŭ ținutŭ sesie între olaltă și aŭ alesu apoĭ din mijloculŭ lorŭ pre treĭ, carĭ le-aŭ tramisŭ la curtea împĕrătéscă. Acestea treĭ au fostŭ Gaugurulŭ, Mĭerla și Privighitórea. Și ele cum s'aŭ alesŭ nu stătură multŭ pe gânduri ce ar fi să încépă, ci se porniră de grabă spre curțile împĕratescĭ, căcĭ timpulŭ mergereĭ se apropiase.

Gangurulŭ, ca unulŭ ce are îmbrăcămintea cea mai alésă și maĭ frumósă. fiindŭ acoperitŭ cu pene aurĭĭ, cărĭ strelucescŭ fórte frumosŭ la lumina sóreluĭ, fu lasatŭ sa mérgă înainte. Ba! nu numaĭ atâta, că-lŭ lăsara, ci încă și elŭ singurŭ se puse în fruntea celorlalte dóue și nicĭ pre una nu le lasă de felŭ să mérgă înaintea luĭ.

Mĭerla mersé după dênsulŭ, dicêndŭ că ea, ca una ce are postu aurĭŭ ca și penele Gangurului

şi îmbracaminte négră şi strelucitóre ca mětasa, trebuea să mérgă după dênsulŭ.

P r i v i g h i t ó r e a însă, fiindŭ maĭ mică la făptură şi avêndŭ îmbrăcămintea cea maĭ simplă, remase în urmă si mergea cu capulŭ plecatŭ şi umilită spre curtea împĕratuluĭ.

Cum ajunse acuma G a n g u r u l ŭ la curtea împĕratéscă şi întră în nuntru, împĕratulŭ, vĕḑendu-lŭ că e aşa de frumosŭ împodobitŭ şi are o statură fórte atrăgĕtóre, îlŭ primì cu cea mai mare cinste, îlŭ puse în fruntea meseĭ şi-lŭ poftì apoi să cânte.

G a n g u r u l ŭ plinu de fala începù a cântà.

Imperatulŭ, ascultându-lŭ cu luare aminte, fu fórte mulţamitŭ cu cânteculŭ seŭ şi-lŭ laudâ.

Intrâ apoi M ĭ e r l a.

Impĕratulu, cum o vĕḑù şi pre acésta, déuna în întinsă şi eĭ unŭ scaunŭ, poftindu-o să şéda lângă mésă şi că cânte.

M ĭ e r l a începêndŭ a cântà, cântâ cu multŭ maĭ plăcutŭ şi maĭ frumosŭ decâtŭ G a n g u r u l ŭ.

In urmă sosì P r i v i g h i t ó r e a şi întrându în curte se plecâ plină de umilinţă pênĕ la pamêntŭ de naintea împĕratuluĭ.

Impĕratulŭ, vĕḑêndu-o că e aşa de micà, de prizărită, umilita şi nebagată în sama, se mirâ ce cauta la curtea lui, şi de-aceea o întrebâ cam restitŭ: ce-ĭ trebue, fără însă a o poftì sa şéḑă; ca pre cealalţĭ doĭ óspeţĭ ce întrase maĭ nainte.

— Apoĭ da, înalţate împĕrate! — respunse P r i v i g h i t ó r e a de lângă uşa, unde remase de cum a

întratŭ în nuntru, — să nu vĕ fie cu supĕrare şi cu bănatŭ, snnt alésă şi trimisă de cătră némurile mele la înălţimea vóstrĕ ca şi eu să vĕ cântŭ unŭ cântecŭ! —

— Cântă-mi dară! — ḑise împĕratulŭ zimbindŭ — să te vĕdŭ şi pre tine ce poţĭ!

Privighitórèa, necutezândŭ macar aşĭ îndreptà privirile spre împĕratulŭ, îşĭ direse maĭ întâĭŭ rostulŭ şi apoĭ începù a cântà, dar' colea... cum sci ea să cânte, nu cum cântară celelalte...

Impĕratulu, când o auḑì cântându, remase uimitŭ de frumuseţea cânteculuĭ seu. Unŭ glasŭ aşa de duĭosŭ, dulce, plăcutŭ şi fărmĕcatorĭŭ n'a maĭ fostŭ auḑitŭ de când s'a trezitŭ pe lume... Privighitórea, prin cânteculŭ eĭ a băgatŭ sub covată pre ceĭalalţĭ doĭ cântăreţĭ de maĭ nainte. Şi după ce a sfârşitŭ ea acuma de cântatŭ, împĕratulŭ n'o lăsâ să steĭe mai multŭ la uşă, ci o puse pre dênsa în loculuĭ Gangurului în fruntea meseĭ, dându-ĭ totodată şi prima, adica darulŭ celŭ maĭ mare, mai frumosŭ şi maĭ preţiosŭ, care erà menitŭ pentru celŭ maĭ bunŭ cântareţŭ, éră după ce s'a sfârşitŭ acuma mésa, după ce toţĭ óspeţiĭ câţĭ aŭ fostu la acea mésă poftiţĭ s'aŭ sculatŭ dela dênsa, ea a fostŭ aceea care s'a pornitŭ maĭ âutâĭŭ în fruntea celorlalţĭ doĭ cântareţĭ, macar că îmbrăcămintea eĭ e cu multŭ maĭ simpla decâtŭ a Gangurului şi a Mĭerleĭ.

Mierla, care cântase ce-va maĭ frumosŭ decâtŭ Gangurulŭ, s'a dusŭ în urma Privighitóreĭ.

Gangurulŭ, însă, cu tótă stamba luĭ cea domnéscă, cu tótă frumusețea îmbrăcămêntuluĭ seŭ, remase îndărĕptu și eșindŭ umilitŭ și rușinatŭ dela împeratulŭ, se duse acuma celŭ de pe urmă.

Și de-atuncĭ apoi, de când aŭ fostŭ aceste treĭ paserĭ la împĕratulu lorŭ ca să-ĭ cânte la mésă, a remasŭ Privighitórea cea maĭ renumită și mai măéstră cântărĕță dintre tóte némurile paserilorŭ. Fiecare pasere cântătóre trebue să-și plece capulŭ și să se închine înaintea eĭ.

IV.

A treĭa legendă a Privighitórei, istorisită de-o Românca din Siretŭ, sună în urmatorĭulŭ modŭ:

A fostŭ odată unŭ împĕratu. Și împĕratulŭ acela avea o fĭică așa de frumósa, că i s'a dusŭ vestea peste nóue țerĭ și nóue mărĭ. Și după ce a crescutŭ fĭica acésta și i-a sositu timpulŭ să se despărțéscă de părinți, împĕratulŭ a măritat'o, și la nuntă á poftitŭ o mulțime de óspețĭ din tóte părțile.

Și acuma, după ce s'aŭ adunatŭ toți óspețiĭ la unu locŭ, alese socrulŭ celŭ mare, adica tatălŭ mireseĭ, dintre óspețĭ de nunŭ mare pre unŭ împĕratu a uneĭ împĕrățu éră de nună mare pre o împĕrătésă a alteĭ împĕrațiĭ și se porniră apoĭ cu toțiĭ la cununie. Éră după ce ceĭ tineri s'aŭ cununatŭ și după ce s'aŭ întorsu dela biserica, toți óspețiĭ se așeḑară la mésă și începură a se veseli și a șugui, spunêndŭ unulŭ una, altulu alta, după cum e datina la nunțĭ.

Étă însă că tocmaĭ când toţĭ mesenĭĭ eraŭ în culmea veselieĭ, când fie-care óspe erà maĭ bine dispusŭ, nunulŭ celŭ mare, fie din ură, fie din pismă că n'a fostu împĕrătésa sa alésă ca nună, séŭ din ce pricină va fi fostŭ, nusciŭ, destulu că a începutŭ a luà preste picioru pre nuna cea mare, înfruntându-o înaintea óspeţilorŭ cu nisce cuvinte fórte próste.

Nuna cea mare, care erà o împĕrătésa fórte frumósă şi înţeléptă şi care se numià P r i v i g h i t ó r e, nu ḑise nemică la acésta, măcar că avea tótă dreptatea sa nu taca.

Nunulŭ celu mare însă nu se mulţamì numaĭ cu atâta, ci elŭ maĭ dupa vr'o câte-va minute începù éră-şĭ maĭ din grosu a o înfruntà şi a o batjocurì înaintea óspeţilorŭ.

Privighitórea şi de astă dată nu-ĭ respunse nemică ci, plecându capulŭ în josŭ, tăcù cu piticulu.

Nunulŭ celŭ mare, vĕḑêndŭ că nuna cea mare nu-ĭ respunde nemică la înfruntările sale de maĭ nainte şi voindŭ ca s'o batjocurésca şi maĭ tare ḑise în urmă că ea ar fi furatu o pâne de pe mésa şi ar fi ascuns'o.

Privighitórea, auḑindŭ cuvintele acestea, se supĕrâ aşa de tare, încâtŭ a începutŭ a se rugà în gândulu seŭ luĭ Dumneḑeu şi a ḑice, că dacă elu va afla-o că e cu ce-va vinovată s'o lese aşa cum este, éră de nu va afla-o cu nemica vinovată s'o prefacă într'o pasere ca să pótă sburà în cotro vorŭ duce-o ochiĭ ca să nu maĭ fie de batjocura şi de risulŭ lumeĭ.

Dumneḑeŭ, care scia prea bine că e nevinovată, îĭ ascultâ rugamintea şi o prefacù într'o păsĕrucă mica.

Privighitorea, cum a fostŭ prefăcută în pasere înălță s'a sculatŭ de lângă mirésă, unde șeḑuse pênĕ atuncea, și a începutŭ a sburà pintre óspeți. Și așa sburându ea în colo și în cóce vr'o câte-va minute, voindŭ să ĭasă afară, dă de pâuea cea furată că e ascunsă după spatele nunuluĭ celuĭ mare. Și cum dete ea de pâne se suì pe umĕrulŭ celŭ dreptŭ alŭ nunuluĭ și începù a vorbì în limba păserésca și a ḑice:

— Acesta, acesta a furatŭ, a furatŭ pânea, pânea, catați, cătați, ĭute, ĭute, prindeți, prinḑeți, tălharĭulŭ, talharĭulŭ, ĭute, ĭute!...

Óspeții, carĭ remaseră înlemniți, când vĕḑura că nuna cea mare s'a prefacutŭ de odată în pasere și a sburatŭ de după mésă, auḑindu-o acuma vorbindu și spunêndŭ care e talharĭulŭ, ce-a furatŭ pânea, se sculară de grabă dela mésă și începură a cercetà pre nunulŭ celŭ mare, și cercetându-lŭ aflară că pânea e ascunsă la spatele luĭ.

Socrulŭ celŭ mare, adică tatalŭ miresei, cum veḑù acésta, se făcù focŭ și pară de mânie pre nunŭ una, pentru că a înfruntatŭ pre nuna cea mare fară ca acésta să fi fostŭ câtŭ e negru sub unghie vinovată, éră alŭ doĭlea, pentru că prin acésta ĭ-a necinstitŭ mésă și casa, și a poroncitŭ să-lŭ rădice de grabă din capulŭ cinstei și să-lŭ pue în furcĭ.

Și cum a poruncitŭ, așa s'a și întêmplatu.

Nunulŭ celŭ mare, măcar că erà împĕratŭ, fu luatŭ pe susŭ de după mésă, scosŭ afară și spânzuratŭ în fața tuturoru óspeților, precum și a altoru ómenĭ, carĭ se adunase să véda cum se facŭ nunțile împĕratescĭ.

Nuna cea mare însă nu se prefăcù éră-şĭ cum a fostŭ maĭ nainte, ci ea a remasŭ şi 'n ḑiua de astă-ḑĭ totŭ pasere; purtândŭ nnmaĭ numele de P r i v i g h i t ó r e, care l-a avutŭ dela începutŭ.

Şi totŭ de atuncĭ în cóce Privighitorea, măcar că e acuma pasere, ĭnbesce a trăĭ maĭ multŭ retrasa de lumea cea sgomotósă şi de gnrele cele rele şi nespalate. Insă cu tóte acestea ea nicĭ pênĕ în ḑiuă de astă-ḑĭ nu póte uĭtà pre nunulŭ celŭ reutăcĭosŭ şi pismătareţu, care a batjocurit'o şi de aceea pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ strigă, când cântă, să-lŭ priudă şi să-lŭ pédepséscă pre tălharĭulŭ, care a furatŭ pânea şi din pricina căruia a trebuitŭ să se prefacă în pasere.

V.

Acestea sunt legendele P r i v i g h i t ó r e ĭ, carĭ le-am putntŭ pênĕ acuma descoperì. E însă fórte probabilŭ că ea va maĭ fi avêndu încă şi altele.

P r i v i g h i t ó r e a figuréza adeseorì şi'n cântecele nóstre poporane ca simbolŭ de ĭubire, dornicie şĭ privighiare.

Când doĭ tinerĭ s'au îndrăgitŭ, când ĭubirea lorŭ e nemărginită, când şi-aŭ juratŭ unulŭ altuia credinţa pênĕ la mórte, însă fie că parinţiĭ séŭ némurile lorŭ, fie-că altă împrejurare neaşteptată ĭ-a desparţitu pe unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ séŭ chĭar şi pentru totdéuna, atuncĭ, în supĕrarea lorŭ cea mare, se adresază către P r i v i g h i t ó r e rugându-o ca acésta să nu cânte, după cum e datina eĭ, séra pe recóre, când ome-

nimea ostenită de lucrulŭ de peste ḑi merge la culcare ci ea să cânte pe la méḑa-ḑí, când totŭ omulŭ e deşteptŭ, şi atuncĭ să deplângă prin cânteculŭ eĭ celŭ plăcutŭ sórtea lorŭ cea plină de întristare, ca orĭ şi cine, auḑindu-o, să scie câtŭ sunt de supĕraţĭ,... eĭ ḑicŭ:

Pasere Privighitóre
Ce cânţĭ séra pe recóre?
Cântă'n méḑă-ḑi cu sóre,
Cântă'n glasulŭ celŭ maĭ mare
Pentrŭ-a nóstră supĕrare,
Cântă'n glasulŭ celŭ şupţire
Pentrŭ-a nóstră despărţire!

Fetele cele amorizate, carile privighĭază serĭ întregĭ, cugetândŭ ne'ntreruptŭ la aleşĭĭ inimiĭ lorŭ, carile în serile cele saniue şi frumóse cântă doĭne de ĭubire şi dorŭ, sunt fórte adeseorĭ asemeuate de catră poporulu românŭ cu Privighitórea.

Privighitorĭ se numescŭ de Românĭ şĭ acelea fete tinere şi frumóse, carile maĭ totdéuua sunt fórte bine dispuse şi voĭóse, cărora nu li maĭ tace gura, ci atâtŭ ḑiua cât şi nóptea, atâtŭ când se scólă, câtŭ şi când se culcă, cântă necontenitŭ.

Şi precum:

Măéstra Privighitóre
Cântă nóptea pe recóre,
Deminéţa'n prânḑulŭ mare,
Şi de nime fricĭ n'are. ..

totŭ aşa şi fetele cele pururе vesele n'aŭ de nime fricĭ, ... tóta lumea li se pare că e a lorŭ; şi precum Pri-

v i g h i t ó r e a prin cântecele ei cele placute pre mulți ómeni îi deștépta din somnu și-i face vrêndŭ nevrêndŭ ca s'o asculte și s'o admire, totŭ așa și fetele cele vióie și cântarețe iscusite pre mulți inși, pre mulți tineri îi atragu și farmeca prin cântecele loru cele frumóse.

Cum că Românii asemenéza pre fetele cele amorizate și cântarețe cu P r i v i t ó r e a se póte în câtŭ-va cunósce și din următórea doina din Transilvania, care mi-a comunicat'o Dlu Gr. Cracunașu:

Câtŭ e noptița de mare
Totŭ cânt'o P r i v i g h i t ó r e.
De-abîa-așteptŭ nóptea să trécĭ
Privighitórea să tacă.
Ḑina dalbă s'a făcutŭ,
Privighitórea a tăcutŭ...

Éra unŭ proverbu ni spune urmatórele despre P r i v i g h i t ó r e: „C a P r i v i g h i t ó r e a c e c u c â n t a r e a eĭ c e a d u l c e, p e v ê n a t o r iŭ l a e a î l ŭ a d u c e“ [1]), — care, dupa cum lesne e de presupusŭ, se aplică la fetele cele istețe, frumóse și atragĕtóre, carile prin frumusețea și gingășia loru, prin apucaturile și vorbele lorŭ cele dulcĭ pre mulți tinerĭ îi atragŭ la sine.

Altŭ proverbŭ suna: „B u f n i ț a n u c l o c e s c e P r i v i g h i t o r ĭ“ [2]), ceea ce'nsemnézăcă unŭ omu,

[1]) Convorbirĭ lit. an. VIII. Iași. 1874—75. p. 74.
[2]) P. Ispirescu. Legende și Basme. Partea I. p. 172.

care din nascere e urîtŭ şi reutăcĭosŭ, nicĭ când nu caută să facă bine, ci numaĭ totŭ reŭ; séŭ o muere urîtă, diformă, mutălaucă, nicĭ când nu va nasce unŭ pruncŭ frumosŭ şi înţeleptŭ, ci numaĭ o sluţenie ca şi dênsa.

Afară de-acestea Românĭĭ din unele ţinuturĭ ale Transilvanieĭ şi Banatuluĭ, după cum mĭ-aŭ scrisŭ Dnĭĭ Gr. Crăcĭunaşŭ şi I. Stoĭcescu, spunŭ şi credŭ, că celŭ ce va mâncà carne de P r i v i g h i t ó r e, acela îşĭ perde somnulŭ, încâtŭ orĭ şi câtŭ maĭ trăesce nu póte dormì, ci numaĭ privighĭază câtŭ e nóptea de mare tocmaĭ ca şi P r i v i g h i t ó r e a.

Am ḑisŭ la începutŭ, că Românĭĭ din Macedonia numescŭ Privighitórea B e r b i l i ŭ. Unŭ cântecŭ poporanŭ alŭ acestorŭ Românĭ, în care provine numirea acésta, sună precum urméză:

Ş cântă unŭ b e r b i l i ŭ pre salce
Că vede dóue muşate
Ş'amendole eraŭ cumnate.
— 'Nveste, ĭu ve sunt jonili?
— Jonili snnt tru xenetie
Ca s'aminta aslanĭ, florie.

Transcrisŭ:

Cântă o P r i v i g h i t ó r e în salce
Că vede dóue frumóse
Şĭ-amêndóue sunt cumnate.
— Neveste, unde vĕ sunt junĭĭ?
— Junĭĭ sunt în străinătate
Ca să căştige leĭ şĭ galbenĭ. [1])

[1]) D. Fotianŭ, loc. cit.

In fine voiŭ să maĭ însemnezŭ și aceea, că bărbățelulŭ Privighitóreĭ, după cum am vĕ-ḑutŭ și maĭ susŭ, se numesce de poporŭ Privighitoroĭu.

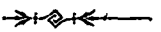

Prigórea.

Prigórea, numita altmintrelea și Prihoriŭ [1], lat. Erithacus rubecula; Lusciola rubecula L, germ. das Rothkehlchen, e o păsĕrucă mică de cincispredece centimetri în lungime, dóuedecĭ și doĭ în latime, șepte în lungimea aripelorŭ și șese în lungimea codiĭ.

Penele acesteĭ paserele sunt de-asupra maslinĭi-închise ĕră de desuptŭ surĭ; fruntea, gâtlejulŭ și partea superióră a peptuluĭ galbanŭ-roșietice. Ochiĭ marĭ și castaniĭ, rostulŭ castaniu-întunecatŭ; picióreleroșietice.

Femeĭușca e la colórea penelorŭ ce-va maĭ palidă de barbățelulŭ. Ĕră puiĭ sunt pe spate pătațĭ cu pete galbine-roșietice.

Patria Prigóreĭ e întréga Europă. Ea petrece atâtă prin pădurĭ și pădurele, câtŭ și prin luncĭ și pomete, unde peste întregu anulu se aude séra și deminéța cântându cu vócea eĭ cea sonóră și plăcută.

Nutreţulŭ Prigóreĭ constă maĭ cu samă din cobelcĭ (melcĭ), rime, precum și din felurite pomițe și fragĭ.

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 93. — S. P. Barcianŭ. op. cit.

Codroşulŭ.

I.

E multŭ puţinu cunoscutŭ cum că Românii de pretutindene îndatinézză a numì pre vitele de casă şi mai cu samă pre cele cornute nu numai după timpulŭ când şi locului unde s'aŭ născutŭ, ci şi după faptura corpuluĭ, după colórea pĕruluĭ, precum şi după alte semne corporale. Aşa îndătinézză ei a numì pre viţeiĭ şi boiĭ, a cărorŭ pĕrŭ aduce la colóre cu pĕrulŭ lupilorŭ: l u p a n ŭ, l u p ă n a ş ŭ, l u p ă n e l ŭ, ĕră pre vacĭ şi viţele: l u p a n ă şi l u p ă n i c ă; pre boiĭ şi viţeiĭ, a cărorŭ pĕrŭ sémĕnă cu penele porumbilorŭ cenuşiĭ séŭ vineţi, îĭ numescŭ: p o r u m b ŭ, p o r u m b é n ŭ şi p o r u m b e l ŭ, ĕră pre vacĭ şi viţele: p o r u m b ă, p o r u m b é n a, p o r u m b i c ă şi p o r u m b i ţ ă; pre boiĭ şi viţeiĭ, ce aŭ o colóre roşietică: ṛ u j a n ŭ, b u j o r ŭ, b u j o r é n ŭ şi b u j o r e l ŭ, pre vacĭ: r u j a n ă, b u j o r é n ă şi b u j o r i c ă. Ĕră pre acelea vite cornute, a cărorŭ códă, mai cu samă la vêrfu, e a l b a, ĕră în colo întregŭ corpulŭ cu totulŭ de altă colóre, îndătinéza în genere a le numì, şi anume pre viţeĭ, juncĭ, juncanĭ şi boĭ: c o d a l b ŭ,

codălbénŭ şi codălbĭoru, éră pre viţele, junincĕ şi vacĕ: codalba, codălbénă, codalbióra şi codălbiţă.

Totŭ cam în acestŭ modŭ numescŭ eĭ şi pre cai, oĭ şi capre.

Decĭ, precum îndatinéză Românii de pretutindeue a numì vitele de casă după timpulŭ când şi loculu unde s'aŭ născutŭ, după colórea pĕruluĭ, precum şi după alte semne corporale, totŭ aşa îndatinéză eĭ a numì şi pre o mare parte a paserilorŭ atâtŭ după colórea penelorŭ sale, câtŭ şi după faptura ciocului, atâtu după loculŭ unde petrecŭ ele maĭ multŭ, câtŭ şi după nutreţulŭ lorŭ principalu.

Una dintre paserile numită în modulŭ acesta este şi Codroşulŭ, lat. Ruticilla titys L. germ. Hausrothschwäuzchen.

Codroşulŭ e o paserĭcă de şesespredece centimetri în lungime, dóuedecĭ şi şese în lăţime, nóue în lungimea aripeloru şi şepte în lungimea coduĭ. Colórea penelorŭ sale e négră; capulŭ, spinarea şi partea înferióră a peptuluĭ mai multŭ cenuşiĭ; pântecele albineţŭ; aripele pĕtate cu pete albe; códa, afară de dóue pene castanii-închise din mijlocu, e aprinsŭ-roşie.

Codroşulŭ vine la noĭ cam pe la finea luĭ Martŭ şi'n Octoberŭ se duce éră-şĭ în ţerile cele calde. In timpulu acela, câtŭ petrece prin părţile nóstre, se ţine atâtŭ prin pădurĭ, padurele şi tufişurĭ, câtŭ şi prin ponete. Elŭ e o păsĕrucă fórte activă, deşteptă şi vióie, care, de cum se zăresce de ḑiua şi pĕnĕ ce în-

seréză e necontenitŭ în mişcare şi activitate. Éră cânteculŭ lui e celŭ dintâiŭ pre care îlŭ auḑimŭ deminéţa.

Nutreţulu Codroşuluĭ sunt însectele, însă maĭ cu samă muscele şi fluturiĭ.

II.

De familia păsercleĭ, despre care am vorbitŭ până aice, se maĭ ţine încă şi alta paserica, care în unele părţĭ ale Transilvanieĭ şi anume în Ţéra-Bârseĭ asemenea se numesce Codroşŭ [1]), éră în altele Pieptĕnuşŭ [2]), în munţiĭ Abruduluĭ Codoroşŭ şi Pepturaşŭ [3]), în Banatŭ [4]) şi Bucovina Códăroşă, éră în Muntenia Nucşóră [5]), lat. Ruticilla phoenicurus L. germ. Gartenrothschwänzchen.

Fruntea, laturile capuluĭ şi gâtlejulŭ Codroşuluĭ acestuĭa, când e bĕtrânŭ, sunt negre parţile cele superióre însă cenuşiĭ; peptulŭ şi códa ruginiĭ-deschise séŭ maĭ bine ḑisŭ roşŭ-întunecate; ochiĭ castaniĭ, rostulŭ şi picĭorele negre.

Marimea Codroşilorŭ e de patruspreḑecc centimetri în lungime, dóueḑecĭ şi treĭ în lăţime, optŭ în lungimea aripelorŭ şi şese în lungimea coḑiĭ.

Nu e maĭ nicĭ o ţéră în tótă Europa, în care să nu provie Codroşiĭ. Codroşulŭ din urmă petrece

[1]) Com. de Dlŭ N. Barbu, şi de doĭ studinţĭ din Braşovŭ.

[2]) S. P. Barcianŭ. op. cit. — A. de Cihac. Dictionnaire t. I. p. 204.

[3]) Com. de Dlŭ Grigore a lui Ionŭ Sima.

[4]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ.

[5]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

mai cu samă prin pădurele, luncĭ şi pomete şi se nutresce cu musce, fluturaşĭ, omidĭ, rime şi cu pomiţe de socŭ.

Dacă Códa roşă séu Peptenuşulŭ îşĭ face cuĭbulŭ seu în apropierea caselorŭ, atuncĭ, spunŭ şi credu Româniĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ, că e spre binele ómenilorŭ acelora, unde şĭ-a făcutŭ elŭ cuibulŭ. Aceĭ ómenĭ voŭ fi totdéuna fereciţĭ şi feriţĭ de omide şi alte insecte stricacióse...

Mărăcinarĭulŭ.

I.

Mărăcinarĭulŭ-micŭ, lat. Pratiucola rubetra; Saxicola rubetra L. germ. das Braunkehlchen, e pe partea superióră a corpuluĭ castaniu-întunecatŭ şi, din causa marginiloru celoru ruginiĭ ale penelorŭ, pătatu, éră pe partea inferióră galbănu-deschisŭ; bărbia, o pată de-asupra ochilorŭ şi mijloculŭ aripelorŭ albe. Ochiĭ închişĭ-castaniĭ, rostulŭ şi picĭórele negre. Lungimea de patruspredece, lăţimea de dóuedecĭ şi unulŭ, lungimea aripelorŭ de nóue, éră lungimea coadĭĭ de cincĭ centimetri.

Mărăcinarĭulŭ se află în cele mai multe parţĭ ale Europeĭ. Elŭ vine la noĭ pe la finea luĭ Prierŭ şi petrece celŭ multŭ pênĕ la finea luĭ Septemvre.

II.

Altă pasĕruĭcă, care se ţine de familia păsĕrelei descrisă maĭ susŭ şi care pórtă acela-şĭ nume, e Mărăcinarĭulŭ-mare[1]), lat. Pratincola rubicola; Saxicola rubicola L. germ. das Schwarzkehlchen.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

Mărăcinarulŭ acesta e ce-vă mai mare şi la colórea penelorŭ mai frumosŭ decâtŭ celŭ precedentŭ. Partea superióră a corpului şi gâtlejulŭi sunt negre, părţile inferióre ruginiĭ. Nóda coḑii, partea inferióră a pânteceluĭ şi o pată de pe aripe curatŭ-albe.

Loculu de petrecere alŭ Mărăçinariloru sunt fênaţele percurse de riurĭ, séŭ în apropierea carora se află alte ape, precum şi de-acelea, carĭ se află sub pólele pădurilorŭ şi sunt împênate icĭ-colea cu tufişurĭ.

Nutreţulu lorŭ constă maĭ alesŭ din carabuşĭ, cosaşĭ, omiḑĭ, furnicĭ şi musce, pre carĭ aŭ că le prindu în sborŭ au că le caută şi le culegŭ de pe pământu.

Sturḑulŭ.

I.

M'am încredințatu, ca Românii au mai despre fie-care pasere câte una séu mai multe legende, unele mai lungi și mai interesante, altele mai scurte și mai puținŭ interesante, dar' numai întêmplarea póte să ni le descopere pre tóte, numai întêmplarea póte să ne pue într'o posiție așa de ferecită, de a le putè scóte la lumină din întunericulŭ, unde stau ascunse de securi.

Nu mai departe: unŭ românŭ din satulŭ Ilișescĭ în Bucovina, anume Vasile Ungurénŭ, mĭ-a spusŭ că elŭ a auḑitŭ cu vr'o câți-va ani mai nainte dela altŭ românu totu din Ilișesci, o legenda fórte frumósa și interesantă despre Sturḑu, însă din tóta legenda acésta numai atâta a pututŭ să-și mai aducă aminte, ca adica Sturḑulŭ a fostu dintru începutŭ fecĭorŭ de împĕratŭ și mama lui s'a chiematŭ Minodora.

Am âmblatŭ unŭ anu întregŭ după românulu, despre care mi s'a ḑisŭ ca scie legenda acésta, dar' înzădarŭ mĭ-a fostŭ tóta alergatura și căutarea, căcĭ n'avuu norocŭ sa-lu mai potu aflà.

Intêmplarea póte ca mi-lu va scóte când-va înainte, și atunci... vom avè și acésta legenda a Sturdului, se'nțelege ca dacă numai nu va fi uĭtat'o și elu ca V. Ungurénŭ.

Pênĕ atuncea însă vom vorbì aicea despre alte legeude ale Sturdului, și maĭ întâiŭ despre una, pre care neobositulŭ cultivatoriŭ alŭ musiceĭ și literaturei nóstre poporane Dlŭ T. T. Burada a culeș'o dela Româniĭ din Dobrogia [1]), și care e de o frumusețĕ necontestabila, mai alesu fiindu compusă în versuri.

II.

Legenda diu cestiune are tórte mare asemĕnare în privința cupriusului cu baladele „Cucului și Turturica“ [2]), „Bărbatului urîtu“ [3]) și „Todoriță și moșnégului“. [4])

Pe când în balada primă figuréză paserile Cucului și Turturica, într'a dóua unŭ barbatŭ urîtu și o femee frumósă anume Chiralina, într'a treia unŭ moșnégŭ betrânŭ și o fétă tênĕră, în legenda publicată de Dlŭ Burada figuréză Mĭerla și Sturdului.

In tóte patru piesele acestea partea barbatéscă voesce a câștigà iubirea parții femeescĭ, dara nu isbutesce nemică, căci e respinsa; astfelŭ resultatulu e în fie-care piesă maĭ acela-și.

[1]) O călătorie în Dobrogia. Iași. 1880. p. 126.
[2]) V. Alecsandri, Poesiĭ pop. p. 7.
[3]) S. Fl. Marianŭ. Poesiĭ pop. rom. t. I. Cernăuți 1873. p. 96.
[4]) M. Pompiliŭ. Balade pop. rom. Iași. 1870. p. 16.

Noĭ, de astă, vom lasà baladele amiutite la o parte, şi ne vom ocupà numaĭ cu legenda, alŭ căreĭ cuprinsŭ e urmatoriulŭ:

Intr'o Joĭ de deminéţă, pe când afară erà înouratŭ şi o céţă grósă şi negurósă se respândisă pe suprafaţa pămêntuluĭ, pe când maĭ tóte paserile sta ascunse, unele lângă cuĭburile lorŭ, éră altele în alte locurĭ retrase, ca să nu se încarce de bură şi să se âmple de frigu, pe când fie-care căutà cum s'ar putè maĭ bine scutì de asprimea timpuluĭ, pastrându cea maĭ adûncă tăcere, pe atuncĭ, dintre toţĭ aceştĭ locuitorĭ plăcuţĭ şi veselĭ ai pădurilorŭ şi verdişuluĭ, numaĭ singure dóue păserele, aşeḑându-se faţă în faţă pe dóue rămurele, se aflaŭ într'o cértă fórte înfocată.

Şi óre ce felŭ de paserĭ să fi fostŭ acestea?

Eraŭ M ĭ e r l a şi S t u r ḑ u l ŭ.

S t u r ḑ u l u ĭ, se vede că ĭ-a căḑutŭ M ĭ e r l a la inimă, a îndrăgostit'o, şi în foculŭ ĭubireĭ sale, uĭtându cu totulu de asprimea timpuluĭ şi nesciindŭ singurŭ cum s'ar da maĭ bine în vorbă cu dênsa, a începutu maĭ întâiŭ a se certà cu M ĭ e r l a şi aĭ ḑice:

„Mĭerliţă, Mĭerliţă,
Pasere pestriţă,
Glasŭ de copiliţă
Cŭ-ochĭ de porumbiţă,
Cu guşa pleviţă,
La aripĭ jalnică
La gură falnică
A mea ibovnică!
Eŭ te-am învĕţatŭ

Şi te-am şi rugatŭ,
Cuĭbulŭ să nu-ţĭ faceĭ
In crengĭ de copaceĭ,
In marginĭ de drumŭ,
In tufe de-alunŭ.
Cărucerŭ m'oĭŭ face
Şi pe drumŭ oĭŭ trece,
Cu carŭ
Cu povóră,
Cu mărfurĭ aenescĭ,
Aenescĭ şi domnescĭ,
Érba că ne place,
Conacŭ [1]) că ne-om face
Boĭ orŭ dejună,
Topór'orŭ luà
In codri-orŭ întrà
Şi eĭ orŭ tăià
Resteĭ
Bolfeĭ
Şi dalbe stremănărĭ [2])
Ca drepte luminărĭ,
Preste cuĭbŭ ţĭ-orŭ da,
Cuĭbulŭ ţĭ-orŭ sfărmà
Tu te-ĭ mânià
Susŭ te-ĭ ridicà
Şi me-ĭ blăstĕmà!"

Aşa cuvêntâ S t u r ḑ u l ŭ şi aşteptà apoĭ cu nerăbdare să védă ce ĭ-a respunde alésa inimeĭ sale?... ce-ĭ va ḑice ea?...

M ĭ e r l a, nesciindŭ singură de unde a ajunsŭ la unŭ complimentŭ aşa de frumosŭ?... cum şi din ce

[1]) Locŭ de găzduitŭ.
[2]) Nuele.

causă se laudă Sturdulŭ ca-ĭ va stricà cuibulŭ, de óre ce ea nu-lŭ supĕrase mai nainte cu nemicĕ, într'adevĕrŭ că se mânià şi privindŭ la dênsulŭ nu se putù răbdà de a nu-lŭ înfruntà, numindu-lŭ h a r a m g i ŭ, b e ş l i ŭ şi s t r ă i n ŭ î n l u m e, şi ai ḑice:

„Şturḑe, Sturḑule
Haramgiule,
Tu beşliule [1])
Străinŭ eştĭ pe lume,
Tu sciĭ asta bine,
Dă-mĭ tu mie pace,
Că eŭ m'oĭu prefuce
In turtă frumósă
In cea vatră arsă
De tine-oĭŭ scăpà
Nu me-ĭ maĭ cătà!"

Dar' cum să n'o caute!...

Sturḑulŭ, cum am ḑisŭ, şi-a pusu ochĭulu pe M ĭ e r l ă, căci şiréta, erà frumósă, şĭ-apoi... cine e frumosŭ nu scapa aşa... numaĭ cu una cu dóue... Elŭ ḑise:

„Orĭ cum te-ĭ prefuce,
Totŭ nu ţĭ-oĭŭ da pace,
Că şi eŭ m'oĭŭ face
Negru vătrăraşŭ
Ca unŭ cărbunaşŭ,
In spuz'oĭŭ întrà
Preste tine-oĭŭ da
In mânĭ te-oĭŭ luà

[1]) Obrasnicule.

Şi te-oĭŭ scuturà,
Şi te-oĭŭ înşălà
Şi te-oĭŭ sărutà!“

Cugetà Mierla maĭ nainte, că dacă-ĭ va spune Sturḑuluĭ, că ea se va preface în turtă frumósă şi se va ascunde în vatra foculuĭ, va scăpà de dênsulŭ, dar' s'a înşalatŭ. Şi acuma, vĕḑêndŭ că luĭ nu-ĭ pasă atâta de cuĭbulŭ eĭ, ci maĭ cu samă ca să o înşele, să-ĭ fure unŭ sărutatŭ, apoĭ maĭ aducêndu-şĭ aminte şi de gura cea rea a maiceĭ Sturḑului, de care nu maĭ scià singura în cotro să apuce, devenì şi maĭ înfuriată şi cuvêntâ :

„Sturḑe, Sturḑule,
Haramgiule,
Tu beşliule,
Străinŭ eştĭ pe lume,
Tu sciĭ asta bine,
Eŭ de gura ta
Şi de-a mamă-ta,
Unde să mĕ dncŭ,
In cotro s'apucŭ,
In câmpie,
In pustie!
Eŭ mĕ voĭŭ preface,
Pulbere m'oĭŭ face,
M'oĭŭ amestecà,
De tine-oĭŭ scăpà!“

Sturḑuluĭ însă nicĭ că-ĭ păsâ de cuvintele acestea : Ba! din contră, voindu a-ĭ arătà, că nicĭ într'acestŭ modŭ nu va putè scăḑà de dênsulŭ, ĭĭ vorbesce :

„Mierliță, Mierliță,
Pasere pestriță,
Și eŭ mĕ voiŭ prefăce
Și mĕ voiŭ prefăce
In vêrtejŭ de norŭ
La tine să sborŭ
Preste tine-oiŭ da,
Pulbere-oiă luà,
Susŭ m'oiŭ ridicà
Și te-oiŭ vênturà
Preste tine-oiŭ da
Și te-oiŭ înșălà
Și te-oiŭ sărutà!

Vĕdêndŭ Mierla ca nicĭ așa nu-ĭ modŭ să pótă scăpà de dênsulu, maĭ cugetâ ce cugetâ... cum ar face, și ce ar începe?.. și-ĭ dise éră-șĭ:

„Sturdule, Sturdule,
Haramgiule,
Tu beșliule,
Străinŭ eștĭ pe lume,
Tu scĭĭ asta bine,
Preste țerĭ străine
Trestie mărunță
Răchită'nfloritĕ,
Pe marginĭ de lacŭ
Eŭ am să mĕ facŭ
De tine să scapŭ!"

Dar' înzădarŭ ĭĭ eraŭ tóte apucaturile, căcĭ:

Sturdulŭ o privià,
Din gură-i grăià:
„Mierliță, Mierliță,

Dă-mĭ tu mie pace
Că eŭ m'oĭu preface:
Negru nouraşŭ
Ca unŭ cĭobănaşŭ,
Porcĭ oĭŭ udmà
In bălţĭ oĭŭ băgà,
Apa că ţĭ-orŭ bea
Rachit'orŭ rimà,
Trestia orŭ pasce
Şi ea n'a maĭ cresce.
Fluere oĭŭ face
Şi nu ţ-orŭ da pace,
Cu ele-oĭŭ cântà,
Preste tine-oĭŭ da
Şi te-oĭŭ înşălà
Şi te-oĭŭ sărutà!"

Acuma cugetâ Mierla altmintrelea, ea cugetâ să-ı spue, că se va face o icónă într'o dalbă biserică, unde Sturḑulu n'a cuteza s'o maĭ urmarésca, de óre ce biserica e unu locaşu sântŭ, în care nimerui nu este ertatŭ să âutre cu gânduri lumescĭ, şi cum cugetâ aşa i şi vorbì:

„Sturḑe, Sturḑule,
Haramgiule,
Tu beşliule,
Străinŭ eştĭ pe lume
Tu scĭĭ asta bine;
Icónă m'oĭŭ face,
Şi când eŭ m'oĭŭ duce
In dalba biserică
In strana cea mică,
De tine-oĭu scăpà
Nu me-ĭ sărutà!"

Insa Sturdului nici acuma n'a voitu să-i dee pace, căci elu voia numai decâtu să-i fure unu sărutatu, deci uitându-se la dênsa îi disc:

„Merliță, Merliță,
Pasere pestriță,
Și eu când m'oiu face
La cea sfântă cruce
In dalbă biserică,
In strana cea mică
Icónele 'n rêndu
Le-oiu sărutà pe rêndu,
Preste tine-oiu da
Și te-oiu înșelà
Și te-oiu sărutà!"

Vêdêndu Merla că nici într'unu chipu nu se póte mântui de Sturdu, că acesta numai decâtu voesce s'o înșele și s'o sarute, și aducêndu-și aminte de scumpulu ei frățioru, adică de C u c u, cu carele de mai nainte trăia în relațiuni intime, cugetâ în sine, că numai cu ajutoriulu acestuia se va putè apărà de îndrasnețulu seu curtenitoriu, deci c'unu aeru triumfătoriu disc:

„Sturde, Sturdule,
Haramgiule,
Tu beșliule,
Străinu ești pe lume
Tu sciî altă bine,
Pe c u c u oiu luà,
De tine-oiu scăpà,
Că elu soră are,

Pe Privighitóre;
Bine mĭ-a ședea
Susŭ pe rămurea!“

Sturḑulŭ, în sumeția sa, la tóte s'a fostŭ gânditŭ, dar' una ca acésta, să prefereze Mĭerla pre Cucŭ înaintea luĭ, nicĭ nu i-a trecutŭ macarŭ prin minte. La așa ce-va nu s'a așteptatŭ nici odata!... Decĭ vĕḑêndu-se fórte amarŭ înșalatŭ în dorințele și așteptările sale, pênĕ întru atâta s'a scârbitŭ, că îndată după acésta:

Elŭ că se cernea,
Se călugărea,
Munțiĭ stăpânià.

Și de-atuncĭ în cóce n'a maĭ cutezatu a se apropià de Mĭerlă și-aĭ șoptĭ cuvinte de dragoste, cum făcuse mai naiute, ci-ĭ dete buna pace sa se ĭubésca cu alesulŭ inimeĭ sale, cu Cucŭlŭ, ér' elu se pĭerdù în desișulŭ munțilorŭ, ca acolo să-și plângă sórtea, care ĭ-a fostŭ atâtŭ de vitriga. —

Écă întregŭ cuprinsulu legendeĭ „Mĭerla și Sturḑulŭ“ a Românilorŭ din Dobrogia, pe care Dlu T. T. Burada a fostŭ așa de ferecitu ca s'o pótă scóte la lumină din întunericulŭ unde zăcuse pênĕ maĭ anŭ țêrțŭ.

Și acuma, după ce am arătatŭ cuprinsulŭ acesteĭ legende, să trecemŭ la a doua legenda a Sturḑului, care se afla la Românii din Bucovina.

III.

Legenda Sturḑului, care se afla la poporulŭ românu din Bucovina şi pre care mĭ-a istorisit'o V. Flocea, e urmatórea:

Ḑice că pe când âmblà Domnulŭ nostru Isusŭ Christosu şi cu Sânu-Petru pe pământŭ, trecêndŭ eĭ într'una din ḑilele luĭ Martŭ pe lângă unŭ codru mare, vĕḑură tocmaĭ pe vêrfulŭ celuĭ mai înaltŭ arbore pre unŭ S t u r ḑ ŭ cântândŭ şi fălindu-se, că elŭ face véra.

Sânu-Petru, cum îlŭ zărì rotitându-se şi cântându aşa de voĭosŭ pe vêrfulu arboreluĭ, ĭ dete buna deminéţa ḑicêndu-ĭ:

— Bună deminéţa, Sturḑele!

— N'am când sa-ţi mulţamescŭ! — respunse acesta cu îngânfare.

— Da de ce, dacă este ertatŭ să te'ntrebŭ?

— De-aceea, că eŭ facŭ véra! — respunse éră-şĭ Sturḑulu, rotindu-se pe vêrfulŭ arboreluĭ, unde se aflà şi cântându:

Astă-ḑĭ mĕ'nsorŭ eŭ
Mâne-unŭ frate-alŭ meŭ!

Sânŭ-Petru şi cu Domnulŭ nostru Isusŭ Christosŭ auḑindu acésta nu staturà maĭ multŭ de vorbă, ci se pornira şi se duserà maĭ departe, lasându pre S t u r ḑ u în pace ca sa faca véra, după cum s'a laudatŭ.

Étă însă ca totŭ într'aceea ḑi dupa amédạ-ḑi dă Dumneḑeŭ o ploïe dósa şi rece, care a cursŭ ca din cofă şi care a duratŭ pêne în séră. Éra după ce a înseratŭ, da Dumneḑeŭ unu ningĕŭ şi unŭ viscolŭ ca acela,... şi ninge şi viscolesce tótă nopticica, de ţi se părè că e în driculŭ erneĭ, şi se face aşa de frigŭ de maĭ că crepà şi lemnele de gerŭ.

A dóua ḑi de deminéţă, după acésta întêmplare şi dupa ce aŭ âmblatu acuma pe unde aŭ avutŭ să âmble, întorcêndu-se Sânŭ-Petru şi cu Dlŭ Is. Chr., şi trecêndŭ éră-şĭ pe lângă codrulŭ celŭ mare, aflară pre Sturḑulŭ nostru celu falosŭ pe una din cele maĭ de josŭ ramurĭ ale unuĭ arbore tufosŭ stândŭ tupilitu, sgulitŭ şi fórte întristatŭ, trecêndu-ĭ totŭ dorulŭ de însuratu.

— Bună deminéţa, Sturḑele! — ḑise Sânŭ-Petru, cum a datŭ cu ochiĭ de dênsulŭ, că stă aşa de tupilatŭ, tacutŭ şi întristatŭ la trupina arboreluĭ.

— Mulţamimŭ D-vóstre! — respunse elŭ supĕratŭ.

— Da ce facĭ aice?..., ce staĭ aşa de sgulitŭ? — îlŭ întrebâ éră-şi Sânŭ-Petru.

Ah! astă-ḑi morŭ eŭ,
Mâni unŭ frate-alŭ meŭ!

respunse elŭ, plecându-şĭ rostulu în josŭ şi sborşindu-şĭ penele, ca dóră s'ar putè maĭ bine scuţi în protiva friguluĭ ce-lŭ tăĭà la inimă.

De-atuncĭ apoi, de când maĭ că erà să pérà de frigŭ, Sturḑulŭ nicĭ odatŭ nu se maĭ falesce şi

cânta în luna luĭ Martŭ, ca elŭ arŭ face véra şi vrea să se însóre, ci strigа cu îngrijire:

Cĭórecĭ şĭ opincĭ,
Că de mâne ningĭ,
Cĭórecĭ bunĭ de pânză
Şi opincĭ de frunḑă
De mersŭ la drăguţă!

Sturḑiu, după cum fie-căruĭa trebue să-ĭ fie cunoscutŭ, se împreuna totdéuna primăvéra. De-aceea când l-a întrebatŭ Sânŭ-Petru: ce face, ĭ-a respunsu:

Astă-ḑĭ mĕ'nsorŭ eŭ
Mânĭ unŭ frate-alŭ meŭ!

Şi fiindŭ că Sturḑulŭ şi acuma are gândŭ de însuratu, însă temêndu-se ca sa nu-lŭ maĭ apuce unŭ omĕtŭ fără de veste ca atuncea, în locŭ să se falésca şi să nu vree a sci de nime, strigă cu îngrijire că-ĭ trebue cĭórecĭ calduroşĭ şi opincĭ bune ca să pótă merge la alésa inimeĭ sale, la draguţa sa, cu care voesce să se însóre.

Pênĕ aice legenda Sturḑuluĭ aflătóre la Românĭĭ din Bucovina.

Să trecemŭ acuma la celelalte datine şi credinţe carĭ le maĭ aŭ Românĭĭ despre Sturḑŭ.

IV.

Credŭ că fie-căruĭ românŭ îĭ va fi cunoscută fiinţa daco-mitoĺogică „Baba-Dochia“ care îşĭ scutura cojócele pe la începutulŭ luneĭ luĭ Martŭ.

Cele dintâiŭ ḑile ale acesteĭ lunĭ, adică dela întâiu pênĕ la doĭspreḑece, le numescu Româniĭ din Bucovina în regulă „ḑilele Babeĭ Dochieĭ“. Dela 12—24 Martŭ sunt ḑilele cele lăturașe séŭ înprumutate. Cele dintâiu ḑile lăturașe séŭ înprumutate, adică dela 12—18 le numesce poporulŭ „ḑilele Sturḑuluĭ“, pentru că'ntr'acestea ḑile vine Sturḑulŭ din ţerile cele calde la noĭ. Éra cele șese ḑile de pe urmă, adică dela 19—24 Martŭ le numesce „ḑilele Corbuluĭ“, pentru că, după credința Românilorŭ, într'acestea ḑile crépă óuele Corbuluĭ de frigu sub dênsulu, când le clocesce. [1])

V.

Am vĕḑutu mai susu ca Mierla n'a voitŭ nicĭ decum s'asculte declarările de amorŭ ale Sturḑuluĭ, că ea l-a respinsŭ din resputeri, pênĕ ce în urma urmelorŭ s'a dusŭ ca să se cernéscă și să se călugaréscă, și ca atare să petréca departe de ale lumeĭ ademeniriĭ.

Și óre ce să fi fostu causa acesteĭ respingeriĭ?

Vom vedè îndata.

Maĭ multe doĭne poporane se află respândite pintre poporulŭ românŭ, carĭ ni spunŭ, ca Sturḑulŭ e vĕrŭ primare cu Mĭerla.

O doiuă poporana din Bucovina ni spune, între altele, și acestea:

[1]) După spusa Românilorŭ din Siretiŭ.

O săracii ochiĭ meĭ,
Multă lume vĕdŭ cu eĭ,
Nu maĭ vĕdŭ ómenĭ de-aĭ meĭ,
Numaĭ negri străineĭ;
Şi maĭ străină decâtă mine
Nu maĭ este omŭ în lume,
Numaĭ Mĭerla din pădure
Este străiuă ca mine,
Şi'ncĕ Mĭerla totŭ maĭ are
Pe Sturḑorulŭ vĕrŭ primare. [1])

Alta doĭnă totŭ din Bucovina şi anume din satulŭ Crasna, care ne arată cum că Sturḑulŭ e vĕrŭ primare cu Mĭerla şi că soţia sa se numesce Sturḑóĭcă, suna precum urmézĕ:

De-aşĭ cântà mândru ca Cucu
Nu m'aşĭ maĭ stricà cu lucru.
De-aşĭ cântà ca Mĭerluţa,
Cu lucru nu m'aşĭ stricà.
D'aşa cântŭ ca Cĭocârlauu
Şi lucrezŭ hoşma cu anu
Şi nu capĕtŭ nicĭ unŭ banŭ
Ci petrecŭ totŭ cu alénŭ.
Maĭ străină decâtă mine,
Nu maĭ e pe lume nime,
Numaĭ Mĭerla din pădure.
Da şi Mĭerla încă are,
Că-ĭ e Sturḑu verŭ primare
Şi Sturḑóĭeà verişóră,
Numaĭ eŭ sunt străinĭóră.
De străină ce-sŭ străină
Nice apa nu mĕ mână,

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

De sărncă, ce-sŭ sărncă,
Nice apa nu mĕ'nécă! [1])

Pe când ornitologiştii, despre carii se presupune ca aŭ o învĕţătura estinsă, spunŭ că Mierla se ţine de familia Sturdului, pe atunci poporulŭ românŭ, ţeranulŭ necultu, fără să fi âmblatŭ cu aniĭ pe la scoliĭ, fără să fi învĕţatu istoria naturală din scórţă în scórţă, întrebuinţézĕ unŭ cuvêntŭ cu multŭ maĭ poeticŭ şi totodată destulŭ de semnificativŭ pentru definiţiunea genuluĭ Mĭerleĭ; elu ḑise, precum ne-am pututŭ încredinţà din domcle citate, ca Sturdulŭ e vĕrulŭ eĭ primare, prin urmare aceste dóue paseri sunt fórte de aprópe înrudite. Decĭ, dupa legenda primă arătată maĭ susŭ, Mierla avea tótă dreptatea să respingă declărăţiunile de amorŭ alĕ Sturduluĭ, cacĭ, după credinţa poporuluĭ românŭ, e celŭ maĭ mare pĕcatŭ de-a se ĭubì şi a se căsătorì doĭ inşĭ, cariĭ snnt de-aprópe înrudiţi. Éra unde se'ntêmplă una ca acésta, acolo nu-ĭ nicĭ odată Dómne ajuta.

Acésta e causa, din care n'a vŏitŭ Mĭerla sa asculte cuvintele cele de dragoste ale Sturdului.

Şi acuma sa trecemu maĭ departe, să arătămŭ pe rêndŭ tóte paserile, carĭ sunt Românilorŭ cunoscute sub nume de Sturdŭ.

Acelea sunt:

---

[1]) Dictată de Mărióra Bărluţă.

Sturḑulŭ, Sturḑulŭ-mare[1]) séu şi Cocoşarĭŭ[2]), lat. Turdus viscivorus L. germ. die Misteldrossel.

Sturḑulŭ acesta se nutresce cu bobiţe de Vîscŭ (Viscum album) a carui semênţa încolţesce în intestinele luĭ, şi depunêndu-o pe arborĭ împreună cu escrementele sale, face ca să se propage astfelŭ acésta plantă parasită.

Sturḑulŭ-cântareţŭ[3]) séu Sturḑişoru[4]), numitu în Banatŭ Brebenécŭ[5]), lat. Turdus musicus L. germ. die Singdrossel.

Corpulŭ acestuĭ soĭu de Sturḑu e acoperitu cu pene negre, éră rostulŭ şi marginile ochilorŭ galbine. Elŭ este o pasere stătatóre, de-aceea se ţine şi prin colivii.

Sturḑulŭ-de-munte[6]), lat. Turdus pilaris L. germ. die Wachholderdrossel.

Sturḑulŭ acesta e o pasere călĕtóre, care trăesce véra prin muuţi, din care causă se numesce şi Sturḑŭ-de-munte şi se nutresce cu bóbe de iuniperŭ.

Femeĭuscele acestorŭ Sturḑĭ se numescŭ Sturḑe sing. Sturḑă; Sturḑóĭe sing. Sturḑóĭă şi Sturḑóĭce sing. Sturḑóĭcă. Éră deminutivulŭ dela Sturḑŭ e Sturḑelŭ[7]), Sturḑişorŭ, şi

[1]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 93.
[2]) A. I. Odobescu. Ψευδο-κυνηγετικος p. 21 şi 26.
[3]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 93. — Stamati. Vocab.
[4]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.
[5]) Com. de Dniĭ A. Oprea şĭ I. Olarĭŭ.
[6]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 93.
[7]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu. — Celelalte numirĭ se află în Bucovina. —

după cum am vĕḑutŭ şi din doïna primă susŭ arătată şi S t u r ḑ o r ŭ.

Totŭ dela numele acesteï paserï credu ca vine şi connumele de familie „S t u r ḑ a“, care e fórte respânditŭ atâtŭ pintre Românii din Românía, câtŭ şi pintre ceï din Transilvania, apoï şi numele satuluï „S t u r ḑ a n ï“ din judeţulŭ Dîmlovița în Românía.

In fine voïu să amintescŭ şi aceea, că S t u r ḑ u l ŭ e consideratŭ de catra Românï ca o pasere, care prevestesce schimbarea timpuluï. Aşa când âmblă elu tare ciripindu în colo şi'n cóce, e unŭ semnu că în curêndŭ are să fie frigu ; când începe a fluerà, atunci se'ncepe vreme rea, ĕră când cântă în glasŭ, atunci va fi timpŭ bunŭ.

Mĭerla.

I.

E în revărsatulŭ ₫oriloru.

Pădurea împĕnată cu totŭ felulŭ de arborĭ de diferite forme și mărimi, în a cărorŭ față verdie și rourată se oglindescŭ ruḑele rozĭ ale auroreĭ, devine din ce în ce maĭ placută și maĭ atragĕtóre.

Din tóte părțile începŭ acuma óspeții sei ceĭ maĭ aleșĭ, paserile cântatóre, a se deșteptà din somnulu lorŭ celŭ dulce de preste nópte și a se ridicà din cuĭburile lorŭ cele cu măestrie lucrate și așeḑate printre ramurile arborilorŭ și ale tufișurilorŭ. Din tóte parțile se vĕdŭ aceștĭ favoriți aĭ libertățiĭ scaldêndu-șĭ rosturile și aripĭórole în róuă, și apoĭ zvêntându-se pe ramurile cele maĭ înalte din apropierea cuĭburilorŭ lorŭ, întórse cu fața spre resăritŭ, ca să înțoneze imnulu demineții spre lauda și prĕmărirea cereseului părinte, care le-a datŭ darulŭ dulce și placutu alŭ cântării.

Dar' ĕtă !... concertulu s'a începutŭ !

Mii și miĭ de voceĭ, carĭ de carĭ maĭ placute și maĭ încântătóre resuna... Mii de cântareți și cântarețe

unii mai iscusiți decâtu alții se audŭ pe întrecute cântându.

Insă vócea cea mai atrăgĕtóre, care ca resunetulŭ dulce alu unei flaute, strebate de asta dată la urechile nóstre și ne face vrêndu nevrêndŭ ca s'o ascultămu și s'o admirămŭ, e numai a unei singure paseri.

Acésta e Mierla, numita altmintrelea și Mŭarlă, Munerlă și Nierlă, la Românii din Macedonia Agnirba [1]), éra la cei din Epirŭ Gnirlă [2]), lat. Turdus merula L. ; Merula vulgaris; germ. die Amsel oder Schwarzdrossel.

Decĭ despre acésta vĕduvă lótră, după cum îndătinéză a o numì poporulŭ românŭ din unele părți ale Bucovinei, care prin apucaturile și cântecele sale pre mulți dintre conlocuitorii sei voesce aĭ fărmecà, voiŭ să vorbescŭ eŭ de astă dată, înșirându tóte celea ce le istorisesce și credŭ Românii despre dênsa.

Să'ncepemu mai întâiŭ cu legenda, ei.

II.

Dice că dintru începutu Mierla nu erà pasere ca acuma, ci ea a fostu féta unui împĕratŭ, avea pĕrŭ de auru și întrecea în frumsețe și isteție pe tóte fetele de împĕratŭ de pe timpulŭ eĭ.

Mulți fecĭori de împĕratŭ și mulți feți frumoși aŭ petit'o și ea dintre toți acestia și-a alesŭ numai

[1]) Com. de unŭ studinte macedonénŭ.

[2]) Com. de Dlŭ Iancu D. Hondrosomă.

pre unulŭ, carc erà mai frumosu şi pre care îlŭ ĭubîà ea maĭ tare.

Dar' ea n'a avutu norocŭ şi parte să trăéscă multŭ timpŭ că bărbatulu seŭ, căcĭ acesta nu multŭ după ce s'a căsătoritŭ s'a bolnăvitŭ şi a muritŭ, lăsândŭ pre tênĕra nevéstă în cea maĭ mare jele.

Nevésta, vĕḑêndŭ că şĭ-a perdutŭ multŭ ĭnbitulŭ seŭ bărbatŭ, când îĭ erà maĭ dragă şi maĭ scumpă lumea şi când ĭ-ar fi plăcutu să totu trăéscă, s'a mahnitŭ de mórte şĭ-a începutu a se vaicărà şĭ-a plânge după dênsulŭ, că nime nu erà în stare s'o mângâĭe şi să-ĭ aline durerea.

In urmă vĕḑêndu şi ea că nu-şi mai póte stapânì plânsulŭ şi că pe ḑi ce merge se uscă vĕḑêndŭ cu ochiĭ, a rugatŭ pre Dumneḑeŭ ca s'o prefacă ĭntr'o pasere şi ĭntr'acestŭ modu să-ĭ schimbe viéţa cea plină de amarurĭ şi suspine.

Dumneḑeŭ ĭ-a ascultatŭ rugămintea şĭ-a prefăcut'o îutr'o M ĭ e r l ă cu pene negre, carĭ însemnéză jelea şi întristarea eĭ cea mare, şi cu rostulŭ galbănŭ ca céra. Şi cum s'a prefăcutŭ ea în M ĭ e r l ă, déuna a părăsitŭ curţile împĕrătescĭ, a sburatŭ în pădure şi'n totŭ locŭlŭ dóră va putè da preste barbatulŭ seŭ. Ea încă ca fétă scià fórte frnmosŭ cântà, şi acuma ca M ĭ e r l ă încă nu încetéză de-a cântà cele maĭ frumóse versurĭ, dóră prin cânteculu eĭ va puté deştepta pre soţulŭ seŭ, Totŭ din acésta pricină se lasă ea orĭ şi de cine să fie învĕţată a cântà, cugetândŭ că cu cât va sci mai bine, mai multe şi maĭ frumóse cântece, prin ele

ilŭ va putè deşteptà pre soţulŭ seŭ şi a-lŭ aduce din ceealaltă lume într'acésta.

Maĭ departe se ḑice, că totŭ din acésta pricina îşĭ face ea cuĭbulŭ seŭ maĭ alesŭ prin tufişe şi prin ţinterime, că fiindŭ maĭ aprópe de pămêntŭ soţulŭ seu maĭ de grabă şi mai lesne să-ĭ audă strigătulu seŭ celŭ jalnicŭ şi să se deştepte. [1])

Acésta e legenda Mĭerleĭ...

Maĭ departe urmézà celelalte datine şi credinţe ale Românilorŭ despre dênsa.

III.

Mĭerĺa, după cum spune şi crede poporulŭ, se ĭubesce în ascunsŭ cu Cuculŭ. Acesta, dupa cum prea lesne ne pntemŭ încredinţà din o mulţime de doĭne poporane aflătóre în tóte părţile unde locuescŭ Românuĭ, când se bolnăvesce Mĭerla, îndată alérgă la dênsa ca s'o mângăe şi sa-ĭ aline durerea.

Mĭerla e considerată de catră domele poporane ca sorióra Cuculuĭ.

Hoţiĭ ceĭ tineriĭ, amorezaţĭ fiindŭ de vr'o nevésta tênĕră séŭ de vr'o fétă mare, când îĭ ajunge dorulu de drăguţele lorŭ, se asemenézà pre sine în cântecele, ce le cântă, cu Cuculŭ, éră pre drăguţele loru cu Mĭerla. [2])

Totŭ astfelĭŭ facŭ şi mulţĭ alţĭ junĭ, carĭ sunt departe de ţéra loru, de némuri, de amicĭ şi de toţĭ ce

[1]) Acésta legendă mĭ-a dictat'o o Românca din Siretiu.

[2]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

ĭ-aŭ cunoscutŭ şi ĭ-aŭ ĭubitŭ. Dar' nu numaĭ aceştia, ci maĭ fie-care românŭ, când jalea îĭ sfăşie inima şi dorulŭ îlŭ muncesce, ḑice că nime nu e străinŭ ca dênşulŭ, numaĭ M ĭ e r l a d i n p ă d u r e, dar' nicĭ acésta nu este străină, căcĭ ea are unŭ frăţiorŭ, care îĭ alină orĭ ce durere, orĭ ce supĕrare, şi acelŭ frăţiorŭ e C u c u l ŭ.

Étă ce ni spune în privinţa acésta o doina din Transilvania:

De-aicĭ pênĕ la Braşăŭ
Nime nu-ĭ străinŭ ca eŭ,
Numaĭ M ĭ e r l a din pădure.
Dar' nicĭ ea
Nu-ĭ singurea.
Când e Mĭerla reŭ bolnavă
Vine C u c u l ŭ şĭ-o întrĕbă:
„Reŭ ţi-ĭ ţîe mĕĭ soruţă,
Reŭ ţi-ĭ ţie păsĕruţă?
— „Nu-mĭ e reŭ fără să morŭ
Dc durere şi de dorŭ,
Dară cine m'a jelì
Când străină voiŭ murì?
„Te-oiŭ jelì eŭ, soră dragă,
Voiŭ sburà din créngă'n créngă,
Şĭ-oiŭ sburà din vie în vie
Te-oiŭ jelì cu bucurie,
Şĭ-oiŭ sburà din fagŭ în fagŭ
Te-oiŭ jelì, soră, cu dragŭ! [1])

Altă doĭna, totŭ din Transilvania, în care se plânge unŭ românŭ, că nu-ĭ nime aşa de străinŭ ca

[1]) Nicolaŭ Cisca: „Doĭne din Ardélŭ din jurulŭ Abrudului“, publ. în „S e d e t ó r e a“ an. I. Budapesta.1875. p. 69—70.

dênsulŭ, fără numaĭ Mĭerla, ba încă și acésta are unŭ frate, pe când elŭ n'are pre nime, sună :

Frunḑă verde de pelinŭ,
Străinu-sŭ, dómne, străinŭ ;
Străinu-sŭ ca-unŭ puĭŭ de Cucŭ,
N'âm milă unde mĕ ducŭ.
Frunḑă verde de cetinŭ,
Da nicĭ Cuculŭ nu-ĭ străinŭ,
Cucu-ĭ frate cu Mĭerla.
Când este Mĭerla betégă
Vine Cuculŭ și-o întrébă :
„Ce-ți e ție, soră dragă ?
— „Eŭ, cucule, de-oĭŭ murì
Invéță-mĭ pui-a ciripì
Și-a sburà din créngă'n créngă
Și-a mâncà frunḑă și érbă,
Și-a mâncà frunḑă de-alunŭ
Să cânte cuĭ mĭ-a fostŭ bunŭ,
Și-a mâncà frunḑă de fagŭ
Și-a cântà cuĭ mĭ-a fostŭ dragŭ. [1])

In fine a treia doina, prin care sa arată în ce felŭ de referința intimă se află Mĭerla cu Cuculŭ, e acésta :

Plânge Mĭerla 'n cuĭbŭ betégă,
Vine Cuculŭ și-o întrébă :
„Ce-ți e ție, soră dragă,
De eștĭ tu așa betégă ?
— „Lasă-mĕ la amarulŭ
Nu-mĭ amărì sufletulŭ,
Că mi-ĭ cuĭbulŭ lângă drumŭ

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ.

Sub o tufă de alunŭ
Şi câţi pe drumŭ îşi trecea
Toţi în cuibulŭ meŭ svârlîa
Puiĭ mi-i sburătocea!
— „Nu te, soră, năcăjì,
Că de-ţi zăcea şi-i murì
Penele mi le-oiŭ negrì
Şi pe tine te-oiŭ jelì!“ [1])

IV.

Tótă atenţiunea barbaţiloru cruditi [2]), carĭ au compusu nisce studiĭ fórte interesante asupra baladeĭ poporane române „Cuculŭ şi Turturica [3]), a fostŭ îndreptată pĕnĕ acuma numaĭ asupra acestoru dóue paseri. Nu sciŭ, n'aŭ avutŭ Domnialoră cunoscinţă de dornele, carĭ s'au citatŭ maĭ susu, şi carĭ s'oru maĭ cità în decursulu acestui articulu, séu scopulŭ D-Sale aŭ fostŭ numaĭ studiarea baladeĭ române în compărare cu a altoru naţiuniĭ?

Când cetimu baladă din cestiune, vedemŭ ca Cuculŭ ni se înfăţişézĕ ca unu curtenitoru îndrasneţu, care e gata a întrebuinţà tóte mijlócele numaĭ ca să fie iubitŭ de Turturica. Insa Turturica îlu respinge neîntreruptŭ.

Cu totulŭ altfelŭ stă referinţa între Cucŭ şi Mierlă. Doinele ce trătézĕ despre aceste dóue paseri, ni-lŭ înfăţişézĕ pre Cucŭ acuşŭ ca frăţiorŭ, acuşŭ

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

[2]) B. P. Hâşdĕŭ. Cuvinte din bĕtrânĭ, séŭ Cărţile poporane ale Românilorŭ. t. II. Bucurescĭ. 1879. p. 501. — M. Gaster. Convorb. lit. an. VIII. Iaşĭ 1879. p. 229 şi 322.

[3]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 7.

ca verișórŭ alŭ Mierleĭ, éră pre Mĭerlă ca verișóră séu sorióră a Cuculuĭ, însă mai adese orĭ ca sorióră.

Balada „Cucŭlŭ și Turturica“ ne dă o descriere fórte fidelă a Cuculuĭ, înfățĭoșându-ni-lŭ astfelĭŭ precum întru adevĕrŭ și este, adică: îndrăsnețŭ, superbŭ, înfocatŭ, plinŭ de ĭubire. Pe când doĭnele, ce tratéza despre „Cucŭ și Mĭerla“, ni-lŭ înfățĭoșază maĭ multŭ compătimitorĭŭ de sórtea sorióreĭ sale, gata de-așĭ negrì penele și a o jelì, în casŭ când acésta ar fi sa móră. Éră pre Mierlă asemenea ne-o înfățĭoșĭază compătimitóre pentru „puișorĭĭ Cuculuĭ“, carĭ aŭ remasŭ orfanĭ de parintele lorŭ, dându-șĭ tótă silința de aĭ scăpà de mórte, de a-ĭ cresce, aducêndu-le nutremêntulu necesaru cine scie de unde, pênĕ ce-ĭ vede mărișorĭ și scoșĭ de-asupra nevoeĭ.

O doină poporană din Bucovina, care nĭ-arată compătimirea ce o nutresce Mĭerla pentru puișorĭĭ scumpuluĭ seŭ frățiorŭ sună precum urmézĕ:

S'a dusŭ Cucŭlŭ celŭ bĕtrânŭ
Șĭ-a lăsatŭ puiĭ de chinŭ,
Șĭ-a lăsatŭ puĭuți'n pele,
Da Mierluțiĭ ĭ-a fostŭ jele,
Șĭ-a sburatŭ din vale'n vale
Șĭ-a strînsŭ puilorŭ mâncare,
A strînsŭ pâne din ogóre
Și apă de prin isvóre
N'a lăsatŭ puiĭ să péră
Șĭ-a datŭ Dumnedeŭ așa
Șĭ-aŭ crescutŭ la puĭuțĭ pene [1]) . . .

[1]) Din colecțiunea mea inedită.

Decĭ merită a fi băgată în samă şi referinţa dintre aceste dóue paseri: Cuculŭ şi Mierla, căci ea ni înfăţoşază unŭ obiectŭ fórte frumosŭ şi totodată interesantŭ de studiatŭ.

V.

Mierla e considerata de catră poporŭ şi ca unu augurŭ, care, ca şi Cuculŭ, predice prin canteculŭ seŭ sórtea ómenilorŭ, şi de-aceea se numescŭ aceste dóue paseri de catra românĭ „fraţi“. [1])

Cum că Mierla prevestesce prin cânteculŭ seŭ sórtea ómenilorŭ ne putemŭ încredinţà din următórea horă poporană:

Pasere galbănă'n ciocŭ.
Reŭ mĭ-aĭ cântatŭ de norocŭ,
De ţĭ-ar picà cioculŭ teŭ
Precum mĭ-aĭ cântatŭ de reŭ.
Tra, la, la, la, la, la, la.
Nu vedeaĭ inima mea
Câtŭ de ferbinte iubĭà,
Dar' acuma-ĭ sloĭŭ de ghiaţă
Rece şi fără de vĭaţă.
Tra, la, la, la, la, la, la.
Glasulŭ teŭ cu amărire
Mĭ-a cântatŭ de despărţire
Să mĕ ducŭ în cale grea
Departe de puĭca mea.
Tra, la, la, la, la, la, la.
Căci nu sunt unŭ vênătorĭŭ
Să pâudescŭ când aĭ să sborĭ

[1]) Cred. Rom. din Cândrénĭ com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Şi să-ţĭ daŭ eŭ ţie plată
Cu unŭ fulgerŭ de săgétă.
Tra, la, la, la, la, la, la. [1])

Apoĭ şi din următórea doĭna, culésă din Transilvania:

Pasere galbănă'n ciocŭ
Reŭ mĭ-aĭ cântatŭ de norocŭ
Că tóte ḑilele mele
Aĭ cântatŭ să fie rele,
Şi toţŭ traĭulŭ meŭ
Aĭ cântatŭ să fie reŭ,
Şi tótă viéţa mea
Aĭ cântatŭ să fie rea.
De-aşĭ sci unde locuescĭ
Să vĕdŭ ce pasere eştĭ.
Sciŭ că tu nu eştĭ Cucu
Că nu-ţ e-aşa cântecu,
Sciŭ că nu eştĭ porumbiţă
Nicĭ gangurŭ, nic prepeliţă,
Ci numaĭ cătŭ o mĭerliţă.
Odată de te-aşĭ vedea
Cu arculŭ te-aşĭ săgetà,
Prin aripĭ te-aşĭ înpuşcà
Nicĭ să morĭ, nicĭ să trăescĭ,
Numaĭ să te chinuescĭ.
La fĭere, în vizunĭ
Remâie-ţĭ cuĭbulŭ pustiĭŭ,
Prin aripe săgetată
Că mĭ-aĭ fostŭ făr' de dreptate. [2])

---

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 373.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ. — Doĭna acésta, cu pucine modificărĭ se află şi la Româniĭ din Bucovina.

Dintre tóte paserile, câte li sunt Românilorŭ cunoscute, nicĭ una n'are unŭ cĭocŭ aşa de galbănŭ ca Mĭerla, ca să fie bătĕtorĭŭ la ochĭ. Rostulŭ Cuculuĭ încă e galbănŭ, însă nu aşa de tare ca a Mĭerleĭ. Prin urmare, eŭ credŭ, că doĭnele citate aice nu se referescŭ la nicĭ una dintre celelalte paserĭ, ci numaĭ la Mĭerla.

Maĭ departe spuuŭ românĭĭ, că atuncĭ, când Mĭerlele începŭ a cântà fórte desmĭerdatŭ, ca şi când atuncĭ s'ar învĕţà şi se strîngu maĭ multe la unŭ locu, atuncĭ de bună samă se pornesce plóĭe cu omĕtŭ, séŭ celŭ puţinu plóĭe parţială, după cum e adică şi anutimpulŭ când se adună ele. [1]

VI.

In modŭ desmĭerdatorĭŭ se numesce Mĭerla de catră Românĭ: Mĭerluţa, Mĭerluşóră, Mĭerlişóră, Mĭerluşcă şi Mĭerlĭţă.

Tóte deminutivele acestea se află respândite şi prin doĭnele poporane.

Noĭ vom reproduce aice numaĭ vr'o dóue esemple.

O doĭna, în care dămŭ preste numirea Mĭerluţă, suna:

Maĭ străină decâtŭ mine
Nu maĭ este nime'n lume,
Numaĭ Mĭerluţa 'n pădure,
Şi'ncă Mĭerla totŭ maĭ are

[1]) Cred. Rom. din Cândrenĭ. com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Cucușoru-ĭ vĕrŭ primare
Rîndunica-ĭ sorióră
Nu-ĭ ca mine străinĭóră! [1])

Altă doĭnă, în care dămŭ preste numirea Mĭerluşcă, sună astfelĭŭ:

Cântă puĭulŭ cuculuĭ
Pe córnele plugului.
Cânt'o Mĭerlă pe telégă
Şi de mine se totŭ légă;
Cuculŭ ḑice, Mĭerla ḑice:
„Nu-ţĭ be baniĭ mĕĭ voĭnice,
Că-ţĭ e carulŭ fărîmatŭ
Şi plugulŭ neferecatŭ
Şi pămêntulŭ nelucratŭ!“
Cucule, jivină rea!
Nu purtà de grija mea;
Mĭerluşcă, pasere sură,
Nu-mĭ totŭ bănulŭ din gurĭ,
Că-oĭŭ venì cam tulburatŭ
Şĭ-oĭŭ cădea într'unŭ pĕcatŭ
Şi voĭŭ sparge cuĭbuşorulŭ
Şi voĭŭ rupe pliscuşorulŭ. [2])

Bărbăţelulŭ Mĭerleĭ se numesce de cătră poporŭ Mĭerloĭŭ. Despre acésta ne putemŭ încredinţà, afară de vorba de tóte ḑilele, încă şi din următórea doina din Bucovina:

Legea ta mĕĭ puĭŭ de Cucŭ!
Véra viĭ, véra te ducĭ,
Mĕ mirŭ érna ce mânâncĭ?

[1]) Dimitrie Danŭ; „Doĭne şi hore din Bucovina“. publ. în „Şeḑetórea“ an. III. Budapesta. 1877. p. 13.

[2]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 298.

„Mânâncŭ putregaĭŭ de fugŭ
Şi n'am pre nime cu dragŭ,
Am pre Mĭerla din pădure,
Mĭerla cea cu pene sure,
Dar' Mĭerloĭulŭ cânele
Işĭ ĭubesce Mĭerlele! [1])

VII.

Afară de acésta pasere, despre care am vorbitŭ pênĕ acuma, mai esista încă şi alta, pre care atâtŭ Românii din Bucovina [2]), câtŭ şi ceĭ din Transilvania [3]) şi Moldova [4]) asemenea o numescŭ Mĭerlă. Insă spre a le deosebì una de alta, o numescŭ pre cea dintâiŭ Mĭerlă-négrá, éră pre cea din urmă Mĭerlă-sură séŭ Mĭerlă-gulerată, lat. Turdus torquatus L; Merula torquata. germ. Ringdrossel oder Ringamsel.

Deosebirea între aceste dóue Mĭerle constă întru aceea, că Mĭerla-sură e la pene surie-cenuşie, pe când Mĭerla-négră e la pene négră ca Corbulŭ şi cu cĭoculŭ auriu. La corpu însă sunt asemenea de mari. Mierla-négra e fórte selbatică, ea nicĭ când nu stă multŭ într'unu locŭ ca s'o poţĭ bine vedea. Bărbăţelulŭ séu Mĭerloĭulŭ acesteĭa cântă de cătră séră pênĕ ce înoptézĕ şi elŭ se sue şi cântă în vêrfulŭ celorŭ maĭ înalţĭ arborĭ. Pe când Mĭerla cea sură séŭ gulerată e cu multŭ maĭ blândă şi cântă orĭ şi unde. [5])

[1]) Din colecţiunea mea inedită.
[2]) Com. de Dlŭ. P. Ursŭlă.
[3]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ şi Gr. a lui I. Sima.
[4]) Stamati. Vocab. p. 593.
[5]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ şi Gr. Crăciunaşŭ.

Cum că paserea Turdus merula se numesce de catră poporŭ nu numaĭ simplu Mĭerlă, ci şi Mĭerlă-négră, spre deosebire de Mĭerla-sură, se póte vedea încă şi din urmatórea doĭnă:

Puişorŭ de Mĭerla-négră
Cântă'n codru să s'alégă
Câţĭ voĭnicĭ pe-aicĭ să şéḑă
De şeḑutŭ şedŭ destuĭŭ, [1])
Dar' eŭ unulŭ sciŭ că nu,
Sci-mŭ flórea cea de susŭ,
Când suspinŭ, suspinŭ pe-ascunsŭ,
Când grăescŭ nu potŭ de plânsŭ. [2])

Afară de Mĭerlele înşirate pênĕ aicĭ se maĭ afla încă una, a careĭ pene sunt albe şi provine maĭ cu samă în Transilvania. Acésta specie de Mĭerla se numesce de catră Românĭ „Mĭerlă-alba".

In fine voĭu să amintescŭ încă şi aceea, că într'o comună din vecinatatea Şomcuteĭ-marĭ în Ungaria, după cum mĭ-a scrisŭ Dlŭ E. Popu, se află familiĭ române, carĭ se numesc Mĭerlaşu după numele Mĭerleĭ, éră în Românĭa, totŭ după numele acesteĭ paserĭ, se află maĭ multe sate, locuinţe isolate şi părie, precum: Mĭerlarĭŭ, satŭ; Mĭerlescĭ, unŭ satu, o locuinţă isolata şi unŭ părĭŭ; Mĭerlescĭĭ-de-jos u, satŭ; Mĭerlescĭĭ-de-susŭ, satu; şi Mĭerlicescĭĭ, locuinţă isolata. [3])

[1]) Licenţă poetică, în locŭ de „destuĭ".
[2]) Din colecţiunea mea.
[3]) D. Frunḑescu, op. cit. p. 290–291.

Pĕscărelulŭ.

I.

Doĭ bărbaţi în flórea vieţii, cariĭ de pe arme şi celelalte halaturi ce le mai aveaŭ le siue se cunosceaŭ că trebue să fie vênatori, se'ntâlnirĕ într'o ḑi la respântiile unuĭ drumŭ şi dupa ce-şĭ dadurĕ bună ḑiua şi se'ntrebarĕ de sanĕtate, ḑise unulu dintre dênşiı:

— Sciı ce-va noŭ, fartate!

— Voiu sci, dacă-mı veı spune! — respunse celalaltu zimbindu.

— Astă-ḑı mı-a mersu fórte reŭ!... de aḑı deminéţa m'am dusŭ la vênatu şi, uită-te la mine cum mĕ întorcŭ a casa,... nemică nu putuı se'npuşcŭ. .

— Cum se póte?... Dumnia-ta unŭ vênatorĭŭ atâtŭ de iscusitŭ şi sa nu vênezı nemica?... Aşta nu e nicı de cum cu putinţă!... Ḑi maĭ bine ca nu viĭ de la vênatu, ci cu totulu din altŭ locu óre unde!...

— Ba! ḑeŭ dela vênatu!... asculta-mĕ numaĭ şi îndata te veı încredinţà ca ceea ce-ţı spunŭ e adevĕratŭ!..., Tu sciı fórte bine, ca eŭ sunt unu vênatorĭu patimaşŭ; cum audŭ că o atare dihanie séŭ altă fĭară selbatică s'a apropiatŭ de satulu nostru şi a facutu dauna

vre unuĭ omu, îndată apucŭ puşca în mână, mĕ pornescŭ la drumŭ şi nu mĕ lasŭ pênĕ ce nu-ĭ daŭ de urmă, éră după ce-ĭ daŭ de urmă nu mĕ lasŭ pênĕ ce n'o aflu şi-ĭ curmŭ viéţa. Totŭ aşa facu şi cu orĭ care altă selbătecime, când sciu că-mĭ va fi de óre-şĭ care folosŭ...

Maĭ alalta erĭ auḑiĭ din unĭĭ si alţiĭ că prin apropierea riuluĭ ce trece pe lângă satulu nostru s'ar fi lasatŭ nisce reţe selbatice. Cum auḑiĭ de acésta déuna voiŭ să mĕ pornescŭ ca să înpuşcu macar vr'o câte-va căcĭ, dreptŭ să-ţĭ spunŭ, eram cam doritŭ de carne de raţa selbatică, maĭ alesŭ că prin părţile nóstre numaĭ rarŭ când se arată aceste selbătĕcimĭ, dar' pênĕ astă-ḑi nu mĭ-a fostu cu putinţă. Aḑi deminéţă însă luaĭ straĭsta de vênătorie de-a umerulŭ şi puşca subsuóră şi mĕ porniĭ spre locŭlŭ, unde mi s'a spusŭ că se'nvêrtescŭ maĭ tare reţele, cu gândulŭ ca celu multŭ pe la prânḑu sa mĕ întorcu înapoĭ şi să aducŭ macar vr'o câte-va reţe cu mine ca sa-nu facŭ şi eŭ o ḑi bună cu dênsele... Dar' se vede că m'am pornitŭ într'unŭ césŭ reŭ, séu pe drumŭ mi-a eşitŭ cine-va cu golŭ înainte, căcĭ când ajunseĭ la starea loculuĭ şi daduĭ cu ochiĭ de unŭ stolŭ de reţe, carile din câud în când sburaŭ dintr'unŭ locŭ şi se puneaŭ într'altulŭ, când mĕ apropiaĭ pe nesimţite de dênsele cu puşca la ochĭ şi voiĭ numaĭ să slobodu cocoşulŭ, étă că ĭesă ca din pămêntŭ unu P ĕ s c ă r e l ŭ înaintea mea şi începe aşa de tare a ţipà, că tóte reţele se spăriară de glasulŭ luĭ celŭ ţiflitorĭŭ, apoĭ se rădicară de-odată în susŭ, şi maĭ nainte de a apucà sa slobodu puşca, sburară cine scì unde.

Eŭ nu bagu P ĕ s c ă r e l u l u în sama, mĕ ĭeŭ éră pe urma reţelorŭ, dar' când ajunseĭ aprópe de dênsele şi voiu numaĭ să întindu puşca şi să li daŭ colbŭ, étă că P ĕ s c ă r e l u l ŭ şi de asta dată îmĭ ĭesă înainte, éră începe a ţipà, şi reţele éră o tulescu la fugă.

Aşa o paţiĭ ne'ntreruptu pénĕ cam catră amédă-dĭ, când reţele, vĕdêndŭ acuma şi ele că sunt nrmărite de mine, sburară şi se cam maĭ duse.

Încă aşa ce-va, dreptŭ sa-ţi spunu, că nu mi s'a întêmplatu nici odată de când am prinsŭ puşca în mână.

Eĭ lasă, mari P ĕ s c ă r e l u l e, că ţi-oiŭ venì eŭ ţie acuşĭ de hacŭ! ḑiseĭ dupa ce perduĭ cu totulu urma reţelorŭ. Apoĭ mĕ luaĭ îndarĕptŭ pe riu în susŭ, ca dóră voiŭ da de dênsulŭ şi mĕ voiŭ resbunà asupra luĭ, pentru că mi-a alungatŭ vênatulŭ de naintea nasuluĭ... Nu merseì multu şi numaì ce-lŭ vĕdu stândŭ pe colţulŭ unuĭ bolohanŭ şi uitându-se în apă. Cum îlŭ vĕdŭ punŭ puşca la ochĭ, ţintescŭ şi-ì daŭ focŭ.

Na! satură-te, dihanie ţiflitóre, de-amĭ maĭ alungà şi de altă dată vênatulŭ din gura pusceì! ḑiseĭ, cugetându ca l-am lovitŭ şi l-am facutŭ totŭ fărimì... Dar'!... cum sa nu-lŭ lovescu!... Pĕscarelulŭ meŭ ca o sagétă de ĭute se cufundâ sub undele apeĭ, şi eşindŭ ca la vr'o câte-va sute de paşĭ maĭ la vale, se puse éră-şĭ, ca şi când nu s'ar fi întêmplatŭ nemică, pe muchĭa unuĭ bolohanŭ şi începù din noŭ a da din códă, a se rotì în tóte părţile şi a căutà în apă.

Eŭ, mâniosŭ pară de focŭ că nu-lŭ putuĭ nimerì, mĕ apropiu éră-şĭ de dênsulu, voindu numaĭ decâtu

să-lŭ înpușcŭ, dar' n'apucaĭ bine a da focŭ, și elŭ ți-pândŭ, éră-și se ascunse sub valurile apeĭ.

Și totŭ așa dela amédŭ și pênĕ maĭ naiute mĕ muncĭĭ că dóră îlŭ potŭ înpușcà. Insă elŭ pare că anume mĕ lasà să mĕ apropiĭ de dênsulŭ, éră când îlŭ ținuamŭ și cugetamŭ că acu-acu îlŭ mântuescŭ de ḑile, elu se făcea nevĕḑutŭ, ca și când ar fi fostŭ o năluca.

Ba! nu destulŭ atâta, în urma urmelorŭ voiudŭ, pe semne, să-și batà jocŭ de mine, se pune éră-și pe nisce vrĕscurĭ și începe a se învârti în colo și'n cóce, eŭ éră-și mĕ apropiĭ de dênsulŭ, întindŭ pușca și-ĭ daŭ focŭ.

Aha! acuma eștĭ alŭ meŭ! strigaĭ plinŭ de bucurie, vĕḑêndŭ că pe loculŭ unde a fostŭ elŭ se află o păsĕruĭcă négră mișcându-se în colo și'n cóce. Me repeḑiĭ decĭ de grabă ca s'o prindŭ, dar' când ajunseĭ la starea loculuĭ ce să vĕḑŭ?... erà unŭ puĭŭ de cĭóră mortŭ acățatu de-unŭ gătejŭ, pre carele valurile apeĭ îlŭ bătea în colo și'n cóce...

— Dar' Pĕscărelulŭ?

— Pĕscărelulŭ!... îlŭ zariĭ la vr'o câte-va minute în urmă éra-și sburându pe de-asupra apeĭ, dar' de astă dată îlŭ lăsaĭ în plata luĭ Dumneḑeŭ și me pornĭĭ spre casă, precum mĕ veḑi, cu nemică...

— Nu-ți spuneamŭ eŭ maĭ daună-ḑi! — ḑise acuma alŭ doilea vênătorĭŭ — că păserea acésta e celu maĭ mare dușmanŭ alŭ vênătorilorŭ, că nime nu e'n stare s'o înpusce cu una cu dóue. Ba! nu numaĭ atâta, ea chĭar și pre alte paserĭ, ce aĭ voì să le înpuscĭ, ți

le sparie și ți le alungă de'naintea nasului, așa e că acuma te-ai încredințatŭ și singurŭ!...

— Aĭ avutŭ dreptate!... așa este!... dintr'unŭ stolŭ de rețe m'am alesu c'unŭ puiu de cĭóră mortŭ... Sciĭ ca acésta întêmplare nu voiŭ uitá-o câtŭ voiŭ fi și voiŭ trai!...

II.

Cu aceste cuvinte ceĭ doĭ vênatorĭ se despărțiră și se pornira fie-care în tréba-și.

Eŭ, care me aflaĭ din întêmplare nu departe de dênșiĭ și ascultai tótă convorbirea lorŭ, plinŭ de curiositate sa sciu ce felŭ de P ĕ s c ă r e l ŭ anume e acela, despre care vorbira eĭ, caci poporulu românŭ numesce „P ĕ s c ă r eĭ“ pre mai multe paserĭ, mĕ luaĭ de grabă în urma vênatoriului nostru și dupa ce-lŭ ajunseĭ și porniĭ vorba cu dênsulŭ mĕ încredințaĭ îndată, că P ĕ s c ă r e l u l ŭ despre care a vorbitu elŭ maĭ nainte, erà P ĕ s c ă r e l u l ŭ-n e g r u, numitŭ altmintrelea în Bucoviua și P ĕ s c a r ĭ ŭ-n e g r u, P ĕ s c ă r e l ŭ, P ĕ s c ă r e l u-d e-p ă r eĭ e, P ĕ s c ă r e l ŭ-d e-p ă d u r e, P ĕ s c a r e l u-d e-g h ĭ a ț a, P a s e r e-d e-g h ĭ a ț ă și R ă ț ă ș c u ț a; în Banatŭ: P ĕ s c a r ĭ ŭ-n e g r u [1], în Muntenia: P r u n t ă r a ș u [2]), lat. Cinclus aquaticus Briss germ. Wasserschwätzer oder Wasserstaar.

Acestŭ P ĕ s c ă r e l ŭ, acestŭ dușmanŭ alu vênatorilorŭ, dupa cum li place unora a-lŭ numi, are țăp-

[1]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

tura unuĭ Grauru, însa nutreţulŭ şi modulŭ lui de vieţuire e cu totulŭ deosebitŭ de a acestuĭa. E de dóuedecĭ centimetri în lungime şi treĭdecĭ centimetri în lăţime; aripele de nóue, éra códa de şese centimetri. Capulŭ, céfa şi partea de josŭ a grumazuluĭ ruginiĭîntunecate; spatele negru ca murea, aripele şi códa negrĭĭ; guşa, gâtlanulŭ şi grumazulu albe ca laptele; partea de josu a peptului şi pântecele cafeniĭ închise; partea de susŭ a peptului ruginie; rostulŭ scurtŭ şi negru éră picĭórele cafeniĭ închise.

Pĕscărelulu-negru se află în tótă Europa, prin urmare şi'n ţerile locuite de Românı. Se ţine în regulă pe lângă pareĭele cele limpedĭ şi murmurătóre şi maĭ cu samă pe lângă cele din pădurĭ şi munţĭ, în carĭ se află multĭ pastrăvı. Pe pareiele acestea, carĭ îĭ placŭ fórte tare, se urcă elu pênĕ la ale lorŭ isvóre, şi totŭ de dragostea lorŭ se cobóră uneorĭ pe dênsele pênĕ departe la ţéra.

Nutreţulú de frunte alŭ Pĕscărelulŭĭ-negru sunt diferite insecte de apa, óue de pesce şi pescişorı micĭ. Elŭ se pune îndecomunŭ pe-o pétră, pe-o ramurică séŭ pe vr'o tişitură din apropierea pariuluĭ, care şi l-a alesu spre pĕscuire, de unde pândesce prada sa. Éră când zaresce vre unŭ pescişorŭ, vr'o musculiţă séŭ cărabuşŭ miscându-se prin apă, îndată se arunca ca o săgéta în nuntru şi prinḑêndu-lŭ îlŭ mânâncă. De multe-orĭ înótă şi âmbla pe sub apă ca şi orĭ care altă pasere pe uscatŭ, cautându-şĭ nutreţulŭ favoritŭ, fără de fricĕ că i se va întêmplà ce-va.

III.

Numirile P ĕ s c ă r e l ŭ séu P ĕ s c a r i ŭ-n e g r u a acestei păserele, spre deosebire de P ĕ s c a r ĭ ŭ-v e r d e séŭ P e s c a r ĭ ŭ-v ê n ĕ t u, vinu de acolo, pentru că păsĕrnica acésta, după cum mi-aŭ spusŭ mai mulţi Românĭ din Bucovina, e la colórea peneloru de pe spate négra ca Mĭerla, şi mai departe pentru că ea stă ca şi P ĕ s c ă r e l u l ŭ-v ê n ĕ t ŭ pe-o pétră séŭ pe vr'unŭ vréscŭ din apropierea parcelorŭ pândindŭ prada sa, éra când vede vre unŭ pescişorŭ séu vre unŭ cărăbuşŭ înotându prin apă, ca o sagétă se repede asupra luĭ şi-lu pescuesce. Numirile P ĕ s c ă r e l ŭ-d e-p ă r e e séŭ P ĕ s c ă r e l ŭ-d e-p ă d u r e vinu de-acolo, pentru că paserea acésta, maĭ alésŭ véra, se ţine maĭ multŭ numai pe langă păreele din păduriĭ şi munţĭ, şi numaĭ spre érnă se trage la locuri maĭ deschise. Numirile P ĕ s c ă r e l ŭ-d e-g h ĭ a ţ ă séŭ P a s e r e-d e-g h ĭ a ţ ă, dupa cum mi-au spusŭ maĭ mulţĭ Românĭ din Fratăuţiĭ-vechi, vinŭ de-acolo pentru că acestŭ Pĕscarelŭ nu se duce peste érnă, ca alte paseri, dela noi, ci elŭ şi érna petrece pe lângă păree şi maĭ alesŭ pe lângă celea ce nu-sŭ bine înghieţate, pe lângă resuflatorile şi crepăturile de ghĭaţa ale acestora, şi tóta érna âmblă apoĭ pe sub ghĭaţă prinḑêndŭ pescişori, insecte de apă şi unu felŭ de cobelcĭ micĭ ce stau lipiţi de petricele.

In urmă numirea de R ă ţ ă ş c u ţ ă sa-i vie de acolo, pentru ca P ĕ s c ă r e l u l ŭ acesta înóta prin

apă chiar ca şi-o rătuşcă şi nicĭ când nu se înéca nicĭ nu i se uda aripele.

IV.

Mulţi Românĭ mi-au spusu că paserea acésta e celu mai mare dușmanu alŭ vênatorilorŭ, pentru că ea, dupa cum am vĕdutu şi mai susŭ, când voesce vre unŭ vênatoriŭ sa înpusce reţe selbatice, găinuşe de apa, orĭ alte paserĭ, séŭ chĭar şi pre dênsa, căcĭ şi ea este bună de mâncatu, îndata se cufunda în apă şi ĭesă cine sci unde în altŭ locŭ, séu sbóră repede în susŭ şi prin ţipetulu eĭ celu ascuţitu şi patrunḑetoriŭ face apoĭ şi pre alte paserĭ luătóre de sama, carĭ simţiudu, îndată fugŭ în tóte parţile, éra vênatorulu nu póte nemicĭ înpuşcà.

In genere istorisescŭ vênătorii, ca P ĕ s c ă r e l u l u n e g r u e fórte greŭ de înpuşcatŭ. Mulţĭ şi-aŭ bătutŭ capulŭ ḑile întregĭ ca sa-lu înpusce, dar' elŭ, preacutŭ cum este, i-aŭ totŭ lasatŭ pênĕ ce s'aŭ apropiatu de dênsulu, éră când cugetaŭ ei că acuma nu li va maĭ scapà viu din mânĕ şi întindeaŭ puşcă numaĭ ca să-lŭ înpusce, P ĕ s c ă r è l u l ŭ ţipândŭ se aruncà ĭute în apa şi se ascundea şi astfelĭŭ îşĭ bătea jocŭ de vênătorĭ. [1])

De-aice apoi, dela acésta isteţime a acesteĭ păseselc, s'aŭ născutŭ în decursulŭ timpuluĭ o mulţime de istorióre şi credinţe la poporulu românŭ despre dênsa.

[1]) Dict. de Vasile Deacŭ din Dorna, V. Flocea din Câmpulungŭ şi alţĭ Românĭ din Bucovina.

Așa, între multe altele, spunu o samă de vênatorĭ, ca acelua, care va putè înpușcá unu Pescărelŭ-negru, i se va îndreptà pușca, și în urma acésta orĭ ce selbătĕcime ar voĭ elu s'o înpusce va pute-o înpușcà fără óre-și care greutate.

Alțĭ vênatorĭ din contra spunu ca Pĕscărelulŭ negru nu e bine de înpușcatu. Cine îlu înpușca, acelua i se strica pușca. [1])

Untura acestuĭ Pĕscarelu, dupa cumĭ mĭ-aŭ spusŭ maĭ multĭ Românĭ din Fratauții-vechĭ, e fórte buna de lécŭ pentru cĕĭ ce au durere de peptu. Cine patimesce de peptu și va bé unu timpŭ anumitu untură de Pescarelu-negru se vindeca, și maĭ multŭ peptulu nu-lŭ dóre.

Pĕscărelulŭ-negru, după cumĭ mĭ-au spusŭ vr'o câțĭ-va Românĭ din Sucevița, e fórte bunŭ de lécŭ și pentru vitele, carĭ cruşescŭ. Se înpușcă, se ferbe bine, și zama din carnea luĭ se dă apoĭ vitelorŭ bolnave amestecata cu puțină slanină ca s'o beĭe. Facêndu-se acésta de vr'o dóue séu treĭ orĭ după olaltă, vitele cele bolnave îndată se vindecă.

Carnea acestuĭ Pĕscarelŭ, după cum am amintitu și maĭ susŭ, e bună și pentru ómenĭ de mâncatu, dar' maĭ nainte de acésta trebue ținuta dóue ḑile în apa.

[1]) După spusa Românilorŭ din Crasna.

Impĕrăţelulŭ.

I.

Adeseorĭ întâlnimŭ véra prin regĭunile muntóse şi recĭ, în apropierea pareeloru, şi belţilorŭ, éra érna pe şesurĭ şi prin sate în apropierea locuinţeloru omenescĭ, o păseruica fórte mică, istéţă şi îndrasnéţă, a căreĭ pene sunt pe spate ruginiĭ, éră pe pântece roşietice, şi códa mică pe care o ţine în regula radicata în susŭ.

Acésta păsĕruică, una dintre cele maĭ micĭ, câte provinŭ în Europa, care se ţine maĭ multŭ prin măracini, pintre vrĕscurĭ şi găteje, pe la rădĕcinile arborilorŭ şi tufişelorŭ, prin gardurile cele spinóse şi prin secĭurĭ, se numesce de cătra Românii din Bucovina: Impĕrătuşŭ, Impĕrăţelŭ, Şofracŭ, Şofrăcuţŭ, Gătejelŭ, Cĭoclejelŭ, Boŭrelŭ şi Ochĭulŭ-bouluĭ; în Moldova: Ochiĭ-bouluĭ[1]); în Muntenia: Sfredelécŭ, Sfredelaşŭ, Sfredĭacŭ, Sfredeluşŭ[2]), şi Ochĭulŭ-bouluĭ[3]) în Transilvania: Sfedeluşu, Sfredeluşŭ,

[1]) Dr. Cihacŭ. Ist. nat. p. 84. — Dr. T. Stamati. Vocab. p. 742.
[2]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 341.
[3]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 94.

Impĕratulŭ-paseriloru, Ochĭulŭ-bouluĭ şi Pĭţîmpĕrătuşŭ [1]); în Ungaria: Ochĭulŭ-bouluĭ [2]); éra în Banatŭ: Pancĭaruşŭ, Parantuşŭ [3]), Ţanţaruşŭ [4]), Păn̦ţăruşŭ, Pi̯ţîmpĕrătuşŭ şi Curtubeşŭ [5]), lat. Troglodytes parvulus Koch. germ. der Zaunkönig.

Ce se atinge de numirea „Ochĭulŭ-bouluĭ“ a acestei păserele, care, precum se vede, este cea maĭ respândită pintre Românĭ, credŭ că vine de-acolo, pentru că acésta păsĕruică într'adevĕrŭ nu e maĭ mare de cât unu ochĭu de boŭ. Ba! când vomĭ luà bine sama, chiar şi fĭptura şi colórea penelorŭ sale aduce fórte multŭ cu ochĭulŭ unuĭ boŭ.

„Ochĭulŭ bouluĭ“ se numesce în Bucovina nu numaĭ păseruica acésta, ci şi planta: Chrysanthemum leucanthemum, germ. Wucherblume, éra în Transilvania plantele: Chamaemelnm foetidum germ. Hundskamile, Potentilla rep-

[1]) S. Petri. Vocab. — S. P. Barcianŭ Vocab. — Polisŭ Vocab. — V. R. Buticescu. Poesiĭ. Deeşĭŭ. 1881. p. 127, şi com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima. —

[2]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.

[3]) Dlŭ Ios. Olarĭŭ, care mĭ-a comunicatŭ aceste dóue numirĭ, scrie despre dênsele: „Pancĭaruşulŭ séu Parantuşulŭ e cea maĭ mică pasere; âmblă maĭ multŭ prin gardurĭ cu spinĭ;... se crede că acésta e regele paserilorŭ, pentru că a înşălatŭ pre Vulturŭ de l-a suitŭ în cerĭu la Dḑeŭ“.

[4]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

[5]) Com. de Dniĭ Ilie Trăilă şi A. Oprea prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu. Despre cuvêntulŭ „curtubeşŭ“ Dlŭ Marienescu mĭ-a scrisŭ următórele: „Eŭ cunoscŭ cuvêntulŭ „Curtubeşŭ“ ca nume de batjocură, cu care, ca copiĭ micĭ, ne batjocurĭamŭ unĭĭ pre alţiĭ. Cuvêntulŭ e compusŭ din curtŭ şi beşŭ; în cestŭ din urmă constă batjocura.“

t a n s, germ. Fünffingerkraut şi Chrysanthemum leucanthemum. [1])

Despre acésta pasĕrnica esista la poporulu românŭ o legenda fórte frumósa, care are mai multe variante, ce sunt respândite atâtu pintre Românii din Bucovina, câtu şi pintre cei din Transilvania, Ungaria şi Banatŭ.

Noi, în şirele urmâtóre, vom reproduce fiecare variantă, dupa cum ni s'a cominicatu.

II.

Prima varianta a legendei din cesţiune, culésa în Transilvania şi comunicata de Dlu Gr. Crăciunaşu, suna precum urméza:

Tóte paserile, câte se afla în ḑina de asta-ḑi pe faţa pămêntuluĭ şi câte se vor mai fi aflatŭ, carĭ asta-ḑi nu maĭ traescŭ, s'aŭ adunatu nu multŭ dupa facerea lumeĭ la unŭ locŭ ca să aléga pre una dintre dênsele de I m p ĕ r a t ŭ, carele să aiba apoi a le stapânì, a le conduce şi a le purtà de grija.

Dar', ca şi'ntre ómenĭ, aşa şi'ntre paserile adunate, se iscâ dispută şi cértă mare: cine să fie alesŭ?

Care de care se'ngâmfà maĭ tare, care de care se'ndesà maĭ nainte, unele lăudându-şĭ viţa şi semânţa, altele penele, altele âmbletulu, altele cânteculŭ şi ér' altele sborulŭ, isteţimea, priceperea şi îndamânarea.

[1]) G. Bariţiŭ. Vocabularĭŭ de numele plantelorŭ transilvane, românescŭ etc. publ. în Calendarĭŭ pt. pop. rom. Braşovŭ. 1859. p. 22. —

C'unŭ cuvêntŭ fie-care se simţia mai pre susŭ de câtŭ celelalte, fie-care ar fi voitŭ să fie alésă de împĕratŭ.

In urma urmelorŭ însă, vĕdêndu că nu se mai potŭ înţelege în vorba, pentru că nicĭ una nu corespundea cerinţeĭ şi dorinţei celorlalte, se'nvoirĕ cu tótele, că numaĭ aceea să fie alésa şi recunoscută de tóte ca „Împĕratŭ", care în sborulŭ eĭ se va înălţà maĭ susŭ decâtŭ tóte celelalte.

După învoirea acésta se dete apoĭ semnŭ şi deodata începură tóte a sburà şi a se înalţà spre cerŭu. Şi sburară, şi sburară nu ce-va,... şi se'nălţară care cum putea maĭ repede şi maĭ susu, ne voindŭ nicĭ una să remâe în urma celorlalte.

Intregŭ aerulŭ se'mpluse de-odata de paseri şi de vuetulŭ aripelorŭ... In tóte parţile s'auḑia unŭ clocotŭ şĭ-unu foşăitŭ din aripĭ, ca şi când s'ar fi pornitŭ nisce vêntóse... Unu cirepitu şi unŭ ţipetŭ ca acela, de-ţi luà auḑulu...

Fiindu însă că nu fie-care avea nna şi aceea-şĭ putere în aripĭ şi îndamânare în sburare, nu fie-care putea să sufere asprimea aerului, peste puţinŭ timpŭ începură cele mai multe a slabi şi a se lasà în josŭ, trecêndu-le totŭ dorulŭ de împĕrăţie şi marire.

Vulturulŭ însă, că unulŭ ce este maĭ puternicŭ în aripĭ, ca unulu ce-ĭ place a se'nvêrtì óre întregi prin nălţimea aerului, şi care se póte avêntà maĭ susŭ de câtŭ orĭ şi care altă pasere, vĕḑêndŭ pre celelalte cum cadŭ una după alta ameţite, avêntându-se cu mândrie de-asupra tuturora socotì în sumeţia sa, că elŭ va remânea acuma împĕratu, şi nu altulŭ...

Dar' éta că, tocmaĭ pe când se nĭtà Vulturulŭ c'unŭ óre-şĭ care dispreţu asupra semniloră seĭ din înalţimea, în care se aflà, Ochĭulŭ-boulnĭ, ascunsŭ fiindu încă de pe pământŭ sub o aripă a Vulturuluĭ, eşindŭ pe furişŭ din ascunḑişulu seŭ, sburâ maĭ susŭ decâtŭ Vulturulŭ. Şi pe când acuma şi Vulturulŭ, obositŭ fiindŭ de atâta sborŭ şi înalţare, se lăsâ pe'ncetulŭ în josŭ, Ochĭulŭ-boulnĭ începù a ciripì şi a cântà plinŭ de bucurie de-asupra luĭ.

Celelalte paseri, vĕḑêndŭ că Ochĭulŭ-boulnĭ s'a înalţatŭ maĭ susŭ chiar şi decâtŭ Vulturulŭ şi nesciindŭ prin ce felĭŭ de mesteşugire şi apucătură s'a înalţatŭ elŭ aşa de susŭ, âmplură aerulu de glasurĭ strigându care de care maĭ tare: „Să trăéscă Ochĭulŭ-bouluĭ!... Să trăéscă înălţatulŭ nostru Impĕratu!“...

De-atuncĭ apoĭ, de când a fostu acésta sesie mare a paserilorŭ, a remasŭ Ochĭulŭ-bouluĭ împĕratŭ preste tóte celelalte paserĭ din lume şi de-aceea se numesce elŭ pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑì „Impĕratulŭ paserilorŭ“.

Insă fiindŭ că multe dintre paserĭ, şi maĭ alesŭ dintre acelea, carĭ înca voiră să fie alese de împĕratŭ, îi ţinŭ pênĕ şi'n ḑiua de asta-ḑì sâmbetele, adică îlŭ pismnescŭ şi numaĭ dacă ar putea l-ar sorbì într'o lingură de apa, de-aceea Impĕratulŭ-paserilorŭ petrece maĭ multŭ prin gardurile cele spinóse, prin măracinĭ, prin vréscurĭ, prin tufişe şi pe la radĕcinile copacilorŭ, pentru că numaĭ în aceste locurĭ are odihnă de dênsele. Când ar petrece prin alte locurĭ,

atunci póte că s'ar află una séu alta, care ĭ-ar repune viéţa, şĭ-apoĭ ce s'ar alege din tótă împĕrăţia luĭ?... nemică!...

III.

A dóŭa variantă, totŭ din Transilvania care mĭ-a tramis'o Dlŭ V. R. Buticescu, e cea urmatóre:

S'au adunatŭ odată tóte paserile de pe faţă pămêntuluĭ la unŭ locŭ ca să-şi alégă şi ele unŭ împĕratŭ, care să le conducă şi să le facă dreptate, dacă s'ar întêmplà vre odată să fie ne'ndreptăţite şi asuprite.

Dar' fiindu că maĭ fie care ar fi voitŭ să fie alésă s'a iscatŭ cértă între dênsele, şi nu se putù nicĭ una alege de împĕratŭ.

In urma urmelorŭ însă, veḑêndŭ că nu e bine sa se desparţéscă şi să se întórcă éră-şĭ îndărĕptŭ de unde-aŭ venitu, fără să-şĭ fi ajunsŭ scopulu, pentru care s'aŭ adunatŭ, hotărîră ca aceea dintre dênsele, care va sburà maĭ susu, să fie împĕratŭ.

Şi cum hotarîră, aşa şi făcură... Dându-se semnŭ, tóte începură a sburà în susŭ din tóte părţile; şi care de care se avêntà maĭ cu putere şi se urcà maĭ susŭ...

Insă Vulturulŭ s'a rădicatŭ maĭ susŭ de câtŭ tóte.

Dar' când erà să fie prochiematŭ de împĕratŭ, atuncĭ Ochĭulŭ-bouluĭ, carele cu vicleşugŭ se ascunse sub o aripă de-a Vulturuluĭ, eşĭ de grabă de sub aripă şi odihnitŭ, cum erà, îucepù a sburà şi a se înalţà cu multŭ maĭ susŭ decâtŭ Vulturulŭ.

Tóte celelalte paseri, ba chiar și însu-și Vulturulu, carele e celŭ mai ghibacĭŭ în sborŭ, fiindŭ fórte ostenite de-atâta sburătură și'nalțare, nu-lŭ putura ajunge, și așa Ochiulŭ-boului, fiindŭ că elŭ a sburatŭ mai susŭ de câtŭ tóte, a devenitu Impĕratŭ.

Dar' supușiĭ seĭ îndată dupa acésta, bagară de sama înșalacĭunea ce-o facù Ochiulŭ-boului, și deaceea se pornira la fugă după dênsulŭ voindŭ sa-lŭ prinda și sa-lu omóre.

Ochiulŭ-boului însa, vĕdêndŭ că nu-i șaga, a spalatŭ de grabă putina și s'a ascunsŭ într'o borticică de copacĭu.

Borticica aceea, în care a întratŭ elĭ, erà așa de ângustă, încâtŭ altă pasere nu putea întrà la dênsulu ca sa-lu scóta la judecată.

Deci facură sfatù și hotărîră sa-lu strajuéscă la borticica aceea pêne ce-lu va lovi fomea și va fi silitu să ĭasa singurŭ afară.

Și cum se sfătuira, așa și facura.

Fie-care pasere trebuì sa stee de strajă.

Dar' Ochiulŭ-boului, sciindŭ prea biue ce-lu aștepta, nu se dete cu una cu dóue scosŭ afara, ci mai bine rabdâ fóme de câtu să fie prinsŭ și omorîtŭ cu rușine.

Étă însa că'ntr'o ḑi a sositu rêndulŭ pe Buhă, ca ea să stee de straja lângă borta, unde erà ascunsŭ Ochiulu-boului. Ea se puse deciĭ lângă bortă, dar' fiindu din firea eĭ somnorósă, nu stete multŭ și adormì dusa.

Ochiulŭ-boului, cum simțî că Buha dórme dusa, bucuria luĭ n'a fostu prósta, eșî de grabă din bortă și câtŭ aĭ scăpărà dintr'uuŭ amnarĭŭ se ascunse pintre nisce rădĕcinĭ dese.

Nu multŭ dupa acésta, băgândŭ de samă celelalte paseri ce s'a întêmplatŭ, se âmplurà de mânie și se porniră la fugă unele după Ochiulŭ boului érà altele dupa Buha. Dar' înzadarŭ le-a fostu tótă alergatura, cacĭ nicĭ pre Ochiulŭ-boului nici pre Buhă nu o puturà prinde.

De-atuncĭ apoĭ și pênĕ în ḑiua de astă-ḑi Ochiulŭ-boului nu cutézà să iasa din garduri și din radecini, temêndu-se ca sa nu dee cinstea pe rușine. Erà Buha nu cutéza să âmble ḑiua, căcĭ paserile, unde-o vedu, alérga după dêusa totŭ batjocurindu-o voindŭ ca s'o prindă și s'o omóre, pentru că în locŭ să fie deșteptă și să pazască cum se cade pre Ochiulu-boului, ea a adormitŭ și elŭ a scapatu ca prin urechile aculuĭ dela mórtea ce-lu așteptà...

IV.

Totu acésta legenda se află și la Românĭ din Bucovina.

Fiindu însă, ca legenda bucovinéna se deosebesce îucâtŭ-va de cele din Transilvania, figurându în ea alte numirĭ ale Impĕrățeluluĭ și'n locului Vulturului fiindu Pajura, voiŭ reproduce-o aice astfelĭŭ cum mĭ-a istorisit'o Vasile Flocea, românŭ din Câmpulungŭ.

Dela începutŭ, povestescu o samă de Românĭ, s'aŭ adunatŭ tóte paserile la unŭ locu şi s'au sfatuitŭ că aceea, care va sburà maĭ susu decâtu tóte celelalte, să remâe împĕratu preste tóte paserile din lume. Dupa ce s'aŭ înţelesu cu acésta propunere s'a datu semnu şi tóte câte erau de faţa au începutŭ a sburà spre cerĭu şi-a se înalţà care de care maĭ susu.

Cioclejelulŭ séu Gătejelulŭ îusa, ca cea mai mica, mai sprintină, maĭ istéţa şi totodată maĭ viclénă paserulca, n'a voitŭ să se ostenéscă cu sburatulu, şi de-aceea n'a statŭ multŭ pe gânduriĭ, ci se bagâ şi se ascunse de grabă sub o pana de pe spatele Pajureĭ, fără ca cine-va să fi prinsŭ de veste. Ba! nicĭ chĭar Pajura nu scià despre acésta nemică.

Şi dupa ce aŭ începutŭ acuma a sburà, tóte paserile se'nălţară în susŭ, care cum a pututŭ şi pênĕ unde a pututŭ.

Pajura, ca cea maĭ puternică îu aripĭ, s'a înălţatŭ maĭ susŭ de câtu tóte celelalte paseri, adică pênĕ aprópe de vêntulŭ-celŭ-turbatŭ. Ĕră dupa ce a ajunsŭ ea acolo a ţisŭ cătră celelalte paseri, carĭ erau multu maĭ josŭ decâtŭ dênsa, că maĭ susŭ nimĕrnu nu-ĭ e cu putinţă să se urce, pentru că cine se urcă mai susŭ de vêntulŭ-turbatŭ, acela îndata degera de frigŭ, căcĭ... să te ferésca Dumneḑeŭ!... Vêntulŭ celŭ turbatu e mai rece şi decâtŭ ghiaţa. Şi apoĭ,... maĭ erà încă şi alta la mijlocŭ, care o îndreptăţià pre Pajură sa le spue astfelŭ de cuvinte, erà adică aceea, că la pornire vorba lorŭ a fostŭ care va ajunge maĭ întâiŭ aprópe de vêntulŭ celŭ

turbatŭ să dee semnŭ, când a ajunsŭ, şi apoĭ ea să remâe împĕratŭ preste tóte celelalte. Şi fiindŭ că acuma Pajura ajunsese, unde a avutŭ să ajuugă, a începutŭ a da semnŭ şi a saltà de bucurie, cugetândŭ că ea va remânè maĭ mare preste tóte celelalte. —

Dar' n'a fostŭ să fie tocmaĭ aşa, dupa cum şĭ-a închipuitŭ Pajura, căcĭ Cĭoclejelulŭ, care, după cum scimŭ, erà ascunsŭ sub o pană de-a Pajureĭ, a eşitŭ pe'ncetişorulŭ din ascunḑişulŭ seŭ şi sburândŭ cu multŭ maĭ susŭ de câtu Pajura a începutŭ a strigà:

— Ce!... ce!... voi aţĭ voĭ să fiţĭ împĕratŭ preste celelalte paserĭ!... voĭ să fiţĭ maĭ marĭ şi maĭ tarĭ!... Da!... cum nu!... maĭ puneţi-vĕ pofta în cuiŭ!... Eŭ, eŭ am să fiu împĕratulŭ vostru, pentru că eŭ am sburatŭ maĭ susŭ decâtŭ tóte, chiar si decâtŭ Pajura!...

— Tu!... tu!... cea maĭ mică şi maĭ ne'nsemnată dintre tótc aĭ voĭ sa fiĭ împĕratŭ preste noi!... A! acésta ar fi prea multu!... Dar' staĭ numaĭ, că îndată ţĭ-om da noĭ împĕrăţie de te-ĭ săturà de dênsa!...

Aşa strigară într'unŭ glasŭ tóte celelalte paserĭ, a cărorŭ dorinţă erà ca Pajura să le fie împĕratŭ. Şi cum începură a strigà se luară la gónă după Cĭoclejelŭ, pre care, numaĭ dacă l-ar fi pututŭ prinde, l-ar fi scărmănatŭ de ĭ-ar fi mersŭ peticele.

Insă Cĭoclejelulŭ, sprintenŭ şi ajunsŭ de capŭ ca totdéuna, de fricà ca să nu-lŭ prindă şi să-lŭ omóre, se repeḑì din înălţimea, unde se aflà, ca unŭ plumbŭ în josŭ, şi cum ajunse pe pămêntŭ, câtŭ aĭ bate în pălmĭ se ascunse în nisce cĭoclejeĭ, şi de

atunci în cóce petrece numai pintre cĭocleji și gateje, adică pintre vrésculi, pintre crengi, prin tufări, din care pricină se și numesce elŭ Cĭocleielŭ séŭ Gătejelŭ, și cum aude vr'unŭ glasŭ de altă pasere, îndată se ascunde pintre vrésculi și gateje, temêndu-se ca sa nu dee cinstea pe rușine, adica sa nu-lŭ prindă și să-lŭ ucida, pentru că a voitŭ sa înșele pre tóte celelalte paseri și sa se faca elu împĕratŭ în locului Pajurei.

V.

După alta legenda, care se afla respândită pintre Românii da pe lângă Șomcuta-mare în Ungaria, nu Ochĭulŭ-bouluĭ să fi fostŭ acela, carele s'a ascunsŭ sub aripele Vulturuluĭ și prin apucatura acésta a voitŭ să se facă Impĕratu preste celelalte paseri, ci Privighitórea.

Etă și legenda respectiva așa, după cum mĭ-a comunicat'o Dlŭ E. Popŭ.

Tóte paserile, câte-sŭ în lume, s'aŭ adunatŭ odată la unŭ locŭ și s'aŭ remașitu, că aceea, care va sburà maĭ susŭ, să fie împĕratu tuturorŭ celorlalte.

Écă a sositŭ vĕdéua când să se facă proba.

Se adunară tóte din tóte părțile și începură așĭ aratà harnicia.

Privighitórèa însă se băgâ pe nesimțite sub aripa Vulturuluĭ și când acesta sburâ în susŭ o duse și pre dênsa.

Când ajunse la punctulŭ pênĕ unde vru şi putù se sbóre Vulturele, atunci Privighitórea eşì érăşi pe nesimţite de sub aripa luĭ şi odihnită cum erà începù a sburà de-acolo în susu pe cătŭ ĭ-a fostŭ puterea eĭ.

Vulturulu nu scià nemica de acésta şi de-aceea, când vĕḑù că nime nu-ĥu întrece în sborŭ, se coborì şi elŭ în josŭ.

Vĕḑêndu celelalte paseri, tóte începura a i se'nchinà şi a-lŭ strigà pre elŭ ca pre împĕratulu lorŭ.

Acuma tóte erau de faţă, numaĭ Privighitórea nu.

— Dóra nu va venì de-acuma înainte nemernica aceea! — ḑise Vulturulŭ despre Privighitóre, când vĕḑù ca acésta nù se maĭ arata.

Şi éc'atuncĭ numaĭ ce s'aude de-odată Privighitórea venindŭ în josŭ totŭ cântându.

— Eŭ am fostŭ cu multu maĭ susu decâtŭ tine! — ḑise ea cătră Vulturŭ, dupa ce se sloborì josu. — Când tu te scoboraĭ în josŭ, eu de-acolo am sburatŭ înca fórte multu în susŭ!...

Auḑindŭ acésta Vulturulŭ se făcù focŭ şi pară de mâniosŭ ce erà pe dênsa.

Privighitórea, vĕḑêndŭ mânia luĭ, o tulì la fugă, îndestulindu-se cu atâta, că tóte celelalte paserì îĭ recunoscură dreptulŭ eĭ şi tóte într'unŭ cugetŭ se unirà întru aceea, că de şi ea este maĭ mică decâtŭ altele, dară fiindŭ că versulŭ eĭ este fórte plăcutu, se remâe ea Imperatŭ preste tóte celelalte.

Privighitórea însă pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ se teme de Vulture, căcĭ l-a înşĕlatŭ, şi de-aceea cântă ea maĭ multŭ după ce înserézĕ şi când se zărescе de ḑiua, spunêndŭ în cânteculŭ eĭ păţenia sa cu Vulturulŭ.

VI.

Afară de legendele, carĭ s'aŭ înşiratŭ pênĕ aice, maĭ esistă la Româniĭ din Bucovina încă una, a căreĭ cuprinsŭ diferesce cu totulu de a celorŭ premergetóre. Priu urmare credu că nu va fi reu, daca voiŭ reproduce-o şi pre aceea aice.

Éta-o-aĭ aşa, după cum mĭ-a istorisit'o Constantinŭ Diaconescu, românŭ bĕtrânu din satulŭ Calafindescĭ!

Ḑice ca Jidoviĭ dintru începutu nu eraŭ, ca acuma, plinĭ de tóte bunataţile, nu se află tótă averea creştinilorŭ pe mâna lorŭ, ci eĭ eraŭ aşa de nemernicĭ, aşa de rŭfundoşi şi — să mĕ ĭertaţĭ de cuvêutŭ prostŭ, — aşa de încărcaţĭ de păduchĭ, că nicĭ unŭ creştinŭ, nicĭ unu omŭ de omenie nu eră în stare să se aproprie de dênşiĭ, căcĭ cum se apropiă, îndată se âmplea de podóba de care eraŭ eĭ plinĭ.

Ochĭulŭ-bouluĭ, vĕḑêndŭ acésta şi voindŭ a ferì pre ceĭalalţĭ ómenĭ ca să nu se âmple de podóba jidovéscă, cum zărià pre vre unŭ jidovŭ în apropierea vre unuĭ creştinŭ îndată începea a strigà:

Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!
Că la jidovĭ pe spinare

Facŭ păduchiĭ masă mare,
Pitpăduchiĭ! pitpăduchiĭ!

adica: păziţi-vĕ de paduchiĭ, căci jidoviĭ sunt aşa de plinĭ de dênşii, încâtu că facŭ masă mare pe spinarea lorŭ.

Jidovii, ca jidoviĭ, nu putură rabdà strigatele Ochĭuluĭ-boului, măcarŭ ca acestea eraŭ destulŭ de drepte, ci ei mâniindu-se pre dênsulŭ, pentru că-ĭ face păduchioşi, îlŭ luară pe fugă, voindŭ să-lŭ prindă şi să-lŭ omóre.

Dar' Dumneḑeu nu ĭ-a lasatŭ pre jidovĭ ca să-şĭ ajungă scopulŭ, ci elŭ a făcutŭ aşa ca Ochĭuluĭ-bouluĭ acuşŭ să se ascundă într'unŭ locŭ şi acuşŭ sa iasă într'altulŭ, să âmble cum va voì pe lângă omŭ, dar' nime să nu-lŭ pótă prinde, şi dacă ar vrea să-lŭ prinda să-ĭ sară în ochi. Şi Ochĭulŭ-bouluĭ nu numai atuncea, ci elŭ şi acuma, când vede pe vre unŭ jidovu, strigă:

Pitpăduchiĭ! pitpăduchiĭ!
Că la jidovĭ pe spinare
Facŭ păduchiĭ masă mare,
Pitpăduchiĭ! pitpăduchiĭ!

Şi, vai Dómne! bine-ar maĭ fi, când, maĭ alesŭ Romănĭĭ noştri, s'ar ferì de Jidovĭ ca draculŭ de tămâe, căcĭ aceştĭa într'adevĕrŭ, după ce-ĭ despóie de tótŭ ce au, după ce-ĭ aducŭ la sapă de lemnŭ, trebue să se'ncarce de tóte nevoile şi sa devińe maĭ reĭ, maĭ cotrenţoşĭ şi maĭ flămânḑĭ, de cum aŭ fostŭ Jidovĭĭ la începutŭ.

Acésta e cea de pe urmă legendă a Împĕrăţeluluĭ séŭ Ochiulŭ-bouluĭ, care o sciŭ eu!

Ce se atinge de celelalte numirĭ ale acesteĭ păsĕrele micĭ, carĭ s'aŭ înşiratŭ maĭ susu, pênĕ acuma încă nu sciu nemică. Decĭ nici nu mĕ voĭŭ oprì la dênsele ci voĭu trece la celelalte datine şi credinţe, ce le maĭ aŭ Românĭ despre Împĕrăţelu.

VII.

Inima de Împĕrăţelŭ, după credinţa Românilorŭ din Câmpulungu, ḑice că este fórte bună de lécŭ pentru vacile mulgĕtóre ca să dee multu lapte şi bunŭ.

Cine voesce ca vacile sale să dee lapte multŭ şi bunu, prinde unŭ Împĕrăţelŭ, îi scóte inima, o frige bine şi-apoĭ, pulberizându-o şi amestecându-o cu tărîţe şi cu sare, o daŭ vacilorŭ respective de mâncare, şi vacile, carĭ o mânâncă, ḑice că daŭ lapte cum n'aŭ maĭ datŭ nicĭ odată maĭ nainte.

Maĭ departe istorisescu şi maĭ cu sama vênatorii despre acésta păseruĭcă, că atunci când o auḑĭ de departe ţipându de-ţĭ ie auḑulu, să sciĭ de bună samă, că numaĭ aşa înzadaru nu se sfarmă ea a strigà „ţirrr! ţirrr!“ ci de veĭ căutà bine, îndată te veĭ încredinţà, că o vită séŭ altă óre ce, fie pasere séŭ dihanie duşmanósă, trebue să se afle prin apropiere.

Totŭ aşa resare şi Mierla, când simţesce séu vede ce-va în apropierea sa făcêndŭ schiamĕtŭ [1])

[1]) Prin cuvêntulŭ schiametŭ séŭ sciametŭ înţelege poporulŭ darea de scire despre apropierea vênatului.

ca unŭ câne, şi atunci poţi sci de bună samă, că pe unde se afla ea trebue să fie în apropiere vr'o féră selbatică séu altă vietate.

S c h i a m ĕ t u l ŭ séŭ s c i a m e t u l ŭ Mierlei şi ţiriitulŭ Impĕrăţeluluĭ adeseori le prinde vênătorilorŭ fórte bine.

Dacă însă daĭ fără de veste peste I m p ĕ r ă ţ e l u, séŭ dacă din întêmplare îlu întâlnescĭ întâiŭ în cale, atunci, spunu vênatorii, că nu âmbli bine. nu veĭ avè norocu la vênatŭ.

In fine istorisesce şi crede poporulŭ, după cum mi-a scrisŭ multŭ regretatulu meu amicŭ P. Spênulu, că daca unŭ I m p ĕ r ă ţ e l ŭ sbóră preste o vită, vita aceea se bolnăvesce reu. Şi mai cu samă oile preste carĭ au sburatŭ vre unŭ I m p ĕ r ă ţ e l ŭ sunt în cea mai mare primejdie, căcĭ ele n'au nicĭ unŭ lécŭ pentru bóla ce le cuprinde.

Pitulicea.

I.

Sub numele de „Pitulice“ sunt Românilorŭ patru felurĭ de paserele cunoscute şi anume:

Pitulicea-négră [1]) seŭ Pitulicea-cu-capŭ-negru [2]), numită în Banatu şi Sucitóre [3]), lat. Sylvia atricapilla L. germ. die Mönchgrasmücke, Schwarzplättchen.

Pitulicea acésta este una dintre cântareţele cele maĭ talentate, maĭ plăcute şi maĭ admirate ale pădurilorŭ şi pometelorŭ nóstre. Penele eĭ de pe de-asupra sunt negre-surĭĭ, cele de pe dedesuptu deschise-surĭĭ, cele de pe gâtlejŭ albineţe-surĭĭ, éră cele de pe têmple la bărbăţeiĭ ceĭ bĕtrânĭ cărbunĭĭ, la femeĭusce şi la bărbăţeiĭ ceĭ tinerĭ ruginiĭ. Ochiĭ castanĭĭ, rostulŭ negru, picĭórele vinete. Lungimea eĭ e de cincispredece, lăţimea de dóŭedecĭ şi unu centimetri, lungimea aripelorŭ de şesedecĭ şi cincĭ, éră lungimea coadĭĭ de şesedecĭ milimetri.

---

[1]) Bradescu. „Utilitatea paserilorŭ.“ publ. în „Trompeta Carpaţilorŭ“ an. XII. Bucuresci. 1874. No. 1167.

[2]) In unele vocabulare.

[3]) Com. de Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

Pitulicea-négră provine în întréga Europă şi petrece maĭ alesu prin păduri, pomete şi tufişurĭ unde, de cum înseréză şi pênĕ târdiŭ nóptea, cântă ne'ncetatŭ. Nutreţulŭ eĭ sunt diferite insecte micĭ şi pomiţe.

Pitulicea, Pitulicea-sură, Pitulicea-de-grădină [1]), numită în Banatŭ, după cum mi-aŭ scrisu Dniĭ A. Oprea şi Ios. Olariŭ, Scrofiţă şi Purceluşă, éră în Muntenia, pe lângă Pitulice, încă şi Pitulică, lat. Sylvia hortensis Bechst. germ. die Gartengrasmücke, Grasmücke.

Lungimea acesteĭ Pitulice e de şesespredece, laţimea de dóuedeci şi cinci, lungimea aripelorŭ de optŭ éră a codiĭ de şese centimetri. Femeiuşca e cu multŭ maĭ mică ca barbaţelulu, însa la colórea penelorŭ nu se deosebescŭ întru nemica unulŭ de altulŭ. Penele de pe de-asupra atâtŭ la bărbăţelŭ, câtŭ şi la femeĭuşcă sunt maslinii, éra cele de pe dedesuptŭ deschise-surĭ; gâtulŭ şi pântecele albiĭ.

Pitulicea-cafenie, lat. Sylvia garrula Bechst. Sylvia curruca Lath. germ. die Zaun- oder Klappergrasmücke.

Pitulicea acésta séměnă la colórea peneloru fórte multu cu Pitulicea-de-grădină, însa e cu multŭ mai mică decâtŭ acésta. Penele de pe partea superióră a capului seŭ sunt cenuşiĭ, cele de pe spate cafeniĭ, cele de pe pântece albe, éră pe peptŭ gălbiĭ; penele aripelorŭ şi a codiĭ maslinii. Petrece cu mare plăcere

[1]) Bradescu. loc. cit.

prin liveḑĭ, prin hucĭurĭ şi prin tufişele ce se află în apropierea satelorŭ.

P i t u l i c e a - c e n u ş i e, lat. Sylvia cinerea Bechst. germ. die Dorngrasmücke.

Parţile superióre ale corpuluĭ acesteĭ Pitulice sunt rădĕcinĭĭ; partea superióră a capuluĭ, partea inferióră a grumazuluĭ şi'mprejurimea urechilorŭ vinete; têmplele şi laturile grumazuluĭ sure; bărbia, guşa şi fălcile de desuptŭ albe; celelalte părţĭ inferióre cărnĭĭ; aripele masliniĭ, lumina ochilorŭ castanie; picĭórele galbene. —

II.

Tóte păserelele, înşirate pênĕ aice, după cum ne putemŭ încredinţà din vocabularele Dlorŭ S. Petri, S. P. Barcianŭ, Dr. T. Stamati, G. Bariţiŭ şi G. Munténŭ, precum şi din istoria naturală a Dluĭ Ananescu, după cum am vĕḑutŭ maĭ susŭ, se numescŭ de cătră poporulŭ românŭ c'unŭ simplu cuvêntŭ „P i t u l i c e“.

In Dictionnaire daco-romane t. II. p. 259. alŭ Dluĭ A. de Cihacŭ însă dămŭ peste următórele numirĭ, şi anume: P i t u l u ş ŭ, (Chituluşŭ, Chiturluşŭ, Fusz. 78.) şi P i t u l i c e, pre carĭ autorĭulŭ opuluĭ amintitŭ le trăduce prin T r o g l o d y t e s p a r v u l u s, ca şi când tóte numirile acestea ar însemnà păsĕruĭca „O c h ĭ u l ŭ - b o u l u ĭ“ séŭ „I m p ĕ r ă ţ e l u l ŭ“, căcĭ pre acésta păsĕruĭcă o înţelege poporulŭ românŭ din cele maĭ multe părţĭ sub Troglodytes parvulus.

In Zoologia Dluĭ B. Nanianŭ la p. 94 dămŭ peste numirea „P i t u l i c ĭ ŭ“, pre care şi Dsa o trăduce

prin Troglodytes parvulus şĭ-o descrie în următorĭulŭ modŭ: „Pitulicĭulŭ are pene ócheşe şi o códă mică arădicată; petrece prin tufişŭ, prin mărăcinĭ şi prin garduri“.

Din acésta descriere, de şi fórte scurtă, resultă, că Pitulicĭulŭ Dluĭ Nanianŭ nu e altă pasere, decâtŭ păsĕruĭca, care de cătră Românĭ din Bucovina, Transilvania şi Ungaria se numesce „Ochĭulŭ-bouluĭ“ séŭ „Impĕraţelŭ“.

De óre ce însă atâtŭ Românĭ din Bucovina, câtŭ şi ceĭ diu Transilvania şi Muntenia, ba chĭar şi însu-şĭ Dlŭ Nanianŭ înţelegŭ sub „Pitulice“ tóte păserelele, carĭ s'aŭ înşiratŭ maĭ susŭ, prin urmare credŭ eŭ, că Pitulicĭulŭ, Pituluşnlŭ, Chitnluşulŭ séŭ Chiturluşulŭ nu însemnéză Troglodytes parvulus, ci simplu bărbăţelulŭ Pituliceĭ.

Cum că întru adevĕrŭ Pitulicea însemnéză cu totulŭ altă pasere, şi nu Troglodytes parvulus, după cum crede Dlŭ Cihac, se póte cunósce încâtŭ-va şi din următórea doĭnă poporană aflătóre la Românĭ din Muntenia:

Mută-ţĭ Pitulice cuĭbu,
Că vinŭ muntenĭĭ cu plugu.
Mută-ţĭ Pitulce casa,
Că vinŭ muntenĭĭ cu cósa...

E multŭ puţinŭ cunoscutŭ din istoria naturală, cum că Ochĭulŭ-bouluĭ, adică Troglodytes parvulus, îşĭ face cuĭbulŭ seŭ maĭ cu samă pintre vrés-

curi și gateje, prin bortile arborilorŭ și a pamêntuluĭ, unde cosașii n'au ce căută ca să-ĭ strice cuĭbulŭ cu cósele. Din contră P i t u l i c i l e îșĭ facŭ cuiburile loru nu numaĭ prin tufișe, ci fórte adeseorĭ și prin érbă, unde plugariĭ și cosașii nu odata li strică cuĭburile chĭar și fara de voia lorŭ.

Deci și din doĭna citata se vede că P i t u l i c e a nu este Troglodytes parvulus, ci cu totulŭ altă pasĕrucă.

Cu tóte acestea însa eu nu voĭŭ să afirmu cu siguritate, ca Românii din unele parți n'ar numi păsĕruĭca Troglodytes parvulus și P i t u l i c ĭ ŭ séŭ P i t u l u ș ŭ, mai alesŭ că P i t u l i c ĭ l e sunt maĭ totu atâtŭ de micĭ ca și O c h i u l ŭ - b o u l u i, aŭ mai acelea-șĭ apucaturi și petrecu mai totŭ prin acelea locurĭ, pe unde petrece și acesta. Dar' pênĕ ce nu se vor adunà tóte numirile poporane ale paserilorŭ din tóte provinciile locuite de Români, pênĕ ce nu se va constatà cu deplina siguritate: carĭ paserele anume se chĭamă P i t u l i c e, P i t u l u ș ŭ și P i t u l i c ĭ ŭ, pênĕ atuncĭ remânŭ la parerea mea, ca P i t u l c i u l ŭ séŭ P i t u l u ș u l ŭ e bărbațelulŭ P i t u l i c e ĭ.

Atâta în privința numiriloru acestorŭ păserele!

Acuma sa vedemŭ ce credŭ și istorisescŭ Românii despre P i t u l i c e.

III.

Poporulu românŭ din Muntenia, după cum mĭ-a scrisŭ Dlu P. Ispirescu, spune că P t i u l i c e a totdéuna, când voesce sa dórmă, are datină de-a se culcà pe

spate. Şi ea de-aceea îndatinézĕ a se culcà pe spate şi cu picĭoruşele în susŭ, fiindŭ că-ĭ e fricĕ să nu cadă cerulŭ pe dênsa, şi că la o astfelĭŭ de întêmplare, feréscă Domnulŭ, să-lu pótă opri cu picĭoruşele sale ca să n'o turtéscă.

Românĭĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ spunŭ că atuncĭ, când sbóră maĭ multe P i t u l i c ĭ de-odată dela apusŭ spre resăritŭ va fi timpŭ ploĭosu şi frigurosŭ, érĕ când sbóră într'unŭ numĕrŭ mare dela resărîtŭ spre apusŭ, atuncĭ va fi vreme bună.

Auşelulŭ.

Cea maĭ mică dintre tóte păserelele, câte provinŭ în Europa, şi totodată una dintre cele maĭ frumuşele este Auşelulŭ [1]) numitŭ în Bucovina Tartalacŭ, lat. Regulus cristatus Koch. germ. das Wintergoldhändchen.

Auşelulŭ e de nóuedecĭ şi şese milimetri în lungime, de-o sută cincĭdecĭ şi patru în lăţime, de patrudecĭ şi optŭ în lungimea aripelorŭ şi de treĭdecĭ şi optŭ în lungimea coḑiĭ. Elŭ e pe de asupra masliniŭ, pe têmple şi laturile grumazuluĭ castaniŭ; marginile frunţiĭ şi o trăsătură de-asupra ochilorŭ deschise; zăbelele şi cerculŭ ochilorŭ albiĭ; vêrfulŭ capuluĭ galbănŭ; părţile inferióre ale corpuluĭ galbănŭ-aprinse şi pe de laturĭ ruginiŭ-castaniĭ. Penele aripelorŭ şi a coḑiĭ castaniĭ-închise şi pe marginĭ masliniĭ-deschise. Ochiĭ castaniĭ-întunecaţĭ; rostulŭ negru, picĭórele castaniĭ.

Auşelulŭ e respânditŭ maĭ preste tótă Europa. Elŭ petrece véra prin păduriĭ, éră primăvéra şi tómna se arată şi prin grădini.

Nutreţulŭ Auşeluluĭ sunt diferiţĭ cărăbuşĭ, musce şi alte insecte micĭ.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

Codobatura.

I.

Treĭ specĭi de paserĭ suut cunoscute poporuluĭ românŭ cu numele de „Codobatură“ și anume:

Codobatură, Codnbatură, Codobatură-albă, Codobatură-albăstrie, Cotorobatură, Cotobatură, Coţobaĭe, Rîndunica-Domnuluĭ, Pasere-ţigánéscă, Jumĕtate-de-pasere, astfelŭ în Bucovina; în Transilvania însă pe lângă Codobatură încă și Codobâţă [1]); în Muntenia: Codobatura, Prundarĭn [2]) și Bâţiitóre [3]); la Româniĭ din Epirŭ: Cutrubătură și Codobateleĭ [4]), lat. Motacilla alba L. germ. die Bachstelze.

Părţile superióre ale acesteĭ Codobaturĭ sunt surĭ, partea inferióră a grumazuluĭ și céfa negru-întunecate; guṣa, gâtlanulŭ și partea superióră a peptuluĭ negre; frnntea, zăbelele, fălcile, laturile grumazuluĭ și pântecele albe; aripele negricióse și pătate cu pete albe-surii.

[1]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

[2]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 94. — A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 297.

[3]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[4]) Com. de Dlŭ I. Hondrosomŭ.

Cotorobuşcă, Codobatură-sură, Codobatură-cenuşie, Codobatură-vênĕtă, Codobatură-vineţie, lat. Motacilla sulphurea Bechst. germ. die Gebirgsstelze.

Partea superióră a corpuluĭ bărbaţelului acesteĭ Codobaturĭ e primăvéra cenuşie, éră pântecele galbenŭ-albiŭ; guşa négra. Tómna sunt colorile penelorŭ atâtŭ la femeiuşca câtŭ şi la barbaţelŭ palide. Femeĭuscele cele betrâne séměna cu bărbaţeiĭ.

Codobatură-gălbĕnă, Cotorobuşca, Văcăriţă, Păstorelŭ şi Păstoriţă[1]), lat. Motacilla flava L. germ die Kuh- oder Rinderstelze.

Vêrfulŭ capului, zabelele, împrejurimea urechilorŭ, céfa şi partea inferióră a grumazuluĭ a acesteĭ paserele sunt cenuşiĭ, celelalte pene de pe spate maslinii. Penele din códa închise-galbĭĭ; laturile capuluĭ şi a grumazului precum şi penele de pe pântece galbene ca pucióса, afara de bărbie, care e albie. Invĕlişulŭ aripelorŭ suriu Rostulu şi picióre negre.

Acestea sunt tóte Codobaturile, carĭ după câtŭ sciu eŭ pêne acuma, le cunoscŭ Românĭĭ după nume şi despre carĭ aŭ maĭ multe credinţe.

II.

O legenda a Românilorŭ din Bucovina despre Codobatură, care mĭ-a comunicat'o Dlu Orestŭ Lujanŭ, suna precum urmézĕ:

[1]) In Bucovina şi la Bradescu. „Utilitatea paserilor“ publ. în „Trompeta Carpaţilorŭ“ an. XII. Bucurescĭ. 1874. No. 116..

Ḑice că Codobatura dintru începutŭ n'a avutŭ de feliu códă, ci códa care o are ea acuma a fostŭ a Ochiulu-bouluĭ.

Acésta s'a întêmplatu adică așa, că fiindŭ ea poftită la nunta Ciocârlieĭ și fiindu-ĭ rușine a merge fără códa la nuntă s'a dusŭ la Ochĭulŭ-bouluĭ și l-a rugatŭ pe acesta, ca elŭ sa-ĭ împrumute códa sa pe vr'o câte-va ḑile.

Ochĭulŭ-bouluĭ, care avea trupŭ micŭ ca și acuma, dară códă fórte lunga, nu se puse de pricină, ci-ĭ împrumută bucurosŭ códa.

Codobatura, când se veḑù cu códă, bucuria ei n'a fostŭ próstă, se duse totŭ jucândŭ și zarindŭ într'unŭ pictorŭ la nuntă, unde ajungêndu se petrecù i se veselì maĭ de haĭ decâtŭ orĭ care altă pasere.

După ce s'a sfârșitu acuma nunta Ciocârlieĭ, care a ținutŭ maĭ multe ḑile dupa olaltă, Ochĭulŭ bouluĭ se duse la Codobaturĕ și-și cerù códa înapoi.

Dar' Codobatura, careia ĭĭ plăcea fórte multŭ códa, fiindŭ că i se ședea fórte bine cu dênsa, s'a facutŭ că nicĭ nu-lŭ aude și nu-ĭ dete códa.

De-atuncĭ apoi, adică dela nunta Cĭocârlieĭ, a remasŭ Ochĭulŭ-bouluĭ fără de códă, éră Codobatura cu códa.

Dar' temêndu-se Codobatura ca nu cum-va sa vie într'o ḑi Ochiulu-bouluĭ și să-ĭ ĭee códa pe furișŭ, de-aceea bate ea necontenitŭ dintr'ênsa ca să se încredințeze de-o mai are orĭ ba.

III.

Altă legendă despre Codobatură, care se află totŭ la Românii din Bucovina şi care mi-a istorisit'o C. Diaconescu din Calafindescĭ, e cea următóre:

După ce a făcutŭ Dumneḑeŭ lumea şi tóte vietăţile câte se află într'ênsa şi la urmă pre omŭ, atâtu ómenilorŭ câtŭ şi fie-cării vietăţi, între carĭ firesce că se aflaŭ şi paserile, lĭ-a datŭ câte unŭ felĭŭ de hrană anumită ca să aibă ce mâncă şi cu ce susţinea.

Toţi ómenii şi tóte paserile, cum aŭ începutŭ a mânca hrana ce lĭ-o dete Dumneḑeŭ, s'aŭ şi săturatŭ, numaĭ Codobaturile şi Ţiganiĭ, orĭ şi câtŭ aŭ mâncatŭ, nu s'aŭ maĭ pututŭ saturà.

Vĕḑêndŭ Dumneḑeŭ nesaţulu acestora s'aŭ supĕratŭ fórte tare şi a ḑisŭ cătră Codobatură:

— Când se vor saturà Ţiganiĭ şi vor ḑice din tótă inima, că nu sunt flamânḑi, atuncĭ să te apropiĭ tu şi totŭ némulŭ teŭ de sate!

Ĕră Ţiganilorŭ le-a ḑisu:

— Când se vorŭ apropia Codobaturile de sate, atuncĭ să vĕ săturaţi şi voĭ!

Dar' fiindŭ că Ţiganiĭ, orĭ şi câtŭ ar mâncà, maĭ nicĭ odată nu se potŭ săturà, chĭar şi atuncĭ când se ducŭ la vre unŭ prasnicŭ, unde tóte mâncările şi bĕuturile se daŭ de gıaba, de sufletulŭ morţilorŭ, ci eĭ, orĭ şi câtŭ mânâncă, când se scólă dela mésă şi se depărtéză numaĭ vr'o câţĭ-va paşĭ de casă, ḑicŭ, ca şi caĭĭ cum s'au sculatŭ de josŭ, că n'aŭ mâncatŭ nemică,

că sŭnt flămânḑĭ de nu se mai potŭ ţinea pe picióre, de-aceea şi Codobaturile nu se potŭ apropia nicĭ odată de sate.

Şi Codobatura de-aceea se numesce Pasere ţigănéscă, pentru că ea numaĭ atuncĭ se apropie de vr'unŭ satŭ, când unŭ ţiganŭ, după ce a fostŭ la vre unŭ prasnicŭ şi dupa ce a mâncatŭ, spune că s'a săturatŭ. Dar' fiindu că Ţiganiĭ maĭ nicĭ când nu se potŭ săturà, de-aceea şi ea maĭ nicĭ când nu se póte apropià, ca alte paserĭ, de locuinţele ómenilorŭ.

Éră Jumĕtate-de-pasere se numesce Codobatura de-aceea, pentru că tuturorŭ celorlalte paserĭ lĭ-e ertatŭ orĭ şi când să între prin sate, numaĭ eĭ nu-ĭ este ertatŭ.

Acestea sunt legendele Codobatureĭ!

IV.

Afară de legendele acestea maĭ aŭ Romînii din Bucovina încă şi următórele credinţe despre Codobaturĭ.

Codobaturile vinu la noĭ pela Alecsiĭ, 17 Martŭ st. v.

Dacá însă Codobatura vine înainte de Mĭeḑulŭ-păreseĭ, nu-ĭ bucurie, nu-ĭ semnŭ bunŭ, atuncĭ trebue să fie vêntŭ, vicoiŭ şi omĕtŭ după dênsa, şi ea atuncĭ prinde şi se hrănesce cu muscele ce se află pe suprafaţa omĕtului, éră daca vine după Mĭeḑulŭ-păreseĭ, apoĭ va fi vreme bună, caldurósă şi frumósă,... nu va ninge maĭ multŭ.

Codobatura vine din acele ţeri de unde vinŭ şi R î n d u n e l e l e. Ea este cea dintâiu prevestitóre a primăverii. [1])

Primăvéra, când vinŭ Codobaturile, celŭ ce vede âutâia-şĭ data numai o singură C o d o b a t u r ă sburându, preste totŭ anulŭ va fi singuru, éră dacă vede maĭ multe C o d o b a t u r ĭ de-odată, atuncĭ va fi cu maĭ mulţi la unu locŭ, va petrece în societatea mai multora. [2])

Acésta credinţă se află şi la Românii din munţii Abrudului în Transilvania. Aceştia spunu că, dacă veḑi âutâia-şĭ dată primăvéra o Codobatură în vêrfulŭ caseĭ, e semnŭ că c â n e p a în anulu acela va cresce fórte mare, înalta, pe când dacă o veḑĭ unde-va josŭ, e semnŭ că cânepa va fi abĭa numaĭ de-o palmă de mare. Mai departe: dacă veḑĭ âutâia-şĭ dată primăvéra numai o singura Codobatură sburându totŭ singurŭ o să te trezescĭ în tóte diumurile tale. Din contră, dacă veĭ vedè maĭ multe de-odată, totdéuna veĭ avè tovarăşĭ, nicĭ când nu veĭ fi singurŭ. [3])

Când se stringŭ maĭ multe C o d o b a t u r ĭ g a l b i n e pe lângă vite şi batŭ mereŭ din códa, e unŭ semnŭ că în curêndŭ are să se schimbe timpulŭ, are să plóie. [4])

---

[1]) Dict. de V. Flocea din Câmpulungŭ.

[2]) Cred. Rom. din Ilişescĭ şi alte sate din Bucovina.

[3]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

[4]) Cred. Rom. din Frătăuţiĭ-vechĭ.

V.

Afara de credințele înșirate pênĕ aice merită a fi însemnatŭ încă și următoriulŭ joc ŭ de cuvinte, mai alesŭ că prin elŭ ni se descopere totodata și numele barbatelului Codobaturei, anume Codobăturoĭ ŭ, precum și verbulŭ codobăturì cu înțelesulŭ de: a se bate, a se mâncà, care se atribue acestei specii de paseri.

Acelŭ jocu sună:

„O Codobatura și-unu Codobaturoiu au codobăturitu o Codobatură și-unu Codobaturoiu“. [1])

Aceste cuvinte trebue sa se rostéscă fórte repede și fară de nicĭ o eróre. Cu acestu jocŭ se producu mai alesŭ pruncĭĭ, învețindu-se a rostì respicatŭ cele mai grele și mai întortocate cuvinte ca să póta fi ori și de cine înțeleșĭ.

In Muntenia bărbatelulŭ Codobatureĭ se numesce Codobatorŭ. [2])

In fine voĭŭ sa mai amintescŭ și aceea, că numele celŭ mai poporalŭ și mai lățitŭ alu acestui soĭŭ de paseri, după câtŭ m'am pututŭ încredința pêne acuma, este Codobatură. Celelalte provinŭ mai rarŭ și numai în unele parți.

Se mai ḑice încă că ferea de Codobatură e buna de oftigă.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ.

[2]) G. Baronzi. op. cit. p. 97.

Cĭocârlanulŭ.

I

Mulţĭ dintre Românĭ vor fi de părere, că numirile Cĭocârlanŭ şi Cĭocârlie corespundŭ unuĭa şi aceluĭa-şĭ soĭŭ de paserĭ ca bărbăţelŭ şi femeĭuşcă.

Totŭ de acésta părere am fostŭ şi eŭ maĭ nainte, însă maĭ pe urmă m'am încredinţatŭ, că popornlŭ românŭ din Bucovina sub aceste dóue numirĭ înţelege dóue deosebite soĭurĭ de paserĭ.

E sciutŭ din istoria naturala, că esistă maĭ multe soĭurĭ de Cĭocârlĭĭ şi annme: unulŭ, care, cum se desprimăvĕréză, începe a cântà şi a se înălţà în aerŭ. Pre acestŭ soiŭ de Cĭocârlĭĭ, care numaĭ rarŭ când remâne şi preste érnă la noĭ, îlŭ numesce poporulŭ: Cĭocârlie, éră pre bărbăţelŭ Cĭocârloĭŭ, lat. Alauda arvensis L. germ. die Feldlerche.

Pre acelŭ soĭŭ de Cĭocârlĭĭ, care petrece maĭ multŭ prin păduri şi munţĭ îlŭ numescŭ Românĭ din Bucovina Cĭocârlie-de-munte, lat. Alauda arborea L. germ. die Waidelerche, Waldlerche.

Pre acelŭ soĭŭ de Cĭocârlĭĭ însă, care nu se duce nicĭ odata dela noĭ, care afe unŭ cucuĭŭ în vêr-

fulŭ capuluĭ şi petrece, maĭ cu samă érna, prin sate, pe drumurĭ şi prin ocólele vitelorŭ, Româniĭ din Bucovina îlŭ numescŭ în regulă Cĭocârlanŭ, éră pre femeĭuşca luĭ Cĭocârlănîţă, lat. Galerita cristata; Alauda cristata L. germ. die Haubenlerche.

In unele părţĭ ale Transilvanieĭ, precum de esemplu în ţinutulŭ Lapuşuluĭ, Cĭocârlanulŭ se numesce Cĭocoĭŭ [1]), în unele parţĭ ale Ungarieĭ Moşuţŭ [2]), éră în Macedonia Pecurarĭŭ. [3])

Cele dóue numirĭ dintâiu, după cum mi s'a scrisŭ, să vie de-acolo, pentru că acésta pasere are unŭ moţŭ, cĭocŭ. ţucluĭŭ séŭ cucuiŭ ascuţitŭ de pene pe capŭ. Éră numirea din urmă să-ĭ vie de-acolo, pentru că Cĭocârlanulŭ, după credinţa Românilorŭ din Macedonia a fostŭ dintru începutŭ pecurarĭŭ de oĭ şi avea glugă în capŭ.

Sub Cĭocârlie, atâtŭ Româniĭ din Transilvania, câtŭ şi ceĭ din Ungaria, înţelegŭ aceea-şĭ pasere pre care o înţelegŭ şi Româniĭ din Bucovina, adică Alauda arvensis.

Uniĭ Românĭ, voindŭ a face deosebire între Cĭocârlie şi Cĭocârlanŭ, o numescŭ pre cea dintâiŭ Cĭocârlie-de-câmpŭ séŭ Cĭocârlie-de-ţérine, éră pre acestŭ din urmă Cĭocârlanŭ-cucuĭatŭ [4]) séŭ Cĭocârlanŭ-moţatŭ. [5])

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[2]) Com. de Dlŭ E. Popŭ din Şomcuta-mare.

[3]) Com. de Dlŭ Iónŭ Caragiani.

[4]) Dr. T. Stamati. Vocab. p. 287. — S. Petri. Vócab. t. II. p. 255.

[5]) S. P. Barcianŭ. Vocab. —

Acestea sunt numirile Cĭocârliilorŭ, câte le cunoscŭ Românii, a căroru lamurire aflaĭ de bine a o înfaţişà aice spre sciinţa fie-caruĭa.

Şi acuma sa trecemŭ la înse-şi legendele, datinele şi credinţele Românilorŭ despre Cĭocârlanŭ, respective Cĭocoĭu, Moşuţŭ séŭ Pecurarĭŭ.

II.

Despre moţulu séŭ cucuiulu Cĭocârlanului, respective a Ciocoiuluĭ, esistà la Românii din ţinutulŭ Lapuşului urmatórea legenda:

Perdêndu odatà o nevéstà pre bărbatulŭ seŭ, care erà uasdrăvanŭ, şi neputêndu-lu aflà, a apucatŭ lumea în capŭ şi a începutu a-lu cautà în tóte părţile. Aşa âmblândŭ ea unŭ timpŭ îndelungatŭ în colo şi'n cóce a ajunsŭ pênĕ la Sânta-Joĭe, care erà dómnă preste a treĭa parte a paseriloru din lume.

Cum a ajunsŭ nevésta aice, a întrebatu de Sânta-Joie: cum ar putea ea da de urma barbatului seŭ?

Sânta Joie, înduplicată prin rugămintele nevesteĭ, chiemà la sine pre tóte paserile, câte eraŭ sub stăpânirea sa şi le întrebà: de nu sciu unde se afla barbatulu perdutŭ? Dar' nicĭ o pasere n'a sciutu să-ĭ respunda,... nici unà nu scia unde se află barbatulŭ nevesteĭ.

Vĕdêndu nevésta, că nime nu scie de urma barbatului seŭ, îşĭ luà remasŭ bunŭ dela Sânta Joie şi se pornì érà prin lume, şi se duse, duse, pênĕ ce ajunse la Sânta-Sâmbata, care erà stăpânitóre prestę jumĕ-

tate din paserile lumeĭ. Dar' şi dela acésta Sânta, ca şi dela cea de maĭ nainte, nemică nu putù aflà despre barbatulù seù, căcĭ nicĭ paserile, preste câte domnĭà ea, n'aŭ sciutù unde se află bărbatulù perdutù.

In urmă, maĭ mergêndù nevésta, câtù va fi mersù, ajunse la Sânta-Duminică, care domnià preste tóte paserile lumeĭ, şi cum ajunse îĭ descoperì şi acesteĭa ce vêntù o aduse pe la dênsa şĭ-o rugâ dóră-ĭ va putè spune unde se află bărbatulù seù ?

Sânta Duminică chĭemâ îndată paserile la sine şi le întrebâ. Dar' dintre tóte paserile, numaĭ unù singurù Cĭocoĭú ĭ-a sciutù da respunsù unde se află bărbatulu nevesteĭ.

Sânta Duminică, cum a auḑitù acésta, îndată a poruncitù Cĭocoĭuluĭ să ducă pre nevéstă pênĕ la bărbatulù seù.

Cĭocoĭulù a înplinitù porunca... A luatù pre nevéstă în cârcă şi s'a pornitù cu dênsa spre locuḑ, unde scià elù ca se află bărbatulù perdutu, şi pornindu-se s'aŭ dusù, şi s'aŭ dusu pênĕ ce aŭ ajunsù la unù munte de oĭagă (steclă). Ajungêndù la acestù munte, nu puturà să trécă preste dênsulu pênĕ ce Cĭocoĭulù nu s'a potcovitù, căcĭ muntele erà fórte înaltù şi lunecosù. După ce s'a potcovitù, a trecutù cu mare greù muntele şi a dusù apoĭ pre nevéstă la bărbatulù seù.

Fiindù însă că nevésta, când trecurà peste muntele celù de oiagă, se ţinea diu tóte puterile de penele cele de pe vêrfulù capuluĭ dela Cĭocoĭù, temêndu-se ca

să nu cadă josŭ, penele se rădicară în susŭ, şi astfelĭŭ rădicate remaseră ele pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ, şi de-aceea e Cĭocoĭulŭ cu pupuĭŭ în vêrfulŭ capuluĭ. [1])

III.

Afară de acésta legendă séŭ poveste se maĭ află la poporulu românŭ încă şi multe altele, in carĭ Cĭocârlanulŭ joacă unŭ rolŭ însemnatŭ.

De'nsemnatŭ e, că. elŭ totdéuna îndréptă séŭ duce singurŭ pre căletorĭ spre locuIŭ, unde doresc ŭ aceştĭa.

Voĭŭ maĭ reproduce aice încă unu esemplu despre unŭ Cĭocârlanŭ, a căruĭ rolŭ séměnă cu a celuĭ de maĭ susŭ.

Étă-l-aĭ!

„Aŭ fostŭ odată doi fraţĭ: unŭ băĭatŭ şi o fétă, amêndoĭ săracĭ peste měsură· Părinţiĭ lorŭ nu le lăsase nemică alta, fără numaĭ unŭ bordeĭaşŭ în care să se adapostéscă. Amêndoĭ însă eraŭ harnicĭ şi vrednicĭ şi de fóme nu muriaŭ, cacĭ pe când băĭatulŭ lipsĭà de-a casă, spre a pasce vitele sătenilorŭ, la carĭ se băgase văcarĭŭ, féta măturà şi deriticà prin casă, gătĭà bucate, şi pe urmă luà furca în brâŭ si se punea pe prispă şi aşteptà întórcerea frate-seŭ lucrându. Eĭ trăiaŭ astfelĭŭ veseli si linisciţĭ, încâtŭ n'ar fi schimbatŭ viéţa lorŭ pe a unuĭ craĭŭ.

Dar' étă că'ntr'o ḑi, pe când băĭatulŭ nu se află a casă, se apropie de bordieşŭ Sila Samodiva în

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

chipŭ de pasere fórte frumósă, şi ademenindŭ prin frumuseţea sa pre fĕtă, o duce pe nesciute şi pe nesimţite pĕuĕ la curţile sale.

Intorcêndu-se băĭatulŭ a casă şi neaflândŭ pre soră sa a începutŭ a o strigà şi căutà în tóte părţile, dar' nicăirĭ nu putŭ da de urma eĭ.

Aşa a făcutŭ elŭ aḑĭ, aşa mânĭ, aşa poĭmânĭ, dar' de gıaba!

In urma, când nu maĭ avea nicĭ o nădejde ca să afle pre sora sa, i se arătà în visŭ unŭ bĕtrânŭ curiosŭ, cu barbă mare, care-ı ḑise:

— „Aĭ plecatŭ fiule să cauţĭ pre soră ta?... Nu facĭ reŭ, mergı fără a te desnădajduĭ, mergı mereŭ spre sóre resare şi întréhă de palaturile S i l e ĭ S a m o d i v a, căcĭ acolo o veĭ aflà.

După ce ḑise bĕtrânulŭ aste cuvinte, perĭ, şi băĭatulŭ se deşteptà încredinţatŭ, că acestŭ bĕtrânŭ este unŭ Sântŭ trămisŭ de Dumneḑeŭ ca să-ĭ arete calea cea buuă spre îndeplinirea gândurilorŭ sale.

Fără a aşteptà să se facă ḑiuă, şi fără a băgà în samă obosala, bĭetulŭ frate pornì în cale spre sóre resarè şi se duse pênĕ ce ajunse în dreptulŭ uneĭ căsuţe.

Aice aflà elŭ unŭ bĕtrânŭ cu barbă mare ghemuitŭ pe vatră.

— Bună ḑiua, moşule! — ḑise băĭatulŭ.

— Să trăescĭ, băĭete!... dar' ce vêntŭ te-a abătutŭ pe la mine?

Băĭatulŭ ĭĭ spuse tótă pricina din firŭ în pĕrŭ, cum caută pre sora sa, apoĭ ĭlŭ poftì că dóră ĭlŭ va putè îndreptà la palaturile Sileĭ Samodiva.

— Eu nu sciŭ, — respunse bĕtrânulu, — dar' potŭ să aflu, cacĭ sunt împĕratulŭ Cĭocârlanilorŭ şi supuşii meĭ resbescŭ pretutindenĭ şi colindă tótă lumea. Aştéptă acĭ pênĕ de séra, când vinu toţi aice ca să mĕ védă şi să-ĭ întrebămu.

Tênĕrulŭ primì bucurosu, întrâ în casa, se ospĕtâ cu hĕtrânulu cu ceea ce găsira şi aşteptară pênĕ séra.

Cum venì séra se âmplù vĕsduhulŭ cu o mulţime fără samă de Cĭocârlanĭ şi dupa aceea bătătura şi tóte locurile megiaşe.

Impĕratulŭ lorŭ îĭ primì pe toţĭ cu bunatate şi voĭe bună; la toţĭ le dete de mâncare cu însa-şĭ mâna sa şi după ce-ĭ ospĕtâ, îi adunâ pre toţi în juru-ĭ de naintea prispeĭ şi-ĭ întrebâ despre palatulu Sileĭ Samodiva.

Insă nime nu sciù, nimenĭ nu respunse nemicŭ, ci toţĭ lasara ciocurile în josŭ şi nu ḑise nicĭ cârcu.

Vĕḑêndu-ĭ băiatulŭ în astă stare, înţelese că i s'a tăĭatŭ orĭ ce nădejde şi începù să plângă cu amarŭ. Dar' tocmaĭ când bĕtrânulŭ deschidea gura ca să-lŭ înbuneze şi să-lŭ încurăjeze, éta ca sburâ în batătură, coborindu-se din vĕsduhŭ, unŭ Cĭocârlanŭ şchĭopŭ, jumulitŭ şi betégŭ la o aripă, care cum sosì, se repeḑì la unŭ vasŭ cu apa şi beù cu multă poftă. După ce se adapâ şi se maĭ potolì, bĕtrânulŭ se apropiâ de elŭ şi-ĭ făcù întrebarea următóre:

— Unde-aĭ fostŭ fiule?... de ce-aĭ zăbăvitŭ pênĕ acum, şi ce însémnă halulŭ in care te afli?

— Oh! împĕrate! — respunse Cĭocârlanulŭ suspinândŭ — am fostŭ acolo unde m'aĭ rênduitŭ să staŭ... am întarḑiatŭ, că cuibulu îmĭ este forte departe şi sunt în astŭ halŭ, căcĭ prin grosnice locurĭ sunt silitŭ să trecŭ!

— Unde-ţi este aşeḑatu cuibulŭ teŭ?

— In grădinile palatuluĭ Sileĭ Samodiva.

Auḑindŭ astŭ respunsŭ baĭatulŭ tresărĭ de bucurie, ĕră bĕtrânului i se luminâ faţa şi ḑise Cĭocârlanuluĭ.

— Poţĭ să ducĭ pre astŭ flăcăiandru mâne deminéţa în prejma aceluĭ palatŭ?

— Potu, dacă şi dênsulŭ va putè să se ţie de mine şi să trécă pe unde voĭŭ trece eŭ!

Băĭatulŭ, plinŭ de mare bucurie, respunse că póte şi după îndemnulŭ Cĭocârlanuluĭ şi bĕtrânuluĭ se duse numaĭ decâtu ca să se culce.

A dóua ḑi, cum începù să ciripéscă C ĭ o c â r l i a în revărsatŭ de zorĭ, Cĭocârlanulu deşteptâ pre băĭatŭ şi-ĭ ḑise:

— Aide să plecamŭ pênĕ nu resare sórele ca să ajungemu maĭ de vreme, căcĭ lungă şi primejdiósă este calea.

— Sa mergemŭ! — respunse baĭatulŭ îmbrăcându-se.

— Eŭ voiu sburà din craca în cracă şi din mărăcine în marăcine, şi Dta te veĭ ţinè ḑupă mine ca cum aĭ vre sa mĕ prinḑĭ; astfelĭu vom merge maĭ fară sa bagămŭ sama şi nu ne vom perde din vedere,

— Aşa să facemŭ!

Aşa făcură, îndatu ce şĭ luară ḑiua bună dela împeratulu Cĭocârlanilorŭ şi porniră în cale.

Astfelĭŭ merse prin stâncĭ, prin văĭ, prin pustĭ-ĭurĭ si locurĭ prăpăstióse câtŭ este ḑiuliţa de mare, fără să se zăréscă picĭorușŭ de fiinţă vieţuitóre séŭ o căsuţă orĭ colibĭóră.

Dupre ce merse astfelĭŭ fără precurmare pênĕ la asfinţitŭ, de-odată zărĭ în depărtare o lumină vie și maĭ pătrunḑĕtóre decâtŭ raḑele sóreluĭ, apoĭ după ce maĭ merse vĕḑù înaintea ochilorŭ uuŭ palatŭ cu totulŭ de aurŭ, în carele se resfrângeaŭ raḑele sóreluĭ și împedicà ochiĭ muritorilorŭ de-a se îndreptà spre dênsulŭ.

Cĭocârlanulŭ, apropiindu-se maĭ bine de acelŭ palatŭ strelucitorĭŭ ḑise :

— Étă tinere palatulŭ Sileĭ, ântră într'ênsulŭ fără de témă, căcĭ ea este primitóre de strainĭ și pe tinerĭ îĭ ĭubesce maĭ cu prisosinţă. Staĭ la pórtă și aștéptă pênĕ ce veĭ vedè unŭ omŭ măruntŭ, supţiraticŭ și cam căruntŭ, acela este portarĭulu. Spune-ĭ fără de sfiélă pricina ce te aduce în aste locurĭ neâmblate și te va învĕţà elŭ ce să facĭ...

După ce ḑise aste cuvinte Cĭocârlanulŭ sburâ în slava cerĭuluĭ și perĭ. Ér' baiatulŭ se uĭtâ lungŭ după dênsulŭ. Atuncĭ i se părù că în sborŭ Cĭocârlanulŭ a luatŭ chipulŭ bĕtrânuluĭ ce-lŭ vĕḑuse în visŭ. Apoĭ mergêndŭ în palatŭ numaĭ după multe și fórte grele muncĭ și lucrurĭ, ce i le dete sfapâna acestuĭ palatŭ ca să i le împlinéscă, scóse cu mare greŭ pre sora sa din mânele Sileĭ Samodiva. [1])

[1]) Veḑĭ maĭ pe largŭ: Calendarĭulŭ basmelorŭ și legendelorŭ pop. rom. pe an. 1875. Bucurescĭ. p. 35 și urmat.

IV.

Altă legendă, a căreĭ eroŭ principalŭ e asemenea Cĭocârlanulŭ şi pre care mi-a istorisit'o Dlŭ Alecsie Rusu, învĕţătoriŭ din Ilişescĭ, şi P. Ursulŭ, cantorŭ bis. în Căndrenĭ sună precum urmézĕ :

Ḑice că demultŭ, demultŭ, cine sci când va maĭ fi fostŭ şi aceea, mergêndŭ într'o ḑi de primăvĕră unŭ omŭ cu plugulŭ în ţĕrină şi începêndŭ a ară unŭ ogorŭ alŭ seŭ dă după vr'o câte-va întorsăturĭ de cuĭbulŭ unuĭ Cĭocârlanŭ.

Cĭocârlanulŭ, cum îlŭ vede că trece cu plugulŭ pe lângă dênsulŭ şi că nu va trage multe brasde pênĕ ce îĭ va strică cuĭbulŭ, ḑise :

— Bădişorule ! fiĭ bunŭ şi nu-mĭ strică cuibulŭ, că şi eŭ ţi-oĭŭ prinde când-va vre unŭ bine !

— Şi ce bine poţĭ să-mĭ prinḑi tu ? — întrebâ omulŭ plinŭ de mirare auḑindu-lŭ vorbindŭ.

— Fă numaĭ ceea ce te rogŭ eŭ şi lasă dacă veĭ bănuĭ când-va, lasă dacă nu-mĭ veĭ fi tótă viéţa mulţămitoriŭ ! — ḑise maĭ departe Cĭocârlanulŭ.

— Bucurosŭ ţi-aşĭ împlinĭ dorinţa acésta, că nu e celŭ lucru mare, dar' mi-ı témă să nu păţescŭ una câtŭ ḑece !

- Şi ce poţĭ să paţescĭ ?

— Ce potŭ să paţescŭ ?... Află că eŭ am o femee fórte rea, care, dacă va venĭ şi va vedè că n'am aratŭ ogorulŭ cum trebue să se are, o să mĕ bată demĭ va merge ḑolbulŭ.

— Cum se pote una ca acésta?.. Femeea să te bată pre D-ta?... D'apoĭ bine: nu eștĭ D-ta bărbatŭ?... Nu sciĭ că femeea trebue sa fie supusă bărbatuluĭ și să se téma de dênsulu?...

— Ba sciu!... Așa ar fi să fie, nu-ĭ vorbă, dar' ce e de făcutŭ, după ce femeilorŭ li e dată să fie maĭ tarĭ de cătŭ noĭ barbați și să ne bată orĭ și când li vine chefulu?... Trebue să rabdamŭ și să tăcemŭ!...

— Ba, asta n'așĭ mai face-o nicĭ odată!

— Și ce aĭ face, mĕ rogŭ, când aĭ fi tu barbatŭ în loculu meŭ?

— Ce așĭ face?... Sciŭ eu ce-așĭ face, ca'n viéța sa n'ar mai pune mâna pe mine!... Și, dacă numaĭ vrei, eŭ potŭ sa te'nvețŭ și pre tine, ca de astă-dĭ înainte femeea ta să nu te mai bată, ci s'o bațĭ numaĭ tu pre dênsa.

— Când m'aĭ învețà mare pomana țĭ-aĭ maĭ face, și eu nu numaĭ că țĭ-așĭ lăsà cuĭbulŭ cum este, ci încă țĭ-așĭ fi fórte mulțamitoriu, că, vaĭ dómne! multŭ am maĭ avutŭ sa suferŭ pênĕ acuma din partea femeiĭ mele, multe batăĭ am trebuitŭ să maĭ mânâncŭ!...

— Ascultă dară! — ḑise C ĭ o c â r l a n u l ŭ — când va venì femeea ta în țérina și va voì să te bată, pentru că n'aĭ aratŭ locului, unde se află cuibulŭ meŭ, tu, în locŭ de respunsŭ, să apucĭ de grabă o p r ă j i n ă lunga, și cu prajina aceea apoĭ să începĭ a mĭ-o croì pe unde veĭ apucà, sciĭ colea .. cum se cade, căcĭ ea, neavêndu prăjina, nu se va putè apropià de tine ca sa te bata, și așa o sa scapĭ cu obrazŭ curatŭ,

fără să ți se întêmple vre unŭ reŭ, nicĭ macar câtŭ e negru sub unghie. Éră femeea ta, neavêndŭ în cotro, va trebuì să înghită noduri, să tacă, și să se întórcă a casă de unde a venitŭ... Asta-ĭ una!... Alŭ doĭlea: după ce te veĭ întórce de séră a casă nevésta, fiindŭ focŭ și pară de mânie pe tine, cum veĭântrà în casă are să sară cu o prăjină ca să te batà. Tu însă nicĭ de astă datà să nu te leșĭ, să apucĭ unŭ bățŭ scurtu, dar' grosŭ și sănĕtosŭ, și cu acela să începĭ a mi-o mĕsurà peste spate, sciu colea... dela róte. Ea a voì să dee în tine cu prajina, dar' fiindŭ acésta prea lungă de bătutŭ în casă, nu ți-a putè nemică facc, pe când tu cu bățulŭ tĕŭ poțĭ s'o baț ĭ câtŭ a încapea într'ênsa. . Fă așa, aum îți spunu eŭ, și lasă de veĭ maĭ paț ì vre odata, ceea ce aì paținŭ pênĕ acuma!...

Omulu îlŭ ascultà! Începù maĭ departe a arà, éră locului, unde erà cuĭbulŭ ciocârlanuluĭ. îlŭ încunjurà, adică îlŭ lăsà nearatŭ.

Ciocârlanulŭ, de bucurie că și-a vĕḍutŭ cuibulŭ neatinsŭ, a începutu a se înalțà în naltulŭ cerului totŭ învêrtindu-se în cercurĭ și cântându de pare că tótă lumea erà a luĭ. —

Étă însă că nu multu dupa acésta vine și nevésta omuluĭ nostru c'o falca în cerŭ și cu una în pamêntŭ și cum dă cu ochiĭ de loculu unde se aflà cuibulŭ Ciocârlanuluĭ că e nearatŭ sare ca turbată la bărbatulŭ seŭ și, nici una nicĭ dóue, vre nnmai decâtŭ să-lu batà.

Insă bărbatulŭ seŭ, care-ĭ scia acuma prea biue naravulu, nu o lasà pênĕ ce s'a apropià de dênsulŭ, ci

apucêndŭ de grabă o prăjină unde nu începù a mĭ-o croĭ peste capŭ, peste spate şi pe unde apucà, de ţi se parea că îmblătesce păpuşoĭ, nu alta, şi dăĭ, şi dăĭ, pênĕ ce s'a săturatŭ de bătutŭ, ḑicêndŭ :

— Destulŭ sunt eŭ de ostenitŭ şi năcăjitŭ de multŭ lucru ce am, încă şi tu vreĭ să mĕ maĭ amărescĭ ?... nu m'aĭ amăritŭ destulŭ pênĕ acuma ?... Na ceea ce-aĭ căutatŭ, căcĭ dóră e vremea ca să-ţĭ ĭeĭ şi tu odată resplata !...

Femeea, de durere şi mânie, stupĭà focŭ şi pară, nu ce-va. Dar' de gĭaba !... Nu putea nemică să-ĭ facă... Şi aşa acuma întâĭa-şĭ dată în viéţa eĭ trebuí să rebde şi ea o bătae. Apoĭ, după ce numaĭ de-abĭa cu chiŭ şi cu vaĭ, scăpâ din mânele bărbatuluĭ, o luâ îndărĕptŭ la fugă spre casă totŭ blăstĕmându şi ameninţându :

— Lasă, mări mangositule, că-mĭ veĭ venì tu a casa !... Te-oĭŭ învĕţà eŭ pre tine a bate de altă dată pre femeea ta, n'avea tu grijă !...

Bărbatulŭ, săltându de bucurie, că a fostŭ şi elŭ odată în stare aşĭ bate nevésta, ĭĭ dete pace să se ducă totŭ învêrtindu-se câte ḑile-sŭ într'unŭ anŭ şi-şĭ păzì maĭ departe lucrulŭ... Éră după ce a însĕratŭ s'a întorsŭ a casă, ca şi când nu s'ar fi întêmplatŭ nemică.

Femeea, cum îlŭ vĕḑù că vine, apucâ de grabă o prăjină câtŭ ḑiua de erĭ de mare şi cu acésta punêndu-se lângă uşă îlŭ aşteptâ ca cum va întrà în casă, déuna să încépă a-lŭ croì.

Bărbatulŭ întrâ în casă.

Femeea sare la dênsulŭ şi voesce să-lŭ bată.

Dar' de ghĭaba! ... Unde s'a maĭ pomenitŭ ca să se pótă bate cine-va în casă cu prăjină?

Bărbatulŭ seŭ însă, care asemenea se înarmase din cu bună vreme c'unŭ resteŭ de carpĕnŭ grosŭ şi vênjosŭ, mĭ-o bătŭ şi de astă dată de-ĭ merse colbulŭ.

Şi din ḑiua aceea apoĭ nicĭ odată nu l-a maĭ bătutŭ femeea, ci totŭ numaĭ elŭ a bătut'o pre dênsa, când o mâncă pelea şi căută vre o pricină.

Dela acestŭ bărbatŭ apoĭ s'aŭ învĕţatŭ şi ceialalţĭ bărbaţĭ aşĭ bate femeile, căcĭ maĭ nainte nicĭ unŭ bărbatŭ nu scia cum să-şĭ bată femeea şi s'o înveţe minte, ci numaĭ femeile îşĭ bateaŭ bărbaţii. Ĕră dela târgoveţiĭ acestĭa, căcĭ omulŭ ce şi-a bătutŭ întâĭa-şĭ dată femeea, ĕrà târgovĕţiŭ, aŭ înveţatŭ şi alţĭ ómenĭ de prin satele învecinate aşĭ bate femeile.

Femeile, vĕḑêndŭ dela unŭ timpŭ că s'a întorsŭ crângulŭ moriĭ, că acuma nu-şĭ maĭ potŭ bate bărbaţiĭ ca maĭ nainte, ci din protivă că aceştia de multe orĭ le frigŭ în bătaĭe, fără ca să se pótă într'unŭ modŭ óre care aparà dc dênşiĭ, s'aŭ strînsŭ tóte la unŭ locŭ la vorniculŭ târguluĭ, care ĕrà o babă, şi dimpreună cu acésta aŭ ţinutŭ apoĭ unŭ sfatŭ mare: ce e de'nceputŭ şi de făcutŭ? Şi după multă chitélă şi chipzuélă se puseră în cale ca tóte pênĕ întru una să-şĭ părăséscă bărbaţiĭ şi să fugă peste D u n ă r e.

Şi cum s'aŭ sfătuitŭ, aşa aŭ şi făcutŭ.

Fie-care a luatŭ ce a avutŭ maĭ scumpŭ la casa sa, aŭ încărcatŭ tóte lucrurile luate în maĭ multe carĕ şi apoĭ, lasându-şĭ bărbaţii, s'aŭ pornitŭ să trécă D u-

narea, mergêndŭ vorniculŭ, adica baba, înainte, éră nevestele după dênsa.

Barbaţii, la rêndulŭ lorŭ, vêdêndu că femeile nicĭ de cum nu şuguescŭ, ci că ĭ-aŭ părăsitŭ şi aŭ apucatŭ lumea în capŭ, se porniră cu toţiĭ ca nisce lupĭ turbaţĭ asupra omuluĭ care ĭ-aŭ învĕţatŭ a le bate voindŭ să-lŭ prindă şi să-lŭ omóre.

Omulu, prinzêndŭ de veste şi scăpândŭ cum va fi scapatu din mânele lorŭ, apucâ la fugă spre ţérină şi mergêndŭ dreptŭ la Ciocârlanulŭ, căruia ĭ-a cruţatŭ cuibulŭ, îi ţise tremurându ca vérga de frică:

— Étă cum şi étă ce mi-aĭ facutŭ tu, mĕĭ Ciocârlane!... m'aĭ învĕţatŭ să-mĭ batŭ nevésta, şi te-am ascultatŭ. Dela mine s'aŭ învĕţatu şi alţi barbaţĭ aşĭ bate nevestele, şi acuma părăsindu-ne şi fugêndŭ tóte nevestele dela noĭ, barbaţii lorŭ vreŭ să mĕ prindă şi să mĕ omóră!... Ce sa facu eu acumă?... Cum să scapŭ de dênşiĭ?...

— Mĕĕĕĭ! mĕĭ!... ce maĭ ómenĭ bătuţĭ cu leuca!... să se téma, ca'ntr'o furie îi vorŭ părăsĭ nevestele pentru totdéuna şi că nu śe vorŭ mai întórce nicĭ când înapoĭ!... N'aiba nicĭ o frica, caci unde s'a mai vĕdutu vre o femee să fugă de barbatŭ!... Dar' dacă îţi e frica să nu ai vre o neplăcere din pricina mea, apoi... lasa-te numai pe mine, ca le'ntorcŭ eŭ pre tóte pênĕ întru una maĭ de graba de cum şi-ar închipuĭ cine-va!...

Şi cum rostĭ Ciocârlanulŭ cuvintele acestea se avêntâ de-odată îu naltulŭ cerului şi câtu ai bate în palme ajunse lânga Dunăre, în cotro i se spuse că

aŭ apucatu femeile. Şi tocmaĭ când ajunse elŭ acolo, voiaŭ şi femeile să tréca D u n ă r e a!

Cĭocârlanulu, cum le vĕdù, începù a se învêrtì priu aerŭ de-asupra loru, şi a cântà:

Ţurluĭ, ţurluĭ, ţurluĭ, ţurluĭ!
Peste Dunăre bărbatŭ nu-ĭ!
Ţurluĭ, ţurluĭ, ţurluĭ, ţurluĭ!
Peste Dunăre bărbatu nu-ĭ!

Femeile, auḑindu-lu astfelŭ câutându, ḑise una catră alta:

— Auḑiţi voi ce câuta paserea, care sbóră pe deasupra nóstrĕ?

— Ḑa cum pĕcatele să n'o auḑimu!... ci că peste Dunăre uu se afla nicĭ unŭ bărbatŭ! ..

— Eĭ, dacă e aşa tréba trebiloru, maĭ bine să ne'ntórcemŭ înapoi la barbaţii noştriĭ, cariĭ ni ĭ-a datŭ Dumneḑeŭ şi să suferimŭ bătae dela dênşiĭ, decâtu, trecêndu Dunărea, să fimŭ tóta viéţa nóstră fară de bărbaţi.

Şi cum ḑisera, aşa şi făcură. Tóte se'ntórseră înapoi la bărbaţii lorŭ. Şi de-atuncĭ apoĭ nu maĭ batŭ femeile pre bărbaţi, ci numaĭ bărbaţiĭ pre femei. Şi dacă se'ntêmpla sa bată vre o femee pre bărbatulu seŭ, apoĭ să sciţĭ că bărbatulŭ acela nu e bărbatŭ adevĕratŭ, ci unu mămăligariu.

V.

Acestea sunt istorisirile privitóre la Cĭocârlanŭ.

Unŭ lucru bătătorĭŭ la ochĭ însă ni se înfăţişază în acestea citate, care nu trebue trecutŭ cu vederea, şi

anume, că'n tóte treĭ poveștile nicăirĭ nu se face amintire de Cĭocârlie, ci numaĭ de Cĭocârlanŭ. Unŭ semnŭ destulŭ de învederatŭ acesta, că altă pasere este Cĭocârlia și alta Cĭocârlanului.

Afară de acestea istorisirĭ, precum și altele asemenea acestora, carĭ se află înprăsciate prin unele poveștĭ, maĭ esistă la poporulŭ românŭ încă și următórele datine și credințe despre Cĭocârlanŭ.

Așa Româniĭ din Cĭobancuța în Transilvania ni istorisescŭ următórele :

Ḍice că primăvéra, când Cĭocoĭulŭ, adică Cĭocârlanului, cântă și se înalță în susŭ. ajunge tocmaĭ lângă cerĭŭ în aerului celŭ turbatŭ. [1])

După ce ajunge în acestŭ aerŭ turbă și cade josŭ. Uniĭ cânĭ, aflându-lŭ, îlŭ mânâncă și de-aceea turbă și eĭ. [2])

Credința acésta esistă și la Româniĭ din Moldova și la ceĭ din Muntenia. Aceștĭa încă spunŭ că Cĭocârlanului se sue cântândŭ în aerŭ pênĕ ce ajunge la vêntului celŭ turbatŭ. Acolo apoĭ, turbândŭ și elŭ, cade josŭ la pământŭ mortŭ și aflându-lŭ cânĭ îlŭ mânâncă și apoĭ turbézĕ și eĭ. [3])

---

[1]) Poporulŭ românŭ din unele ținuturĭ ale Transilvanieĭ susține că lângă bolta cerĭuluĭ se află o pătură de „aerŭ séŭ vêntŭ turbaţŭ". Asemenea și'n Românía se numesce eterulŭ de cătră poporŭ „ vêntŭ turbatŭ". (Veḍĭ: G. Baronzi. op. cit. p. 124). Totŭ despre acestŭ vêntŭ veḍĭ și la P. Ispirescu: Legende séŭ Basmele Românilorŭ part. II. fasc. I. Bucurescĭ 1874. p. 41. „Fecĭorulŭ de împĕratŭ plecă înainte și ajunse la mama vêntuluĭ turbatŭ, plecă și de acolo și ajunseră la mama vêntuluĭ de primăvéră".

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunașŭ.

[3]) Com. de Dniĭ I, Fotea din Moldova și Ghĭorghiescu din Muntenia, amêndoĭ ascultatorĭ de teologie la universitatea din Cernăuțĭ. —

Eră-şĭ se ḑice că cine mânâncă nu numaĭ Cĭocoĭ turbaţĭ, ci şi carne de Cĭocoi sănetoşĭ, acela încă nebunesce. Unŭ pruncŭ din Cĭobancuţa în Transilvania să fi mâncatŭ cincĭ puĭ de Cĭocoiŭ şi nu multŭ după aceea aŭ nebunitŭ. Toţĭ ómenĭĭ, carĭĭ sciură despre acésta întêmplare, eraŭ de părere, că pruncului numaĭ de aceea a nebunitŭ, pentru că a mâncatŭ puĭ de Cĭocoĭŭ.

Pruncĭĭ, când vĕdŭ pre unŭ Cĭocoĭŭ sburându către aerulŭ celŭ turbatŭ, strigă:

De eştĭ moşŭ
Scoborĭ josŭ.
De eştĭ babă
Suĭ în slavă!

Şi credŭ că, de este Cĭocoĭului de parte bărbătéscă, se scobóră în josŭ, éră de este de parte femeéscă se sue la aerulŭ celŭ turbatŭ. [1])

Românĭĭ din Bucovina spunŭ că Cĭocârlanulŭ atâtŭ véra, câtŭ şi érna, când are să fie frigŭ, se tupiléză josŭ, cĭocnesce cu cĭocŭlŭ în pământŭ şi strigă séŭ ţirie ne'ncetatŭ „ţ u i i i! ţ u ì, ţ u ì!“ anunţându prin acésta nemijlocita apropiere a friguluĭ. Éră Românĭĭ ḑicŭ atuncĭ că elŭ:

Strigă cĭórecĭ şi opincĭ
Şĭ-a obĭele câte cincĭ. [2])

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăclunaşŭ.

[2]) Cred. Rom. din Horodniculŭ de josŭ, com. de Dlŭ P. Prelipcénŭ. —

Éră la sfârşitulŭ tómneĭ, tupilându-se la pamêntŭ, îĭ face pre ómenĭ luatorĭ de samă că se apropie érna strigându:

Lasă căruţa
Şi ie săniuţa!

Când are să fie vreme bună, moloşagŭ, atuncĭ totŭ sbóră în susŭ şi éră se pune josŭ, şi cânteculu luĭ e maĭ schimbăcĭosŭ ca de alta dată.[1])

Când cântă Cĭocârlanulu nóptea, atuncĭ prevestesce apropierea demineţiĭ.[2])

Maĭ departe e datină la Românĭ din Bucovina a poriclì pre unii ómenĭ „Cĭocârlanŭ“ şi anume pre aceĭa, carĭ se amestică în tóte lucrurile ca şi Cĭocârlannlŭ prin tóte gunóiele, precum şi pre aceia, carĭ aŭ nnŭ capŭ buhuĭatŭ, adică cu pĕrulŭ radicatu în susŭ ca şi penele de pe crescetulŭ Cĭocârlanuluĭ.

VI.

In fine încă şi vr'o câte-va ḑicale şi proverbe şi apoĭ terminămŭ,

„A prinsŭ Cĭocârlanulŭ de cóḑă“, se ḑice despre unŭ omŭ, care s'a uĭtatŭ prea multŭ în fundulŭ păharuluĭ, adică care a bĕutu prea multŭ şi este aşa de ameţitŭ, că numaĭ de-abĭa se póte ţinè pe picióre.

„Amblă ameţitŭ ca unŭ Cĭocârlanŭ“, se ḑice despre ómenĭ, carĭ âmblă tăhuĭ de capu, carĭ nu sciŭ nemică ce facŭ.

[1]) Dict. de Erm. N. Ghiuţă din Ilişescĭ.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

„E Cĭocârlanu“, séŭ „e Cĭocârlanŭ de bétu“, séŭ „cum e cĭocârlanulŭ de bétŭ“, se ḑice unuĭa, care e aşa de bétŭ, că nu maĭ sci pe ce lume se află, şi acésta de-acolo, pentru că Ciocârlanulŭ, când e frigŭ, stă ghemuitu, nu se urnesce maĭ de felĭŭ diu locŭ aşa, că orĭ şi cine póte să-lŭ prindă.

„S'a cucuĭatŭ ca unŭ Cĭocârlanu“, se ḑice despre o fétă, care îşĭ pune prea multe florĭ în capŭ, când merge la jocŭ séŭ la altă petrecere.

Cĭocârlia.

I.

Pe'ntinderea cerésc㠄 nu se afla nicĭ unŭ nouraşŭ nicĭ unŭ semnŭ de apropierea vre uneĭ furtunĭ. Numaĭ stelele, aceştĭ ochĭ vighiatorĭ aĭ nopţiĭ, se vĕdu strelucindŭ în depărtare prin nemărginitulŭ spaţiŭ.

Totŭ astfelĭŭ e şi pe'ntinderea pămêntésc㠄. Pretutindene domnesce şĭ-aice cea maĭ adûncă linisce şi tăcere... Nicĭ unŭ semnu de vre o furtună séŭ altă neplăcere!... Numaĭ unde şi unde se aude murmurulŭ vre unuĭ riurelŭ... Éră pânele cele albe, carĭ ca nisce mărĭ întinse ce lăţescŭ pe şesurile ţĕrinelorŭ, şi fênaţele cele încărcate de totŭ felĭulŭ de floricele frumóse şi mirositóre ne daŭ una din înfăţişările cele maĭ plăcute şi maĭ atrăgĕtóre.

Totŭ să staĭ şi să admirĭ ale natureĭ frumuseţe...

Dar' étă!... timpulŭ linŭ se strecóră,... zorile se ivescŭ şi cu dênsele dimpreună se deştéptă şĭ-o păsĕruĭcă din somnulŭ eĭ celŭ dulce de peste nópte, care, scăldându-se în róua cea recoritóre şi binefăcĕtóre a demineţiĭ, începe a se'nălţà în cercurĭ spre cerŭ şi prin cânteculŭ eĭ celŭ plăcutŭ a ne anunţà apropierea ţileĭ.

Şi óre ce felĭŭ de păsĕrŭĭcă să fie acésta, şi de ce se înalţă ea în cercurĭ spre cerĭŭ cântându pênĕ ce o perdemŭ din vederĭ, şi totŭ astfelĭŭ se scobóră ea în josu, ĕră când e ca da vr'o dóue prăjinĭ de susŭ dela pamêntŭ ca o săgétă se lasă în josŭ spre cuibuşorulŭ seŭ celŭ duratŭ pe suprafaţa pămêntuluĭ?

Acésta păsĕrŭĭcă e Cĭocârlia, lat. Alauda arvensis, L. germ. die Feldlerche, şi causa înălţarĭĭ sale spre cerĭŭ, când cântă, nĭ-o spunŭ maĭ multe legende poporane, dintre carĭ cea maĭ frumósa e fară îndoiala cea compusă în versurĭ de ilustrulŭ nostru poetŭ Dlŭ V. Alecsandri. [1])

Pe câtŭ însă de sonorŭ şi atrăgetorĭŭ e cânteculŭ acesteĭ păserele, pe câtŭ de plăcutu e timpulŭ când cânta ea, pe atâta şi póte că încă multu maĭ atrăgetóre şi maĭ frumóse sunt legendele eĭ.

Decĭ, lăsându la o parte legenda Dluĭ V. Alecsandri, în bună speranţă că ceĭ maĭ mulţĭ o cunoscu, şi totŭ Românulŭ adevĕratŭ, care sci numaĭ ciş-ce-va a cetì, ar trebuì s'o cunóscă, voĭŭ reproduce aice alte legende ale acesteĭ paserele, despre care unu cântecŭ poporanu ni maĭ spune şi urmatórele:

Lie, Lie
Ciocârlie,
Sborĭ în şóre
Cântătóre
Şi revină
Din lumină

[1]) Opere complete. Legende. p. 115. —

Pe pământŭ
Cu dulce cântŭ. [1])

II.

Cea dintâiŭ legendă, care am auḑit'o dela o Româncă din Siretiu, e cea urmatórc:

Aŭ fostŭ odata unŭ împĕratŭ şi-o împĕrătésă fórte avuţi, omenoşi şi cinstiţi de cătră toţĭ supuşii lorŭ şi împĕraţii de prin prejurŭ. Aceştia, de cum se trezira şi vĕḑură lumina sórelui, petrecura totdéuna în frica lui Dumneḑeŭ, şi de-aceea aveau tóte celea ce le trebuiá, numaĭ unŭ singuru lucru li lipsiá,... n'aveaŭ nicĭ unŭ pruncŭ. Şi... Dómne! ce n'ar fi datŭ ca să aĭbă şi eĭ unŭ pruncŭ!.. Nu erà o ḑi ca să nu împărţéscă milostenii şi daruri pe la sermanĭ, nu erà o ḑi să nu se róge luĭ Dumneḑeu, dóră dóră li dăruesce şi lorŭ unŭ pruncu.

Dar' trecură mulţi anĭ la mijlocŭ şi dorinţa lorŭ încă totŭ nu li s'a împlinitu. .

In urma urmelor, tocmaĭ când perduse tótă nadejdea că se vorŭ putè şi eĭ numì când-va părinţi, lĭ-a ascultatŭ Dumneḑeŭ rugămintea şi lĭ-a dăruitŭ o fiică, pre care o numiră L u m i n ĭ ó r ă. Şi eĭ de-aceea o numira astfelŭ: una, pentru că ea erà fórte frumósă, şi alŭ doilea fiind că erà pentru dênşii ca o l u m i n ă, ca lumina ochilorŭ, şi unde se ducea ea, acolo se duceaŭ şi eĭ.

L u m i n ĭ ó r ă traiá, ca şi părinţii seĭ, în frica luĭ Dumneḑeŭ, şi cu câtŭ crescea maĭ mare, cu atâta

[1]) V. Alecsandri. loc. cit.

se facea mai frumósă şi mai farmĕcătóre. Şi tocmai din pricina acésta nu eşiá ea nicĭ odată la preâmblare, temêndu-se ca să n'o dióchie cine-va séu să i se'ntêmple alta nenorocire.

Insă într'o ḑi, n'are maĭca sa ce face, şi-o întrébă: de ce nu se duce şi ea, ca alte fete de împĕratŭ la preâmblare, de ce şede numai a casa?...

Luminióra respunse maicii sale şi-ĭ ḑise, că ea, numai daca voescu parinţiĭ eĭ, îndata se va duce la preâmblare. Şi'ntr'adevĕrŭ ca, colea de catră sĕră, cam pe timpulŭ acela când se scobóră sórele spre apusŭ şi e mai frumosŭ şi mai placutu de preâmblatŭ, a eşitŭ şi ea întâia-şi dată în grădina împĕratéscă. In grădina acésta a âmblatŭ ea în colo şi'n cóce pêuĕ ce-a datŭ de-o uşiţă mică, carea ducea spre unŭ şesŭ întinsŭ şi frumosŭ, şi cum a datŭ ea de uşiţa acésta a deschis'o şi-a eşitŭ printr'ênsa afară în şesŭ Pe şesulŭ acela apoi, preâmblându-se câtŭ s'a fi preâmblatŭ, a începutŭ ea a privì mai de aprópe întréga fire, care i s'a înfăţişatŭ de'naintea ochilorŭ şi nu se putea destulŭ mirà de frumuseţa ce-o vedea în tóte parţile. Insă ce i-a plăcutŭ eĭ mai multŭ dintre tóte câte le-a vĕḑutŭ, a fostŭ S ó r e l e, carele se scoborià încetŭ spre apusŭ.

Multŭ timpŭ a statu ea şi s'a uitatu la S ó r e cum apune şi multŭ timpŭ după apusulu luĭ la raḑele sale cele luminóse, carĭ ca nisce fire nemarginite de auru se'ntindeaŭ pe câmpiaʏ cerului.

Aşa de tare îi plăcea eĭ cum apune s ó r e l e, încât în tóta séra eşià ca să priviasca apusulŭ luĭ.

Şi atâta ce a eşitŭ, şi atâta ce a privitŭ la dênsulu, pênĕ ce în urma urmelorŭ s'a îndrăgostitŭ în elŭ.

Ĕră după ce s'a îndrăgostitŭ acuma în sóre, a începutu din ce în ce a se supĕrà şĭ-a se uscà, pênĕ ce s'a bolnăvitŭ cum se cade.

Parinţiĭ seĭ, vĕḑêndu-o astfelĭŭ, se'ntristară şĭ-o întrebară: ce-ĭ lipsesce de se usucă aşa de tare?... ce durere are?...

Ea dintru începutŭ nu voì sa li spună nemică, ĕră maĭ pe urmă, vĕḑêndu că parinţiĭ totŭ una o întrébă, li respunse că trebue sa se despărţéscă de dênşiĭ şi să mérga în lume ca sa-şı caute noroculŭ.

Parinţii seı, auḑindŭ ce şĭ-a pusŭ în gândŭ fĭĭca lorŭ şi avêndu-o numaĭ pre dênsa, î .cepură a plânge şı-a se tângui ca nisce pruncĭ şı-o îndemnară prin cele maĭ duióse cuvinte ca să nu-ĭ părăséscă, căcĭ cine sci ce póte să i se'ntêmple în calea pe care voesce ea sa se pornéscă, însă vĕḑêndu dela unŭ timpŭ că numaĭ de gıaba li-ĭ tótă vorba şi sfatnlŭ că L u m i n ĭ ó ṛ a numaı decâtŭ voesce să plece în lumea largă ca sa-şĭ caute, dupre eum spunea ea, noroculŭ, nu se maĭ încercara a o oprì, ci o ḅinecuvêntară şi-ĭ deteră tóte cele trebnincióse de drumŭ.

L u m i n ĭ ó ṛ a, luându-şĭ remasŭ bunŭ dela parinţii seĭ, s'a pornitŭ cu Dómne-ajuta în lume ca sa caute palatulŭ celŭ strelucitorıŭ şi mareţĭu, în care auḑise ea, acuma dela cine va fi auḑitŭ, ca locuesce alesulŭ inimeĭ sale, adică S ó r e l e. Dar' în calea cea lungă şi necunoscuta multe nenorociri şi neajunsurı o aşteptara.

Dintrn începutŭ ĭ-a mersu, cum ĭ-a mersŭ pentru că avea de tóte câte-ĭ trebuià, avea ce mâncà şi cu ce se'mbrăcà, dar' cu sfârşitulŭ lucrurilorŭ acestora s'a sfârşitŭ şi totŭ binele eĭ.

Şi aşa mergêudŭ ea ḑi dupa ḑi, nópte după nópte, câtŭ va fi mersŭ şi pe unde va fi mersŭ, destulŭ atâta că după o cale de maĭ multe ḑile a ajunsŭ într'o pustie fórte mare, unde nu erà nicĭ unu sufletŭ de omŭ de zăritŭ şi unde i se sfârşire acuma şi merindea ce-a fostŭ luat'o de-a casă.

Vĕḑêndu biată fétă că n'are nemică ce mâncà éră fómea îi scurge tóte puterile, a începutŭ a culege rădĕcinĭ de erburĭ şi póme selbatice de pe unŭ pomişoru mititelŭ, care se aflà singurŭ în tóta pustia aceea, şi cu acelea şĭ-a stimpĕratu ea fómea.

Astfelŭ călĕtorindu ea prin pustia aceea ajunse într'unŭ târḑiŭ la unŭ locu, unde se aflaŭ o mulţime de ómenĭ morţi. Cum a vĕḑutŭ ea morţiĭ aceştia aşa de tare s'a spăimêntatu, că a începutŭ să tremure, cum tremură vérga, de fricŭ, însă ducêndu-se maĭ în colo şi uitându-se maĭ bine în tóte părţile s'a încredinţatŭ că pe locŭlŭ acela a trebuitu să fie vre o batalie fórte mare şi cruntă, de-aceea sunt atâţia ómenĭ morţĭ. Şi fiind că acolo eraŭ fórte multe vesminte de catane, — ce ĭ-a picatŭ eĭ prin minte?... să-şĭ ĭee şi ea unu vesmêntŭ de-acestea ca să se îmbrace cu dênsulŭ,... şi şĭ-a luatu unŭ straiŭ huzărescŭ, s'a îmbrăcatŭ într'ênsulu şĭ-apoĭ s'a pornitŭ éră-şĭ maĭ departe.

Mergêndu ea, acuma câtŭ va maĭ fi mersu, dete de unŭ calŭ fórte frumosu, şi cum dete de dênsulŭ nu

statù multù pe gânduri, ci îlù prinse, se suì pe dênsulù calare şi plecâ maì departe tótă ḑiua aceea, pêne ce în urmă dete de-o mulţime de ómeni vii, pre carìì îì cunoscu îndata pe îmbrăcamintele lorù că sunt ostaşi.

Ostaşii aceştia, cum o zăriră, dé-una se repeḑiră asupra eì şi-o prinseră, socotindù că este vre unù şpionù. Dară după ce se adeverì, că ea nu este şpionù, îì deteră drumulu, o luara apoì în slujba lorù şi se duseră cu dênsa într'o bătalie. In batalia aceea fură ostaşiì de catră duşmaniì lorù învinşì, şi cariì voiră să scape cu viéţă începură a fugì în cotro îì duceau ochiì şi picióre le.

Luminiţóra nóstră însă scăpându cu obrazù curatù din prinsórea şi învălmăşăla în care căḑuse, se pornì maì departe în trébă-şì în drumulù seù. Éră dupa ce se pornì se duse, se duse, călare pe calulu ce la aflatù maì nainte, pênè ce ajunse într'un târḑiù la o fântână, unde dete peste o babă bătrână-bătrâna, care torcea păingănişù.

Baba aceea se numìà Intunecimea, şi erà fórte bucurósă când cine-va o numià astfelìù, pentru că ea erà blastemată să pórte vesminte negre şi la faţa încă erà fórte négră.

Luminiţóra nóstră, cum a vḑuto, a ḑisù:

— Vai de mine şi de mine ce babă négră ca Intunecimea!

Babeì ì-a placutù fórte tare cuvintele acestea, pentru că ea totdéuna, când o numià cine-va Intunecime séù vorbià totù una de negru, îì erà fórte plăcutù. De-aceea a primitù ea pre caletórea nóstra fórte

bine, éra după aceea a întrebat'o: unde-ı merge calea prin aşa o pustietate?

Luminióra ĭ-a spusŭ totŭ adeverulu: de unde vine şi în cotro se duce.

Baba ĭ-a ḑisu:

— Dacă mĕ veı ascultà pre mine, şi veı face ceea ce îţĭ voiŭ spune eŭ, apoĭ atuncĭ de buna samă îţĭ veĭ ajunge scopulu!

— Voiŭ ascultà şi voiu face! — respunse Luminióra bucurósa.

— Dacă e aşa, apoĭ mergı spre resaritŭ, — ḑise maı departe I n t u n e c i m e a, — pênĕ ce veĭ ajunge la unu délu fórte mare şi înaltŭ de stecla, şi dacă te veĭ putea suì pe vêrfulŭ aceluĭ délŭ, apoĭ poţĭ să ḑicĭ că ţı-aĭ ajunsŭ scopulŭ.

L u m i n i ó r a mulţămì fórte frumosŭ I n t u n e c i m e ı pentru sfatulu eĭ celŭ bunŭ ce i l-a datu şĭ-a luatŭ remasŭ bunu dela dênsa şi, încălecându pe calulŭ seŭ, a plecatu maĭ departe spre resăritu.

Dóuespreḑece ḑile ne'ntreruptŭ a călĕtoritŭ ea pênĕ ce a ajunsu la délulŭ celu de steclă.

Calu-ı slabise fórte tare de-atâta drumŭ câtŭ a trebuitŭ sa mérgă, éră délulŭ la care ajunse erà fórte înaltu, decĭ cum să se sue ea acuma pe vêrfulu délului?

Éta însă ca tocmaı, când erà ea în cea maĭ mare nedumerire, când nu scià singură ce să facă şi se se'ncépa, vede nu departe dela dênsa unu omŭ. Omulŭ acela erà unŭ cavalĭŭ. Deci, rugându-lŭ ea, călăreţulŭ ĭ-a potcovitŭ calulŭ cu nisce cue fórte marı şi tarı. Astfelĭŭ apoĭ, fiindu-ı acuma calulŭ potcovitu, s'a repe-

ditŭ spre délu și câtŭ aĭ scăpărà dintr'unŭ amnarĭŭ s'a urcatŭ de-asupra lui.

Ajungêndu Luminĭóra pe vêrfulŭ délului a mulțămitŭ luĭ Dumnedeŭ, că ĭ-a ajutatŭ a se suĭ, apoi s'a dusŭ să védă ce este pe délulu acela?

De-asupra délului erà unŭ șesŭ fórte mare și întinsu.

Vĕdêndŭ acésta Luminĭóra s'a suitŭ érà-șĭ pe calulŭ seu și s'a pornitŭ mai departe, și-a mersu și a mersŭ, pênĕ ce-a datu de-unu palatŭ fórte mare și frumosu.

In palatulŭ acela locuiaŭ treĭ fete.

Vĕdêndu fetele acestea, că cine-va vine la dênsele ĭ-aŭ eșitŭ întru întimpinare.

Luminĭóra, cum le-a zăritŭ, așa de tare s'a bucuratŭ, ca și câud ar fi fostŭ surorile eĭ.

Fetele însă ĭ-aŭ dișŭ:

— Sufletu de omŭ ce eștĭ! cine te-aduce pre tine în locurile acestea, căcĭ de când suntem noĭ aice încă nime pênĕ acuma n'a pututŭ sa vie pênĕ la noĭ,... și tu aĭ venitŭ!...

După ce rostiră ele cuvintele acestea îĭ luara caluluĭ, îlŭ duseră într'un staulŭ și-ĭ deteră de mâncare, érà pre Luminĭóra o luară și se duseră cu dênsa în încăperile cele frumóse ale palatului.

Fetele socotiaŭ în mintea lorŭ, ca strainulŭ ce-a venitŭ la dênsele, nu este fétă, ci fecioru, pentru că Luminĭóra, dupa cum scimŭ, și-a schimbatŭ înbracamintea.

După ce a petrecutŭ Luminĭóra maĭ multe ḑile în palatulŭ acela, étă că într'o ḑi vinŭ cele treĭ fete la dênsa şi-i ḑice cea maĭ mare:

— Noĭ am voĭ ca să te luămŭ pre tine de bărbatŭ, căcĭ tare nu-aĭ placutŭ, dar' nicĭ una nu te putemŭ luà, căcĭ dacă aşĭ voĭ eŭ bună óră ca să te ĭeŭ apoĭ s'ar mânià surorile mele pe mine, éră dacă ar' voĭ una din ele să te ĭee, nu mĭ-ar venì mie la socotélă, decĭ fii-ne maĭ bine fratele nostru!

— Nu frate, ci ḑiceţĭ mai bine soră! -- respunse Luminĭóra, — căcı şi eŭ sunt fétă ca şi voĭ!... Haĭnele bărbătescĭ, cu carı mĕ vedeţĭ înbrăcata, le-am luatŭ pe mine numaĭ de-aceea, ca să fiŭ scutită de multe neajunsurĭ şi ueplăcerĭ ce mi s'ar fi pututŭ întêmplà în calea mea cea lungă şi primejdiósă!...

Cum auḑiră cele treı fete respnnsulŭ acesta saltară de bucurie şi ḑisera:

— Dacă eştì fétă, cu atâta maı bine, căcĭ deacuma înainte vom fi patru, cu parechie.

Din ḑiua acésta apoĭ trăiră fetele dimpreună cu Luminĭóra fórte bine, şi eraŭ totdénna fórte vesele şi bine dispuse, căcĭ nu li lipsià nemică, ce-ar fi pututŭ sa lı-aducă vre o supĕrare séŭ altă neplacere.

Nu aşa însa îşĭ petrecea Luminĭóra. Acésta din ḑi în ḑi ce mergea, totŭ maĭ tristă şi maĭ dusă pe gânduri erà.

Luândŭ sama fetele dela nnŭ timpŭ, că Luminĭóra nu e aşa, cum ar trebuì să fie, voĭósă şi bucurósă, o întrebara de ce este ea aşa de tristă şi totŭ dusă pe gânduı?.. Ce-ĭ lipsesce?...

Luminióra li respunse suspinându:

— Eŭ de-aceea sunt aşa de tristă, pentru că mĭ-a sositŭ timpulŭ ca să mĕ despărţescŭ de voĭ, . . . să vĕ lasŭ cu Dumneḑeŭ şi să mĕ ducŭ în drumulŭ meŭ! . . .

— Fiindu că nu voescĭ să remâĭ maĭ multŭ cu noĭ, — ḑiseră fetele — îţi vomu da unŭ semnŭ de aducere aminte, că aĭ fostu când-va la noĭ, o s a b i e, care are o deosebită putere şi anume, dacă se trage jumĕtate din técă, apoĭ atuncĭ móre jumĕtate din óstea duşmanuluĭ, cu care te baţĭ, éră dacă se scóte tóta din téca, apoi atuncĭ pică toţi duşmanii, numaĭ capitanulŭ lorŭ remâne în viéţă. — Şi cum rostiră cuvintele acestea îi deteră sabia, despre care aŭ vorbitŭ.

L u m i n i ó r a, bucurósa ca a capetatu unu odoru aşa de mare şi de preţiosŭ, li mulţămì din tótă inima, şi-apoĭ se despărţì de dênsele, îşĭ luă calulu, se suì calare pe dêusulŭ şi scoborindu-se de pe délulŭ celŭ de steclă se pornì éră-şĭ spre resaritu şi se duse, duse, pênĕ ce ajunse la o fântâna. Acolo lânga fântâna aceea, a aflatŭ ea pe unŭ omu voĭnicŭ şi fórte frumosŭ. Intrebându-lŭ ea: cine-ĭ, şi ce face acolo lânga fântână?... omulŭ îi respunse, că e unŭ căpitanŭ de óste, pre care-lŭ urmarescu duşmanii şi nu scie în cotro sa apuce de reulu lorŭ. Totodata îĭ maĭ spuse căpitanulu acesta, că bunulŭ seŭ împĕratŭ este fórte încunjuratu de duşmanĭ şi elŭ nu póte nemică să-ĭ ajute.

— Eu vou să ve ajutŭ la toţĭ! - ḑise L u m i n i ó r a. — Şi după acésta dete căpitanului ce-va de mâncare, căcĭ, sermanulu, erà fórte flamêndu. Éră după ce a mâncatŭ şi s'a saturatŭ capitanulŭ, după ce a mai

prinsŭ puţinu la putere, îi ḑise Luminiţóra ca s'o ducă la Impĕratulu luĭ.

— Te voiu duce, de ce nu! — gânganì capitanulŭ — dar' e fórte greŭ şi primejdiosŭ de ajunsŭ pênĕ la împeratulŭ meŭ!... Numaì singurŭ Dumneḑeŭ ni póte ajutà ca să strebatemŭ pênĕ la dênsulŭ!...

Luminiţóra îlu încurajâ, spuindu-ĭ să n'aibă nicĭ o fricĕ; şi aşa se porniră ei spre împĕratulu, şi cu mare greŭ trecură prin mijloculŭ duşmanilorŭ pênĕ ce ajunseră la împĕratulŭ, pre care îlu aflară fórte supĕratŭ şi dusŭ pe gândurĭ.

Intrebându-lŭ Luminióra de ce este aşa de supĕratu, îĭ respuuse Impĕratul ḑicêndŭ :

— D'apoĭ cum pĕcatele mele nu voiŭ fi eŭ supĕratŭ, dacă megiaşulŭ meŭ îmi cuprinde maĭ tóta ţéra şi-mi omóră o mulţime de óste!

— Eŭ voiŭ să-ţĭ ajutŭ a învinge pre ne'mpăcatulŭ Mărieĭ tale duşmanŭ, numaĭ daca mĕ veĭ ascultà! — ḑise maĭ departe Luminióra.

Imperatul, bucurosŭ de acésta făgăduinţa neaşteptata, ĭ-a spusŭ că v'a asculta-o cu mare plăcere numaĭ de l-arŭ putè scóte din nenorocirea în care se află elŭ şi ţéra sa.

Luminióra ĭ-a ḑisŭ atunci să-ĭ dee uuŭ calŭ şi haĭne ostăşescĭ.

Impĕratulŭ a făcutŭ ce-a făcutŭ şi'ndată ĭ-a adusŭ unŭ calŭ şi haĭnele cerute.

Luminióra, luândŭ haĭnele s'a îmbrăcatŭ de grabă într'ênsele, apoĭ s'a aruncatu iute pe calulŭ adusŭ şi fără a mai vorbì ce-va se pornì în protiva duşmanilorŭ

împĕratescĭ, se duse, duse, pênĕ ce ajunse la unŭ târgŭ mare, unde se aflaŭ duşmanĭĭ.

Duşmanĭĭ, vĕḑêndu că vine unŭ ostaşŭ aşa de dêrzŭ în fuga caluluĭ asupra târguluĭ, socotiră că e vr'unu şpionu şi eşindu-ĭ înainte voiră s'o prindă pre Luminĭóra.

Luminĭóra însă, vĕḑêndŭ şi ea la rêndulŭ seŭ, ce li-e voĭa duşmanilorŭ să facă cu dênsa, scósă sabia, ce-a fostu capetat'o dela cele treĭ fete, pe jumetate din técă, şi cum o scóse toţĭ duşmanĭĭ câţĭ se porniră asupra eĭ, căḑură morţi la pamêntŭ.

Vĕḑêndu acésta întêmplare ceĭalalţi duşmanĭ, carii se aflaŭ în târgŭ, eşiră cu toţiĭ în frunte cu împĕratul lor, ca cu atâta maĭ lesne s'o pótă prinde pe Luminĭóra şĭ-apoĭ s'o facă miĭ şi fărimĭ, nu ce-va!

Insă Luminĭóra, cum a vĕḑutŭ că vinŭ cu toţiĭ asupra-ĭ, bucuria eĭ nu erà próstă!... scósă de grabă tótă sabia din técă, şi cum o scóse,... minumea minunilor!... toţĭ duşmanĭĭ căḑură morţi, numaĭ singurŭ împĕratulŭ lorŭ remase viŭ.

Împĕratulŭ vĕḑêndŭ şi cunoscêndŭ că nicĭ pre dênsulŭ nu póte să-lŭ aştepte o sórte maĭ bună, pică în genunchĭ la picióreleLuminĭóreĭ şĭ-o rugâ ca să-ĭ dăruéscă viéţa.

Luminĭóreĭ i se facù milă de dênsulŭ, îĭ dăruì viéţa, ḑicêndŭ-ĭ:

— Écă-ţĭ dăruescŭ viéţa, dar' de astă-ḑĭ înainte să nu te maĭ încumeţĭ a întrà în ţéra împĕratuluĭ meŭ, căcĭ apoĭ... e vaĭ şi amarŭ de tine!... Acuma du-te de unde-aĭ venitŭ!...

Impĕratulŭ duşmanŭ îĭ mulţamì din tóta inima pentru că ı-a dăruitŭ viéţa şi plecâ îndarĕptŭ de unde a venitŭ, éra L u m i n ĭ ó r a, veselă că a învinsŭ aşa de lesne pre duşmanı, s'a intorsu lă împĕratulŭ eĭ.

Impĕratulu, carele cu ajutoriulŭ acesteĭ fete a scăpatŭ de duşmanı, ĭ-a eşitŭ cu cea maĭ mare bucurie înainte, mulţamindu-ı pentru binele celŭ mare ce i l-a facutŭ, şi spuindu-ĭ totodată că ea póte să şédă la curţile luĭ pênĕ la mórte şi nemică nu-ĭ va lipsì.

Impĕratul scăpatŭ de duşmanı nu scià, ca voĭnicului ce l-a mântuitŭ este fétă; elu cugetà că e feciorŭ. Insă mai pe urmă, acuma din cine şì prin cine, nu se scie, destulŭ atâta că a auḑitŭ că mântuitoriulŭ luĭ e féta, şi cum a auḑitŭ a chemat'o la sine, ĭ-a datŭ haine mueresceĭ şi apoĭ a luat'o de soţie.

Impĕratulŭ acesta, însă maĭ nainte de-a se căsătorì cu Luminĭóra, erà logoditŭ cu altă fétă de împĕrat. Şi féta aceea cautà acuma tóte chipurile ca să strice Luminioreĭ, s'o nenorocéscă, dar' nemică nu ĭ-a pututŭ face. Şi nicĭ n'ar fi trebuitŭ să caute a-ĭ face reŭ, căcĭ Luminióra nu s'a căsătoritŭ din bună voĭe cu Impĕratulŭ, ci numaĭ din silă, şi de-aceea căutà ea tóte mijlócele cum ar putea scăpà de elŭ, cum ar putea maĭ de graba şi maĭ lesne fugì, dóră-şĭ póte ajunge odată scopulŭ, ce şi l-a propusŭ încă când s'a pornitŭ de-a casă.

Şi cum şı-a pusŭ în gândŭ, aşa a şi făcutŭ.

Intr'o ḑi, pe când Impĕratulŭ, adică bărbatulŭ eĭ, erà dusu nusciŭ unde de-a casă, a eşitŭ pe furişŭ la primblare, şi cum a eşitŭ nu s'a întorsŭ maĭ multŭ în-

apoĭ, ci scapându odată din prinsórea, în carea fără de voia eĭ a fost căḑutŭ, a apucatŭ éră-şi drumulu spre resăritŭ şi s'a dusŭ, s'a totŭ dusŭ, pênĕ ce a ajunsu la unu locu unde zacea unu omŭ fórte bĕtrânŭ şi neputinciosu, neputêndŭ vorbì bine, ci numai gânganea ca pruncìĭ cei ce abĭa se'nvaţă a vorbì, éră perulu de pe capulŭ luĭ erà albŭ ca laptele şi lungŭ pênĕ la glesne.

L u m i n ĭ ó r a, cum a vĕḑutu pre acestŭ betrâuu, i s'a facutŭ milă de dênsulŭ, l-a spalatŭ frumosu, l-a tunsu pĕrulu celŭ lungŭ de pe capu şi apoĭ ĭ-a datu să mânânce.

Betrânulŭ, după ce a mâncatŭ bine şi s'a săturatu, şi dupa ce şi-a mai venitŭ în ori, a începutu a vorbì ca ómenìĭ şi-a întrebà pe Luminióra : de unde vine şi'n cotro se duce ?

Luminĭóra ĭ-a spusŭ tóta istoria eĭ din firu în pĕrŭ, cum şi ce, că adică scopulŭ eĭ este să mérga pênĕ la S ó r e, în care s'a îndragitŭ şi de a caruĭ doru nu mai póte rabdà pênĕ ce nu l-a vedè.

Bĕtrânulŭ, dupa acésta marturisire sinceră, a începută a-ĭ descrie de-a mĕruntulŭ tótă calea pe unde are să mérga, ḑicêndu-ĭ :

— De-aice merge drumulŭ dreptŭ la S ó r e, elu este fórte lungŭ, dară nu-i nici decum primejdiosŭ. Una însă totu-şí trebue sa-ţi spunŭ. In calea ta vei întâlnì un c â n e, acelŭĭ câne sa-ĭ daĭ bucăţica asta de pâne, ce ţi-o daŭ eu, şi elŭ nu-ţi va face nemică, dară caută bine ca sa nu fie altă pâne, ci numaĭ acésta, căcĭ alta nu are puterea, care o are acésta. Éră dupa ce-ĭ trece de cânele de care îţi spunŭ, veĭ ajunge la

unu palatu fórte frumosŭ şi strelucitorĭŭ, înaintea căruia se afla o fântână. In pălatulŭ acela locuesce S ó r e l e. Inainte însă de-a întrà într'ênsulŭ să beĭ apă din fântână şi apoĭ să îutri în nuntru.

După acésta îĭ dete bĕtrânulu o fălióra de pâne şi-ĭ dorì cale bună.

Luminióra a mulţamitŭ din tótă inima bĕtrânuluĭ pentru pâne şi pentru sfatulŭ luĭ celŭ bunŭ şi părinţescŭ, şĭ-a luatŭ remasŭ bunŭ dela dênsulŭ şi apoĭ s'a pornitu éră-şĭ la drumŭ şi s'a dusŭ, s'a dusŭ, pênĕ ce-a datŭ de-unŭ C â n e c u t r e ĭ c a p u r ı, carele cum a vĕḑut'o, déuna a saritŭ la dênsa şĭ-a voitŭ numaı decâtŭ s'o mânânce. Insă ea, cum a vĕḑutŭ că se repede la dênsa, ĭ-a aruncatŭ pânea, ce-a căpĕtat'o dela bĕtrânŭ. C â n e l e, fiindu pe semne fórte flămândŭ, s'a repeḑitŭ la pâne, a mâncat'o c'o lacomie nespusă, şi apoı s'a făcutu nevĕḑutu, ca şi când nicĭ n'ar maĭ fi fostŭ.

De-aicea s'a luatŭ Luminĭóra şĭ-a maĭ mersŭ o bucată bună de locŭ, pênĕ ce a ajunsŭ la unŭ pălatŭ fórte mare şi frumosŭ, care strelucià aşa de tare, încât nu te puteaĭ uità multŭ la elŭ, căcĭ îndata îţı luà vederile.

De'naintea palatuluĭ aceluĭa crà o fântână fórte frumósă. L u m i n ĭ ó r a, urmândŭ sfatulŭ bĕtrânuluĭ, a bĕutŭ apă din acésta fântână, şi cum a bĕutŭ îndată a pututŭ să se uĭte la palatŭ, pe când maĭ nainte nu-ĭ erà nicĭ defelĭŭ cu putinţă, căcĭ i se'ntunecaŭ vederile.

După acésta a mersŭ ea spre palatŭ, s'a băgatŭ încetŭ în nuntru, şi cum a întratŭ ce să véda ?... vede

pre multu doritulu și căutatulu seu ĭubitŭ, pre Sóre, stându la mésa și strelucindu așa de tare, cum adica numai singuru Sórele și nime altulŭ póte să strelucéscă așa de frumosŭ. Și cum l-a vĕḑutŭ că e așa de tênĕrŭ, de gingașŭ și frumosŭ așa de tare s'a îndrăgitŭ într'ênsulŭ, că singură nu scià ce-a face maĭ întâiŭ?... să-lŭ stringă în brațe și să-lŭ sărute cu înfocare?.. să-ĭ descopere totu alénulŭ și focului inimeĭ sale?.. séu ce să facă, ce să dirégă?...

Dar' las' că nici Sórele nu erà de ghiață. Și elŭ cum a vĕḑutŭ pre Luminĭóra, îndată s'a îndrăgitŭ într'ênsa, cacĭ și ea nu erà o fétă, éc'așa... de rêndŭ că tóte fetele, ci erà o fétă așa de frumósă și fărmĕcătóre, că să fi căutatŭ în lumea întrégă, alta ca dênsa n'aĭ fi aflatŭ...

Mama Sóreluĭ însă, o bĕtrâna, bĕtrână de când lumea și fórte reutăcĭósă, aflându-se asemenea în casă și vĕḑêndŭ pre Luminĭóra că se apropie de fecĭorulŭ seŭ, care nu scià ce-i pĕcatulŭ, și cunoscêndu-o după vorba eĭ că trebue să fie fétă și nu fecĭorŭ, după cum erà îmbrăcată, și temêndu-se ca să nu-lŭ ducă în rătăcire, să nu i-lŭ rápéscă prin frumuseța eĭ, a începutŭ a o blăstĕmà și-ĭ ḑice:

— Tu fiĭca pĕcatuluĭ, care aĭ cutezatŭ să strebați pênĕ în acestŭ pălatŭ și aĭ voitŭ să ademenescĭ prin frumuseța și vorba ta cea dulce pre fiulŭ meŭ celŭ nevinovatŭ, blăstĕmulŭ meŭ picc asupra capuluĭ tĕu!... De aḑĭ înainte sa te prefacĭ în pasere și să sborĭ în tótă ḑiua în susu, plângêndŭ pre fiulu meŭ, pre frumosulu și nepătatulŭ Sóre, pentru îndrăsnéla

ta cea mare, că ai veńitŭ pêne aice şi aĭ vorbitŭ cu dênsulŭ! ..

Şi'ntr'adevĕrŭ că 'ndată, după ce a rostitŭ baba cuvintele acestea, Luminĭóra s'a prefăcutŭ într'o păsĕruĭcă mică, pre care ómeniĭ de-atuncĭ şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ o numescŭ Cĭocârlie, şi care maĭ în tótă ḑiua sbóră fórte susu în aerŭ cântându şi plângêndŭ după alesulŭ inimeĭ sale, dupa scumpulŭ seŭ Sóre, pre care tocmaĭ atuncĭ, când l-a aflatŭ dupa o cale aşa de lunga şi primejdiósa, a trebuitŭ să-lu pérdă pentru totdéuna.

Ĕră sabia, ce-a capetat'o dela cele treĭ fete şi celelalte lucrurĭ ce le-a maĭ avutŭ Luminĭóra au remasŭ în palatulŭ Sórelui.

III.

A dóua legendă a Ciocârlieĭ, totŭ din Bucovina, sună astfelŭ:

Aŭ fostŭ odată în parţile resaritului unŭ împĕratŭ şĭ-o împĕratésă. Imperatulu acela se chiemă Titusŭ, ĕră împĕratésa Ghĭorghina.

Aceştĭ doĭ domnitorĭ trăiaŭ în pace, linisce, unire, dragoste şi aveaŭ de tóte bunătăţile; numaĭ un singurŭ lucru li lipsìa,... n'aveaŭ nicĭ unŭ pruncŭ.

Ce n'aŭ făcutŭ?... întrebat'aŭ pre toţĭ ómenĭ ceĭ maĭ învĕţaţi aĭ împĕraţieĭ de sfatŭ... Nu ĕrà unŭ doftorŭ, pre care să-lŭ fi trecutŭ cu vederea şi să nu-lŭ fi întrebatŭ: cum ar putea căpĕtà şi eĭ unŭ fiŭ... Ba! în urma urmelorŭ, când vĕḑurĕ că nime nu li póte ajutà, alergarĕ şi pe la vrăjitóre după sfatŭ.

Dar' de gıaba!

Intr'o ḑi, după ce perdură acuma tótă nădejdea că vorŭ avè şi eĭ când-va unŭ pruncŭ ca tótă lumea, a făcutu împĕratulŭ acesta o petrecere mare, la care s'aŭ adunatŭ toţĭ sfetnicii, bĕtrânĭ şi maĭ marii împĕrăţieĭ sale dimpreună cu soţiile lorŭ.

Tóte mamele, câte se adunară la petrecerea acésta, se bucuraŭ şi-şĭ legănaŭ pruncii în braţele sale, numaĭ împĕrătésa Ghĭorghina erà fórte tristă, pentru că ea nu avea nicĭ un pruncŭ pre care să-lŭ stringă şi ea în braţe şi sa-lŭ desmierde.

Étă însa ca'ntr'o nópte, după petrecerea avută, i s'a arătatŭ împĕratuluĭ Titusŭ o babă bĕtrână în visŭ, care i-a spus următórele cuvinte:

— Inalţate Impĕrate! nu te supĕrà, ci te bucură, căcĭ împĕrătésa Ghiorghina va nasce de buna samă unŭ pruncŭ, numaĭ dacă va merge la pariulŭ care curge prin pădurea cea verde dela capĕtulŭ împĕrăţieĭ tale şi va bè apă dintr'însulŭ.

Impĕratulŭ trezindu-se din somnŭ şĭ-a însemnatŭ fórte bine cuvintele babeĭ, şi cum s'a zăritŭ de ḑină s'a sculatŭ şi s'a dusŭ de i l-a spusu din firŭ în pĕrŭ împĕrăteseĭ.

Ghĭorghina, să-lŭ fi prinsŭ pre Dḑeŭ de-unŭ picĭorŭ nu s'arŭ fi bucuratŭ aşa de tare, ca acuma când auḑitŭ ceea ce ĭ-a spusŭ împĕratulŭ, şi fără a perde multu timpŭ înzădarŭ s'a pornitŭ şi s'a dusŭ la păriulŭ din pádurea cea verde şĭ-a bĕutŭ apă dintr'-ênsulŭ.

Nu multŭ timpŭ după acésta, étă că împĕrătésa Ghĭorgina şĭ-a vĕḑutŭ visnlu cu ochiĭ,... a nascutŭ adică o copilă fórte frumósă.

Copila acésta crescea într'o ḑi ca alta într'unŭ anŭ, ĕră într'unŭ anŭ ca alta în ḑece anĭ... Cine o vedea aḑĭ mânĭ n'o maĭ cunoscea, căcĭ cu câtŭ crescea maĭ mare, cu atâta se facea mai voinică şi mai frumósă.

Dupa ce a crescutu acuma copila acésta mare şi a devenitŭ fétă'nflóre a începutŭ a eşĭ în tóta deminéţa şi séra la preâmblare ca sa privéscă resaritulu şi apusulŭ Sórelu ĭ.

Eşindu ea aşa în maĭ multe daţĭ şi privindu cu órele întregi cu n resare şi apune Sórele, aşa de tare ĭ-a plăcutŭ acesta, ca în urma urmelorŭ s'a îndrăgitu într'ênsulŭ.

Dupa ce s'a îndragitu nu mai erà nicĭ o placere pentru dênsa pe acestu pamêntŭ, şi prin urmare într'o buna deminéţă îşĭ propuse sa caletorésca spre Sóre, să afle palatulŭ luĭ, şi-apoĭ, câtu va fi şĭ-a trai sa nu se maĭ-despărţésca de dênsulŭ.

Ca o copilă buna a spusu acésta dorinţă. a sa şi maĭcĭĭ sale. Dar' maica sa n'a voitŭ s'o lese nicăire. Ea a spusŭ apoi şi împĕratului dorinţa sa, dar' nici elŭ n'a voitŭ s'o lese nicăire să se ducă, pentru că amêndoi o ĭubiau fórte tare, şi nu sciu ce-ar fi făcutu de scârbă, dacă unica lorŭ fica i-arŭ fi parăsitu şi s'ar fi dusu cine sci unde.

Copila, de supĕrare că parinţiĭ seĭ nu vor s'o lese, a începutŭ a se uscà şi'n vr'o câte-va ḑile aşa de tare a slabitŭ, ca de-abia se putea urnì din locŭ.

Vĕḑêndŭ acésta împeratulŭ şi-a călcatŭ pe inimă, i-a datu binecuvêntarea părinţéscă şi tóte cele trebuincióse de drumu, şi-apoĭ a lasat'o să se ducă în trécba-şĭ.

Copila, luându-şĭ acuma remasŭ bunŭ dela părinţiĭ seĭ s'a pornitŭ spre resaritŭ şi s'a dusu, s'a dusŭ unŭ timpu fórte îndelungatŭ, pênĕ ce a ajunsŭ la o apă fórte mare, ce curgea fórte repede.

Ce sa facá ea acuma?..., cum sa trécă ea apa acésta? căci podu peste dênsa nu erà şi a înotà nu scià, şi macar de-ar fi şi scitŭ, erà peste putinţă s'o tréca de-a'notulu, cacĭ erà fórte mare.

Étă însă că pe când sta ea aşa, bătêndu-şi capulu; ce e de'nceputu?... vede că ĭesă din apa aceea o f é t ă f ó r t e f r u m ó ş a îmbrăcată tótă în albŭ, care-ĭ ḑise:

— Tu-ţĭ vei ajunge scopulu teŭ, dară lungu timpŭ acolo nu-ţĭ este îngăduitŭ să staĭ... Multă placere nu veĭ gustà!...

Şĭ cum rostì féta cea frumósă cuvintele acestea, îndată s'a făcutŭ unŭ podŭ peste apă cea mare pe care a trecutŭ féta de'mperatŭ de ceealalta parte.

După ce a trecutu acuma féta de împeratŭ apa aceea a caletoritŭ éră-şĭ mai departe şi s'a dusŭ, s'a totŭ dusŭ, pênĕ ce-a ajuusu la o B a b ă b ĕ t r â n ă, care păscea unŭ cârdŭ de gâsce.

Baba, curiósă ca tóte babele, cum a vĕḑut'o îndata a întrebat'o de unde vine şi'n cotro se duce?

Féta împĕratului, respundêndu-i, i-a istorisitŭ tóte din firŭ în pĕrŭ: cum şi ce?... de unde vine şi'ncotro se duce!...

— Eŭ, draga mătuşeĭ, — ḑise maĭ departe baba. — potŭ să-ţĭ scurtezŭ fórte multŭ calea.

— Dacă mĭ-aĭ scurta-o, matuşică, mare bine mĭ-aĭ maĭ face, şi, Dómne! cum ţi-aşĭ maĭ mulţămì pentru fapta D-tali!

Baba, magulită prin cuvintele feteĭ, îi dă în mâna drépt㠊 unŭ p o m i ş o r ŭ, éră în mâna stângă unŭ i n e l ŭ f ó r t e m i c ŭ şi-ĭ ḑice să facă cruce cu pomişorulu, că apoĭ îndată va vedè ce se va întêmplà cu dênsa.

Féta o ascultă, face cruce cu pomişorulŭ şi... ce sa véda?... vede că de-odată se rădică în aerŭ şi cine-va o duce pe susŭ, dar' cine-o duce nu scie.

Aşa se duse ea prin aerŭ, pare că ar fi fostŭ de cine-va vrăjita a călărì pe-o prajină de alunu, şi câtŭ aĭ clipì din ochĭ ajunse de'naintea palatului S ó r e l u ĭ.

Pe de'naintea palatuluĭ acestuia curgea unŭ riŭ limpede ca lacrima.

Spre a trece preste riulŭ acesta, orĭ şi cine arŭ fi fostu acela, care ar fi voitŭ să trécă, trebuiă sa plătésca u n a r g i n t ŭ, orĭ de nu, să âmble unŭ anŭ ratacindŭ prin lume.

Lângă riŭ sta unŭ omŭ fórte bĕtrânŭ, care trecea de ceea parte pre toţĭ cei ce plătiaŭ argintuluĭ, orĭ de nu rătăciaŭ unŭ anŭ întregŭ prin lume.

Călĕtórea nóstra, ca sa nu maĭ âmble rătăcindŭ prin lume, luâ inelului ce l-a fostŭ capatatu dela baba

cea bетrâna, şi i-lŭ dete moşnégului ca s'o tréc㎠de ceea parte.

Betrânulŭ, luândŭ inelulŭ, a trecut'o de ceea parte de riŭ fără sa maĭ întindă multă vorbă cu dênsa.

Acuma a sositŭ ea la pórta palatului séŭ a curţiĭ, prin care a întratŭ încetulŭ în ograda şi de-aice s'a dusŭ apoĭ pênĕ la uşa curţii.

Lângă uşa curţii se aflà uuŭ câne fórte mare cu dóue capurĭ. Câne acesta, cum a zarit'o déuna a începutŭ fórte tare a lătrà şi a da la dênsa, numaĭ, numaĭ s'o apuce în dinţi.

Mama Sórelui, căci sórele avea o mama fórte bĕtrâna, şi palatulŭ acesta erà palatulŭ Sórelui, deci mama Sórelui, cum auḑì câne celŭ cu dóue capurĭ batêndu, a eşitŭ afara şi cum a vĕḑutŭ pre caletórea nóstră a întrebat'o mâniósa :

— Pre cine cauţi tu aice şi ce vreĭ?

Calĕtórea nóstra nesciindu cine-i betrâna, care a întrebat'o aşa de restitŭ, şi ce are sa se'ntêmple dacă ĭ-a spune ceea ce ĭ-a spusŭ, póte ca ĭ-aru fi respunsu cum arŭ fi trebuitu să-ĭ respunda. Aşa însă, în nevinovăţia sa, nesciindŭ ce-ì prefăcătoria şi mincıuna, şi câtŭ de bine potu să-ţi prindă şi acestea câte-odata, ḑise bĕtrâneĭ :

— Eu cautŭ pre multŭ ĭubitulu şi doritulŭ meŭ Sóre, dupa care multu timpu am alergatŭ şi numaĭ abĭa acuma am pututŭ ajunge la palatulu luĭ!...

Auḑindŭ Mama Sóreluĭ aceste cuvinte s'a făcutu focŭ de mânie şi-a începutŭ a o blăstemà ḑicêndŭ :

— Blăstĕmată să fiĭ tu, că aĭ îndrăsnitŭ a venì pênĕ aice să amăgescĭ cu frumusețea ta pre fiulŭ meŭ!... In pasere să te prefacĭ, și'n tótă ḑiua să sborĭ spre cerĭŭ!...

Și'ntr'adevĕrŭ, că'ndată ce-a rostitŭ baba cuvintele acestea, tênĕra copila maĭ nainte de-a da cu ochiĭ de ĭubitulŭ seŭ, maĭ nainte de-a apucà macar aĭ spune câtŭ de tare îl ĭubesce, s'a prefăcutu într'o pasere micá, pre care ómenii o numescŭ Ciocârlie, și care, deatuncĭ și pênĕ în ḑiua de astă-ḑi totdéuna, când e frumosŭ și sănĭnŭ afară, se'nalță cântândŭ spre cerĭu spre ĭubitulŭ seŭ.

IV.

Acestea sunt legendele Ciocârlieĭ, carĭ le-am pututŭ adunà pênĕ acuma.

Dar' Româniĭ nu le aŭ numaĭ pre acestea, ci eĭ maĭ istorisescŭ încă și altele despre acésta paserucă.

Așa ḑicŭ eĭ că atuncĭ, când Ciocârlia sbóră fórte deminéță și fórte susŭ în aeru, însemnéza că'n aceea ḑi nu va plouà defelĭŭ.

Éră când se sue în susu și când se scobóră în josŭ spunŭ că ea ar cântà:

Turtitŭ, turtitŭ, turtitŭ, turtitŭ,
La Dumneḑeŭ m'am suitŭ,
Dumneḑeŭ cum m'a zăritŭ
De-unŭ picĭorŭ m'a apucatŭ
In aerŭ m'a scuturatŭ
Și de pămêntŭ m'a isbitŭ!
Turtitŭ, turtitŭ, turtitŭ, turtitŭ!

Şi când rostesce „ m 'a i s b i t ŭ", atunci sfârşindŭ cânteculŭ, se lasă în josŭ ca o săgétă şi se ascunde pe suprafaţa pământuluĭ.

Ce se atinge de re'ntórcerea C ĭ o c â r l i i l o r ŭ din ţerile cele calde, spunŭ Românĭ, că ele se'ntorcŭ îndecomunŭ pela „B a b a D o c h i e" şi de-atuncĭ începŭ apoĭ a se'nălţà cătră cerĭŭ şi a cântà.

Presura.

I.

Sub numele de „Presura“, masc. „Presură“, sunt Românilorŭ mai multe păsĕrele cunoscute, carĭ se ţinŭ de una şi aceea-şi familie. Păsĕrelele respective sunt următórele:

Presura-de-trestie, Presura-vulturé-de-stuhŭ, Yrabie-de-stuhŭ [1], lat. Emberiza schoeniclus L. germ. die Rohrammer.

Capulŭ, bărbia şi gâtlejulŭ pênĕ la mijloculŭ guşeĭ a acesteĭ Presure sunt negre. Penele aripelorŭ asemenea negre, însă cu trăsăturĭ ruginiĭ şi albe. Are mărimea uneĭ vrăbiĭ ordinare. Ea provine în tótă Europa prin stuhulŭ ţazurilorŭ, lacurilorŭ şi a riurilorŭ. Se nutresce cu insecte şi cu semênţă de cânepă, trestie, pipirigŭ şi érbă, precum şi cu multe alte semĭuţe

Presura-sură séŭ Presura-mare, lat. Emberiza miliaria L. germ. die Grauammer.

Partea superióră a corpuluĭ la acésta Presură e palidă-ruginie, éră pe pântece gălbie, icĭ-colea presurată cu pete cafeniĭ-închise. Vine la noĭ de-odată cu Cio-

[1] Vedĭ Vocabularele de Barcianŭ, Polisŭ şi Stamati.

cârliile cu carĭ şi petrece mai cu samă pe miriştĭ şi se nutresce cu insecte şi seminţe.

P r e s u r a-g a l b a n ă, numita în unele locurĭ, precum de esemplu în Banatŭ P a s e r e [1]), éră în alte locurĭ şi S c a t i ŭ [2]), lat. Emberiza citrinella L. germ. die Goldammer.

Capulŭ şi pântecele acestei Presure sunt aurii, peptulu înpestriţatu cu colorĭ cafenii, verdi şi galbine; spatele galbănŭ-suriu; códa negrie cu dóue pete albe.

Presura acésta petrece pretutindene atâtŭ pe déluri, câtŭ şi pe vai; atâtŭ prin pădurĭ, câtu şi prin ţérine; tómna adeseori pe miriştĭ de ovĕsŭ, éră érna pe drumuri, prin ogrăḑi şi pe de naintea şureloru. Nutreţulŭ eĭ de frunte se compune din ovĕsŭ, cânepă, malaiŭ-marunţelŭ, parincŭ şi multe alte seminţe, precum şi din insecte.

P r e s u r a-d e-g r ă d i n ă, lat. Emberiza hortulana L. die Gartenammer.

Capulu şi grumazulu acestei Presure sunt masliniĭ, guşa gălbie, ciocŭlŭ şi picioréle carniĭ, spatele roşu-suriu şi punctatu cu negru, peptulu şi pântecele deschise-ruginiĭ, éră aripele şi códa negre. Se afla pretutinde în Europa prin gradini şi tufişuri dela începutulu luĭ Maiŭ şi pênĕ la finea lui Septemvre. Cântă ca şi P r e s u r a g a l b a n ă, însa ce-va maĭ curatŭ şi maĭ apăsatŭ, decâtŭ acésta.

---

[1]) Com. de Dlŭ Ios. Ôlariŭ.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 696.

II.

Despre P r e s u r a-g a l b ă n ă care, dintre tóte celelalte P r e s u r i, câte li sunt Românilorŭ cunoscute dupa nume, petrece maĭ multŭ în apropierea lucuinţelorŭ omenescĭ, istorisescŭ Românîĭ din Transilvania următórele:

Ḑice că nu e bine să laşĭ ciórecîĭ şi mănuşele, pênĕ ce nu-ĭ vedĕ puĭ de Presura, pentru că P r e s u r a scóte puĭ mai de cu primavéră decâtu tote celelalte paseri. Când veĭ vedè puĭ de Presură să sciĭ de siguru, că mai multŭ n'are sa fie de felŭ frigu, ci din ḑi în ḑi totu mai caldu şi mai frumosu. [1])

Românîĭ din Bucovina totu despre acésta pasere spunŭ că atunci, când érna se adună mai multe la unŭ locŭ prin ograḑĭ, prin ocólele viteloru, pe turiştele oilorŭ şi pe de naintea şuriloru, când âmblă cu neastêmperŭ în colo şi'n cóce sburându şi ţiriindu, se scie că în curêndŭ dupa aceea are sa soséscă vreme rea, are să ningă şi va fi gerŭ. Ér' când nu se strîngŭ multe Presurĭ la unŭ locŭ, când nu se batŭ în ruptulŭ capuluĭ dupa nutreţŭ, atunci timpulŭ are să se móĭe, va fi frumosŭ şi căldurosŭ.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciumaşŭ.

Cintița.

I.

Una dintre paserile, care, prin cânteculŭ eĭ celŭ resunătoriŭ și plăcutŭ, înveselesce atâtŭ padurile, câtŭ și pometele nóstre și maĭ alesŭ începêndŭ de prin luna luĭ Marte înainte, este Cintița, numită altmintrelea de cătră Româniĭ din Bucovina și Cinteță, masc. Cinteță, de cătră Româniĭ din Transilvania: Cintiță, masc. Cintizoĭŭ [1]), și Cimpiță [2]); de cătră Româniĭ din Banatŭ și anume de cătră ceĭ din jurulŭ Ohaba-mâtniculuĭ: Cintiță și Cinchiță [3]), éră de cătră ceĭ din jurulŭ Oraviței: Cinghiță [4]); de cătră Româniĭ din Muntenia: Cinteză, masc. Cintezŭ și Cíntezoĭŭ [5]), și'n fine de cătră Românii din alte părți încă și Penchĭŭ séŭ Pentĭŭ [6]), lat. Fringilla coeleps L. germ. der Edel- oder Buchfink.

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

[3]) Com. de Dlŭ I. Stoicescu.

[4]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ.

[5]) A. T. Laurianŭ și I. C. Massimŭ, Glossariŭ. p. 146. — B. Nanianŭ. op. cit. p. 95. — și Com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[6]) A. de Cihaç. Dictionnaire. t. II. p. 521.

Cintița are în lungime o sută șesedecĭ și cincĭ, în lățime dóuesute șeptedecĭ și optŭ, în lungimea aripelorŭ optdecĭ și optŭ și în lungimea coditĭ șeptedecĭ și cincĭ milimetri. E pe frunte negru-întunecată, pe têmple și pe céfă albăstrie, pe spate verdie. Zăbelele, împrejurimea ochilorŭ și gâtlejulŭi runginiĭ deschise; gușa și peptiĭ cărniĭ; mijlocului peptuluĭ roșu-albiŭ; pântecele și partea de desuptŭ a codiĭ albe; penele cele lungĭ ale aripelorŭ spre rădĕcină negre, spre vêrfiŭ albe, éră cele maĭ scurte galbene și albăstriĭ.

Cintița se află pretutindene în Europa și se nutresce cu diferite semințe și însecte.

II.

Altă păsĕruĭcă, care se ține de familia celeĭ precedente și e cunoscută Românilorŭ după nume, este: Cintinița séŭ Sfinteța, și Săghieșŭ, numită de cătră Româniĭ din Banatŭ: Cinciță[1]) de cătră Româniĭ din Muntenia: Oiță, masc. Oițoiŭ[2]); éră în alte părțĭ și Penchiŭ-pestrițŭ[3]), lat. Fringilla monti-fringilla L. germ. der Bergfink.

Lungimea acesteĭ păsĕrele e de o sută șese decĭ, lățimea de dóuesute șesedecĭ, lungimea aripelorŭ de nóuedecĭ éră cea a codiĭ de șesedecĭ și șese milimetri. Capulŭ, céfa, învĕlișulŭ aripelorŭ și părțile superióre

[1]) Com. de Dlŭ A. Oprea.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu și de niscé păserarĭ din Bucurescĭ. —

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 521.

ale grumazuluĭ i sunt negre-întunecate bătêndŭ în albăstriŭ. Penele coḑiĭ la mijlocŭ albe, éră pe de laturĭ negre; gâtlejulŭ şi peptulŭ gălbiĭ; zăbelele, bărbia şi pântecele galbene-albiĭ punctate cu negru. Aripele negresuriĭ, umeriĭ ruginiŭ.

Nutreţulŭ de frunte alŭ acestuĭ soĭŭ de Cintiţă, care se află maĭ pretutindene în Europa, constă din seminţe oloĭóse de diferite plante, precum şi din diferite insecte micĭ.

III.

Aceste dóue speciĭ de păserele, dupre cum am veḑutu maĭ susŭ, sunt pretutindene cunoscute. Cu tóte acestea însă, Româniĭ, după câtŭ sciŭ eŭ pênĕ acuma, aŭ numaĭ fórte puţine credinţe despre dênsele.

Româniĭ din ţinutulŭ Câmpulunguluĭ în Bucovina, după cum mĭ-a spusŭ V. Flocea, istorisescŭ despre C i n t i ţ ă şi maĭ alesŭ despre a -dóua specie, că ea vine la noĭ din ţerile cele calde totdéuna înaintea C u c u l u ĭ, şi cum sosesce s e r e s p u n d e că îndată după venirea eĭ are să vie şi primăvéra.

Maĭ departe totŭ Românii din ţinutulŭ Câmpulunguluĭ spunŭ că câtŭ va strigà Cintiţa „f i n c ŭ! f i n c ŭ!“ să nu maĭ tragă nime nădejde de vreme bună nicĭ să nu se încumetĕ a così, căcĭ apoĭ o păţesce reŭ. Când nu strigă „f i n c ŭ! f i n c ŭ!“ atuncĭ e semnŭ a vreme bună. Când strigă „o r r r, o r r r f i! o r r r, o r r r f i!“ atunoĭ va fi totdéuna vreme bună,

sănina şi frumósă. Când însă se cobóră dela munte spre şesŭ nu e vreme buna nicĭ odată.

Éră érna dacă se strîngŭ mai multe C i n t i n i ţ e la unŭ locŭ pe lângă case, atuncĭ, după spusa Românilorŭ din Crasna, e unŭ semnŭ că érna aceea va fi mare şi fórte grea.

Paserea omĕtuluĭ.

P a s e r e a-o m ĕ t u l u ĭ, lat. Moutifringilla nivalis, Fringilla nivalis L. germ. der Schnee- oder Steinfink, e o paserucă mică de dóuedecĭ centimetri în lungime, treidecĭ și șese în latime, unspredece în lungimea aripelorŭ și optŭ în lungimea codiĭ. Partea superiora a capului seu, partea inferióră și laturile grumazuluĭ sunt deschise-cenușiĭ; învelișulu aripelorŭ cafeniĭ; penele codiĭ la mijlocŭ negre éra pe marginĭ albe; gâtiță și gâtlejulŭ negre; pepțiĭ galbenĭ cenușiĭ; barbia, peptulu și mijloculu pântecelui albi-întunecați. Ochiĭ inchiși-suriĭ; rostulŭ negru, éră tómna și érna galbĕnŭ ca céra; piciórele negre.

P a s e r e a-o m ĕ t u l u ĭ provine pretutindene în Europa, dar' maĭ cu samă în munții Carpaților se află într'unu numĕru fórte însemnatu. Ea petrece numaĭ în munțĭ și numaĭ în casurĭ estreme se cobóră la șeșŭ, când nu maĭ póte nemică ce aflà de mâncatŭ.

Florintele.

Florintele dem. Florinţelŭ [1]) şi Floranţŭ [2]), numitu astfelu în Muntenia: în Transilvania însă Floranţă [3]), éra în Banatŭ: Verdoniŭ [4]) şi Păunióru [5]) lat. Ligurinus chloris, Fringilla chloris L. germ. der Grünling, Grünfink, e o paserunca de o sută dóuedeci şi cinci milimetri în lungime, de dóuesute şesedeci în laţime, de optdeci şi trei în lungimea aripelorŭ şi de şesedeci în lungimea codiŭ.

Fruntea, împrejurimea ochilorŭ, bărbia şi guşa acestei paserele sunt gălbiŭ; împrejurimea urechilorŭ, céfa şi eóda cenuşiŭ; partea inferióră a peptuluĭ şi pântecele alămâiu. Colórea principala a penelorŭ însa e maslinie.

Florintele se afla pretutindene în Europa. Nutreţulu seŭ de frunte sunt diferite seminţe de plante, chĭar şi de plante veninóse, însa mai alesŭ seminţele cele oloióse.

[1]) Com. de Dnii Gr. Stefanescu şi P. Ispirescu.
[2]) Brudescu. Utilitatea paserilorŭ. publ. în „Trompeta Carpaţilorŭ". an. XII. Bucurescĭ 1874. No. 1167.
[3]) S. Petri. Vocabularĭŭ. t. II. p. 244. —
[4]) Com. de Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.
[5]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ.

Scatiulŭ.

I.

Scatiulŭ [1]), dem. Scatiaşŭ [2]), numitu altmintrelea şi Cisŭ [3]), Cijŭ, Cizŭ, Cintezu, Cintizoĭŭ, Ţintizoĭu [4]) şi Ţinţizoiu [5]); la Românii din Macedonia: Pola-li Sta-Marie [6]) lat. Chrysomitris spinus; Fringilla spinus L. germ. Zeisig, este o păsĕruĭcă fórte vióie. Elŭ e de o suta dóuedecĭ milimetri în lungime, de dóuesute dóuedecĭ în laţime, de cincidecĭ şi cincĭ în lungimea aripelorŭ şi de patrudecĭ şi cincĭ în lungimea codiĭ Penele de pe spate i sunt galbine-verdiĭ şi cu trăsaturĭ negriĭ, éră cele de pe pântece albe-gălbiĭ. Aripele sale cele negre sunt la mijlocŭ galbene; códa cea înfurcată e pe de-asupra galbenă, éra la vêrfu négră; creştetulŭ capuluĭ şi gâtlanulu negriĭ. Petrece véra prin brădĭnişurĭ şi se nutresce maĭ alesŭ cu seminţe oloióse.

II.

Nu me potu reţinea de-a nu reproduce aice o fabulă adunată şi versificată de neobositulŭ adunatoriu

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 696.
[2]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.
[3]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 95.
[4]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 52—53.
[5]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.
[6]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

de literatura poporana, Dlu P. Ispirescu, şi acésta cu atâta mai multu, de óre ce în fabula din cestiune se cuprinde nu numai numele paserelei despre care ni-e vorba, ci şi numele poporanu alu altoru păserele precum şi unele datine şi credinţe ale Românilorŭ despre dênsele.

Étă şi fabula despre care am amintitŭ şi care e întitulată: „Piţigoiulŭ şi Scatiulŭ“.

Omulŭ strigă când îi pare c'óre cine 'lŭ asupresce,
Şi pe totŭ ce-lŭ înconjóră îndirjitŭ elŭ mi-ţi robesce.

Una ḑice şi-alta face
Şi nu stă de locŭ în pace.

Când elŭ boulŭ miţi înjugă şi pe calŭ în chingi mi-ţi strînge,
Paseri la'nchisóre ţine, pentru ce mi se mai plînge?
Asuprirea-i este scóla din a lui copilărie.
Nici văsduhŭ, nici focŭ, nici apă în protiv'ai sta nu póte;
Elŭ repune vieţi multe, şi e plinŭ de reutate.
Şi când s'află câte vr'unulŭ binele s'aducă'n lume,
Prigonitŭ de-alŭ sei elŭ pîere, de şi lasă frumosŭ nume.

Păserariulŭ pus'odată
Intr'o strimtă prinḑétóre.

P'unŭ Scatiŭ uşorŭ de minte, cursă pentru sburătóre.
Elŭ făcù din păserică, cugetului seŭ unéltă,
Şi cu glasuri prefăcute, dup'unŭ copacĭŭ stându ascunsŭ,
Zidăria bietulŭ Scatiŭ să mi-i dea câte-unŭ respunsŭ.

Cintezi, petruşei, sticleţi
Şi florinţi de ceĭ semeţi,
S'amăgise
Şi-o păţise

Piţigoiulŭ cu iubire alŭ seŭ cânteceŭ îşŭ cântà :

„Cinci
Opinci
Intr'unŭ piciorŭ
Şi totŭ stă călcâiulŭ golŭ".

Cugetândŭ cu hărnicie d'ale hraneĭ aşŭ cătà;
Când pe ăstŭ Scatiu nude duiosŭ cum maĭ ciripesce.
De folosŭ voindŭ să-ĭ fie la elŭ iute şi pornesce,

Şĭ-acolo mi se punea
Lângă dênsulŭ pe-o smicea,

Ascultândŭ a luĭ chiemare. „Ce totŭ staĭ de-mĭ vorbescĭ tu ?

Eşĭ, îĭ ḑise, si te du
Să muncescĭ,
S'agonisescĭ,

Viéţa liberŭ s'o petrecĭ; şi în dulcea primăvéră
Printre pomiĭ înverḑiţĭ, de cu ḑiuă pênă séră

Intr'o dragoste, unire
Să întindemŭ preste fire

Veselia şi amorulŭ, urmândŭ dupre-a nóstră sórte

Tîrîşŭ,
Grăpişŭ
Pên' la mórte !"

„Nu potŭ, respunse Scatiulŭ, încuiatŭ sunt cu zăvor".

Piţigoiulŭ meŭ se duse

Maĭ aprópe ca să cerce de aĭ da vre unŭ ajutorŭ;

Dar' se'ntêmplà de se puse

P'unŭ beţişorŭ ce ţinea prînd̨ătórea bine'ntinsă.
Uscĭóra se'nchide ĭute. Paserea remâne prinsă.
Indeşertŭ cércă, se bate, ca să ĭasă d'inchisóre.
Mângăerea o gonesce şi cu ochiĭ ţintă'n sóre,
Capulŭ îşŭ vîrî în grile, puse unghiile'n gâtŭ,
Şi maĭ bine voĭ mórtea de câtŭ unŭ traĭu amărîtŭ. [1])

[1]) Pilde şi ghicitorĭ. Bucurescĭ. 1880. p. 9.

Domnişorulŭ.

I.

Câtă ferecire şi bucurie n'aŭ simţitu cei maĭ mulţi dintre noĭ, când, ca prunci micĭ, cu ajutoriulu unoru laţuriĭ făcute din pĕrŭ de calŭ, cu covăţele răzimate de-unŭ beţişoru, cu diferite cusce ďurate din bostanĭ séŭ din rămurele de socŭ, în timpulŭ ernei, nu odată am pututu să prindemu diferite păserele, carĭ aveaŭ neferecirea să-şĭ caute nutreţulŭ în apropierea locuinţeloru părinţiloru noştri şi cu carĭ apoĭ aŭ că ne jucamu pêne ce li repuneamŭ viéţa, au că le închideamŭ într'o căsuţă, unde le ţineamu unŭ timpŭ maĭ îndelungatu, pênĕ ce, din prea puţină îngrijire séŭ altă causă, trebuiá să móră.

Eĭ bine, una dintre păserelele, care nu odată a trebuitŭ să ni cada în mână şi nu odată nĭ-a causatŭ cea maĭ mare bucurie este şi Domnişorulŭ, numitŭ altmintrelea de către Româniĭ din Bucovina încă şi Stigleţŭ şi Scăĭerĭŭ, de către ceĭ din Muntenia Sticlete[1]) şi Domnişorŭ[2]) de catra ceĭ

[1]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 95. — P. Ispirescu. Pilde şi ghicitorĭ. p. 9.

[2]) Com. de Ios. Olarĭŭ.

din Banatŭ L o g o c e l ŭ şi T u r c u l e ţ ŭ [1]), şi în fine de către cei din Transilvania: D o m n i ş o r ŭ [2]) şi S t i g l e t e [3]), lat. Carduelis elegans; Fringilla carduelis L. germ. der Stieglitz.

A descrie pasĕrŭĭca acésta credu că e de prisosŭ, de óre ce fie-carma dintre noi credŭ ca-ĭ este prea bine cunoscută.

Voiu vorbì aşa dara numaĭ despre ceea ce istorisescu şi credŭ Românii din Bucovina despre dênsa.

II.

Dlu Amfilochiu Turturénu, juristu, mĭ-a comunicatŭ urmatórea legenda despre acésta pasere:

Dupa ce a facutŭ Dumneḑeu pre tóte paserile, câte se afla pe pamêntŭ şi a împarţitŭ fie-căreĭa dintre dênsele hrana cu care are să traéscă în lume, într'o ḑi le-a chiematŭ éra-şi pre tóte la sine anume ca sa li boiéscă penele, să nu fie tóte într'o colóre, căcĭ dintru începutu penele tuturoru paseriloru aveaŭ numai o singură colóre.

Tóte paserile, dela cea mai mare şi pêne la cea maĭ mică, cum auḑiră acésta veste înbucuratóre, se adunară de'naintea lui Dumneḑeu şi Dumneḑeŭ pre tóte le-a boitu.

[1]) Com. de Dnii Dr. At. M. Marienescu, Ios. Olariu, I. Stoicescu şi A. Oprea.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

[3]) S. Petri. Vocab. — S. P. Barcianŭ. Vocab. — Polizŭ Vocab. lit. S. —

Etă însă ca'ntr'unŭ târdiu, după ce a gătatu Dumneḑeŭ acuma pe tóte paserile de boitŭ şi voià sa le dee drumulu ca să se ducă fiecare în trébă-şĭ de unde a venitŭ, vine totŭ într'unu sufletŭ şi D o m n i ş o r u l ŭ, şi n'apuca bine a sosì, n'apucă bine a se resuflà şi se şi rógă lui Dumneḑeŭ sa-lŭ boiéscă şi pre dênsulŭ.

Dumneḑeŭ cum îlu vĕḑù îlŭ întrebâ:

„D'apoĭ bine, D o m n i ş o r u l e! unde mi-aĭ fostŭ pênĕ acuma?... De ce n'aĭ venitŭ şi tu de-odata cŭ celelalte sburătóre?...

„Apoĭ dă!... ce erà să facu, pecatele mele!... Nainte de-a fi auḑitu porunca ta, Dómne, m'am fostŭ vêritŭ prin nisce s c a ĭ ca să-mi cautŭ şi eŭ puţină semênţă de rêndulu traiului, şi când prinseĭ de veste şi voiu sa mĕ pornescŭ şi eu de-odată cu celelalte paserĭ ca să vinu aice,.. nevoe mare!... mĕ'mpleticiu pintre scaĭ şi atâta ce mĕ muncii, atâta ce me sbucĭumaĭ de nu maĭ sciamŭ acuma singurŭ ce să mĕ maĭ facŭ dóră scapu maĭ de graba din încurcătura în care întrasemŭ. Éră dupa ce scapaĭ totu într'unu sufletŭ alergaĭ pênĕ aice...

Vĕḑêndu Dumneḑeu că D o m u i ş o r u l u séŭ S c ă ĭ e r i u l ŭ nu din lene sau din nebagare de samă s'a întârḑiatŭ, ci din pricina scailorŭ, îu carĭ s'a fostŭ încurcatu, a luatŭ peniţa şi întingêndŭ cu dênsa în tóte ólele în carĭ fusese colorile şi'n carĭ mai remasese câte-o ţiră de colóre, l-a împestriţatŭ şi pe dênsulŭ cu mai multe feliurĭ de colorĭ, precum: m o h o r i t ŭ, a l b ŭ,

negrŭ, roşŭ şi galbănu şi de-atuncĭ apoi penele Domnişorului aŭ maĭ multe florĭ. Totŭ de-atuncĭ ĭ-a remasŭ şi numirea de Domnişorŭ, pentru că aşa l-a avorbitŭ Dumneḑeu, éra Scăĭerĭŭ pentru că maĭ multu cu semênţă de scaĭ se nutresce.

Câneparĭulŭ.

I.

Câneparĭulu, numitŭ altmintrelea în Bucovina şi Paserea-câneperi [1]), în Transilvania Câneparĭŭ [2]), în Banatŭ Câneperiór'ă [3]), éră în unele parţi ale Moldoveĭ Petroşelŭ-câneperiu [4]), lat. Cannabina linota; Linota cannabina L. germ. Blutoder Rothhänfling, e o paserica de o sută treĭdecĭ milimetri în lungime, de dóuesute treĭdecĭ în latime, de şepteḑeci şi treĭ în lungimea aripelorŭ şi de cincĭdecĭ şi cincĭ în lungimea coḑiĭ. Penele sale sunt pe deasupra căstaniĭ; fruntea şi peptulu roşiĭ; têmplele, céfa şi laturile grumazului cenuşiĭ; penele aripeloru negriĭ, ale coḑiĭ negre, însa atâtŭ cele dintâiŭ, câtŭ şi aceste diu urma pe margini albe; pântecele şi guşa albe; rostulŭ închisŭ-albastru, éră picĭórele roşiĭ-surĭĭ.

Câneparĭulŭ se afla pretutindene în Europa. Petrece preste véra mai multu prin locurile cele muntóse, éră preste érna maĭ multŭ prin ţérine.

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[2]) S. P. Barcianŭ. Vocab. — Polizŭ. Vocab. lit. C.

[3]) Com. de Dlŭ A. Oprea priu Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

[4]) Dr. T. Stamati. Vocab. — S. Petri Vocab. t. II. p. 253.

II.

Cânepariulŭ se nutresce cu seminţe de diferite plante, însa maĭ cu sama cu semênţa de cânepă, de unde se vede ca-ĭ vine la Românĭ şi numele de Cânepariŭ, Cânepióră, Pasérea-cânepeĭ şi Petroşelŭ-cânepiŭ.

Decĭ spre a aparà cânepiştele de acésta specie de paserĭ, precum şi de multe altele, carĭ le strică adeseorĭ fórte tare, Românĭĭ îndatinézà de multe orĭ a împlântà în mijloculu cânepiştelorŭ unu paru, pre care îlu îmbracă cu haĭne cotrenţóse şi-ĭ punu în vêrfŭ o caciulă séŭ o pĕlarie urîta. Când se apropie Cânepariĭ de cânepa şi vĕdu acésta mamilă, cugétă că e atare omŭ şi spariindu-se fugŭ de dênsa.

De-aice, dela acésta datină vine apoĭ şi ḑicala cea fórte respândita în Bucovina: „e bunŭ de pusŭ în cânepa“ séŭ „e bunŭ de pusŭ în mazere“, căcĭ şi'n mazere se punu asemene mamile, care se aplică unuĭ bărbatŭ séŭ unei femeĭ, ce âmbla fórte rufosu şi cotrenţosŭ îmbrăcată, urîta, nespălata şi nepeptĕnata, de trebue să te sparĭĭ când te uţĭ la dênsa.

Inărița.

Inarița, numita de catră Românii din ținutulŭ Dorneĭ încă și Pasarea-inuluĭ[1]), lat. Linaria rubra; Fringilla linaria L. germ. der Leinfink oder Flachsfink, e o păsĕruĭcă de treĭdecĭ de centimetri în lungime, dóuĕdecĭ și doĭ în laține, șepte în lungimea aripeloru și de șese în lungimea coḑii. Marginile frunțiĭ și penițele din jurulŭ narilorŭ sunt castanii-întunecate zabelele și o pată lungăréță pe barbie și pe partea superióră a gâtlejului castanii-negre; fruntea și têmplele roșiĭ-deschise, céfa și spatele ruginii; pe pântece albinéță.

Inariței în place să mânânce seminție oloióse, și mai alesu semênța de inu, de unde se vede că-ĭ vine la Românĭ și numirea de Inărită séu Pasarea-inuluĭ. Ea petrece mai cu sama prin păduri, unde se afla mulți mestecinĭ și ariuĭ, și'n apropierea cânepiștelorŭ, unde se află multă cânepă și inŭ semĕnatu.

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Vrabia.

I.

Din cele mai departate timpuri şi pêne nu de multu a fostu Vrabia ţinută de catra omenime ca una dintre cele mai daunacióse paseri. Causa acestei ţineri a fostu împrejurarea, ca acésta pasere se nutresce mai cu sémă din pâne albă, făcêndu prin acésta multa stricaciune în seměnaturile ómeniloru, şi mai alesu tómna, când tóte pânele sunt cópte. Dreptu aceea, în multe ţeri, i s'a declĭeratu resboiu de mórte şi totala nimicire. In multe locuri s'a hotărîtu prin o lege parţiala ca fie-care economu sa prindă o sumă anumită de Vrabii, éră acela, care nu se va supune acestei legi, sa fie pedepsitu. Şi aşa din tóte parţile au începutu ómenii, mai alesu ţeranii, costrinşi fiindu prin lege, a prinde cu miile şi a le nimici.

Şi care a fostu óre urmarea acestei nimiciri? A fostu aceea că, înputinându-se Vrăbiile, începură a se înmulţi totu soiulu de insecte, precum: carăbuşi, paduchi de pomu, omidi. vermi şi multe alte gângănii, cari începură a róde mai alesu pometele astfelu că rarŭ unde se putea află vre unu pomĕtu nemâncatu de

omiḑĭ şi paduchi. Cei ce făcura legile, prin cari s'a dechieratu nimicirea V r ă b i i l o r u, se vede ca au luatŭ în considerare numaĭ stricăciunea ce-o facŭ acestea, n'au cugetatŭ însă, dupre cum prea lesne se póte presupune, de locŭ şi la folosulŭ celŭ mare ce ni-lu aducŭ aceste paseri mâncacióse. E dreptŭ că Vrabiile facŭ mare stricăciune în pânele cele albe, nimicindŭ une orĭ holde întregi. Dar' daca vom luà în consideraţiune că totŭ aceste paseri primavéra prindu şi mânânca miĭ şi miĭ de omide, carăbuşi, vermi şi alte însecte cu multŭ mai daunacióse decâtu dênsele, curăţêndu prin acésta pometele şi punêndu-le într'o stare de-a putea produce fructe îndestulatóre, trebue sa concedemŭ ca ele sunt, cu tóta dauna ce ne-o facŭ în pâni, de mare folosŭ pentru pomete, ba chiar şi pentru pâni. Acésta împrejurare s'a cunoscutu maĭ pe urma, şi V r ă b i i l e au fostŭ apoĭ nu numaĭ lasate în pace, ci încă s'aŭ cautatŭ diferite mijlóce spre înmulţirea loru. Şi acuma fiecare omŭ intelegentŭ sci ca dacă u'ar fi V r ă b i ĭ, nime n'arŭ fi în stare sa cultive pometele din causa omiḑelorŭ, carăbuşilorŭ, vermiloru şi a altoru insecte stricacióse, căci, neavêndŭ cine le curaţi şi nimicì, s'ar înmulţì preste mĕsură.

Poporulu românu, se'nţelege dela sine ca celŭ necultŭ, adică ţeranĭŭ, a ţinutu şi le maĭ ţine încă şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑi pre v r ă b i i ca pre nisce paserĭ, ce li face multă şi mare stricăciune în pâne. Dar' elŭ nicì când n'a întrebuinţatŭ nicì nu întrebuinţézĕ atarĭ mijlóce, prin carĭ s'ar putea nimicì V r a b i i l e, ci mijlócele ce le'ntrebuinţézĕ elu spre apararea pâne-

lorŭ sale de cotropirea acestoru paseri nesaţióse sunt cu totulŭ de altă natura. Elu şi'n privinţă acésta, ca şi'n multe altele, şĭ-a luatŭ şi-şĭ maĭ ĭe ĭucă şi acuma refugiulu la mijlóce superstiţióse, cugetându că prin acestea va depărtà V r ă b i i l e de la pânile sale, fără aşĭ maĭ ḑa silinţa de-a le prinde şĭ-a le curmà viéţa.

Despre mijlócele prin carĭ cugeta elŭ a putea depărtà V r ă b i i l e de pânile sale, şi despre carĭ crede că aŭ o urmare îndestulătóre, precum şi despre alte datine şi credinţe, carĭ le mai are poporulŭ nostru despre V r ă b i ĭ, voĭŭ să vorbescŭ eŭ în liniile urmatóre.

II.

Ca să nu mânânce V r ă b i i l e holdele, spune şi crede poporulŭ românŭ din Transilvania, că e bine în l ă s a t u l ŭ s e c n l u ĭ d e c a r n e a adunà tóte sfărmăturile, tóte ósele şi celelalte remaşiţe dela mésă într'o faţă de mésă şi a dóuă ḑi, vra să ḑică în întâia ḑi din P o s t u l ŭ C r ă c ĭ u n u l u ĭ séŭ din Postulu mare a le duce afară şi aruncându-le spre resăritŭ a ḑice: „p a s e r i l e c e r ĭ u l u i ! eŭ v ĕ daŭ v ó ŭ e h r a n ă d i n m é s a m e a c u c a r e s ă f i ţ ĭ î n d e s t u l i t e şi d e l a h o l d e l e m e o p r i t e !“ [1])

Românĭ din Bucovina spunŭ ca omuluĭ aceluĭa, care va ajunà tótă ḑiua în ajunulŭ Crăcĭunuluĭ, éră din ajnnulŭ Crăcĭuuuluĭ şi pênĕ în ajunulŭ Bobotezĭ nu va mâncà de felĭŭ pe afara, în anulŭ acela V r ă b i i l e

[1]) Dat. şi Cred. Rom. din Ciobancuţa şi jurŭ dict. de Ilie Mânzatŭ şi com. de Dl. Gr. Crăciunaşŭ. —

nu i voru mâncà nicĭ de cum pânele cele albe, ci le-a da bună pace. [1])

Când ducĭ saciĭ cu grâŭ la semenatŭ, spunu maĭ departe Româniĭ din Transilvania, gura sacilorŭ să fie întórsă cătră córla caruluĭ. Éră când ĭeĭ saciĭ din carŭ, să-ĭ întorcĭ cu gura în josu, şi numaĭ după acésta să-ĭ întorcĭ éră-şĭ cu gura în susŭ şi să-ĭ deslegĭ. Să ĭeĭ apoĭ o mână de grâu dintr'unŭ sacŭ şi stându cu picĭórele pe pamêntu-ţi, adică pe ogorulŭ teu, éră grâulŭ din mână afara de pămêntulu teŭ să-l aruncĭ şi să ḑicĭ: „Dómnă sântă, Marie, maĭcă sântă! eŭ grâulŭ acesta îlŭ daŭ mâncare la paserile cerĭuluĭ, éră de istalaltŭ grâŭ alŭ meŭ să fie oprite, năduşite şi gurile lor legate!“ Dupa ce veĭ face acésta să aruncĭ grâŭ pe pământulŭ teŭ, dar' când îlŭ veĭ aruncà să fiĭ cu ochiĭ închişĭ şi să ḑicĭ: „Dómna sântă! Mariă maĭ că sântă! aşa sa nu védă paserile holda mea, cum nu vĕdŭ eŭ acuma nemică!“ Şi după acésta, când ţi-ĭ deschide ochiĭ, să te uĭţĭ pe culmea unuĭ délŭ séŭ pe-o pădure din apropiere.

Când prindu paserile a mâncà holdele e bine să se ducă la dênsele unŭ omŭ meḑinŭ, adică acelŭ omŭ, care e maĭ micŭ la părinţiĭ seĭ în privinţa etăţiĭ, şi ajungêndŭ, să lepede tóte vesmintele de pe sine, să-şĭ lege bine ochiĭ c'o năframă séŭ cu altă învălitóre, şĭ-apoĭ să ĭee o lumină cu care a muritŭ unŭ omŭ, ţinêndu-o în mână, precum şi pĕru din capulŭ cu-

[1]) După spusa maĭ multorŭ Românĭ din Bucovina. —

tarul omŭ mortŭ, şí cu lumina apriusă să încunjure holda sa, şi pe când o încunjură pe din tóte parţile sa ḑică: „cum nu vĕdŭ eŭ acuma şi cum nu vede mortulŭ, aşa să nu védă paserile holda acésta, şi aşa să fie luată mintea paserilorŭ dela holda acésta, cum e luată mintea mortuluĭ dela lume!“ Éră când ajunge în cele patru parţi ale holdeĭ, să lege în fie-care parte câte vr'o câte-va spice cu pĕrulu din capulu mortuluĭ ce-lu are la sine, şi legându-le să ḑică: „Eŭ nu legu holda acésta, dar' legŭ gura paserilorŭ dela dênsa, şi aşa să nu o pótă mâncà ele, cum nu póte mâncà omulŭ mortŭ; şi aşa să nu védă ele holda, cum nu vede mortulŭ lumea!“ [1])

Afara de aceste datine şi credinţe deşerte maĭ întrebuinţéză Româniĭ încă şĭ-o mulţime de alte mijlóce spre apărarea holdelorŭ de cătră Vrăbiĭ, carĭ nicĭ decum nu potŭ fi condemnate. Aşa, între altele, facŭ eĭ unŭ felĭŭ de moriscĭ mititele de lemnŭ, numite „moriscĭ de vêntŭ“, pre carĭ le punŭ în locurile cele maĭ cercetate de Vrąbiĭ. Când suflă şi celŭ maĭ linŭ vêntŭ moriscile acestea se'nvêrtescŭ şi făcêndŭ vuetŭ mare Vrăbiile se sparie şi fugŭ, lăsându holda în pace.

Unii împluntă unulŭ séŭ şi maĭ mulţĭ parĭ în holdă, dupre cum adică e şi holda de mare, acaţă pe dênşiĭ nisce haĭne cotrenţóse, éră în vĕrfulŭ lorŭ punŭ

[1]) Dat. şi Cred. Rom. din Cĭobăncuţa şi jur. dict. de Ilie Mânzatŭ şi com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ. —

o căcĭulă séu pĕlarie vechĭe, ca aşa sa aibă chipulŭ unui omŭ şi de care apoi paserile se sparie şi fugŭ de holda.

Éră-şĭ se ḑice că V r ă b i i l e âmblă de-avalma cu f ó m e t e a, căcĭ orĭ în cotro se'ntorcŭ ele totu strică. Când sunt multe V r ă b i ĭ, atuncĭ e fórte puţină pâne. Este însa o ḑi anumită peste anu, şi dacă omulu, ce are sĕmĕnăturĭ, va nimeri să postéscă ḑiua aceea, atuncĭ nicĭ o V r a b i e nu se apropie peste totŭ anulŭ de pânea sa; ele vorŭ mâncă pânele învecinate ale altoru ómenĭ, dară pre ale lui nu le mânâncă. [1])

III.

Despre V r a b i e esistă la Românĭ din Bucovina şi următórea legendă, care mi-a istorisit'o Jacobŭ Popovicĭu din Oprişenĭ:

Demultŭ, demultŭ, cine sci când va maĭ fi fostŭ şi aceea, a resăritŭ în mijlocŭlŭ uneĭ pădurĭ unŭ s t e j e r e l ŭ, carele începŭ a cresce pe'ncetişorulu şi a privi cu dragote la ceĭalalţĭ stejerĭ de tótă mâna, carĭĭ se aflaŭ în jurulŭ seŭ.

Étă însă că, nu multŭ după ce a resăritu stejĕrelulu acesta, vine o V r a b i e şi se pune pe dênsulu, macar că avea unde se pune şi'n altŭ locŭ, căcĭ pădurea eră destulŭ de mare.

Stejerelulŭ, vĕḑêndu acésta obrăznicie din partea V r a b i e ı, se mâniâ focŭ pe dênsa şi-ĭ ḑise:

„Mĕĭ Vrabie! nu veḑı tu că eŭ abıa acuma de vr'o câte-va ḑile am resaritu, nu veḑı câtŭ sunt de

[1]) Dict. de C. Diaconescu din Calafindescĭ.

têneru, de crudu și de slabu, n'aĭ avutu tu nicăiri în altu locu unde te pune, numaĭ de câtu pe mine?... Nu e destula pădure în prejurulu meu?... Ian du-te de-aicea și pune-te pe altu copaciu, căci dóră pădurea e destulu de mare și de largă, aĭ unde ședea cât îți va placea!....

Vrabia, simțindu-se fórte atinsă prin cuvintele acestea ale stejerelului, respunse ḑicêndu:

Éta ca mĕ ducu cum ḑiceĭ tu, dar' voiu veni la tine când vei fi pe patulu morții și atunce veĭ trebui sa-mĭ daĭ sama pentru tóte cuvintele tale de astă-ḑi!

— Bine! bine! — respunse stejerelulu — du-te și mai de grabă să nu viĭ, de câtu numai atunci, când voiu fi eu pe patulu morțiĭ, precum aĭ ḑisu!

Vrabia a sburatu și s'a dusu... Dar' multu a trebuitu ea să aștepte pênĕ la mórtea stejerelului, căci fie-care stejaru trăesce nóue sute de anĭ, și anume 300 de ani cresce ne'ntreruptu, 300 de ani stă loculuĭ și se odihnesce, éră dela 600 de anĭ înainte prin 300 începe a da înapoĭ, a-ĭ putreḑi inima dela rădĕcină, a se gaurì pe din nuntru, a se uscà așa, ca, când ajunge de 900 de ani se resipesce cu totulu.

Și Vrabia nóstră a trebuitu să aștepte pênĕ ce stejerelulu, pe care s'a pusu ea, când acesta a fostu têneru, a ajunsu de 900 de anĭ.

Când a ajunsu acuma stejerelulu de 900 de anĭ s'a dusu Vrabia la dênsulu și ĭ-a ḑisu:

— Țĭ-aducĭ aminte când erai têněru și m'am fostu pusu pe tine cum m'aĭ batjocuritu de gĭaba de gebuța?... tu aĭ cugetatu atunci ca, dacă te veĭ face mare, veĭ

trăĭ câtŭ lumea şi ca tine nu va maĭ fi altulŭ!.,. Dar' étă că acuma te-aĭ resipitŭ şi eŭ mĕ scaldu în colbulŭ teu!... Tu din mare, ce-aĭ fostu, te-aĭ făcutŭ éră-şĭ micŭ, éră eŭ totŭ trăescŭ şi totŭ aşa sunt, cum am foştŭ şi atuncea!...

Aşa a ḑisu Vrabia, şi după ce s'a scăldatŭ în cenuşa stejaruluĭ, sburâ şi se cam maĭ duse întrébă-şĭ de unde a venitu.

De-atuncĭ apoĭ, de când s'a întêmplatu acésta, V r ă b i i l e, dacă nicĭ ómenĭĭ, nicĭ mâţele şi nicĭ uliĭ nu le prindu şi le omóră, trăescŭ maĭ multŭ decâtu orĭ şi care altă pasere,... trăescŭ cu sutele de anĭ, de unde se vede apoĭ că vine şi ḑicala cea fórte respândită pintre românĭ:

Vrabia e puiŭ,
Dar' draculŭ sci de cându-l!

care se ḑice despre ómenĭĭ ceĭ micĭ de statură, însa marĭ de anĭ. Şi V r ă b i i l e, când sunt fórte bĕtrâne, capĕta pene albe, însă forma lorŭ totŭ de Vrabie remâne.

IV.

Alta legendă despre V r ă b i ĭ totŭ din Bucovina, care mĭ-a comunicat'o Dlŭ O. Lujanŭ, suna precumĭ urméză:

Ḑice că V r ă b i i l e dintru începutu erau cu multŭ maĭ marĭ, de cum sunt acuma.

Dela restignirea Domnuluĭ nostru Is. Chr. însă în cóce trupulŭ loru s'a făcutŭ cu multŭ maĭ micŭ.

Acésta a fostŭ adica așa că, pe câud se aflà Domnulŭ nostru Is. Chr. restignitu pe cruce și suferià cele maĭ marĭ și maĭ crâncene durerĭ o mulțime de Vrăbiĭ veniră la dênsulŭ și sburându împrejurulu lui începură a ciripì și a strigà:

— Jiviu! jiviu! adică: e viu, e viu!

Atuncĭ Isusŭ, care se luptà cu mórtea fiindŭ ca nu-lŭ lăsară să móră în linisce și pace, ci-lŭ năcajira spunêndu că e viu, a suspinatŭ și le-a blastĕmatŭ dicêndu ca să se nutrésc̆ă numaĭ din farmaturile și gozurile, ce le voru aflà pe drumurĭ, și totu copilulu sa le prindă cu lațulu. Éră când va trece unulu séŭ altulŭ pe drumŭ, pe unde se voru aflà ele, să le plesniască cu bicĭulŭ, și ele îndată sa péră.

Blăstĕmulŭ acesta a lui Is. Chr. s'a împlinitŭ, cacĭ Vrăbiile pe lorŭ se făcură cu multŭ maĭ micĭ și maĭ neputincĭose, de cum au fostu maĭ nainte, și părasindu apoĭ pre Is. Chr. sburară spre drumurĭ ca să-șĭ cante nutrețulŭ. Și de-atuncĭ în cóce apoĭ aŭ devenitŭ ele jucaria copiiloru și a călatoriloru, prinḑêndu-le ceĭ diutâĭŭ cu lațurile și jucându-se cu dênsele, éră istŭ din urmă plesnindu-l cu sbicele séu omorindu-le cu petricele.

V.

Deosebitŭ de Românii din Bucovina înțelegŭ sub cuvêntulŭ „p a s r e“, ceea ce înțelegeau Romanĭĭ sub „a v e s“, totu-șĭ aplică eĭ maĭ desc̆orĭ cuvêntulu *acesta* la V r a b i a-d e-c a s ă séu V r a b i a-d e-c â m p ŭ, V r a b ĭ a-d e-ț é r ă, lt. Passer domesticus; Pyrgita dome-

stica L. germ. der Haussperling, Spatz, şi la V r a b i a-d e-p ă d u r e séu V r a b i a-d e-m u n t e, lat. Passer montanus; Pyrgita montana L. germ. der Feldsperling, Waldsperling

Fie-care românŭ din Bucovina, când îĭ veĭ spune ca aĭ vĕḑutu o mulţime de paseriĭ se va gândî maĭ întâiŭ şi'ntâiŭ la V r a b i i. Cu tóte acestea când îĭ daĭ în mână séu îĭ areţĭ vre unŭ felĭŭ de pasere şi-lŭ întrebĭ: „ce-ĭ acésta?“ elŭ îţĭ respunde: „nnŭ felŭ de pasere, dar' cum se chiamă nu sciŭ“ Éră de-o cunósce şi sci cum se chiamă, atunceĭ îndată o numęsce pe nume.

Sub cuvêntulŭ „p a s e r e“ înţelegŭ aşa dară pe de-o parte tóte sburătórele fără abatere, éră pe de altă parte numaĭ „V r ă b i i l e“, şi spunŭ în locŭ de „V r a b i e-d e-c a s ă“ şi „V r a b i e-d e-m u n t e“ încа şi „P a s e r e-d e-c a s ă“ şi „P a s e r e-d e-m u n t e“.

Cum că sub aceste dóue numirĭ „p a s e r e“ şi „v r a b i e“ înţelegŭ româniĭ pe una şi aceea-şĭ pasere, se póte deduce şi din urmatórele proverbe:

Paserea e puĭŭ,
Dar' draculŭ sci de cându-ĭ!

séu „v r a b i a t o t d é u n a e p u ĭ ŭ“ [1] séŭ „v r a b i a p n ı ŭ ş i e a m ó r e d e b ĕ t r â n ă“ séu:

Vrabia e puĭŭ,
Dar' draculŭ sci de cându-ĭ!

[1]) Antonŭ Pannŭ. Proverbe. t. III. p. 15.
[2]) P. Ispirescu: Legende séŭ Ba-me. etc. I. p. 173.

carĭ se aplică la ómenii ceĭ închierciţi, carĭ sunt de stătură micĭ şi arată tênerĭ, dar' eĭ sunt cu multŭ maĭ bĕtrânĭ de cum arată.

Românii din Transilvania, după cum ne putemŭ încrediuţà din cele ce s'aŭ arătatŭ maĭ susŭ, se vede că încă înţelegŭ sub p a s e r e pre v r a b i e.

V r a b i a-d e-c a s ă se numesce de catră Românĭ din Bucovina încă şi „p a s e r e a m a l a ĭ u l u ĭ", éră bărbaţelulŭ eĭ v r a b i o ĭ ŭ, alŭ pasereĭ p ă s ĕ r o ĭ ŭ, Deminutivele dela vrabie sunt v r a b i ó r ă şi v r ă b i u ţ ă; dela pasere: p ă s ĕ r e a pl. p ă s ĕ r e l e; p ă s ĕ r i c ă pl. p ă s ĕ r i c ı; p ă s ĕ r i ó r ă pl. p ă s ĕ r i ó r e; p ă s ĕ r u ı c ă pl. p ă s ĕ r u ĭ c ĭ şi p ă s ĕ r u ĭ c e; éră mulţimea o însemnéză prin cuvêntulŭ p ă s ĕ r i m e.

In Muntenia se numesce v r a b i a pe alocurea şi V r ă b e t e [1], séŭ B r ă b e t e, fem. B r ă b e ţ ó ĭ c ă [2] în Banatŭ şi anume în ţinutulŭ Ohaba-mâtniculuĭ: B r e b a ţ ă, pl. B r e b e ţ e [3]), în ţinutulu Oraviţeĭ: B r a b e ţ ŭ [4]), în alte parţĭ însa: V r ă b e t e pl. V r ă b e ţ ĭ [5]); în graniţă dintre Banatŭ şi Transilvania: H r ă b e t e; în unele părţĭ ale Moldoveĭ: B r ă b e t e [6]) în Epirŭ S p o r g h i t e şi C i n c i o n e [7]) şi în fine în

[1]) A. I. Odobescu: Ψευδο-κυνηγετικὸς p. 31.
[2]) In judeţulŭ Gorjŭ, com. de Dlŭ I. Cornoţŭ.
[3]) Com. de Dlŭ I. Stoïcescu.
[4]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ.
[5]) Com. de Dniĭ A. Oprea şi Gr. a luĭ I. Sima.
[6]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.
[7]) A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimŭ. Glossarĭŭ. p. 147 şi 164.

Macedonia vrabioiulu se numesce C i o n ŭ é r ă vrabia C i o n ă. [1])

VI.

„S â n g e l e n u s e f a c e a p ă“ ḑice unŭ proverbŭ românŭ. Unu mare adevĕrŭ e acesta. Românulŭ, orĭ unde se află aruncatu de sórte, îşĭ tramite iubirea fraţilorŭ seĭ pe aripele gândulu, pe rîndunele, pe cucŭ, pe turturica şi pe undele vêntulu. Şi dacă cruda sórte nu a voitŭ ca patria luĭ să fie unita, afinitatea naţională nu o póte uitá. Elu continuu se interesază de sórtea fraţilorŭ seĭ din alte parţi. Şi daca vede o păsĕruĭcă, fie aceea chiar şi o V r a b i u ţ a elu adresându-se catră dĕnsa o tramite la fraţiĭ seĭ ceĭ departaţi cântându:

Vrăbiuţă de pe dĕlŭ
Sbóră de grabă 'n Ardĕlŭ
Şi te'ntórce de ne spune
Orĭ veştĭ rele, orĭ veştĭ bune,
Şi ne spune de maĭ sunt
Fraţĭ de-aĭ noştĭ pe-acestŭ pămêntŭ:
De-orĭ fi viĭ să mĕ reḑĕḑŭ
Ca'ntr'o clipă să mi-ĭ vĕḑŭ;
De-orĭ fi morţĭ să mi-ĭ resbunŭ
C'o măcĭnucă de alunŭ,
Ce-ĭ bună de resbunatŭ
Pre ce morţĭ de înviatŭ. [2])

V r ă b i i l e sunt considerate de catra poporulŭ românŭ şi ca nisce prevestitorĭ de schimbarea timpulu.

[1]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

[2]) V. Alecsandri. Poesiĭ ale pop. rom. p. 317.

Așa, când se aduna multe Vrăbiĭ la unŭ locŭ și ciripescŭ fórte tare, maĭ alesŭ primavéra, atuncĭ e unŭ semnŭ că în curêndŭ are să plóie, éră când se adună tómna în scurtu timpŭ are să ningă. [1])

Totŭ acésta credință se afla și la Românĭ din România Aceștia spunŭ:

Paserile'n bătătură
Când vorŭ sărĭ și-orŭ jucà
Ca când ne spunŭ făr' de gură,
Că timpulŭ se va schimbà.
Vrăbiile când s'adună
Pe gardurĭ și se sfădescŭ
Timpulŭ séŭ vremea cea bună
Că se va stricà vestescŭ. [2])

Când cânta Vrăbiile de cum se crépa de ḑiuă, e unŭ semnŭ că érna va fi timpurie. [3])

Éră-și se ḑice că cine va mâncà carne de Vrabie în ḑiua de Crăciunŭ, séŭ acela, care a postitŭ unŭ postŭ, va mâncà întâia-și dată după postŭ carne de vrabie, acela va fi ușorŭ preste totŭ anulŭ. [4])

Acestea sunt datinele și credințele Românilorŭ despre Vrăbiĭ séu Paserĭ, câte le-am pututŭ adunà.

Vine acuma să maĭ aratamu încă și diferitele cuvinte, proverbe și ḑicale, carĭ s'au formatŭ dupa numele și dela datinele acesteĭ sburatóre fórte lățita și pretutindene cunoscuta.

[1]) Credință comună în Bucovina.
[2]) Pronost. din „Calend. Babelorŭ", Calend. pe an. 1848. de Antonŭ Pannŭ. p. 32.
[3]) Cărțile săt. rom. an. III. 1880. p. 34.
[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ și C. Diaconescu.

VII.

„Àricĭulŭ cu meşteşugŭ se prinde şi vrabia cu meiŭ“ [1]), adică ori şi pre cine poţĭ să-lŭ adimenescĭ cu ceea ce-ĭ place lui, cu ce-i este dragŭ, nicĭ decum însă prin alte apucaturi.

„Flămândulŭ codriĭ visézĕ şi vrabia meĭŭ“ [2]), adică fie-care ceea ce-ĭ este în gândŭ, despre aceea vorbesce, şi ceea ce n'are totŭ de aceea doresce.

„Decâtŭ o septemână vrabie, maĭ bine o ḑi şoĭmŭ“ [3]), adică decâtŭ a fi o septĕmână întrégă unŭ omŭ nebagatŭ în samă, ca fie care sa se uĭte la tine cu dispreţŭ, maĭ bine o ḑi a fi omŭ însemnatŭ, omŭ vĕḑutŭ şi respectatŭ de toţi.

„De câtu o mie de vrăbiĭ pe gardŭ, maĭ bine una în mână [4]), séŭ „de câtŭ o mie de vrăbiĭ pe gardŭ, maĭ bine una în frigare“ [5]), adică nicĭ odata nu e bine ca omulŭ să dee din mână lucrulu seŭ, fie acela ori şi câtŭ de ne'nsemnatŭ, pe nisce promisiunĭ, carĭ cu anevoe se potŭ împlini, căci mai ḑice şi altŭ proverbu:

Ce-i în mână
Nu-i minciună.

[1]) A. Pannŭ. Proverbe. t. III. p. 125.
[2]) A. Pannŭ. Proverbe. t. I. p. 129.
[3]) P. Ispirescu. Legende şi Basme. t. I. p. 165.
[4]) A. Pannŭ. Proverbe. t. III. p. 117.
[5]) P. Ispirescu. Legende şi Basme. t. I. p. 168.

Şi pênĕ ce nu veĭ putè, cum se ḑice, pipaĭ promisĭunea cu mâna, pêne atunce lucrulŭ teŭ să nu-lŭ daĭ din mâna, caci apoĭ de multe orĭ te alegĭ cu nemica.

Vrăbiile se gâlcevescŭ.
Pentru meĭulŭ omenescŭ. [1])

Acestu proverbŭ sa aplica ómeniloru, carĭ se'nteresaza maĭ multŭ de lucrurile straine, şi nu-şĭ caută de treburile şi neajunsurile sale.

Dela cuvêntulu „p a s e r e“ s'aŭ formatŭ cuvintele şi proverbele următóre:

P ă s ĕ r e s c u, adj. d. e. meĭŭ paserescŭ.

P ă s ĕ r e s c e, adv. se ie în înţelesu de „f ó r t e ĭ u t e“ séŭ „ĭ u t e c a p a s e r e a“, prin care se esprima iuţimea unuĭ calu fórte sprintenŭ şi uşorŭ, care calaresce ca o pasere de ĭute. Adeseorĭ audimŭ ḑicêndu-se despre ataraĭ caĭ că „s b ó r ă p ă s ĕ r e s c e“ séŭ „a l é r g ă p ă s ĕ r e s c e“.

P ă s ĕ r e s c e, adv. în locŭ de: ne'nţelegibilŭ. „V o r b e s c e p a s ĕ r e s c e“, adică astfelŭ ca nime să nu-lu pótă înţelege. „N u v o r b ì p ă s e r e s c e“ = nu vorbì ca să nu te înţeléga nime, vorbesce omenesce.

Unŭ cântecŭ poporanu din satulŭ Putna în Bucovina, care ni esplica fórte bine acestŭ cuvêntŭ, sună precum urméza:

Frunḑă verde mărŭ domnescŭ,
După cine mĕ topescŭ?

[1]) A. Pannŭ. Proverbe. t. III. p. 23.

După fecĭorĭ ungurescŭ,
Că-ĭ cu casa lângă vale
Şi cu pintenĭ la picĭóre,
Când păşesce
Zurăesce,
Inima mi se topesce
Ca untura cea de pesce,
Şi-mĭ vorbesce
Păsĕresce,
Şi se primblă marghĭolesce. [1])

„L i m b ă p ă s ĕ r é s c ă“. In Bucovina adeseorĭ auḑimŭ vorbindu, maĭ alesŭ pre o samă de băĭaţĭ, unŭ felĭŭ de limbă încurcată ca să nu-ĭ pótă nime pricepe. Acésta vorbă aduce încâtŭ-va cu ciripitulŭ paserilorŭ (vrăbiilorŭ) şi de-aceea se numesce „l i m b ă p ă s ĕ r é s c ă“.

„T ó t ă p a s e r e a p e l i m b a e ĭ p e r e“, adică cum îşĭ face omulŭ singurŭ, nime altulŭ nu póte să-ĭ facă.

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

Petroşelulŭ.

Petroşelulu, numitŭ în Transilvania: Petrariŭ [1]), în Muntenia: Petrarĭŭ [2]), Petroşelŭ şi Petruşelŭ [3]), lat. Petronia stulta; Pyrgita petronia L. germ. der Steinsperling, e de o suta şesedecĭ milimetrii în lungime, de dóuesute nóuedeci în latime, de nóuedecĭ în lungimea aripelorŭ şi de cincĭdeci şi şese în lungimea codiĭ. Obrajiĭ surĭ, de-asupra ochilorŭ o trăsatură albă; gâtlejulŭ pătatu cu pete galbene; partea superioră a capului castaniŭ-întunecată; códa sură; celelalte pene de pe corpu în colórea penelorŭ Ciocârlieĭ.

Petroşelutŭ e o păseruĭcă fórte precaută şi spăriosa, care petrece maĭ cu samă în munţĭ pe stâncele cele mai înalte, facêndu-şĭ cuibulŭ decomunŭ pintre petrişurĭ, de unde se vede ca-ĭ vinŭ şi numirile de Petroşelu, Petrarĭŭ şi Petruşelŭ la poporulŭ românu.

---

[1]) S. P. Barcianŭ. Vocab. — Polisŭ Vocab. şi com. de Dlŭ N. Barbu.

[2]) Bradescu „Ú t i l i t a t e a p a s e r i l o r ŭ“ publ. în „Trompeta C a r p a ţ i l o r ŭ“, an. XII. Bucurescĭ 1874. No. 1167. — A. I. Odobescu. op. cit. p. 214.

[3]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.

Cireşarîulŭ.

Cireşarîulŭ, numitu altmintrelea în Bucovina încă şi Botgrosu, Clonţarîŭ şi Simburarîŭ: în Banatŭ Botgroşŭ [1]; în Transilvania şi anume în Ţéra-Bârseĭ: Puingroşŭ; éră în Muntenia în ţinutulŭ Argeşuluĭ Cĭocgrosŭ [2]), lat. Coccothraustes vulgaris Pall. germ. der Kernbeisser, e o pasere, care provine în tóte ţerile locuite de Românĭ, şi petrece atâtŭ prin liveḑi, câtu şi prin pădurĭ. Elu are guşă négră, capu roşieticŭ şi cu galbănŭ-mohorîtŭ, céfa castanie şi aripĭ negre, éră pe spinare o pată albă. E de optspreḑece centimetri în lungime, treĭḑecĭ şi unulŭ în lăţime, ḑece în lungimea aripelorŭ şi şese în lungimea coḑii.

Numele de Cireşarîŭ, care este fórte respânditŭ în Bucovina, îlŭ are paserea acésta de-acolo, după cum mi s'a spusŭ, pintru că ea despóie cireşele de carne şi apoĭ mânâncă meḑulŭ din simburîĭ acestora.

Numele de Clonţarîŭ, Botgrosŭ séŭ Cĭocgrosŭ, care, maĭ cu samă celŭ dintâĭŭ, este fórte res-

[1]) Com. de Dlŭ A. Oprea prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.
[2]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

pânditŭ nu numaĭ în Bucovina, ci şi'n celelalte ţerĭ locuite de Românĭ, vine de-acolo, pentru că paserea acésta are unŭ ciocŭ scurtŭ, dreptŭ, grosŭ şi fórte tare, cu care póte, fără mare ostinélă, sparge şi ceĭ maĭ vêrtoşĭ simburĭ aĭ cireşelorŭ.

Éră numirea de S i m b u r a r ĭ ŭ îĭ vine de acolo, după cum mi-aŭ spusu unĭĭ, pentru că se nutresce maĭ multŭ cu simburĭ de cireşe.

In fine se crede că dacă pe timpulŭ mugurului se arată mai mulţĭ C i r e ş a r ĭ prin livedĭ, atuncĭ primavéra va fi fórte rea şi ploiósă.

Inărița verde.

Inărița-verde, lat. Serinus hortulanus: Pyrrhula serinus L. germ. der Girlitz, e o pasĕruĭcă mică de o sută dóuedecĭ și cincĭ miliметri în lungime, de dóuesute dece în lățime, de șesedeci și șepte în lungimea aripelorŭ și de cincidecĭ în lungimea codiĭ.

Colórea principală a peneloru sale e verdele. Céfa, spatele și umerii i sunt galbem-verdiĭ și desemnați de-a lungulŭ cu pete negre. Fruntea, o trăsatură de lânga ochĭ, códa și părțile inferióre palide-aurii. Gușa galbĕna; peptulŭ și laturile pântecelui galbin și pătate cu pete negre-întunecate.

Inarița-verde e o păserucă fórte placută și vióie, care vine în parțile nóstre pe la finea lui Marte séŭ la începutulŭ luĭ Prierŭ și petrece pênĕ târdiu tómna. Se ține mai cu samă prin pomete, în a cărorŭ apropiere se află multe leguminarii.

Căldăraşulŭ.

I.

Caldăraşulŭ séŭ Lugacĭulŭ [1]), numitŭ astfelŭ în Banatŭ; în Transilvania Botrosŭ [2]); éră în alte locuri Pasere-domnésca [3]) şi Ghimpe [4]), lat. Pyrrhula europaea; Pyrrhula vulgaris Naum. germ. der Gimpel, e pe crescetulŭ capuluĭ, pe gâtlejŭ, pe aripĭ şi pe códă negru-întunecatŭ; pe spate cenuşiŭ; nóda şi partea inferióră a pântecelui albe; celelalte parţĭ ale corpului însa roşii-aprinse. E de şeptespredece centimetri în lungime, de douedecĭ şi optŭ în lăţime, de nóue în lungimea aripelorŭ şi de şese în lungimea codiĭ.

Caldaraşulu provine în tótă Europa şi petrece peste véra maĭ alesu la munţĭ prin brădinişurĭ şi făganişurĭ, éră érna se cobóră şi le ţéră.

II.

Despre paserea descrisa mai susu Dlŭ Orestŭ Lujanu mi-a comunicatu urmatórea legendă:

---

[1]) Com. de Dnĭ A. Oprea şi I. Trăilă prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

[2]) Lauriunu şi Massimŭ. Glossariŭ. p. 146—147.

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 197.

[4]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

A fostŭ odata unŭ bacanŭ, unŭ adevěratŭ B u r t ă - v e r d e, carele în viéța sa alta grijă n'a avutu, fara numaĭ aceea: cum-ar putea înșăla și scurge de banĭ pre toțĭ ómenĭĭ, ce veniaŭ la dênsulŭ ca sa cumpere câte unŭ alta.

Și dacă s'ar fi mulțămitŭ numaĭ cu atâta ar fi fostŭ cum ar mai fi fostu, dar' elu nu numaĭ pre cumpěrătorĭ în înșălà, ci și pre mulțĭ alțiĭ, pre carii îĭ înpingeau pěcatele să împrumute când-va banĭ dela dênsulŭ, caci elu adeseorĭ da și banĭ în împrumutu. Pre aceștĭ din urmă mai cu sama așa de bine mi ți-ĭ îmbracà prin cametele sale cele marĭ, ca pre mulțĭ dintre dênșiĭ, în locŭ să-ĭ scótă dela nevoe, în scurtŭ timpŭ îĭ aducea la sapă de lemnŭ.

Dar' bine-a ḑisu, cine a ḑisŭ, că tóte-sŭ numaĭ pênĕ la o vreme... Omulŭ pênĕ ce nu pațesce nu se pocăcesce!...

Așa a paținŭ și bacanulu nostru!

Veḑêndŭ Dumneḑeŭ, că elu, în locu sa se pocaésca și să se mulțaméscă cu ceea ce are, de ce merge de ce se face maĭ mare cămătarĭu, înșălatorĭu și desfrînatorĭŭ, și voindŭ a scăpà pre ómenii ceĭ nevoieși, a carorŭ plângerĭ și tânguirĭ strebătuse demultŭ pêne la dênsulu, din ghiarele acestŭ omu fara cea mai mica mustrare de cugetŭ, l-a prefacutŭ într'o pasere, pre care noĭ o numimŭ G h i m p e, și-lu alungà apoĭ în lumea largă. —

Și fiindŭ că bacanulŭ înșălatorĭu și cămătarĭu avea unu capu câtu unu bostanu de mare și-o gura forte lata și dabălazata, de-aceea și G h i m p e l e a re-

masu cu capŭ mare si cu botŭ grosŭ. Eră roşulŭ de pe guşa şi burta sa se ḑice că e sângele, ce l-a suptŭ prin cămătarie şi înşelăciune dela creştinŭ, éra negrulŭ din capŭ este c u ş m a d e m ĭ e l ŭ, ce-o avea şĭ-o purtà elŭ încă când erà bacanŭ.

Daca cine-va prinde pre vre unŭ G h i m p e şi voesce să-lŭ ţie în casă, nu póte, căcĭ G h i m p e l e, cum cade în mâna cuĭ-va, îndată îşĭ muşcă limba şi pere, nevoindu să fie de risulŭ şi batjocura acelora, pre cariĭ ı-a înşalatu şi despoĭatu óre-când.

Acésta e legenda G h i m p e l u ĭ.

III.

Românĭĭ din Ţéra-Bârseĭ în Transilvania, dupa cum mĭ-a istorisitu Dlŭ N. Barbu, întrebuinţéza G h i m p e l e ca medicamentŭ în contra morbuluĭ numitŭ de dênşiĭ „f o c ŭ-v i u“ séŭ scurtatŭ „f o c h i u“ [1]), pentru ca pasérea acésta, după spusa şi credinţa lorŭ, are putere de a trage totu f o c h i u l ŭ în sine. Dreptu aceea, când unulu séŭ altulŭ patimesce de f o c h i ŭ, nu se lasă pêne ce nu prinde vr'o doĭ pêne la patru G h i m pĭ,

[1]) „F o c h i u l ŭ,“ scurtatŭ din „f o c ŭ-v i ŭ,“ este, dupa cum spunŭ Românĭĭ din ţéra Bârseĭ, unŭ felĭŭ de morbŭ ca O r b a l ţ u l ŭ, care se capĕtă din recélă, şi omulu, ce-lŭ are, se ḑice că arde ca şi când ar fi pusŭ într'unŭ cuptorĭŭ de focŭ.

„F o c u l ŭ-v i ŭ“ este cunoscutŭ şi Românilorŭ din Bucovina, însă într'altŭ înţelesŭ. Eĭ înţelegŭ adică sub cuvêntulŭ acesta foculu ce se produce prin frecarea a dóue lemne uscate de-olaltă pênĕ ce acestea se aprindŭ şi începŭ a arde. Acestŭ felĭŭ de focŭ îndătinézà Românĭĭ a-lŭ produce la mai multe ocasĭunĭ însemnate şi spunŭ totodată că e de mare lécŭ.

séŭ dacă nu este elŭ în stare să-ĭ prindă, atunci pune pre altulu de-ĭ prinde, éra după ce ĭ-a prinsŭ îĭ ține în odaia, în care locuesce elŭ.

G h i m p i ı, după ce au trasŭ într'ênșiı, totŭ fochiulŭ din omulŭ morbosŭ moru, éră omulŭ se însănătoșaza.

Forfecuța.

I.

Pretutindene unde se afla păduri întinse de braḑi și moliḑi provinŭ unu felŭ de pasĕrele, carĭ se nutrescŭ maĭ multu cu semințele acestorŭ copacĭ. Și fiindu că în țerile locuite de Românĭ se află destule paduriĭ întinse, carĭ, în cea maĭ mare parte a lorŭ, sunt împĕnate maĭ numaĭ cu braḑi si moliḑĭ, precum sunt bună óră Carpații, se'nțelege de sine, că pasĕrelele, despre carĭ nĭ-e vorba, adese orĭ se afla într'unu numĕru fórte însemnatŭ și'n aceste țerĭ.

Pre acestea păsĕrele, carĭ fórte lesne se potŭ cunósce dintre alte paserĭ după rostulŭ lorŭ celŭ încrucișatŭ, Românĭĭ din unele parțĭ ale Bucovineĭ le numescŭ „Forfecuțe“, éră în alte parțĭ „Forfecele“, masc. Forfeceĭ, Forfecăreĭ și Forfecărașĭ, sing. Forfecuță, Forfecea, Forfecelŭ, Forfecărelŭ și Forfecărașŭ. [1])

După făptura și marimea corpuluĭ și dupa colórea peuelorŭ Forfecuțele se'mpartŭ în patru speciĭ, și anume:

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Forfecuţa-roşie, lat. Loxia pityopsithacus Bechst. germ. der Kieferkreuzschnabel.

Capulŭ, guşa, gâtlejulu, peptulu şi pântecele acesteĭ Forfecuţe séŭ Forfecele sunt deschise roşiĭ; penele de pe spate sure-roşiĭ; în colo penele sunt maĭ multŭ cenuşiĭ, negre şi suriĭ.

Forfecuţa-gălbie, lat. Loxia curvirostra L. germ. der Fichtenkreuzschnabel.

Penele acesteĭ forfecuţe, când e tênĕră, sunt maĭ multŭ sure, éra daca îmbĕtrânesce galbine-verdiĭ séŭ simplu gălbii, a forfeceluluĭ însă roşiĭ-aprinse.

Forfecuţa-surie, lat. Loxia rubifasciata, germ. der Rothbindenkreuzschnabel.

Forfecuţa acésta se deosebesce de cea gălbie numaĭ prin aceea, că are unŭ cercŭ suriŭ pe céfă, umerĭ negrii şi împestriţaţĭ cu roşu.

Forfecuţa-roşietică, lat. Loxia bifasciata, germ. der Weissbindenkreuzschnabel.

Acésta e cea maĭ mică dintre tóte forfecuţele. Colórea principală a penelorŭ sale e roşietica. Vêrfulŭ penelorŭ de pe aripe însă precum şi a celorŭ de pe umerĭ e albŭ.

II.

Numele de „Forfecuţă“ séŭ „Forfecea“ a acesteĭ famaliĭ de paserĭ vine de-acolo, dupa cum spune poporulŭ românŭ dela munte, pentru că tóte păsĕrelele acestea aŭ unŭ rostu fórte curiosu, şi anume când îlŭ închidŭ trecŭ fălcile una pe lângă alta ca şi taiuşurile fórfecelorŭ. Rostulu lorŭ e fórte tare, că potŭ

cu dênsulŭ să-ĭ sfarme și să-ĭ macine chiar și pre ceĭ mai vêrtoșĭ cucuruzĭ de bradŭ și de molidu, din carii scotŭ apoĭ semênța și o mânâncă.

Românii din ținutulŭ Dornei spunŭ despre paserile acestea că atunceĭ, când se aduna mai multe la unu locŭ și suindu-se pe vêrfulŭ copaciloru începŭ a cântà, e unu semnŭ ca celŭ multŭ peste vr'o câte-va óre se va schimbà timpulu, ca va plouà. Érà când se scobóra din pădure la stâne și târle, când se așéḑà pe sub streșinele acestora și începŭ a linge locurile cele góle, pe unde nu se afla nici unu picŭ de érba, atunci asemenea e unŭ semnŭ că se va schimba timpulŭ, ca va ploua, însă nu îndata, ci abia peste dóue, treĭ séu patru ḑile. [1])

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Graurulŭ.

I.

Precum pre tóte vietăţile cele cu patru picióre, aşa şi pre paserĭ Românĭ le împartŭ în curate, mâncătóre séŭ bune de mâncare şi în necurate, nemâncătóre séŭ spurcate.

Uua dintre paserile, care nu numaĭ că e de catra Românĭ ţinuta de curată séŭ bună de mâncare, şi înca, pentru carnea eĭ cea gustuósă, e fórte cautată şi preţuită e şi Graurulŭ, dem. Grăurelu şi Grăuraşŭ [1]), fem. Grauriţă [2]), numitŭ de catră Românii din Epirŭ Garĕvelŭ séŭ Gărĕveliu [3]), lat. Sturnus vulgaris L. germ. der Staar.

Grauriĭ, aceste paseri fórte bune de mâncare, se potŭ cunósce de pe următórele semne. Eĭ aŭ pene negricióse şi presurate cu pete albe şi sure. Penele de pe capŭ şi cele de pe spate ale Graurului strelucescŭ véra ca penele de pe capulŭ răţoĭnlui, éra penele Grauriţeĭ sunt porumbace-cenuşiĭ.

---

[1]) In Bucovina şi Muntenia com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[2]) In Bucovina şi Transilvania com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

[3]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

Graurii trăescu pretutindene în Europa, — din fundulu Şvedieĭ pênĕ în insula Malta, şi chiar în Africa, pênĕ la capulu Buneĭ-speranţe. — Dupa ce în luna luĭ Iunie şĭ-aŭ clocitŭ óuele lorŭ cenuşiĭ în cuĭburĭ străine séu în scorburĭ de copaci, se adună de petrecŭ în stoluri, dormu nóptea în stufu, se ciorovaescu séra şi deminéţa, se scólă de odată cu mare volbura şi trecŭ repede ca unu norŭ negru îndesatu. De multe orĭ se amestieă pintre P o r u m b e ĭ şi pintre C ĭ ó r e, cu carĭ sbóră apoĭ pintre vite cocoţindu-se şi căutându-şi mâncarea. [1])

In restimpulu acesta sunt Graurii fórte graşĭ şi prin urmare fórte bunĭ de mâncare.

II.

Românii au despre acésta sprecie de paserĭ înca şi urmatórele datine şi credinţe:

Se ḑice adica ca acei pui de G r a u r ŭ, carii nu sbóră din cuibŭ pe la „I l é n a G r a u r i l o r u“, adica în ḑiua de ss. împ. Constantinu şi Iléna, 21 Maĭ, se sue furnicile în cuibu şi-i omóra. De-aceea Graurulu séŭ Grăuriţa în ḑiua de I l é n a G r a u r i l o r u îşi aruncă puiĭ afara din cuibu, ca sa nu-i âmple furnicile. [2])

Pre pruncii de ţiganĭ, carii, dupa cum fie-carua îi este prea bine cunoscutu, sunt fórte îndrăsneţi ca şi parinţii loru, Românii îĭ aséměnă cu puiĭ de G r a u r u, ḑicêndu-le ca sunt ca:

[1]) A. I. Odobescu. op. cit. p. 29.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

Nisce puĭ de Graurĭ
Din luna luĭ Faurĭ.

In poveştile române adesecrĭ dămŭ peste caĭ năsdrăvani, carĭ pórta numele de „G r a u r ĭ“.

Totu dela numele acesteĭ paserĭ derivă şi numele a dóue localităţi isolate din România, anume: G r a u r ĭ, locuinţa isolata în judeţulu Vasluiu plasa Funduri, şi G r a u r ĭ, locuinţă isolata în judeţulŭ Dolju plasa Jiulu-de-susŭ. [1])

In fine spunŭ Românii din Bucovina, că primavéra, când viuŭ mulţi Graurĭ de-odata şi âmblă prin garduri, nu va fi timpu bunu, ci timpŭ ploiosŭ şi cu multe polóie. [2])

[1]) Frunţescu. op. cit. p. 223.

[2]) Dict. de G. Bóncăşŭ din Vatra-Dorneĭ.

Adausŭ.

Paserile, a cărorŭ nume poporanŭ l-am auḑitŭ în decursulŭ tipărireĭ acestuĭ tomŭ din Ornitologie, precum şi acelea carĭ nu le putuĭ pênĕ acuma definì latinesce aflaĭ de bine a le înşirà aice sperândŭ că cu timpulŭ şi acestea se vor putè definì.

Paserile, despre carĭ ni e vorba, sunt următórele.

P r i g o r u ĭ u l ŭ. — Dlŭ Iosifŭ Olarĭŭ, învĕţătorĭŭ din Domanŭ în Banatŭ, mĭ-a scrisŭ următórele despre paserea care pórtă numirea acésta: „Prigoruĭului se ţine de paserile carnivore, are cĭocŭ strîmbŭ, pene tărcate albe şi brune, picĭóre frumóse galbene. Véra, când e secetă mare, se'nalţă fórte susŭ în aerŭ şi ţipă a plóĭe.“

După nume s'ar părea că paserea acésta ar fi aceea-şĭ, care în unele locurĭ se numesce P r i g o r e éră în Bucovina A l b i n ă r e l ŭ (veḑĭ p. 58.) după descrierea eĭ însă séměnă maĭ de grabă a fi G a ĭ a (veḑĭ p. 164) séŭ alta óre care pasere din familia G ă i ĭ.

Totŭ despre Prigoruĭŭ Dlŭ Ios. Olarĭŭ mĭ-a maĭ comunicatŭ încă şi următórea legendă din Banatŭ:

Când a făcutŭ Dumneḑeŭ lumea a poruncitŭ tuturorŭ paserilorŭ ca şi ele să lucreze împreună cu dên-

sulŭ, şi maĭ alesŭ să îndrepte şi să curăţésca tóte isvórele şi riurile de pe faţa pământuluĭ, pentru ca apa din ele să fie maĭ limpede şi să curgă maĭ linŭ.

Tóte paserile ascultară porunca făcătoriuluĭ lorŭ, numaĭ singurŭ Prigoruiulŭ nu voĭ să asculte, numaĭ elŭ nu voĭ să lucre, ḑicêndŭ că nu-şĭ va întină păpucĭĭ lucrândŭ şi curăţindŭ ísvórele... Are elŭ destulă apă când plóuă, nu-ĭ maĭ trebue încă şi alta!...

Dumneḑeŭ, vĕḑêndŭ acésta neascultare şi îndărĕptnicie a Prigoruĭuluĭ, l-a blăstĕmatŭ ḑicêndŭ că atâtŭ elŭ câtŭ şi întréga luĭ seminţie să n'aĭbă dreptŭ de a bea apă din riurĭ, ci numaĭ cu apă de plóĭe să-şĭ stêmpere setea. Éră de se va încumetà vre odată să beĭe, atunci îndată să péră!...

Aşa a ḑisŭ Dumneḑeŭ şi aşa a şi remasŭ.

De-aceea Prigoruĭulŭ de-atunci şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ, când e mare secetă véra, se'nalţă în aerŭ şi strigă ne'ncetatŭ „c h i u! c h i u!“ pentru că atunci cere plóie ca să-şĭ stêmperea setea.

*

S ă r ă ţ e l u l ŭ. — Acesta e o păsĕrică mică din ordinea cântăreţelorŭ (oscines). Penele sale cele de pe guşa şi pântece sunt galbene-surĭĭ, cele de pe capŭ şi spate la rădĕcină vineţe éră la vêrfŭ galbănŭ-întunecate. Aripele pe de-asupra gălbiĭ, éră pe de desuptŭ albiĭ.

Săr ăţelulŭ, după cum mĭ-a spusŭ Dlŭ P. Ursulŭ, petrece pretutindene prin păduriĭ unde sunt butucĭ şi şi arborĭ resturnaţĭ, precum şi prin coşerele séŭ n i m ĕ t e l e oilorŭ. In locurile din urmă însă maĭ alesŭ numaĭ

tómna, când are să cadă omĕtŭ. Érna se apropie şi de locuinţele omineşcĭ. Nutreţulŭ seŭ constă meĭ multŭ din musculiţe şi vermişorĭ. Çuĭbulŭ ĭlŭ face în regulă prin frunḑele ce se află sub butucĭĭ ceĭ putregăĭoşĭ.

Sărăţelulŭĭ cântă numaĭ séra când e sórele aprópe de apusŭ. Peste ḑi nu cântă maĭ nicĭ odată, fără numaĭ atuncĭ când plóuă şi nemijlocitŭ după aceea se însănineză şi se face frumosŭ şi căldurosŭ.

*

Ţintarĭulŭ. — Acesta e de mărimea uneĭ vrăbiĭ. Are o ţintă de pene roşiĭ pe frunte, de unde se vede că-ĭ vine şi numirea, care am auḑit'o întâĭa-şĭ dată dela nisce păsĕrarĭ din Bucurescĭ. Pe pântece e albineţŭ, éră pe spate aduce la colóre cu vrabia de casă. Femeĭuşca e pe peptŭ roşietică éră pe pântece albă.

Ţintarĭulŭ se ţine de ordinea paserilorŭ cântătóre. Séměnă a fi o specie de Cintiţă.

*

Urzicariulŭ. — Acesta, după cum mĭ-aŭ spusŭ vr'o câţĭ-va Românĭ din satele Frătăuţiĭ-vechĭ şi Crasna în Bucovina, e una dintre păsĕruicele cele maĭ micĭ, carĭ se află în Europa; se ḑice că e ce-va maĭ micŭ chĭar şi de cât „Ochĭulŭ-boulŭĭ“. Petrece maĭ multŭ prin buruene şi prin urzicĭ, de unde se vede că-ĭ vine şi numirea. Se bagă de multe orĭ chĭar şi prin borţĭ de şórecŭ. Éră nutreţulŭ luĭ constă din muscuţe.

Eŭ nu cunoscŭ păsĕruĭca acésta din vedere. Presupunŭ însă că va fi o specie de Pitulice, pentru

că, afară de Ochĭulŭ-bouluĭ, maĭ cu sămă Pitulicele aŭ datină de-a âmblà şi aşĭ căutà nutreţulŭ prin mărăcinĭ, urzicĭ şi alte buruene.

*

M a c a l é n d r u l ŭ. — In privinţa păsĕruiceĭ, care pórtă numirea acésta usitată, după câtŭ sciŭ eŭ pênĕ acuma, numaĭ în Moldova, Dlŭ V. Alecsandri mĭ-a scrisŭ următórele: „Macaléndrulŭ e o păsĕrică cu peptulu roşŭ, fórte sprintină în sborulŭ eĭ. Cânteculŭ seŭ e veselŭ şi armoniosŭ. Ea dispare érna din ţéră şi revine în primăvéră de-şĭ face cuĭbulŭ chĭar prin grădinĭ.“...

Óre nu e cum-va păsĕruĭca, care în unele locurĭ se numesce P r i g ó r e séŭ P r i h o r i ŭ germ. Roth-kehlchen?? (veḑĭ p. 256). După descrierea Dluĭ V. Alecsandri ar semĕnà să fie acésta.

*

G e l a t n l ŭ. — Acésta numire din Banatŭ mĭ-a comunicat'o Dlŭ A. Oprea prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu ḑicêndŭ că se numesce germ. Fliegenfänger. Sunt însă maĭ multe speciĭ de Fliegenfänger lat. Muscicapa. Nusciŭ acuma care specie anume se'nţelege sub G e l a t ŭ, séŭ póte că tóte?...

*

C ĭ o i c a cu accentulŭ pe i din urmă. Numirea acésta e usitată în Ţéra Bârseĭ în Transilvania. Mi s'a spusŭ, că păsĕrica ce-o pórtă e de mărimea vrăbieĭ, are însă rostŭ ce-va maĭ lungŭ şi maĭ supţire; cântă

cĭuic, cĭuîc, ca şi când s'ar vĕetà, de unde se pare că-ĭ vine şi numirea.

*

Scoruşa. — Numirea acésta, care mĭ-a comunicat'o Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima, e usitată la Românĭ din munţiĭ Abruduluĭ în Transilvania. Sĕmĕnă că paserea ce-o pórtă, se ţine de familia Sturḑilorŭ, pentru că o specie de Sturḑŭ se nutresce maĭ multŭ numaĭ cu bobiţe de Scoruşŭ (lat. Sorbus aucuparia).

*

Giutiţa. — In unele părţĭ ale Bucovineĭ, precum d. e. în ţinutulŭ Solceĭ Cintiţa (veḑĭ p. 382). se numesce şi Gintiţă.

*

Minunéua. — Minunéua séŭ Mninunéua, după credinţa poporuluĭ românŭ, este o pasere misterióză, care nu se arată nicĭ odată ómenilorŭ. Mulţĭ o cunoscŭ numaĭ după nume, éra aceĭa ce pretindŭ că aŭ vĕḑut'o, când îĭ întrebĭ cum arată, nu sciŭ cum să ţĭ-o descrie. Unĭĭ spunŭ că ar fi de mărimea Graurului, alţiĭ de mărimea unuĭ porumbŭ şi ér' alţiĭ ḑicŭ că ar fi numaĭ ca Ochĭuĺŭ-boului. Unĭĭ spunŭ că ar avea pene ruginiĭ, éră alţiĭ v.rḑiĭ şi albe. Maĭ pe scurtŭ nime nu e în stare s'o descrie cu de-amĕruntulŭ, căcĭ numaĭ rarŭ când şi rarŭ cine o póte vedea. Bunŭ omŭ la Dumneḑeŭ trebue să fie acela, care o vede!

Atâtŭ după spusa Românilorŭ din Bucovina, câtŭ şi a celorŭ din Transilvania vecinĭ cu Bucovinenĭĭ,

Minunéua trăesce mai cu samă la munte, prin codrii seculari, prin pădurile cele mai dese pintre crengi si vrescuri, şi numai atunci se scobóră în apropierea satelorŭ, când are să cânte.

Minunéua cântă fórte rarŭ şi numai nóptea între unspredece şi dóuespredece séŭ dela medlulŭ noptii, pênĕ 'n revărsatulŭ zorilorŭ. Cânteculŭ ei este felĭuritŭ. Unii spunŭ că elŭ séměnă uneori cu plânsetulŭ copiiloră, alteori cu sbératulŭ caprelorŭ séŭ cu cânteculŭ altorŭ paseri. Ér când gată de cântatŭ, atunci face ea în vr'o câte-va restimpuri n u, n u, n u, n u! séŭ m i, m i, m i, m i! séŭ ţ u, ţ n, ţ u, ţ u! Alţii ér-şi spunŭ că ea cântă în mai multe modnri şi cânteculŭ ei să fie fórte frumosŭ şi plăcutŭ.

Câte odată se aude Minunéua şi ziua cântându, însă numai la locuri umedióse, la lacuri, pintre trestii şi răchiţi. Când o audŭ Românii pe locurile acestea cântându şi mai alesŭ tómna ziculŭ: „Ian ascultă cum cântă Minunéua, ér va fi anulŭ ploiosŭ!“

Cânteculŭ Minuneleĭ atâtŭ după credinţa Românilorŭ din Bucovina câtŭ şi a celorŭ din Transilvania, menesce totdéuna a reŭ. Aşa spunŭ ei, între altele, că atunci când cântă ea în scurtŭ timpŭ aŭ să urmeze bóle, bătălii, séŭ o fómete mare. De câte orĭ cântă ea, atâţia fiorini are să fie coreţulŭ de păpuşoiŭ.

Despre Minunea se face amintire încă şi într'o doină poporană, însă şi'ntr'acésta aşa de scurtŭ, că nu se scie cu siguritate mai nemică despre acésta pasere misteriósă.

Étă şi doïna respectivă:

Pe-o crénguă de răchiţea
Este-unŭ puiŭ de Minunea
Tras'am puşca la obrazŭ..,
— Hohoho! nu mĕ 'npuşcà
Pĕn'ce nu me-ĭ întrebà...
Că nu-sŭ puiŭ de vidră négră,
Ci-sŭ drăguţa ce ţi-ĭ dragă,
Numa'sŭ cu cămeşă négră
Să nu mĕ cunósc'a casă....

Din tótă doïna acésta atâta se póte deduce, că Minunéua e négră la pene, mai multŭ nemică.

*

Mninuniţa. — Românii din ţinutulŭ Dorneï şi a Rădăuţilorŭ în Bucovina cunoscŭ o pasere pre care o numescŭ Mninuniţă şi-o descriŭ astfelŭ: „Mninuniţa e ce-va mai mica de câtŭ unŭ porumbu şi aduce la colórea penelorŭ cu pupăza, pe şub pântece e cam albă, pe spate cam pestriţă vênĕtă, ĕră pe frunte, când sborşesce penele, se formézĕ o cruce albă. Ea vine fórte rarŭ în Bucovina la începutulu primăveriï si petrece maï cu samă prin muuţï. Cânteculŭ eï, care sună lililil lililil! însémnă, după credinţa poporuluï, apropierea uneï bătăliï.

Póte că Mninnniţa şi Mninunéua e una şi aceea-şï pasere?

*

Uninéua. — Românii din Frătăuţii-vechï cunoscŭ o pasere cu numele „Uninea“ şi o descriŭ în

următorĭulŭĭ modu: „Uninéua e aşa de mare ca unŭ oŭ de curcă séŭ ce-va şi maĭ mare, e la făptură rotundă, capulŭ şi picĭórele fórte micĭ, la pene înpuĭată (înpestriţată) cu albŭ şi cu galbănŭ; aripele scurticele. Petrece în codru. Cântă de cu nópte înaintea tuturorŭ celorlalte paserĭ. Cânteculŭ eĭ e cam acésta lu, lu, lu, lu!

Despre Uninea se spune că vine la noĭ ca să spargă omĕtulu, şi cum vine omĕtulŭ îndată se ţe. Nu ernéză nicĭ odată la noĭ. Vine de-odată cu Sturdulŭ şi cu Mĭerla. Nu se apropie nicĭ când de sate, ci petrece numaĭ prin codrĭĭ şi păduri. Sborulŭ eĭ e ca al vrăbieĭ. Când sbóră nu i se vĕdŭ de felĭŭ picĭórele.

*

Canarulŭ, dem. Cănăraşŭ, fem. Cănăriţă, lat. Fringilla canaria L. germ. der Kanarienvogel. Acésta păsĕruĭcă nu e maĭ de felĭŭ cunoscută Românilorŭ dela ţéra, ci numaĭ celorŭ de prin oraşe, carĭĭ o ţinŭ prin colivii. Prin urmare numirea eĭ de-ocamdată nu póte fi admisă ca poporană. Causa însă de ce o înşirŭ aice este, că cu timpulŭ are să se lăţéscă şi acésta în poporŭ ca şi multe altele.

*

Buligaĭa. — Paserea, care pórtă acestŭ nume usitatŭ în Ţéra Haţeguluĭ, după cum mĭ-a spusŭ Dlŭ Nic. Densuşĭanŭ, e unŭ felĭŭ de vulturŭ care-şĭ face cuĭbulŭ prin munţĭ. Dar' nu petrece numaĭ la munţĭ, ci peste ḑi se cobóră fórte adeseorĭ şi la ţéră unde-şĭ caută nutreţŭ, éră spre séră se retrage éră-şĭ spre munţĭ... In aerŭ maĭ multŭ plutesce, de câtŭ sbóră.

Erorĭ de tiparĭŭ.

Pag.	rêndŭ.	tipăritŭ.	cetesce.
13	28	şĭ-ă	şĭ-a
51	Nota 3	diu	din
70	16	lăţilă	lăţită
75	4	facă	facŭ
75	25	séŭ	seŭ
89	10	miscà	mişcà
109	5	moldavă	moldavŭ
122	12	paceră	paseră
144	13 şi 14	Paură	Pajură
166	25	sărete	sărate
178	12	Pleşusulŭ	Pleşuvulŭ
179	22 şi 23	şĭ-o împĕratŭ'	şĭ-o împerătéşă
185	1	ceealalta	ceealaltă
185	27 şi 28	ascunḑêdu-se	ascunḑêndu-se
188	2	datinelĕ	datinele
188	9	leganda	legenda
188	Nota 3	Oomulŭ	Omulŭ
193	19 şi 20	Cu cu	cu
200	9	altă	olaltă
200	10	ipă	ţipă
200	10 şi 11	aşa temută	aşa de temută
213	18	mĕ mĕ	mĕ
229	14	sorbintură	sorbiturĭ
245	10	pasrile	paserile

Pag	rêndŭ.	mîărîtŭ.	cetèsce.
249	17	cu	ca
253	8	Privitórea	Privighitórea
260	8	voŭ	vorŭ
269	3	preface	face
282	17	istorisesce	istorișescŭ
287	9	crudiți	erudiți
295	3	le sine	la sine
302	16 și 17	preăcutŭ	prefăcutŭ
302	23 și 24	păsesele	păserele
308	2	semnilorŭ	semenilorŭ
324	21	Pitulciulu	Pitulicĭi lŭ
329	15	i	și
345	12	facc	face
354	10	ce lățescŭ	se lățescŭ
358	14	î cepură	începură
374	11	scitŭ	sciutŭ
409	Nota 7	să se schimbe cu nota 1 de pe pag. 410.	
426	7	și încă	ci încă
427	9	amestieă	amestică

NB. Afară de acestea erorĭ maĭ lipsesce în unele esemplare i scurtŭ la mijloculŭ și maĭ alesŭ la finea unorŭ cuvinte din poesiĭ și note. Pre acela lectorii vor binevoì a-lŭ adauge singuriĭ.